

ΑΝΤΙ

Περίοδος Β'
Τεύχος 759
Παρασκευή
22 Μαρτίου 2002
Τιμή: 4 Ευρώ

ΝΕΟΣ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Πονηρίες του Μπερτόδουλου

- Οι «συνδρομές»
του Σωκράτη Κόκκαλη
στο ΠΑΣΟΚ
- Τα σπατηλά δάκρυα
της κ. Παπαζώη
και τα αυθαίρετα στην Οία
- Αλ. Τζιόλα:
Η άρση του αριστερού
λόγου
και ο Μ. Παπαγιαννάκης
- Κ. Κουλουφάκου:
Για τον Διονύσιο Σολωμό

ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ = ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΑΟ ΠΟΛΥ ΚΑΚΟΣ
= ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΥΛΗ ΓΛΥΚΟΣ.

ISSN 1108-9822

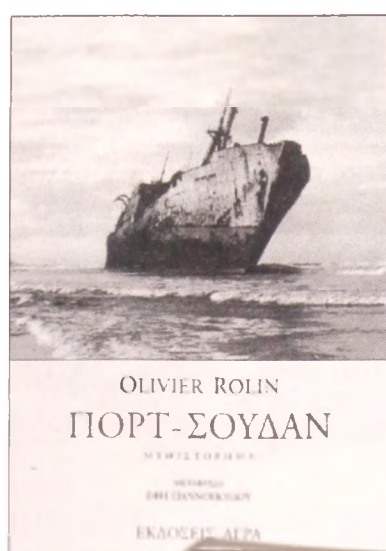
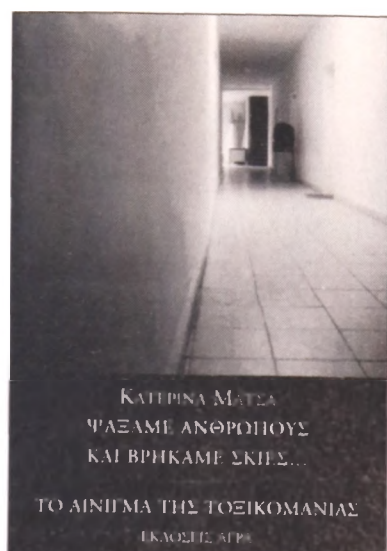
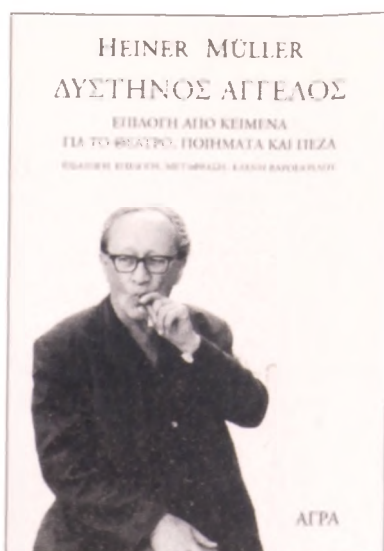
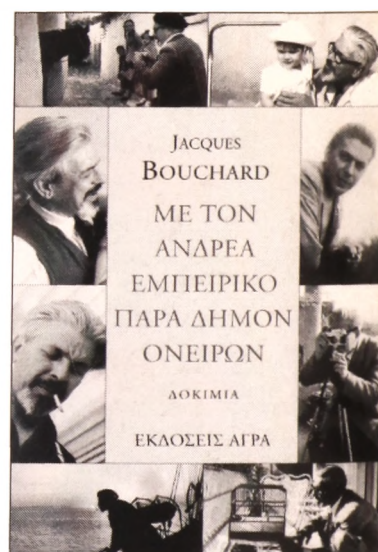
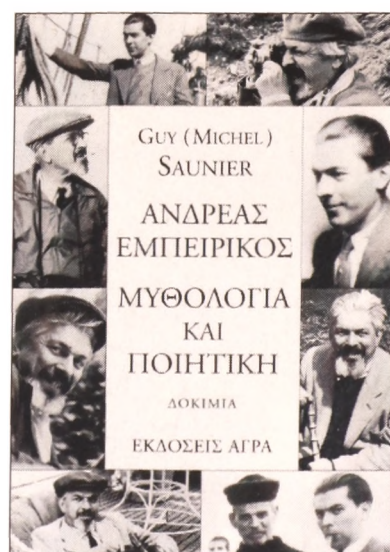
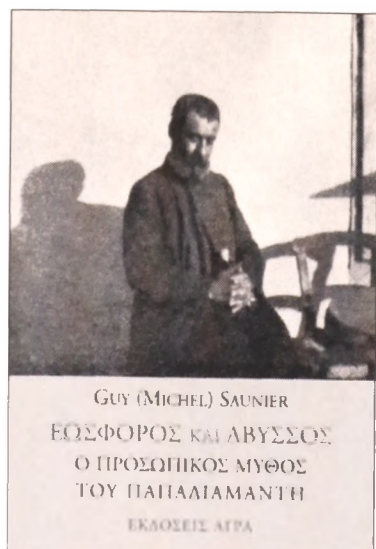
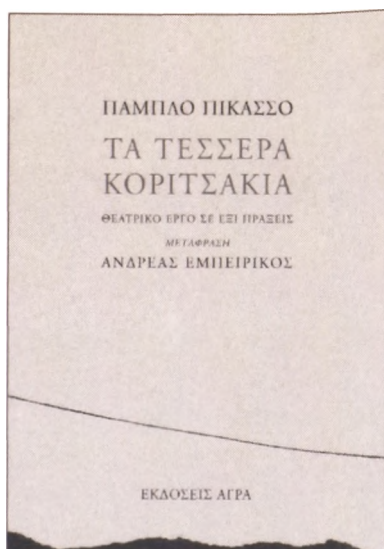
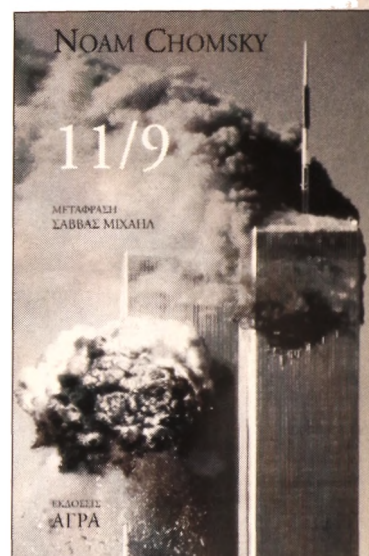
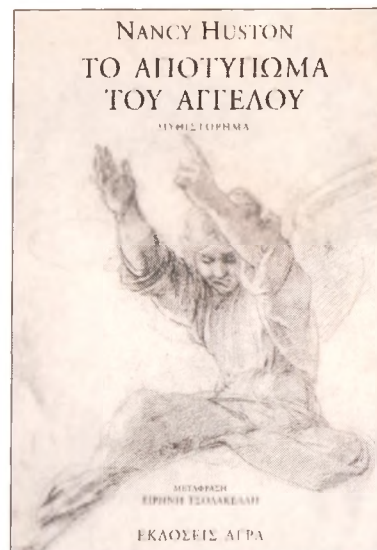
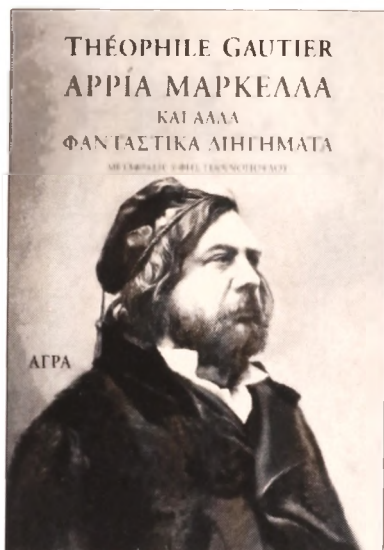
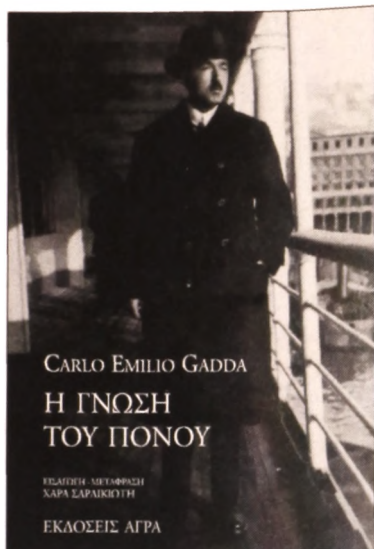
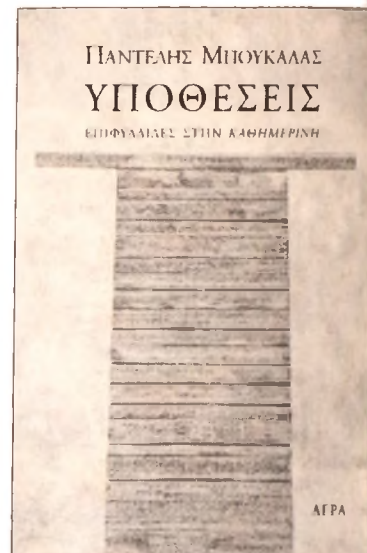
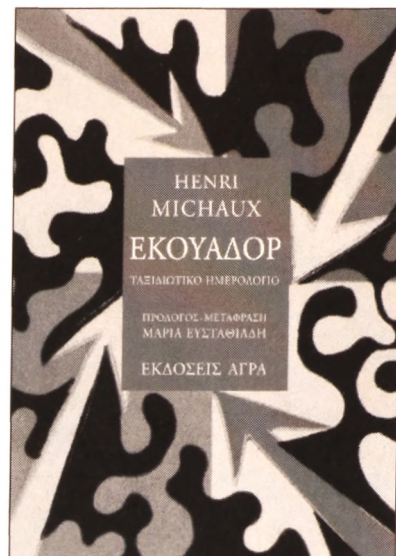
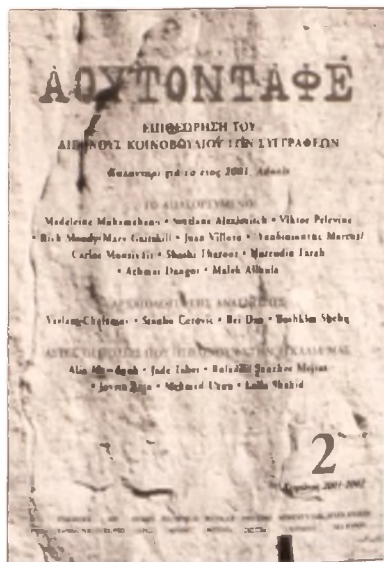

9 771108 982000

12>

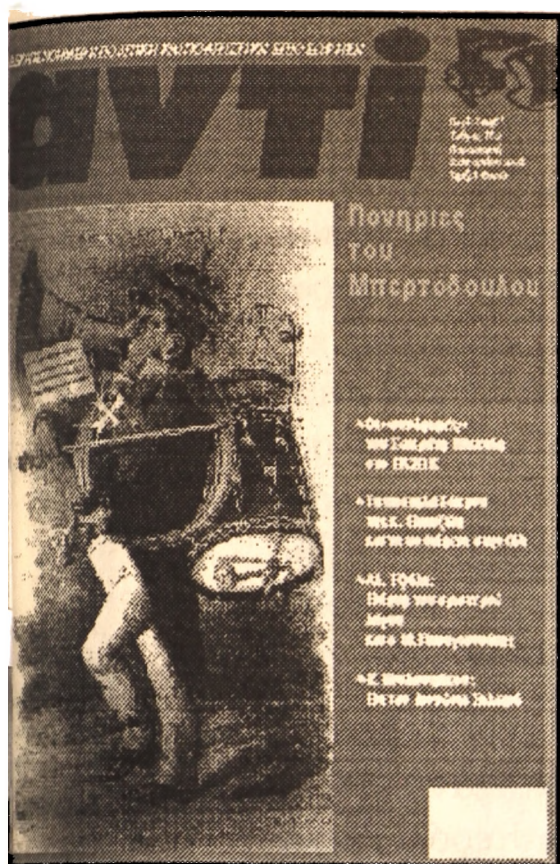
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Κεντροαριστερά και πασοκικός κρατισμός	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Τι είδους «παλαιστινιακό κράτος»;	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• -: Περί Κόκκαλη, Κακαουνάκη, Κύρτσου και... Καμμένου	14
• Βασίλης Ζήσης: Οι αναζητήσεις για τον Σ. Κόκκαλη...	15
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	17
• Νίκος Δελλατόλας: Τα απατηλά δάκρυα της ματαιοδοξίας	18
• Βασίλης Μαρουλάς: Αμόλα καλούμπα!	27
• Αλέκος Τζιόλας: «Εική και ως έτυχε»	28
• Όλγα Φωτακοπούλου: Το καφεενδάκι της Δεξαμενής - Ένα κέντρο πολιτισμού	30
• Ελένη Καρασαββίδου: Προς μια κοινή ευρωπαϊκή αριστερά	32
• Σταυρούλα Χριστοδουλάκου: Πυρηνικές απειλές και άξονας του κακού	34
• Αλέξανδρος Καζαμίας: Ο βομβαρδισμός του Ιράκ περνά από το Παλαιστινιακό	36
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	39
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	41
• Κώστας Κουλουφάκος: «Για τον Διονύσιο Σολωμό»	45
• Δημ. Φιλιππίδης: Στη μνήμη του καλού φίλου Δ. Μπίρη	51
• Ντόρα Ηλιοπούλου-Ρογκάν: Ζαν Νουβέλ: Ο εμπνευσμένος δημιουργός	52
• Μάνος Στεφανίδης: Ο Πουολόγος και άλλες ιστορίες	54
• Λήδα Καζαντζάκη: Πάουλα Μόντερσον-Μπέκερ	56
• Δημήτρης Χαρίτος: Λάκη Παπαστάθης: Το μόνον της ζωής του ταξείδιον	57
• Βασίλης Μαζωμένος: Ο φόβος του κινηματογραφιστή πριν από το πέναλτι	58
• Ειρήνη Μουντράκη: Θέατρο Κιογκέν στο Εθνικό	60
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Άκη Δήμου: Τα δάκρυα των χειρών	61
• Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου: Ταξίδι και δημιουργία	62
• ΒΙΒΛΙΟ	63

Εικόνα εξωφύλλου: Από το βιβλίο του Γιάννη Γιαννέλλη-Θεοδοσιάδη *Η λαϊκή πολιτική σάτιρα στο τέλος του 19ου αι. μέσα από τις εικόνες του «Νέου Αριστοφάνη»*, Εκδόσεις Έφεσος 2001.

Περίοδος Β' • Έτος 29ο • Τεύχος 759

Παρασκευή 22 Μαρτίου 2002

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 010 7232713 - 010 7232819

Fax: 010 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΑΝΤΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 010 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ήσια συνδρομή: **26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη**

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 65 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 130 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 0310 237463

ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΑΣΟΚΙΚΟΣ ΚΡΑΤΙΣΜΟΣ

ΛΕΓΕΤΑΙ ΑΠΟ ΧΕΙΛΗ «αθώων» και από γλώσσες «αμαρτωλών» ότι η αριστερά οφείλει να δοκιμαστεί στην εξουσία γιατί έτσι θ' αποκτήσει κυβερνητική πείρα και θα πάψει να κρίνει τα πράγματα αφ' υψηλού και από απόσταση. Άλλοι πάλι «αθώοι» λένε ότι η αριστερά σ' ένα ενδεχόμενο σχήμα συνεργασίας ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ θα λειτουργήσει σαν θετικό ένζυμο μεταλλάσσοντας τον αρρωστημένο κυβερνητικό μηχανισμό σε υγιή! Όλα αυτά βέβαια είναι ευσεβείς πόθοι εκ μέρους συντρόφων αδημονούντων να «προσφέρουν» και μελλοντολογικά σενάρια που στοχεύουν στη διαιώνιση του πασοκικού κρατισμού χωρίς, προσώρας, καμιά ρεαλιστική πρόταση εκ μέρους των όψιμων εραστών της αριστερής μας αγνότητας. Το μόνο ρεαλιστικό γεγονός ήταν η σκαιή στάση του πρωθυπουργού, κατά την πρόσφατη συζήτηση αρχηγών στη βουλή, εναντίον του προέδρου του ΣΥΝ ο οποίος εφθέγγετο δυσάρεστα μεν, αληθή δε, και γι' αυτό ενοχλούσε.

ΚΑΤ' ΑΡΧΑΣ ως ξεκαθαρίσουμε ότι το ΠΑΣΟΚ πορεύεται με αταλάντευτη δεξιά πυξίδα και μόνο ως ονοματολαγνεία μπορεί να θεωρηθεί αριστερό ή σοσιαλιστικό και επίσης ότι επιθυμεί –ξανά– να χρησιμοποιήσει τα «ρετάλια» της αριστεράς, κατά την προσφιλή έκφραση μερικών ηγητόρων του, ως άλλοθι για να διαιωνίσει τη διεφθαρμένη παρουσία του στην εξουσία. Το ΠΑΣΟΚ έχει πλήρως ταυτίσει κόμμα και κράτος βολεύοντας σε υψηλόβαθμες κρατικές θέσεις δεκάδες χιλιάδες στελέχη του και σε υψηλότερες βαθμίδες του κρατικού μηχανισμού τη συντριπτική πλειοψηφία της κεντρικής του επιτροπής (το Αντί θα επανέλθει με αναλυτικούς πίνακες και στοιχεία γι' αυτό το διαρκές σκάνδαλο). Το ΠΑΣΟΚ αποτελείται από έναν εσμό μετρίων που έχουν αλώσει τον τόπο, που λειτουργούν ως μασονική στοά ή καμόρα, αλληλοπροστατευόμενοι και αλληλοδιασύροντες νόμους και θεσμούς, ενώ υπό την παρενδυσία του εκσυγχρονισμού έχουν οδηγήσει τη χώρα στην παρακμή και την ανατροπή οποιουδήποτε αξιοκρατικού κανόνα. Είναι τέτοιος ο βαθμός της διαφθοράς ώστε ο σημιτοφύλακας Πρετεντέρης να ομολογεί από την «εφημερίδα της κυβερνήσεως», το *Βήμα*, της 17.3 ότι «τα λαμόγια δεν είναι εκσυγχρονισμός» και αι μωραί παρθένοι του κυβερνητικού συμβουλίου να εντοπίζουν –στα σοβαρά και επισήμως– «τα 15 σημεία - μαύρες τρύπες της κρατικής διαφθοράς». Ναι, μα το Θεό! Αυτό το αστείο μάς θυμίζει τον Τρύπα και τον Κακαουνάκη να φρίπτουν από την οθόνη του Alpha για τη χυδαιότητα της ιδιωτικής τηλεόρασης. Η γελοιότητα σάντουιτς με την ηλιθιότητα!

ΑΡΑ ΜΕ ΠΟΙΟΥΣ και γιατί να συνεργαστεί το μόνο διαθέσιμο τμήμα της αριστεράς, δηλαδή ο ΣΥΝ; Στην παρούσα κρίση του τόπου η αριστερά οφείλει σταθερά να καταγγέλλει και ν' αποκαλύπτει τη σαπίλα του υφιστάμενου καθεστώτος και να προωθεί στα ευρέα στρώματα το πρόγραμμα, τις θέσεις και το άλλο μοντέλο εξουσίας που πρεσβεύει, περιμένοντας μ' εμπιστοσύνη τη λαϊκή ετυμηγορία. Γιατί τη λύση σ' αυτό το οδυνηρό αδιέξοδο θα τη δώσει ο λαός και όχι οι κυβερνητικοί εκλογομάγειροι, οι ανίερες συμμαχίες ή οι μοργανατικοί «γάμοι». Τελεία και παύλα.

αντί

Οἱ ἐκσυγχρονισταί

ΧΤΙΖΟΥΜΕ
ΤΟΝ ΠΥΡΓΟ ΤΟΥ
ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΥ

ΠΑΣΟΚ

ΟΧΙ,
ΤΟΝ ΠΥΡΓΟ
ΤΟΥ
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ!

ΟΧΙ, ΤΟΝ
ΠΥΡΓΟ ΤΗΣ
ΕΞΟΥΣΙΑΣ!

ΟΧΙ, ΤΟΝ
ΠΥΡΓΟ ΤΟΥ 3^{ου}
ΔΡΟΜΟΥ!

ΜΑΛΛΟΝ
ΤΟΝ ΠΥΡΓΟ
ΤΗΣ ΒΑΒΕΛ...

ΚΚΟΥΦ 01129702023

Τι είδους «παλαιστινιακό κράτος»; (Το «μήνυμα» της Πορτογαλίας δεν πτοεί τον κ. Σημίτη!)

ΑΣΦΑΛΩΣ, σημαντικότερο γεγονός του Δεκαπενθημέρου που διέρρευσε, ήταν η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για την ίδρυση παλαιστινιακού κράτους «μέσα σε ασφαλή και αναγνωρισμένα σύνορα». Η απόφαση (ύστερα από πρόταση των ΗΠΑ) πάρθηκε ενώ τα ισραηλινά στρατεύματα, στη Ραμάλα, κατέλυαν κάθε έννοια παλαιστινιακής αυτονομίας και ανακύκλωναν, με τις ακρότητές τους, μνήμες χιτλερικής κακουργίας... Ήταν η πρώτη φορά που το Συμβούλιο Ασφαλείας επιβεβαίωνε το «όραμα» για την ίδρυση παλαιστινιακού κράτους και ήταν φυσικό το ψήφισμά του να γίνει δεκτό, με ανακούφιση, από Παλαιστίνιους και Ισραηλινούς.

ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ «παλαιστινιακό κράτος», όμως; Ός την ώρα που σύρονται οι γραμμές αυτές, δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για το πώς αντιλαμβάνονται οι ΗΠΑ τα σύνορα του κράτους αυτού. (Εκτός αν έχουν κατά νου το «σχέδιο Πέρες» –διάβαζε «σχέδιο Σαρόν»– που προβλέπει επιστροφή στους Παλαιστίνιους του 12% της Δυτικής Όχθης και της Γάζας, συν μερικά, ασύνδετα μεταξύ τους, γεωγραφικά καντόνια!) Και, όμως, λύση υπάρχει, με την απόσυρση των ισραηλινών στρατευμάτων στα σύνορα του 1967. Αυτή τη στιγμή, όλοι σχεδόν οι Ισραηλινοί κατανοούν ότι, αργά ή γρήγορα, η Ιερουσαλήμ (παρά τον Ψαλμό ρλζ!...) πρέπει να διχοτομηθεί, προκειμένου να συγκροτηθεί το παλαιστινιακό κράτος, με πρωτεύουσα την ανατολική Ιερουσαλήμ, όπως όλοι οι Παλαιστίνιοι κατανοούν ότι είναι αδύνατη η επιστροφή των προσφύγων μέσα στο έδαφος του Ισραήλ...

ΚΑΙ ΕΝΩ άρχισαν οι πρώτες επαφές μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων, για τη σύναψη εκκεχειρίας, ο αντιπρό-

εδρος των ΗΠΑ, Ντικ Τσένι, φθάνοντας στα Ιεροσόλυμα, στο πλαίσιο της περιοδείας του σε χώρες της Μέσης Ανατολής, συναντήθηκε με τον ισραηλινό πρωθυπουργό Σαρόν, αλλά όχι και με τον παλαιστίνιο ηγέτη Αραφάτ! [Περίεργη, ομολογουμένως, αντίληψη για το πώς ο δεύτερος, στην ιεραρχία, αξιωματούχος των ΗΠΑ, συνειδητοποιεί την πρακτική συμβολή του στην ειρήνευση της περιοχής...] Όπως είναι γνωστό, η περιοδεία του Τσένι έχει ως στόχο ν' αμβλύνει τις αντιδράσεις του αραβικού κόσμου σε μια νέα στρατιωτική αμερικανική επιχείρηση κατά του Ιράκ. Πλην, τα αποτελέσματα της περιοδείας του αυτής, είναι απίστευτα απογοητευτικά... Σε σημείο ώστε ακόμα και το Κουβέιτ, αυτός ο ορκισμένος εχθρός του Ιράκ, να αντιτίθεται στα αμερικανικά σχέδια!

ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ: Η «ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΥΡΑ» ΕΥΤΥΧΩΣ ΔΕΝ ΠΕΡΑΣΕ...

ΕΝΑ ΔΕΥΤΕΡΟ σημαντικό γεγονός του Πολιτικού Δεκαπενθημέρου –σε ευρωπαϊκή κλίμακα– ήταν η σύνοδος κορυφής της Βαρκελώνης. Η σύνοδος μπορεί να μην κατέληξε σε συγκεκριμένες αποφάσεις για βασικά θέματα που συζήτησε (ασφαλιστικό, απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας, κ.ά.), επέμενε, όμως, στη διατήρηση του σημερινού κοινωνικού προσώπου της Ευρώπης. Στη διατήρηση αυτή συνέβαλαν, μεταξύ άλλων, εφήμεροι παράγοντες, όπως οι επικείμενες εκλογικές αναμετρήσεις στη Γαλλία και Γερμανία, αλλά και η δυναμική παρουσία των ευρωπαϊκών συνδικάτων, με τις ογκώδεις διαδηλώσεις τους, στους δρόμους της Βαρκελώνης. Ήδη, ορισμένοι αναλυτές μιλούν για «νίκη» –έστω προσωρινή– των ευρωπαϊκών κοινωνικών δυ-

νάμεων, με την έννοια ότι η «νεοφιλεύθερη αύρα» των Μπλερ, Μπερλουσκόνι και Αθνάρ δεν πέρασε.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, συμφωνήθηκε όπως τα θέματα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής ξανασυζητηθούν στο εαρινό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του 2003 (επί ελληνικής προεδρίας, δηλαδή), ενώ, στον τομέα της απελευθέρωσης της ενέργειας, ορίσθηκε –μετά πολλών κόπων και βασάνων– ένα συναφές χρονοδιάγραμμα, σε ό,τι αφορά, κυρίως, τη βιομηχανική χρήση της ενέργειας.

Η ΕΛΛΑΔΑ, σε ό,τι αφορά τον τομέα της ενέργειας, πόρρω απέχει, φυσικά, από τις εν όψει αλλαγές, σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Παρά ταύτα, αξίζει να αναφερθούν οι επτά ενεργειακές συμφωνίες που υπέγραψε με το Ιράν (με την ευκαιρία της εδώ παρουσίας του προέδρου Χαταμί), καθώς και η επικείμενη επίσκεψη του υπουργού Ανάπτυξης Α. Τσοχατζόπουλου στην Άγκυρα, προκειμένου να υπογραφεί συμφωνία κατασκευής αγωγού Κωνσταντινούπολης-Αλεξανδρούπολης, για τη μεταφορά ιρανικού φυσικού αερίου στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

Η ΗΤΤΑ ΤΩΝ ΠΟΡΤΟΓΑΛΩΝ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΩΝ ΑΝΗΣΥΧΕΙ ΕΝΙΟΥΣ «ΗΜΕΤΕΡΟΥΣ»...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, η ήττα του (κυβερνώντος) Σοσιαλιστικού Κόμματος στην Πορτογαλία και η επικράτηση των κεντροδεξιών σοσιαλδημοκρατών, στις εκλογές της περασμένης Κυριακής, ανησύχησε, όπως ήταν φυσικό, το εδώ, κυβερνών, «σοσιαλιστικό» ΠΑΣΟΚ, οργανωτικά στελέχη του οποίου άρχισαν να μετρούν τις ψήφους που συγκέντρωσε η πορτογαλική δεξιά, έναντι της πορτογαλικής αριστεράς... Συνολικά η δεξιά συγκέντρωσε 116 έδρες και 48,87% των ψήφων, έναντι 110 εδρών

και 47,57% της αριστεράς. Και αναλυτικότερα: Οι σοσιαλδημοκράτες απέσπασαν 102 έδρες και 40,12% των ψήφων, με το ακροδεξιό Λαϊκό Κόμμα να συγκεντρώνει 14 έδρες και 8,75% των ψήφων. Δοθέντος ότι η πορτογαλική Βουλή διαθέτει 230 έδρες, έπεται ότι οι σοσιαλδημοκράτες πρέπει να συμμαχήσουν με το Λαϊκό Κόμμα για να σχηματίσουν κυβέρνηση.

ΑΠΟ ΤΗΝ πλευρά τους: Οι σοσιαλιστές απέσπασαν 95 έδρες ή 37,85% των ψήφων, η Συμμαχία Κομμουνιστών / Πρασίνων (ODU) 12 έδρες ή 6,97 των ψήφων, ενώ ο Αριστερός Συνασπισμός 3 έδρες ή 2,75% των ψήφων. Άρα, το σύνολο των αριστερών δυνάμεων, δεν μπορεί να σχηματίσει συμμαχική κυβέρνηση. Ωστόσο, κεντρικά ή απλά μέλη του ΠΑΣΟΚ σημείωναν ότι η διαφορά, μεταξύ πορτογαλικής δεξιάς και αριστεράς, είναι μόλις 1,3% των ψήφων και ότι αν η πορτογαλική αριστερά κατέβαινε συνασπισμένη, η δεξιά δεν θα κέρδιζε τις εκλογές...

ΟΙ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ή παρατηρήσεις αυτές καταγράφονται ως απάντηση στις πρόσφατες δηλώσεις του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη, ο οποίος, αμέσως μετά τη συνεδρίαση του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ της 12ης Μαρτίου, αισθάνθηκε την ανάγκη να διευκρινίσει ότι τα περί διαλόγου με την αριστερά, κ.λπ., απευθύνονται, κυρίως, στην «εκλογική της βάση» (όπου ο διεμβολισμός είναι, προφανώς, ευχερέστερος...) και ότι οποιαδήποτε αλλαγή του εκλογικού νόμου «επί το αναλογικότερον», καθόλου δεν σημαίνει αλλαγή του δικομματικού συστήματος. Άλλωστε –πρόσθεσε ο κ. Σημίτης– και ο νέος εκλογικός νόμος θ' αποβλέπει στον σχηματισμό «ισχυρών (διάβαζε μονοκομματικών) κυβερνήσεων». Τούτων δοθέντων, συνάγεται ότι η όλη φιλολογία Λαλιώτη περί «νέας εποχής», «τέλους του δικομματισμού», «πολυκομματικών κυβερνήσεων», κ.λπ., είχε την αξία φραστικού πυροτεχνήματος – και πέραν ου!

ΥΠΟΤΙΘΕΤΑΙ ότι οι πρωθυπουργικές δηλώσεις στο Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ, έγιναν για ν' αναπτρωθεί το ηθικό μιας κουρασμένης κομματικής ηγεσίας, η οποία, «χωρίς αιδώ» διακήρυττε ότι «ναι μεν θα χάσουμε τις εκλογές Μαΐου 2004, αλλά θα επανέλ-

θουμε τον Φεβρουάριο του 2005», με αφορμή την εμπλοκή στο θέμα της εκλογής του προέδρου της Δημοκρατίας. Ο κ. Σημίτης επέμενε ότι «παρένθεση διακυβέρνησης της χώρας από τη δεξιά δεν θα υπάρξει», αρκεί –«βεβαίως! βεβαίως!»– οι υπουργοί μας, και οι φίλοι των υπουργών μας, να ξορκίσουν την ηττοπάθειά τους και να εργασθούν για να δώσουν το μάθημα που πρέπει σε μια ιστορικά παρωχημένη δεξιά, που εκφράζει τα «μεγάλα συμφέροντα»... Μόνο που την ίδια στιγμή που ο κ. Σημίτης έλεγε τα ως άνω, κυκλοφορούσαν οι φήμες περί διορισμού στον ΟΤΕ του προέδρου του Συνδέσμου Ελληνικών Βιομηχανιών Ελ. Αντωνακόπουλου, προκαλώντας –όπως έγραψε Το Βήμα– «αντιδράσεις στελεχών του ΠΑΣΟΚ, για τον συμβολισμό που είχε η επιλογή»!

ΟΙ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΚΛΗΡΙΔΗ-ΝΤΕΝΚΤΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ, ΑΛΛΑ «ΟΥΔΕΝ ΑΠΕΔΩΣΑΝ»

ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ της συνόδου κορυφής της Βαρκελώνης και, ειδικότερα, κατά τη συνάντηση των «15» με τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, οι Κληρίδης-Ετζεβίτ και Κασουλίδης-Τζεμ, αντάλλαξαν (όταν βρέθηκαν πρόσωπο με πρόσωπο) μια τυπική χειραψία... Τη χειραψία αυτή, ορισμένοι κυπριακοί τηλεοπτικοί σταθμοί ενεφάνισαν ως «ιστορικό γεγονός», «λιώσιμο των πάγων» και λοιπά και λοιπά... Πλην η πραγματικότητα προβάλλεται διαφορετική. Οι

συνομιλίες Γλ. Κληρίδη και Ρ. Ντενκτάς μπορεί να συνεχίζονται, αλλά όλες οι πληροφορίες επιβεβαιώνουν ότι η τουρκική πλευρά εμμένει στις γνωστές θέσεις της, ότι, δηλαδή, στην Κύπρο υπάρχουν σήμερα δυο χωριστά κράτη, δυο χωριστοί λαοί, συνεπώς οποιαδήποτε λύση που θα εδραζόταν στη συμβίωση των δυο σύνοικων κοινότητων, είναι πρακτικά ανέφικτη, εφόσον «παραβιάζει το δικαίωμα αυτοδιάθεσης» των δυο αυτών χωριστών εθνών ή λαών.

ΤΗΝ ΕΜΠΛΟΚΗ, άλλωστε –αν όχι το αδιέξοδο– των συνομιλιών επιβεβαιώνει το γεγονός ότι ο ειδικός απεσταλμένος του γ.γ. του ΟΗΕ, Αλβάρο ντε Σότο, ζήτησε ήδη τη «βοήθεια» του αμερικανού συντονιστή Τόμας Γουέστον και των Βρεταννών Ντέιβιντ Χάνεϊ, ειδικού αντιπροσώπου, και Πίτερ Χέιν, υφυπουργού Εξωτερικών, προκειμένου να «σωθούν οι συνομιλίες».

ΕΡΩΤΗΣΗ: Μπορούν, άραγε, να σωθούν; Κατανοεί η Άγκυρα ότι από τον τρόπο που θα χειρισθεί το θέμα της ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα εξαρτηθεί και η δική της ένταξη; Συνειδητοποιεί, τέλος, ότι ενδεχόμενη προσάρτηση της Βόρειας Κύπρου στην Τουρκία (σε περίπτωση που η Κύπρος ενταχθεί στην Ε.Ε. προτού λυθεί το Κυπριακό), θα έθετε τέλος στο ευρωπαϊκό μέλλον της Τουρκίας; Ιδού η απορία...

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΦΡΟΥΤΑΚΙΑ ΠΑΝΤΟΥ!

Δεν έχει τέλος ο κυβερνητικός λειμώνας ή, καλύτερα, λυμεώνας. Τα λουλούδια του κατά φρούτα εξακολουθούν ν' ανθίζουν παντού. Πιο πρόσφατη η φρουτοσαλάτα Λαλιώτη-Κόκκαλη και η επιχειρηματολογία του τελευταίου η οποία απορρέει σούμπιτη απ' τον πρώτο σαν η εσχάτη απόδειξη των σχέσεων ΠΑΣΟΚ και Κοκκαλισμού έως το τελικό ξεκοκκάλισμα του κρατικού κορβανά. Να ανοίξουν οι λογαριασμοί της Μαγο ωρύεται ο κ. Σωκράτης, λες κι αυτό είναι η δουλειά του, και συμπληρώνει: «Θα το μετανιώσουν οι εχθροί μου!» (sic). -Εχθροί στη Στάζι, στη CIA, στο FBI, πού ακριβώς; Εκτός αν υπάρχουν εχθροί και στην Alphabank στην οποία χρωστά η Intracom 280 δισεκατομμυριάκια. Εμείς, πάντως, στο Αντί δηλώνουμε φίλοι του!

ΜΑΣ ΤΑ ΄ΠΑΝΕ!

Φαντάζομαι τον υπουργό Εθνικής Αμύνης να αγναντεύει την κατρακύλα του ΧΑΑ και να λέει με φιλομειδές ύφος: «Εγώ σας τα 'λεγα»: Ασφαλώς και μας τα λέγατε, στρατάρχα μου, και να είστε βέβαιος ότι γρήγορα θα σας τα (ξανα)πούμε και ημείς.

Π. Τσ.

ΤΟ ΑΤΕΛΕΙΩΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΟΥ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟΥ

Τι άλλο από επικοινωνιακό ευφυολόγημα μπορεί να θεωρηθεί η αίσθηση ευφορίας που έχει κυριεύσει τους κυβερνητικούς ιθύνοντες, με το να δηλώνουν ότι η κυβερνητική εικόνα βελτιώνεται λόγω της «θετικής» πορείας στο ασφαλιστικό. Μα από πού διαφαίνεται κάτι τέτοιο, όταν δεν έχει ξεκινήσει ένας πραγματικός κοινωνικός διάλογος;

Μήπως είναι καλύτερα τα πράγματα στη Ν.Δ., όπου το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης συνεχίζει τις αποκριάτικες μεταμφιέσεις; Πέρυσι η Ν.Δ. ξιφουλκούσε κατά της κυβέρνησης κατηγορώντας την ότι επιδείκνυε «αντιστασιακή» πολιτική, ενώ τώρα την κατηγορεί ότι καταφεύγει σε «λαϊκίστικες» μεθόδους για λόγους εντυπωσιασμού.

Προφανώς και από τη Ν.Δ. απουσιάζουν σοβαρές και εμπεριστατωμένες προτάσεις... Τόσο η Ν.Δ. όσο και το ΠΑΣΟΚ εγκαινιάζοντας εδώ και πολύ καιρό την τακτική των έντεχνων καθυστερήσεων επιχειρούν να μεταθέσουν τη λύση του προβλήματος στο... μακρινό μέλλον. Να «ωριμάσουν», δηλαδή, από μόνα τους τα πράγματα και αφού φτάσουν σε οριακό σημείο να καταστεί αναγκαίο γεγονός η υιοθέτηση ακόμη πιο σκληρών μέτρων, φυσικά τότε χωρίς την επανεργοποίηση του διαλόγου. Με ιδιαίτερα πομπώδες ύφος η κυβέρνηση ανήγγειλε ότι η πρόσθετη χρηματοδότηση του ασφαλιστικού θα προέλθει από μόνιμους πόρους, που φτάνουν περίπου το 1 τρισ. δρχ. (3 δισ. ευρώ). Μάλιστα οι πρόσθετοι πόροι θ' αρχίσουν να καταβάλλονται από το 2003. Μήπως όμως η αλήθεια βρίσκεται στο ότι θα αυξηθεί το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού κατά 100 δισ. ανά έτος; Και πόσο καιρό θ' αντέξει ένα τέτοιο σύστημα; Μάλλον και αυτή η ιδέα θα εγκαταλειφθεί...

Το άγχος του ασφαλιστικού αποτελεί μια σοβαρή απειλή όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και

για τους 15 εταίρους της Ε.Ε., οι οποίοι καλούνται να επεξεργαστούν προτάσεις για την επίλυση της κοινωνικής ασφάλισης χωρίς να κατεδαφίζεται το κοινωνικό κράτος. Η επέλαση των νεοφιλελεύθερων θέσεων των Μπλερ-Μπερλουσκόνι προσωρινά αναχαιτίσθηκε με το να μην γίνουν δεκτές προτάσεις, όπως η αντικατάσταση της πλήρους με μερική απασχόληση και η αύξηση του μέσου όρου συνταξιοδότησης στα 65 χρόνια. Σε δύσκολη θέση η σημερινή κυβέρνηση δύσκολα θα μπορέσει να διαφοροποιηθεί στη χάραξη μιας κοινής πολιτικής στο θέμα αυτό. Η Ε.Ε. πρέπει να κάνει μεγαλύτερη προσπάθεια για τη διεύρυνση της απασχόλησης έχοντας ως βασικό γνώμονα τις επόμενες γενιές που θα εισέλθουν στην αγορά εργασίας. Ποιος ενδιαφέρεται όμως στην Ελλάδα για τους νέους εργαζόμενους, όταν όλες οι κυβερνητικές ανακοινώσεις αφορούν κυρίως τους εργαζόμενους που πλησιάζουν στη ζώνη της συνταξιοδότησης; Αλλά μ' αυτό θα ασχολούμαστε, όταν αγνοούμε πόσοι είναι ακριβώς σήμερα οι ασφαλισμένοι και πόσοι οι συνταξιούχοι στη χώρα μας... Κάθε χρόνο εισέρχονται στον τομέα της απασχόλησης λιγότεροι νέοι απ' όσους βγαίνουν στη σύνταξη. Και η δραματική μείωση των γεννήσεων ασφαλώς αποτελεί έναν κρίσιμο παράγοντα, που μπορεί να οδηγήσει στην εξεύρεση μιας σταθερής και βιώσιμης λύσης για το ασφαλιστικό. Νά όμως που το δημογραφικό δεν έχει συμπεριληφθεί στα υπό εξέταση θέματα που σχετίζονται με το όλο ζήτημα.

Γιατί μήπως έχει ληφθεί ιδιαίτερη μέριμνα για να εξαλειφθούν οι περιπτώσεις εκμετάλλευσης και «μαύρης» εργασίας, ή της αξιοποίησης της παρουσίας και των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων; Ε, έως το τέλος και αυτού του αιώνα έχουμε καιρό...

Σ. Λέτσιος

ΞΕΝΟΦΟΒΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ;

Παγκόσμια ημέρα κατά του ρατσισμού η χθεσινή Πέμπτη και τα στοιχεία που δημοσιοποίησαν οι αντιρατσιστικές οργανώσεις κάθε άλλο παρά ενθαρρυντικά είναι. Μόνο μια μικρή μειοψηφία των μεταναστών (350.000 από τους 700.000-1.000.000) κατάφεραν να περάσουν από τις συμπληγάδες πέτρες της νομιμοποίησης.

Όχι μόνο γιατί η ίδια η διαδικασία είναι στην κυριολεξία εξαντλητική: Η πολύωρη αναμονή μπροστά από τα αστυνομικά τμήματα και τα αρμόδια γραφεία του δήμου που συν τοις άλλοις σημαίνει και απώλεια του μεροκάματου σίγουρα λειτουργεί αποθαρρυντικά.

Αλλά και γιατί το ίδιο το παράβολο ανανέωσης της άδειας παραμονής είναι σχεδόν απαγορευτικό σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε σε συνέντευξη τύπου ο Χριστόφορος Παπαδόπουλος από το Δίκτυο Κοινωνικής Υποστήριξης Προσφύγων και Μεταναστών:

Κοστίζει 50.000 δρχ., ενώ το ίδιο παράβολο στην Ιταλία και τη Γερμανία κοστίζει 3.500 δρχ. και 500 δρχ. αντιστοίχως. Η τακτική είναι γνωστή, παρότι δεν έχει θεσμοθετηθεί επισήμως. Στην εφεδρική θέση των ανέργων τοποθετούνται οι μετανάστες και όλοι βολεύονται.

Α.Κ.

Η «ΕΤΑΙΡΕΙΑ» ΚΑΙ ΟΙ «ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ» ΤΗΣ

Γλώσσα λανθάνουσα την αλήθεια λέγει, εκτός του ότι μας κάνει και να γελάμε – και το έχουμε τόση ανάγκη τελευταία. Ο λόγος περί του Σωκράτη Κόκκαλη και της εμφάνισής του στην Γενική Συνέλευση της Ιντρακόμ, την Τρίτη, στο Ζάππειο. Αναφερόμενος στη Στάξι, την αποκάλεσε «εταιρεία», όρος που, ως γνωστόν τοις πάσι, παραπέμπει στην CIA, γνωστή και ως Company. Ορισμένοι έσπευσαν να διαπιστώσουν ότι «πάει ο Κόκκαλης, τα έχασε...», κάτω από την πίεση των πληγμάτων της δικαιοσύνης. Κάνουν λάθος. Επειδή η εικόνα που παρουσιάζει το τελευταίο διάστημα ο Κόκκαλης, με τις πολλαπλασιαζόμενες δημόσιες εμφανίσεις του, δεν είναι άλλη από αυτή που έκρυβε επιμελώς τόσα χρόνια. «Κλεφτάκος και πρακτοράκος», αλλά και ακαλλιέργητος, χωρίς τρόπους και τακ. Γεγονός που αποδεικνύει κι αυτό με τη σειρά του, ότι άλλοι είναι υπεύθυνοι για το «οικονομικό θαύμα» που εκπροσωπούσε – αυτός μόνο από τη φρασεολογία του γκριζου κόσμου των κατασκόπων και των νυκτόβιων γνωρίζει.

Για του λόγου το αληθές διαβάστε τι είπε, μεταξύ άλλων, στην Γενική Συνέλευση της Ιντρακόμ για την Στάξι: «Πολλοί από τους συνεργάτες (sic)

της εταιρείας (δύο sic) αυτής έχουν μείνει άνεργοι. Η ανεργία και η ανικανότητα οδηγεί ορισμένες φορές σε αναζήτηση νέων πόρων, ας πούμε κι εργοδοτών». Σα να λέμε δηλαδή, όπως ο ίδιος με τους φίλους του τους Αμερικανούς.

Κατά τα άλλα, ο Σ. Κόκκαλης ταυτίστηκε πλήρως με το ΠΑΣΟΚ και την επιχειρηματολογία του κ. Λαλιώτη για την διαπλοκή, επιτιθέμενος στη Νέα Δημοκρατία και ζητώντας να ανοίξουν οι λογαριασμοί του παλιού του φίλου Κ. Μητσotάκη (ο Μάης και η Σαρακοστή) και της Mayo. Εννοώντας προφανώς κάποιους άλλους λογαριασμούς της οικογένειας που γνωρίζει ο ίδιος.

Ενώ αναφερόμενος προφανώς στον κ. Καμμένο και κάποιους άλλους πρωτεργάτες της «αντιδιαπλοκής» μίλησε για πολιτικούς «που έχουν φύγει από τον συνετό δρόμο και παριστάνουν τους διώκτες της εταιρείας και εμού προσωπικά». Ποιος να είναι άραγε αυτός ο «συνετός δρόμος»; Μήπως αυτός που ακολουθούν οι κ.κ. Κακανουνάκης και Κύρτσος; Και τι θα πράξει άραγε ο «πρακτοράκος» για να επαναφέρει τους εν λόγω πολιτικούς στον... ορθό δρόμο; Είμαστε περίεργοι να δούμε.

Π.Π.

ΝΕΟΝ ΕΡΓΟΝ

«Θέλω να τελειώσω το έργο μου». Ζήτησε στα σοβαρά ο κ. πρωθυπουργός. Αν εννοεί την οικονομία, το χρηματιστήριο, την ένωση Εθνικής και Alphabank, την πώληση της Ολυμπιακής στην ΑΧΧΟΝ, την ανωτατοποίηση των ΤΕΙ, την αύξηση της ανεργίας, το δράμα των συνταξιούχων, τον ευρωστρατό, νομίζουμε ότι έχει ήδη περατώσει το έργο του. Αν πάλι επιθυμεί να ολοκληρώσει την δενδροφύτευση των Αγίων Θεοδώρων, τότε αφήστε τον ανεμπόδιο να τελειώσει το έργο του. Ούτως ή άλλως ο τόπος έχει ανάγκη από άλλο έργο γιατί το παλιό είναι και βαρετό και (δι)εφθαρμένο.

Τσ. Π.

Η ΕΚΤΡΟΠΗ ΚΑΙ Ο ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΣ ΤΗΣ

Διαβάσαμε στο *Βήμα* της Κυριακής πριν δύο εβδομάδες και δεν πιστεύαμε στα μάτια μας. Ο πολύς κ. Μίμης Μαρωνίτης, με αριστερή θητεία και με λόγο έγκυρο κατ' εξακολούθηση και επιβεβλημένο πολλαπλώς, ούτε λίγο ούτε πολύ καταλογίζει στον πρόεδρο του ΣΥΝ την μεγίστη ευθύνη μιας επικείμενης(!) εκτροπής επειδή δεν αποδέχεται, λέει, τον σημιτικό εκσυγχρονισμό και δεν συνεργάζεται με την κυβέρνηση. Ιδού πώς επιχειρηματολογεί ο κ. καθηγητής διαβάζοντας την νεότερη πολιτική μας ιστορία βουτροφηδόν, καρκινικά, αμασητί και κατά το δοκούν: Το 1932 η αριστερά δεν συνεργάστηκε με τον Βενιζέλο και έτσι ήρθε η μεταξική δικτατορία. Το 1964 η ΕΔΑ σνόμπαρα τον Γερό Παπανδρέου και ήρθε η Χούντα, ενώ τώρα ο ΣΥΝ δεν καταλαβαίνει τις εθνικές του ευθύνες με αποτέλεσμα τα μεταμοντέρνα τανκς της φασιστικής(;) δεξιάς να βρίσκονται ante portas. Ναι, μα το Θεό!, αυτά ισχυρίστηκε ο κ. Μαρωνίτης και δεν έπесαν ακόμη τα τείχη της Ιερειχούς από τα γέλια.

Αλλά και από τα κλάματα, θα προσθέταμε, λόγω της ανυποληψίας στην

οποία έχουν περιέλθει κάποιοι οι οποίοι κάποτε αντιμετώπιζονταν ως ταγοί.

Ο κ. Μαρωνίτης υιοθετεί ασμένως και αβλεπί το μπουρδολόγημα του Μαξίμου περί... εκτροπής με το οποίο εκάγχασε όλη η αντιπολίτευση και η σοβαρή συμπολίτευση και το αναπαράγει πασπαλίζοντάς το με ψήγματα ιστορίας παρμένης μάλλον από την εκπομπή «Θέλεις να γίνεις εκατομμυριούχος;». Εξάλλου, το έχουμε ξαναπεί, Mega, Megaron, *Βήμα* και Bar είναι πολιτιστικά προϊόντα της ίδιας εταιρείας, όσο κι αν καμώνονται έنيοι διανοούμενοι πως δεν το καταλαβαίνουν και όσο κι αν απτόητοι συνεχίζουν το «έργο» τους, ενώ γύρω τους επέρχεται η συντέλεια (όχι του κόσμου αλλά της συλλογικής μας αξιοπρέπειας). Όταν λοιπόν νομιμοποιούνται τα μηδενικά μέσω των μετρίων, τότε αντιλαμβανόμαστε το μέγεθος της κρίσης της πολιτικής και του πολιτισμού. Το μέγεθος εντέλει της κρίσης των αναστημάτων και της ένδειας των ονομάτων.

Νά όμως και η ευρύτερη ευθύνη της Αριστεράς: ότι αποδέχτηκε κάποτε ονόματα υπακούοντας στον ορυμαγδό των ΜΜΕ, ότι δεν άσκησε ποτέ σ' αυτά

κριτική λόγω ή έργω και ότι αποδέχθηκε αφελώς τον ύποπτο μύθο τους. Έτσι, τώρα, αυτά τα «πρόσωπα» δεν έχουν κανένα ηθικό ή υπαρξιακό δίλημμα να δουν «εκτροπές» χωρίς εντροπή και μάλιστα ν' αναγνωρίζουν και τους πρωταίτιούς τους. Ο Δημήτρης Δημηρούλης το είπε καλά σε μια πρόσφατη συζήτηση των εκδοτών του *Δέντρου*, του Στέφανου Ροζάνη και του υπογράφοντος για τη γενιά του '70 στο μουσείο Φρουσίρα: «Η αριστερά αφελώς νομιμοποίησε ότι την κολάκευε, δεν κριτικάρισε ποτέ όσους με μιαν αντίληψη ισοπεδωτικής εξουσίας άλωσαν το χώρο του πολιτισμού και προσπέρασαν τους ποιητές προς χάρη των "επαγγελματιών" της ποίησης και των "προοδευτικών" φορέων των πιο συντηρητικών απόψεων. Εύγλωττο παράδειγμα ο Δημήτρης Μαρωνίτης...». Φοβάμαι ότι τα πράγματα πλέον έχουν γίνει ανυπόφορα έστω κι αν διατηρούν τις μειδιώσες μάσκες τους. Η μακάβρια γκριμάτσα από πίσω έχει καταστεί ορατή ακόμη και στους τυφλούς. Μοναδική εξαίρεση οι ηλίθιοι...

Μάνος Στεφανίδης

ΕΝΑΣ ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ ΣΕ ΚΙΝΔΥΝΟ

Είναι γνωστό ότι η περιοχή του Βόλου που άλλοτε έσφυζε από βιομηχανική δραστηριότητα βρίσκεται εδώ και πολλά χρόνια σε φάση παρακμής. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι πρέπει να καταστραφεί ένας υγρότοπος, όπως αυτός που υπάρχει στον όρμο του Αγίου Ιωάννη στην Αμαλιάπολη Μαγνησίας, για να χτισθεί μια νέα βιομηχανική μονάδα. Και μάλιστα όταν λίγα χιλιόμετρα πιο πέρα λειτουργεί η Βιομηχανική Περιοχή Βόλου.

Οι αντιδράσεις των κατοίκων της Αμαλιάπολης ξεκίνησαν όταν η εταιρεία Αμαλιάπολη Α.Β.Ε.Ε. αποφάσισε τη λειτουργία μονάδας αποθήκευσης και συσκευασίας λιπασμάτων στις εγκαταστάσεις των κυλινδρόμυλων ΛΟΥΛΗ Α.Ε. στον όρμο Σούρπης, μέρος του οποίου είναι και το λιμανάκι του Αγίου Ιωάννη. Η περιοχή περιλαμβάνει έναν παράκτιο υγρότοπο (κατοχυρωμένο στο δίκτυο Natura 2000 με αρ. Gr

1430002) και θεωρείται ως σημαντική περιοχή της Ανατολικής Ηπειρωτικής Ελλάδας για τα μεταναστευτικά και διαχειριζόμενα πτηνά. Οι κάτοικοι διαμαρτύρονται ότι με τη δημιουργία αυτής της μονάδας αυξάνει ο κίνδυνος όχι μόνο για τη ρύπανση της θάλασσας και της ατμόσφαιρας, αλλά και για τη μόλυνση των υπόγειων υδάτων. Δεν είναι μόνο ότι θα νεκρώσει η αλιευτική δραστηριότητα και η καλλιέργεια της ελιάς, ενώ το νερό θα είναι ακατάλληλο όπως συμβαίνει σήμερα σε πάρα πολλές περιοχές της χώρας.

Ορατή είναι και η απειλή ενός ατυχήματος με απρόσμενες συνέπειες, όπως αυτό που συνέβη στη μονάδα χημικών λιπασμάτων το φθινόπωρο του 2001 στη Γαλλία... Λοιπόν, οι αρμόδιοι του ΥΠΕΧΩΔΕ θα μείνουν με σταυρωμένα τα χέρια;

Σ. Μιτζελιώτης

ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥ...

Ο φάκελος, και άρα η εξέλιξη που θα έχει το θέμα της οικοδόμησης ή μη του ξενοδοχείου της Εκκλησίας στο πρώην «401 Στρατιωτικό Νοσοκομείο», βρίσκεται στα χέρια της υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, Βάσως Παπανδρέου. Η πληροφόρηση είναι πολύ πρόσφατη και λέγεται ότι η ίδια θέλησε το θέμα να το χειριστεί προσωπικά... Η σοβαρότητά του δικαιολογεί μια τέτοια απόφαση και φανταζόμαστε ότι αυτό θα είναι προς όφελος του περιβάλλοντος, της αισθητικής, της τήρησης των νόμων, και του σεβασμού των κατοίκων της Αθήνας. Βέβαια πολλοί θα περίμεναν η Εκκλησία να υπαναχωρήσει και να δώσει εκείνη την πρόταση λύση. Αφού αυτό όμως δεν έχει μέχρι σήμερα γίνει, να... επισημάνουμε εκ νέου ότι το χτίσιμο ξενοδοχείου 750(!) κλινών στο συγκεκριμένο... «οικόπεδο», δεν είναι αντίθετο μόνο στην αισθητική και τους νόμους, αλλά και στην κοινή λογική (τα κτήρια αποτελούν συνέχεια αυτών της ΕΑΤ-ΕΣΑ και του Πάρκου Ελευθερίας κι ο χώρος είναι μια από τις τελευταίες ανάσες πράσινου στο κέντρο της Αθήνας). Η επισήμανση είναι βέβαια... περιττή. Φανταζόμαστε ότι η κυρία υπουργός τα έχει ήδη «υπόψη» της, και θα δώσει τη λύση που αρμόζει σε ένα υπουργείο Περιβάλλοντος (για την περίπτωση) και όχι Δημοσίων Έργων...

ΘΦΙς

ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ «ΕΥΣΤΟΧΙΑ»

Αδικα επικρίναμε, φαίνεται, τον Γραμματέα του ΠΑΣΟΚ ότι δε βρίσκει ιδεολογικά διαχωριστικά μεταξύ του κόμματός του και της Νέας Δημοκρατίας. Η τελευταία πρότασή του να συγκυβερνήσει μελλοντικά η Αριστερά με το κόμμα του, όπως και η γενικότερη εκδήλωση διάθεσης εκ μέρους του υπουργού Εσωτερικών να θεσπιστεί ένα δικαιότερο εκλογικό σύστημα, «χαράσσουν» βαθύ ιδεολογικό διαχωριστικό ανάμεσα στα δύο μεγάλα κόμματα και καθιστούν «έωλες» τις επικρίσεις μας. Εδώ πράγματι δεν πρόκειται για την πολιτική των Δολιανών ούτε για (αντι)δεξιές ξιφουλκώσεις του Γραμματέα του κόμματος. Πρόκειται για «γνήσια» αριστερή στροφή και δη όχι προσωπική αλλά γενικότερη κομματική. Έχει ευστοχία λοιπόν η γενική διάθεση του ΠΑΣΟΚ να συμπράξει ακόμα και σε κυβερνητικό επίπεδο με τον «όμορο» ιδεολογικό του χώρο.

Ευστοχία όμως είχε και η γενικότερη μεθόδευση προβολής της πρότασης. Μόλις ο κ. Λαλιώτης τέλειωσε την ανακοίνωσή της, βρέθηκε την επόμενη κιόλας μέρα παρών στους «πρωταγωνιστές» της κρατικής εκπομπής, προκειμένου να μας την εμπεδώσει. Για δε την ενίσχυσή της γίνανε εκείνη τη στιγ-

μή «φρεσκότατες» σφυγμομετρήσεις της κοινής γνώμης που επιβεβαιώνανε ότι και η πλειοψηφία των οπαδών Συνασπισμού και ΠΑΣΟΚ είναι με το μέρος της πρότασης. Αυτό, αν ερμηνευθεί σωστά, σημαίνει πως οι αντίθετοι με την πρόταση δεν έχουν πολλά ηθικά περιθώρια απόρριψής της, αφού η συγκεκριμένη πρόταση έχει και λαϊκή συναίνεση. Τόσο είναι «αστράτευτη» αυτή η εκπομπή, ώστε να γίνεται τελείως ευεξήγητος ο λόγος της ύπαρξής της.

Η «ευστοχία» του Γραμματέα του κόμματος φάνηκε και στο αποτέλεσμα που απέφερε η «αριστερή» του κίνηση. Εκείνη η τηλεοπτική εικόνα συμπαρουσίας του κ. Λαλιώτη με τον κ. Μπίστη μαρτυρεί το μέγεθος του αποτελέσματος. Μια εικόνα, εκατομμύρια λέξεις. Αυτό το πολιτικό παιδί, που γεννήθηκε για μεγάλα πράγματα, είτε για σύμβουλος της Ολμπράιτ τότε, είτε για καθοδηγητής του ίδιου του προέδρου της Αμερικής τώρα, μια που τον διαγκωνίζεται σε αμερικανισμό, δεν κατόρθωσε ως τώρα λόγω της μακροχρόνιας θητείας του στο ΚΚΕ ν' αξιοποιήσει το πολιτικό του ταλέντο και δεν μπόρεσε να μας κάνει επίδειξη των βασικών του αρχών, πώς να υπηρετείς τον εαυτό σου υπηρετώντας τους ισχυ-

ρούς. Τον είχαμε δει μετά τον ανασχηματισμό δίπλα στον υπουργό Άμυνας και ανακουφιστήκαμε. Επιτέλους, είπαμε, τακτοποιήθηκε. Φαίνεται όμως πως δεν ήταν έτσι και πως εκκρεμεί ακόμα η υπόθεσή του. Δεν είναι όμως κρίμα να παρατείνεται εδώ και τόσον καιρό η εκκρεμότητα ενός καθαρά ανθρωπιστικού θέματος; Γνωρίζουμε το αδιαχώρητο. Λίγη καλή θέληση όμως αν υπάρχει, μια θέση μπορεί να βρεθεί. Η έκκλησή μου δεν απευθύνεται μόνο προς τον ανάδοχό του, τον κ. Πάγκαλο, αλλά και προς όλους τους ομοϊδεάτες του συλλέκτες «ρεταλιών».

Αλλά είχε ευστοχία και ο τρόπος προβολής της προσχώρησης του κ. Μπίστη στην «πληθυντικότητα». Ήδη είχε απαρνηθεί από καιρό την «ενικότητα» οδεύοντας αποφασιστικά προς την ποθητή πληθυντικότητα. Κι ενώ ήτανε πια δικός τους άνευ όρων και δε χρειάζονταν καμιά «αριστερή» χειρονομία όπως αυτή της συγκυβέρνησης, εντούτοις εμφανίζεται τώρα να βρίσκεται ανάμεσά τους, επειδή τώρα, που του έχει δοθεί «ιδεολογικό» αντάλλαγμα, «πείστηκε» να πάει μαζί τους. Σε μας πάντως για το παλιό αυτό απόκτημα της συναλλαγής μένει ακόμα να ευχηθούμε «σε καλή μεριά».

Αλέκος Τζιόλας

«ΔΕΝ ΑΝΤΕΧΩ ΑΛΛΟ ΨΥΧΙΚΑ»...

τα στα όρια τους.

Παρουσιάζουν όντως μεγάλο ενδιαφέρον αυτά τα παιχνίδια, φανταζόμαστε, κυρίως γι' αυτούς που ασχολούνται επαγγελματικά με την ψυχολογία.

Πώς ένας άνθρωπος απειμπολεί την ελευθερία των προσωπικών του στιγμών -των όποιων προσωπικών του στιγμών- και μετατρέπει τα εν οίκω εν δήμω, παρουσιάζει όντως και επιστημονικό ενδιαφέρον.

Όπως απεδείχθει, όσο αποφασισμένος κι αν είναι κανείς για δημοσιότητα (την οποία κανείς δεν... μισεί) ή για χρήμα, δύσκολα βγαίνουν πέρα τέτοιου είδους αποφάσεις.

Αντιδρά η ψυχή...

Εκεί αρχίζουν τα όρια...

Δεν θεσπίστηκαν τυχαία τα οικογενειακά άσυλα. Ούτε δόθηκαν τόσοι και

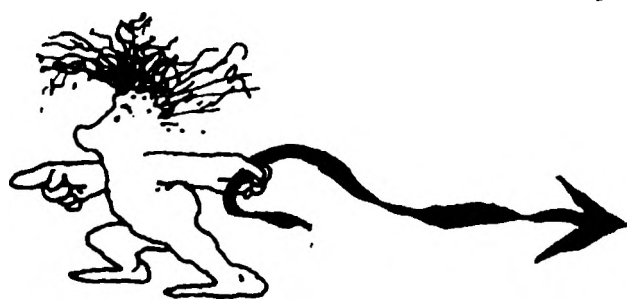
τόσοι αγώνες για την υπεράσπιση των ατομικών ελευθεριών.

Όλα αυτά κατακτήθηκαν διότι ήταν εσωτερικές ανάγκες του ανθρώπου.

Έτσι οτιδήποτε και αν λένε οι θιασώτες της ύπαρξης τέτοιων παιχνιδιών, πάντα θα υπάρχουν... Μαρίνοι οι οποίοι θα δίνουν τις αποστομωτικότερες απαντήσεις εκ των έσω...

Έτσι απλά. Με μια φράση και την εικόνα του «λάιβ», να τα λέει όλα: «Φεύγω γιατί δεν αντέχω άλλο ψυχικά»...

ΌΦΙΣ

Μια εικόνα, χίλιες λέξεις. Και μια φράση είναι πολλές φορές χίλιες λέξεις.

Έχουν γραφτεί τους τελευταίους μήνες και ειπωθεί τόσα πολλά για τα παιχνίδια τύπου «μεγάλου αδελφού», που δεν θα είχε νόημα να συμπληρωθεί κάτι επιπλέον.

Όλα όσα ειπώθηκαν και γράφτηκαν όμως, υπερκαλύφθηκαν από μια φράση.

Την είπε ο δεύτερος παίκτης που αποχώρησε από το «ΒΑΡ» του ΜΕΓΑ, και η φράση... λάιβ.

«Φεύγω γιατί δεν αντέχω άλλο ψυχικά», είπε ο δημοφιλέστερος όλων των παικτών, Μαρίνος, αφήνοντας άφωνους τους πάντες, του παρουσιαστή υπερπεριλαμβανομένου.

Έβαλε με αυτό τον τρόπο τα πράγμα-

ΤΑ ΤΕΘΩΡΑΚΙΣΜΕΝΑ ΕΦΤΑΣΑΝ ΑΡΓΑ

Συνήθως όταν τα τεθωρακισμένα φτάνουν με καθυστέρηση, δεν μπορούν να ανατρέψουν την έκβαση της μάχης. Αυτό το στρατιωτικό ανάλογο έχει την πολιτική εφαρμογή του στις υποθέσεις Leopard - Axon - Ολυμπιακή.

Το αίτημα για νέα άρματα είχε τεθεί από μακρού χρόνου, όπως όλες οι στρατιωτικές υποθέσεις με τα μεγάλα περιθώρια. Οι γιγαντιαίες αυτές προμήθειες (8,6 τρισ. κατά το Ποντίκι της 14/3/2002) αποκαλούνται σεμνά *Ενιαίο Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Αμυντικών Εξοπλισμών 2001-2005 (ΕΜΠΑΕ)*.

Το ΚΥΣΕΑ της 1ης Μαρτίου εντός ευλόγου χρόνου, δηλαδή όσο κρατάει μια οποιαδήποτε διυπουργική συνάντηση λ.χ. για την προέλευση των πασχαλίων αμνοερυφίων, δέσμευσε ένα καλούτσι-

κο ποσό, όσο ο μισός ετήσιος προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων σε άρματα, μεταγωγικά αεροπλάνα και συστήματα αυτοπροστασίας. Βεβαίως δεν τα αποφάσισε εντελώς τυχαία, χρησιμοποίησε την απλή μέθοδο των τριών και στρογγύλεψε τα τανκς στα 170 αξίας 650 δισ. αντί των 246 που ζητούσαν οι θερμοκέφαλοι στρατιωτικοί.

Τα άρματα και τα συστήματα αυτοπροστασίας πήγαν στον Λιακουνάκο. Ερευνητέο αν μπορούσαν να είχαν πάει νωρίτερα. Μήπως ο Τσοχατζόπουλος ολιγόρησε; Αν ναι, τότε όλους αυτούς τους μήνες που ταλαιπωρείτο ο Λιακουνάκος με την αεροπορία του και την προσφορά του για την εξαγορά της Ολυμπιακής ενυπήρχε μια μίνι κυβερνητική κρίση. Αν είχαν κατακυρωθεί οι προμήθειες

νωρίτερα, ενδεχομένως να εγείροντο τα κεφάλαια για την σωτηρία της AXON Airlines και εκείθεν να πραγματοποιείτο η εξαγορά της Ολυμπιακής.

Κρίμα, θα είχε γλυτώσει η κυβέρνηση από τον πονοκέφαλο της Ολυμπιακής και θα μπορούσε να ακκιστεί στην Ευρώπη ότι εκτός από τα αντισταθμιστικά που έχει εγκαταστήσει, ρυθμίζει και τις ιδιωτικοποιήσεις μέσω των εξοπλισμών.

Έστω, ας λάβει την κατακύρωση ο Λιακουνάκος ως μικρή παραμυθία για όσα κακά η ανοργάνωτη και κυρίως διασπασμένη κυβέρνηση του είχε επιφυλάξει το φθινόπωρο. Και έχει ο Θεός. Δεν εξαντλήθηκαν ακόμα οι ιδιωτικοποιήσεις.

Σ. Καφαντάρης

Ο Κ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Ακούγαμε απ' την τηλεόραση τον Διευθυντή Ασφαλείας Θεσσαλονίκης και μόνο που δεν δακρύζαμε σχετικά με την Ναταλία Κάνκοβα, 22 ετών, που εξετέλεσε τον Γιώργο Κεχιόπουλο, 41 ετών. Μέσα σ' ελάχιστο χρόνο ο ροζ πάνθηρ είχε λύσει όλα τα σκοτεινά σημεία της περιέργης υπόθεσης. Είχε καταλήξει σε συμπεράσματα, είχε προκατάλαβε την ετυμηγορία του δικαστηρίου και είχε κατασυγκινήσει το πανελλήνιο με το δράμα της «κόρης» που βιαζόταν απ' τον ίδιο της τον «πατέρα».

Στην πραγματικότητα βέβαια η κόρη ήταν κουνιάδα και ερωμένη, ο «πατέρας» σκοτώθηκε από δύο και όχι από έναν και ήταν ο πρωταγωνιστής των παρανόμων ελληνοποιήσεων στη Θεσσαλονίκη αλλά και «παράγων» του ρώσικου προξενείου. Από την πολλαπλώς δύσοσμη αυτή υπόθεση μυρωδιά δε φαίνεται να πήρε ο ευσυγκίνητος κ. Διευθυντής. Ο οποίος μάλλον έλαβε τα γαλόνια του είτε απ' την κλαδική είτε από τον φώσκολο αυτοπροσώπως.

Τζιμ Μπούρης

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΟΙ «ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ»

Σήμερα οι κάτοχοι του πλούτου αισθάνονται και δρουν ως κατακτητές του τόπου οι οποίοι δεν οφείλουν σε κανέναν τίποτε, δεν τους περιστέλλει ουδείς ηθικός ή ποινικός νόμος, ενώ η πολιτεία –ή μήπως και το πολίτευμα;– είναι άθυρμα στα επιδέξια –καλύτερα, αμφιδέξια– χέρια τους. Είναι αυτοί που ως κάτοχοι των ηλεκτρονικών ΜΜΕ ηδονίζονται να προπαγανδίζουν μια γυάλινη, εικονική Ελλάδα στην οποία πρωταγωνιστούν σκυλοντίβες, ροζ ιστορίες, υστερίες των celebrities, μ' άλλα λόγια όλο αυτό το σακχαρόπηκτο υπερφουσκωμένο τίποτε που συγκροτεί τα περιώνυμα –ή μήπως ιδιώνυμα;– δελτία ειδήσεων. Τα οποία πάντως θα ήταν εντιμότερο ν' αποκαλούνται δελτία συσκοτίσεων, παραπληροφόρησης και συστηματικής προπαγάνδας του χυδαίου.

Ας το πούμε απλά: Η τηλεόραση λόγω της ληθαργικής της δύναμης και της μαγγανείας των εικόνων που παράγει, δημιουργεί σοβαρότατο εθισμό –κάτι σαν ναρκωτικό– ιδιαίτερα σε άτομα μειωμένων αντιστάσεων: νέους, απαίδευτους, απληροφόρη-

τους. Παράλληλα λειτουργεί ως ύπατος «προαγωγός» αξιών, δημιουργεί ιδεολογία, παράγει πρότυπα, επιβάλλει συμπεριφορές, προτείνει αισθητική. Η τηλεόραση, ενώ θα μπορούσε να είναι δραστικότερο όπλο πολιτισμού και παιδείας, λειτουργεί σαν αργό αλλά δραστικότερο δηλητήριο. Νά γιατί υπαινίχτηκα πιο πάνω ευθύνες των ιδιοκτητών της. Άνθρωποι που έχουν καταστεί ηγεσία αυτού του τόπου σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο είναι ανεπίτρεπτο να προσφέρουν στον τόπο εις ανταπόδοσιν Bar και οργουελικούς Big Brother. Είναι απαράδεκτο το κέρδος και η λατρεία του Μάμμωνα να τους σπρώχνει ώστε να ταΐζουν σκουπίδια, «ψυχαγωγώντας», δηλαδή εκμαυλίζοντας την νεολαία και όσους αδυνατούν ν' αντισταθούν. Αλήθεια, σας ρωτώ, πώς συνυπάρχουν Μέγαρο και BAR εκτός κι αν όλα συμψηφίζονται γλυκά ή αν business is business ή –ακόμη χειρότερα– και ο πολιτισμός δεν είναι παρά μια ακόμη «μπίζνα».

Στέφανος Προτεστάκις

ΒΑΡΚΕΛΩΝΗ: ΕΝΑ ΜΕΓΑΛΟ ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στην Βαρκελώνη με αφορμή τη Σύνοδο Κορυφής της Ε.Ε. διαδήλωσαν χιλιάδες άνθρωποι εκφράζοντας την αντίθεσή τους στην ανταγωνιστική Ευρώπη, στην απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, στην σχεδιαζόμενη ιδιωτικοποίηση της αγοράς ενέργειας, στον ευρω-τρομονόμο, στον ευρωστρατό... Δεν μπορεί παρά να μας προκαλεί έκπληξη και να μας γεμίζει ελπίδα ο μεγάλος αριθμός των διαδηλωτών. Στις δυο πρώτες πορείες, της διαδήλωσης των ευρωπαϊκών συνδικάτων στις 14 Μαρτίου και της «αντικαπιταλιστικής πορείας» με σύνθημα «Ακόμη και οι πλούσιοι κλαίνε» στις 15 Μαρτίου, συγκεντρώθηκαν γύρω στις 100.000-200.000. Στη μεγάλη πορεία του Σαββάτου κατά της «Ευρώπης του Κεφαλαίου» λέγεται ότι ο αριθμός των διαδηλωτών μαζί με τα συνδικάτα άγγιξε τις 500.000. Οι φωνές των αντιτιθέμενων στην πολιτική της Ε.Ε. αυ-

ξάνονται και το κίνημα κατά της παγκοσμιοποίησης φαίνεται πως εδραιώνεται. Η απάντηση της «κοινωνικής» Ευρώπης σ' αυτή την κατάσταση –όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο– ήταν η κατάργηση της Συνθήκης Σέγκεν, οι απαγορεύσεις εισόδου στη χώρα, η γενικευμένη επίθεση της αστυνομίας, οι συλλήψεις (Παρασκευή και Σάββατο συνελήφθησαν 98 άτομα σύμφωνα με την αστυνομία), ο τραυματισμοί (τραυματίστηκαν και 3 φωτορεπόρτερ από γκλομπς). Τα επεισόδια και τα απρόοπτα (π.χ. δυο βάσκοι αυτονομιστές διέκοψαν για λίγα λεπτά τον ποδοσφαιρικό αγώνα Barcelona Real) δεν έλειψαν. Κι ενώ οι μεγάλοι μετέθεσαν τις σημαντικές αποφάσεις τους, αυτό που έχει σημασία είναι ότι ένα κίνημα ανθίζει ενώ τα προσώπια πέφτουν.

Α.Κ.

ΜΑΥΡΗ ΤΡΥΠΑ

Ο ορισμός της γελοιότητας. Ο Τρύπας και ο Κακαουνάκης στην εκπομπή του πρώτου στον Alpha, το κανάλι του Μανώλη που συνεντευξιάζει την Άντζελα, για ν' αναβαθμίσει το δελτίο ειδήσεων, σχολιάζουν την... χυδαιότητα του Mega bar και του ΜικροBig Brother. Βέβαια πριν λίγους μήνες ο Τρύπας έβγαζε ημίγυμνες για ν' ανεβάσει το ...κύρος του αλλά στον τόπο αυτό ένα είναι σίγουρο: ότι στερεύει η μνήμη και ότι περισσεύει η βλακεία.

ΜΑΥΡΗ ΓΙΑΝΝΑ

Όλα τα 'χε η μαριορή ο προαστικός της έλειπε. Έχει γίνει τέτοιο μπάχαλο με τα έργα του 2004 ώστε κατά βάθος τη λυπάμαι τη μαύρη Γιάννα και δε ζηλεύω καθόλου τα μεγαλεία και τα συνολάκια της γιατί την έχουν εγκαταλείψει συνολικά οι σμπίροι της στην κυβέρνηση. Είναι τέτοιο το αδιέξοδο ώστε πολλοί δικοί της μπιστικοί της εισηγούνται πρόωρη «ηρωική» έξοδο. Μόνο που η Γιάννα μπορεί μεν να είναι μαύρη, είναι όμως πεισματάρικη και μεγαλομανώς φιλόδοξη. Οπότε; Μαύρα μαντάτα.

Σία Τσαχπινόγλου

• Το έργο «Δον Καμίλο» του

Σωτήρη Πατατζή παρουσιάσε το Δημοτικό Θέατρο της Αίγινας όλο τον περασμένο μήνα στην αίθουσα του Μορφωτικού Συλλόγου «Κιμποδίστριας». 14 ερασιτέχνες οι ηθοποιοί και άλλοι συντελεστές εργάστηκαν στην προετοιμασία της παράστασης. Η φωτογραφία είναι αναμνηστική των παραστάσεων. Το έργο όπως διάβασα στον *Πολίτη της Αίγινας* θα διαγωνιστεί και σε τρία Φεστιβάλ: εκείνα της Καρδότσας, της Βέρροιας και της Σύμης. Μου άρεσε ότι ανάμεσα στους συντελεστές της παραστασης συγκαταλέγονταν και η Μαρία Σταυρίδου η οποία –άκουσον, άκουσον– είχε έναν σπουδαίο ρόλο. Εκείνον του υποβολέα. Δεν γνωρίζετε τον υποβολέα; Καλά ήταν η ψυχή στους παληούς θιάσους. Βρισκόταν στα παρασκήνια ή στο υποβολείο (μια μπούκα στο κέντρο της σκηνής) και με το κείμενο ανά χείρας βοηθούσε τους ηθοποιούς να λένε τις ατάκες τους. Ε, σήμερα πια οι ηθοποιοί μαθαίνουν «απ' έξω» τα λόγια τους και έτσι έχει καταργηθεί ο σπουδαίος ρόλος του υποβολέα. Άντε όμως στα περασμένα χρόνια που ο θιάσος έπαιζε κάθε μέρα και άλλο έργο; Ο υποβολέας ήταν απαραίτητος. Τώρα η λέξη έχει εκπέσει μάλλον στη συμβολική της χρήση αφού η κυριολεξία δεν συναντάται εκτός από τις ερασιτεχνικές παραστάσεις στην Αίγινα θα πείτε.

• Από την ίδια εφημεριδούλα, τον *Πολίτη της Αίγινας*, πληροφορήθηκα ότι σχεδόν ολοκληρώθηκε η μετεγκα-

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

τάσταση του «Κέντρου Περιθάλψης αγρίων ζώων και πτηνών» σε νέα κτήρια μετά την Π. Ράχη. Υπάρχει βεβαίως κάποιο πρόβλημα –αν ήταν δυνατόν να μην υπήρχε– σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς και το οποίο όπως προβλέπει η εφημερίδα θα δημιουργήσει μελλοντικά προβλήματα συντήρησης και εξεύρεσης πόρων. Ε, καλά και γιατί δηλαδή υπάρχει το κράτος; Για να λύνει τέτοιου είδους προβλήματα. Τώρα μάλιστα με το πασοκικό κράτος συστήνει μια επιτροπή ο υπουργός και η επιτροπή επιλαμβάνεται του θέματος, δηλαδή αντιμετωπίζει τον δράκο της γραφειοκρατίας και πάει λέγοντας... Όμως κράτος έχουμε!

• Χαμός γίνεται στο ΠΑΣΟΚ για το χρίσμα των δύο μεγάλων δήμων της Αχαΐας, της Πάτρας και του Αιγίου. Αλλά ο χαμός γίνεται κυρίως στην ανάδειξη υπο-

ψηφίου Νομάρχη. Τα βρόντηξε ο Θ. Καρπής και πριν δεκαπέντε μέρες απέσυρε και ο Σπ. Τυροδήμος το όνομά του. Αλλά η νοστιμιά είναι στο Δήμο της Πάτρας που, όπως διαβάζουμε στο *Βήμα της Αιγιαλείας*, προωθείται ο Νίκος Παπανδρέου. Γράφει η εφημερίδα: «Ούτως ή άλλως ο Νίκος πρέπει να βουλευτεί κάπου (το ζητάει επίμονα και η Μαργαρίτα). Ο ίδιος λέει ότι προτιμά την ασφάλεια του βουλευτή (και το μισθό βέβαια) και όχι την ηλεκτρική καρέκλα του Δήμου της Πάτρας, όπου αμφισβάλλω αν ξέρει κατά πού πέφτει το Δημαρχείο». Δεν πειράζει! Κι αυτό μαθαίνεται προς χάριν της πατρίδος...

ΔΕΝ ΚΡΑΤΙΕΜΑΙ
ΘΑ ΤΟΥΣ... ΧΡΙΣΩ
ΕΓΩ...

Σκίτσο από το Βήμα της Αιγιαλείας (8.3.2002).

Περί Κακαουνάκη, Κύρτσου, Καμμένου, Κόκκαλη και συντροφιάς...

Οι εξελίξεις στην υπόθεση Κόκκαλη θα είναι ασφαλώς γνωστές στους αναγνώστες του *Αντί* που παρακολουθούν την καθημερινή δημοσιογραφία. Από αυτές επισημαίνουμε μια από τις σημαντικότερες κατά τη γνώμη μας: Την απώλεια της διεθνούς αξιοπιστίας του επιχειρηματία Σωκράτη Κόκκαλη και του ομίλου εταιρειών που ελέγχει.

Η δίωξη για κατασκοπία έγινε «πρωτοσέλιδο» σε ξένα ΜΜΕ μεγάλης εμβέλειας και κύρους, όπως το BBC και η Deutsche Welle. Παράδειγμα της αλλαγής στάσης απέναντι στον Κόκκαλη είναι και η ανακίνηση της δικαστικής έρευνας στην Ελβετία για την υπόθεση του ρωσικού ΛΟΤΤΟ, η οποία είχε αδρανήσει τους τελευταίους μήνες.

Όπως διαβάσαμε στην *Καθημερινή* της Κυριακής (17.3.2002) μέσα στον Απρίλιο αναμένεται να φθάσει στην ελληνική δικαιοσύνη αίτημα δικαστικής συνδρομής από την Εισαγγελία της Γενεύης που ερευνά, βάσει ποινικής διαδικασίας η οποία εξελίσσεται, τις δραστηριότητες του επιχειρηματία Σωκράτη Κόκκαλη μέσω της ελβετικής εταιρείας SECTRO S.A. Κατά της ελβετικής εταιρείας και του Σ. Κόκκαλη στρέφεται το Εθνικό Ταμείο των Σπορ της Ρωσίας (National Sports Fund of Russia) διεκδικώντας με μήνυση ποσό ύψους 15 εκατ. δολαρίων που είχε καταβληθεί από τον Δεκέμβριο του 1993 ως προκαταβολή σύμβασης για εξοπλισμό του ρωσικού Λόττο, η οποία όμως δεν εκτελέστηκε ποτέ. Παρά ταύτα, η προκαταβολή διοχετεύθηκε σε άγνωστους αποδέκτες που ενθυλάκωσαν τα κεφάλαια του ρωσικού δημοσίου, ενώ το NFS διεκδικεί την επιστροφή τους από το 1994. Όπως προκύπτει, τα 15 εκατ. δολάρια που έλαβε η SECTRO S.A. τα μετέφερε στην ιρλανδική εταιρεία European Games Limited, η οποία ανήκει στον κ. Σωκράτη Κόκκαλη, και σε προσωπικό λογαριασμό του προέδρου της Intracom στην SCHRODERS BANK.

Εξαιτίας της επίμονης αρθογραφίας της για την διαπλοκή και τον Κόκκαλη, η *Καθημερινή* έχει γίνει στόχος έντονων επιθέσεων δια του Τύπου και δικαστικών αγωγών του πρώην πράκτορα της Στάζι, σκοπός των οποίων είναι ασφαλώς να θολώσουν τα νερά και να

δημιουργήσουν την εντύπωση ότι πρόκειται περί μιας... επιχειρηματικής διαμάχης με τον κ. Αλαφούζο. Πράγμα το οποίο απέχει από την αλήθεια. Διότι, αν πρόκειται περί «επιχειρηματικών συμφερόντων», τους προκαλούμε να μας πληροφορήσουν ποια είναι τα επιχειρηματικά συμφέροντα που κρύβονται «πίσω από το *Αντί*», το οποίο άλλωστε πρώτο ανακίνησε την υπόθεση των αρχείων της Στάζι και του περιεχομένου τους, μήνες πολλούς πριν ασχοληθεί η *Καθημερινή* και όλα τα άλλα έντυπα μ' αυτό το θέμα. Και μην ξεχνάμε: Καμιά εφημερίδα, κανένας ραδιοσταθμός, κανένα τηλεοπτικό κανάλι, ούτε βέβαια και κάποιο πολιτικό κόμμα ή κίνηση, «ευαισθητοποιήθηκε» το διάστημα από Φεβρουάριο έως Οκτώβριο του 2000, την εποχή δηλαδή που το *Αντί* δημοσίευσε τα αποκαλυπτικά του ρεπορτάζ και κανένας δεν σχολίασε όσα έγραφε από τότε το *Αντί*.

Οι επιδιώξεις της τακτικής «θολώστε τα νερά» που εκπορεύεται από την Παλλήνη με πρωτεργάτες δύο μόνο, ευτυχώς, ατυχή παραδείγματα του ελληνικού Τύπου, το *Καρφί* του Ν. Κακαουνάκη και τον *Ελεύθερο Τύπο* του Γ. Κύρτσου, αποκαλύπτονται και στην περίπτωση του βουλευτή της ΝΔ Πάνου Καμμένου.

Ο κ. Καμμένος ήταν ένας από τους πολλούς μάρτυρες της ανακριτικής διαδικασίας, ο οποίος είχε μάλιστα υποχρέωση να καταθέσει, επειδή ο πρώην Γ.Δ. του ΟΤΕ Ν. Μανασής είχε ασκήσει εναντίον του αγωγή για το θέμα των λογαριασμών. Έτσι η κατάθεσή του περιορίστηκε στο θέμα της τυχόν δωροδοκίας του Μανασή από τον Κόκκαλη. Στα υπόλοιπα θέματα δεν είχε καμιά ανάμιξη, επειδή το κύριο ύλικό που θεμελίωσε την υπόθεση προήλθε από αλλού. Παρ' όλα αυτά ο Κόκκαλης και τα φερέφωνα του, το *Καρφί* και ο *Ελεύθερος Τύπος*, επιμένουν να τον θεωρούν «πρωτεργάτη» της υπόθεσης, επειδή τους βολεύει στην προφανή μεθόδευσή τους: Να συνδέσουν την άσκηση δίωξης με τη ΝΔ, η οποία ως συνήθως δεν είχε καμιά σχέση με την υπόθεση, και να υποβαθμίσουν την υπόθεση στο επίπεδο της αντιπαράθεσης με έναν βουλευτή της ΝΔ, ο οποίος εκτός των άλλων «παιζει και δισεκατομμύρια» στο Χρηματιστήριο.

Οι αναζητήσεις για τον Σωκράτη Κόκκαλη...

Βρισκόμασταν σ' ένα από εκείνα τα πολυτελή κτήρια που ορθώνονται τώρα γύρω από το Check Point Charlie, όταν κτύπησε το «κινητό». Κάποτε στο σημείο που στεκόμουν αντάλλασσαν κατασκόπους. Τώρα πανομοιότυποι γιαπωνέζοι τουρίστες ανταλλάσσουν υπολείμματα του γκρεμισμένου «Τείχους του Αίσχους» φτιαγμένα στην Ταϊπέχ με γεν. Μόλις είχαμε βγει από ένα παλιό γραφείο που το χρησιμοποιούσε κάποτε η Στάζι, αλλά τώρα πρόσφερε στους σπάνιους πελάτες του gadgets της τελευταίας τεχνολογίας. Σύμφωνα με τις πληροφορίες μου δούλευε εκεί κάποιος Νικολάου, πρώην πολιτικός πρόσφυγας από την Ελλάδα που ίσως ήξερε για τον Κόκκαλη. Το είχε σκάσει όμως προ πολλού για την Ελλάδα. Κάπου στη Θεσσαλία. Δεν επρόκειτο για κανέναν σημαντικό πληροφοριοδότη, αλλά ήταν κι αυτό ένα ίχνος.

Στο «κινητό» ήταν μια ακόμα πηγή που την «δούλευα» μήνες. «Είχατε δίκιο», μου είπε μόλις απάντησα. «Οι γραφειοκρατίες δεν πρέπει να σταθούν εμπόδιο στην αποκάλυψη της αλήθειας, στο ξενοδοχείο σάς περιμένει ένας φάκελος».

Δεν πίστευα ότι τα είχα καταφέρει. Δεν άντεχα ούτε ταξί να περιμένω. Έκανα τρέχοντας όλη τη διαδρομή μέχρι το ξενοδοχείο, κόντεψα να πάθω εγκεφαλικό, αλλά ο φάκελος ήταν εκεί και με περίμενε. Μόλις τον άνοιξα όμως, το άγχος μου έγινε μεγαλύτερο από πριν. Πού θα οδηγούσε άραγε αυτή η υπόθεση; Ένα ήταν βέβαιο: Δεν επρόκειτο πλέον μόνο για τον Κόκκαλη, αλλά για μια από τις σημαντικότερες ίσως επιχειρήσεις κατασκοπίας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Από τα τρία έγγραφα που είχε εκείνος ο φάκελος το Αντί δημοσιεύει σήμερα το ένα.

...και οι αναζητήσεις του Σωκράτη Κόκκαλη

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΕΠΑΦΩΝ ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΑ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Σε συνδυασμό με την επεξεργασία των πληροφοριών για τον Σωκράτη Κόκκαλη, γεννηθέντα στις 27/5/1939, στην Αθήνα, κατοίκο Αθηνών...

Έχει κανονισθεί να γίνει επαφή με το ανωτέρω αναφερόμενο πρόσωπο, τον Ιούλιο του 1985 στην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας. Αυτό κανονίστηκε από τον μυστικό συνεργάτη μας, ο οποίος χρησιμοποίησε πληροφορίες για φοροδιαφυγή από την Ελλάδα, της τάξης πολλών εκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ.

Ο Κ. έχει άμεση επαφή στο γραφείο του Έλληνα Πρωθυπουργού και στον διευθυντή του Πολιτικού Γραφείου του Έλληνα Πρωθυπουργού, ο οποίος είναι επίσης επικεφαλής της ΚΥΠ.

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας προεκλογικής εκστρατείας, αυτός

πλήρωσε 25 εκατομμύρια δραχμές στο ΠΑΣΟΚ και από 10 εκατομμύρια δραχμές σε ξεχωριστά μέλη.

Ο Κ. δήλωσε ότι είναι έτοιμος να συναντηθεί με στελέχη του υπουργείου Εξωτερικών κατά τη διάρκεια της παραμονής του στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, έτσι ώστε να συζητήσει ειδικά θέματα της ελληνικής εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής.

Το Φεβρουάριο του 1985 έγινε γνωστό μέσω του Τμήματός σας ΙΧ Β ότι το ανωτέρω αναφερόμενο πρόσωπο πρέπει να συμπεριληφθεί στην ομάδα, ως πηγή πληροφοριών για την μυστική υπηρεσία....

Θα ήθελα να με πληροφορήσετε ποια μονάδα του ΗΥΑ θα εργαστεί με αυτόν.

Λεπτομέρειες που αφορούν στην επαφή και προσωπικές λεπτομέρει-

ες που αφορούν τον Κ. μπορούν να συζητηθούν απευθείας με τον αρχηγό του Τμήματος ΧVIII/8, σύντροφο αντισυνταγματάρχη Wenzel.

Υπογραφή: Kleine, υποστράτηγος

Το πρώτο στοιχείο που προκαλεί εντύπωση είναι η έκταση των δωροδοκιών του Κόκκαλη προς το ΠΑΣΟΚ. Γράφει ο Kleine: «Κατά τη διάρκεια της τελευταίας προεκλογικής εκστρατείας, αυτός πλήρωσε 25 εκατομμύρια δραχμές στο ΠΑΣΟΚ και από 10 εκατομμύρια δραχμές σε ξεχωριστά μέλη». Δηλαδή στις εκλογές του 1985 ο Κόκκαλης λάδωσε την μεν προεκλογική επιτροπή του ΠΑΣΟΚ με 25.000.000 και ξεχωριστά στελέχη του Κινήματος με 10 εκατ. δραχμές το καθένα. Πόσοι και ποιοι να ήταν άραγε οι τελευταίοι; Περιμένουμε την έκβαση της ανάκρισης.

Hauptabteilung XVIII
Leiter

Berlin, 14. Juni 1985
XVIII/8/1/ /85
ko-schu/33 939

BSU
000001

Hauptverwaltung A
Leiter

Möglichkeiten zur Schaffung eines Kontaktes, der Verbindungen
in den Apparat des griechischen Ministerpräsidenten unterhält

Im Zusammenhang mit der vorgangsmäßigen Bearbeitung des
griechischen Bürgers

geb. am 27. 5. 1939 in Athen
wh.: Athen, [REDACTED]
Geschäftsführer
Firma

wurden unter Nutzung vorhandenen kompromittierenden Wissens
seiner Umgehung der griechischen Steuerbehörden in der Größen-
ordnung von mehreren Millionen US-Dollar durch einen IM Vor-
aussetzungen für eine Kontaktaufnahme im Juli 1985 in der DDR
geschaffen.

K. verfügt über Direktkontakte zum Apparat des griechischen
Ministerpräsidenten, [REDACTED] und zum Leiter des poli-
tischen Büros des griechischen Ministerpräsidenten, der gleich-
zeitig Leiter des griechischen [REDACTED] sein soll.

In Vorbereitung der letzten Wahl in Griechenland zahlte er
25 Millionen Drachmen an die PASOK und 10 Millionen Drachmen
an einzelne Mitglieder.

K. erklärte sich bereit, bei seinem DDR-Aufenthalt mit einem
Mitarbeiter des MfAA spezifische Fragen der griechischen Innen-
und Außenpolitik zu diskutieren.

Im Februar 1985 wurde über Ihre Abteilung IX/B bekannt, daß
die OV-Person in den Personenkreis mit eingeordnet werden muß,
in der eine Geheimdienstquelle vermutet wird. Daraufhin ein-
geleitete Maßnahmen über einen IM ergaben, daß K. in Kontakt

Η πρώτη σελίδα του σημειώματος του υποστράτηγου Kleine για τη διαδεσιμότητα του
Σωκράτη Κόκκαλη.

Έως τότε το μεγάλο ερώτημα που θα
επικρέμεται πάνω από την ελληνική
πολιτική σκηνή είναι το εξής: Για ποιο
λόγο λάδωσε τότε ο Κόκκαλης το
ΠΑΣΟΚ; Για να αποκτήσει επιχειρη-
ματικά οφέλη ο ίδιος ή για να ανοίξει
το δρόμο σε μια από τις μεγαλύτερες
επιχειρήσεις κατασκοπίας της ψυχρο-
πολεμικής περιόδου;

Το έγγραφο συντάχθηκε στις 14/6/85,
λίγες μόνο ημέρες μετά τις εκλογές
εκείνης της χρονιάς και ο τίτλος του εί-
ναι σαφής: «Δυνατότητες για την δημι-
ουργία νέων επαφών στο Γραφείο του
Έλληνα Πρωθυπουργού». Η Στάξι
ήθελε να «ελέγξει» τον έλληνα πρωθυ-

πουργό Ανδρέα Παπανδρέου -και τις
σχέσεις Ελλάδας-NATO- από κοντά κι
έτσι, όπως δείξαμε αναλυτικά στο
προηγούμενο τεύχος, αποφάσισε να
χρησιμοποιήσει για τον σκοπό αυτό τον
Σωκράτη Κόκκαλη.

Δεν μπορεί να υπάρξει καμία αμφι-
σβήτηση του γεγονότος αυτού, επειδή
ως κύριο κριτήριο της επιλογής του
Κόκκαλη για την αποστολή αυτή ανα-
φέρονται οι σχέσεις του με τον Ανδρέα
Παπανδρέου και την τότε ΚΥΠ: «Ο Κ.
έχει άμεση επαφή στο γραφείο του
Έλληνα Πρωθυπουργού και στον διευ-
θυντή του Πολιτικού Γραφείου του
Έλληνα Πρωθυπουργού, ο οποίος εί-

ναι επίσης επικεφαλής της ΚΥΠ».

Ότι ο Σωκράτης Κόκκαλης ήταν κα-
τάσκοπος επιβεβαιώνεται και από ένα
άλλο σημείο της επιστολής: «Ο Κ. δή-
λωσε ότι είναι έτοιμος να συναντηθεί
με στελέχη του υπουργείου Εξωτερι-
κών κατά τη διάρκεια της παραμονής
του στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμα-
νίας, έτσι ώστε να συζητήσει ειδικά θέ-
ματα της ελληνικής εσωτερικής και
εξωτερικής πολιτικής».

Και προφανώς, για όσους δεν κατά-
λαβαν ακόμα, ο υποστράτηγος Kleine
επισημαίνει στο τέλος της επιστολής
του ότι ο Κόκκαλης «πρέπει να συμπε-
ριληφθεί στην ομάδα, ως πηγή πληρο-
φοριών για την μυστική υπηρεσία».

Το έγγραφο που αποκαλύπτουμε ση-
μερα πιστοποιεί τρόπον τινά την μετά-
βαση του Κόκκαλη από τον έλεγχο της
HVIII με αρμοδιότητα την βιομηχανική
κατασκοπία, στην οποία άνηκε μέχρι
τότε, στον έλεγχο της Διεύθυνσης HVA
που είχε ως αποκλειστική αρμοδιότητα
τις επιχειρήσεις κατασκοπίας στο εξω-
τερικό. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε την
υπογράφει ο αρχηγός της πρώτης, υπο-
στράτηγος Kleine και απευθύνεται
στον αρχηγό της δεύτερης, υποστράτη-
γο Proszetsky, ενόψει της πρώτης συνά-
ντησης του Κόκκαλη με τους νέους «ε-
λεγκτές» του στο Ανατολικό Βερολίνο
«τον Ιούλιο του 1985».

Περισσότερα λόγια, είναι πλέον φτώ-
χεια. Όλα είναι σαφέστερα του σαφούς.
Μια μικρή επισημάνση όμως για την
ελληνική δικαιοσύνη. Στην αρχή του
εγγράφου ο υποστράτηγος Kleine γρά-
φει ότι ένα από τα στοιχεία που είχαν
στα χέρια τους για να ελέγχουν τη «νο-
μιμοφροσύνη» του Κόκκαλη προς τη
Στάξι ήταν και η «φοροδιαφυγή από
την Ελλάδα, της τάξης πολλών εκατομ-
μυρίων δολαρίων ΗΠΑ».

Μεταγενέστερες έρευνες έδειξαν ότι
τα χρήματα από τη φοροδιαφυγή αυτή
διοχετεύτηκαν στους εξής κυρίως λο-
γαριασμούς:

- United Overseas Bank - αριθμός
λογαριασμού b 8785
- Chemical Bank - αρ. λογ g 2204
- Credit Suisse - αρ. λογ 09985-12-1
και 0251-365443-52-003
- Bank Suisse - αρ. λογ g 2209

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ

Βερολίνο, 4-10 Μαρτίου

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

Ο κ. Σωκράτης Κόκκαλης, ως Ουίνστον Τσώρτσιλ, εξεφώνησε βαρυσήμαντο λόγο στο Ζάππειο. «Θα λογοδοτήσουν!», φώναξε στο πανελλήνιο, «...αυτοί που με κατηγορούν». Και άρχισε να απειλεί τον Αλαφούζο. Νομίζω όμως πως δεν τον απειλεί ο Αλαφούζος. Τον απειλεί ο Παπαγγελόπουλος – εισαγγελέας το επάγγελμα. Ας λογοδοτήσει πρώτα αυτός που διώκεται και μετά πάμε και στον Αλαφούζο.

ΤΑ ΖΩΑ ΜΟΥ ΑΡΓΑ

Πάμε τώρα στον εισαγγελέα. Έχει περάσει πάνω από μήνας που έχει ασκηθεί ποινική δίωξη εναντίον του κ. Κόκκαλη, για σωρεία κακουργημάτων. Έπρεπε σε τρεις μέρες ο ανακριτής να είχε καλέσει τον κατηγορούμενο, να του είχε δώσει προθεσμία 15 ημερών να απολογηθεί και να τον έχει ήδη προφυλακίσει. Διότι έτσι συμβαίνει στα κακουργήματα.

ΟΛΑ ΕΝΤΑΞΕΙ

Η προφυλάκιση προϋποθέτει δύο πράγματα. Πρώτον να είναι ο κατηγορούμενος ύποπτος φυγής και δεύτερον να υπάρχει πιθανότητα τέλεσης και άλλων αξιόποινων πράξεων. Και τα δύο ισχύουν στην περίπτωση μας. Ο κ. Κόκκαλης είναι ασφαλώς ύποπτος φυγής, για προφανείς λόγους –όπως συνέβη εξάλλου και με τον Κοσκωτά–, και επίσης υπάρχει όχι πιθανότητα απλώς, αλλά βεβαιότητα

σχεδόν τέλεσης και άλλων κακουργημάτων, εφόσον ο κύριος αυτός εξακολουθεί να λαμβάνει κρατικές προμήθειες!

ΓΙΑΤΙ;

Λοιπόν, κύριε ανακριτά; Δεν έχει τελειώσει η προανάκριση; Δεν ασκήθηκε δίωξη; Γιατί ακόμη δεν έχετε καλέσει τον κατηγορούμενο; Γιατί δεν αρχίζετε την τακτική ανάκριση; Φόρτος εργασίας δεν χωρεί, διότι το θέμα είναι τεράστιο. Γιατί λοιπόν έχει περάσει μήνας και δεν έχετε αρχίσει την ανάκριση;

ΚΑΙ ΟΜΩΣ...

Αντ' αυτού, βλέπουμε τον κατηγορούμενο να χασκογελάει στο Ζάππειο και με ιταμό ύφος να απειλεί τους πάντες. Ελλάδα του 2002. Τι οφείλουμε;

ΔΙΩΞΤΕ ΤΟΝ

Για τον απίθανο κ. Σημίτη, να μην τα ξαναλέμε. Τι έκανε μέσα στα κούλουμα; Α ναι, έδωσε τον ευρωστρατό στην Τουρκία. Αυτό είναι το τελευταίο του κατόρθωμα. Σε 15 μέρες που ξαναβγαίνει το Αντί θάχουμε άλλες νοστιμιές.

ΤΟ ΜΠΕΝ ΧΟΥΡ ΤΗΣ ΝΕΤ

Διάβασα στην εφημερίδα Παρόν το κοστολόγιο των εκπομπών της κρατικής τηλεόρασης. Η εκπομπή του κ. Σταύρου Θεοδωράκη κοστίζει κοντά 5 εκατομμύρια η μία! Και βγάζει ένα! Ερωτώ: Υπάρχει κανένας ειδικός λόγος να επιδοτεί το κράτος συζητήσεις πολιτικές με 4 εκατομμύρια ημερησίως; Είμαστε με τα καλά μας; Τι είναι ο κύριος Θεοδωράκης; Ο Τσόμσκυ; Τι γυρίζει; Το Μπεν Χουρ;

ΛΟΓΙΚΟ

Αλλά εάν δεν δώσουμε 4 εκατομμύρια ημερησίως στον κ. Θεοδωράκη και το 16μελές απαρát του –ούτε το πολιτμπιρό του ΚΚΣΕ δεν είχε τόσους–, πώς θα μάθουμε τις απόψεις του κ. Πρωτόπαπα και του Γιωργάκη; Πώς θα μάθουμε για την καταπίεση των Τούρκων στην Ξάνθη; Πληρώνεις κάτι παραπάνω, αλλά χαλάλι. Έχεις άποψη.

ΟΙ ΑΝΥΠΑΡΚΤΟΙ

Άνοιξα το ραδιόφωνο μόλις ξεκίνησα. Παρασκευή, πριν την Κυριακή της Αποκριάς. Κατευθύνομαι –πού αλλού;– στο Πήλιο. Στο σπίτι μου. Ακούγεται ένα υπέροχο αρχοντορεμπέτικο – του Σουγιούλ άραγε; «Κατεβάζει τις ποτήρες/ έχει τα ψηλά της κέφια/ στα βιολιά μοιράζει λίρες/ κατεβάζει τις ποτήρες.» Και αμέσως μετά το τρομερό ρεφρέν: «Γειά σου ρε καραντερβίση, η ντερβίσω να σου ζητήσει!»

Όλο έτσι πήγε η Αποκριά. Μέχρι και την Καθαρά Δευτέρα. Στο ραδιόφωνο το κρατικό και σε όλα τα ιδιωτικά έπαιζε συνεχώς ελληνική μουσική. Παλιά και καινούργια. Χιώτης, Μητσάκης, Τσιτσάνης, Σουγιούλ, Μουζάκης, Ζαμπέτας και πάει λέγοντας. Όλα τα μεγάλα σουξέ. Αυτά που αγαπάει ο κόσμος τέλος πάντων. Γυρνώντας όμως στην Αθήνα, κάπου

στον Λεβέντη, μου λέει η φίλη μου: «Δεν σου κάνει εντύπωση που 4 μέρες τώρα δεν ακούσαμε ούτε ένα τραγούδι του Θεοδωράκη και του Χατζιδάκι; Ούτε ένα!»

Την κοίταξα εμβρόντητος. Και σκέφτηκα πως πράγματι κανείς πλέον δεν ακούει, ούτε αγοράζει Θεοδωράκη-Χατζηδάκι. «Μα είναι δυνατόν, βρε Τζέλα, να ταξιδεύεις και ν' ακούς "Χάρτινο το φεγγαράκι"; Πολύ ξενερουά.» Το ίδιο ισχύει και για τον Μίκη. Οι μεγάλοι μας συνθέτες, που υποτίθεται άλλαξαν την ελληνική μουσική, πέρασαν αθόρυβως στα αζήτητα. Γιατί; Ξέρω γιατί, αλλά η συνέχεια στο επόμενο...

Τα απατηλά δάκρυα της ματαιοδοξίας

Του Νίκου Δελλατόλα (entos@defacto.gr)

Τα δάκρυα της Ελισάβετ Παπαζώη κατά την πρόσφατη συζήτηση στο Κοινοβούλιο της ερώτησης της Νέας Δημοκρατίας σχετικά με τη νομιμότητα της οικοδομής της πρώην υπουργού, στην Οία της Σαντορίνης, αποδείχθηκαν ικανά να αποτρέψουν τη διεξοδική αναφορά των βουλευτών σε μια υπόθεση που αποτελεί μνημείο αυθαιρεσίας της Πολιτείας έναντι τόσο των ζωτικών συμφερόντων των πολιτών όσο και της ιδιαίτερης φυσικής κληρονομιάς της θήρας. Θεωρήσαμε απαραίτητο να αναφερθούμε διεξοδικά και με λεπτομέρειες στην ιστορία αυτή που τόσο επιμελώς και σκόπιμα αποσιωπήθηκε.

Το συγκρότημα διαμερισμάτων «Οικίες», όπως φαίνεται από τη θάλασσα.

Ο τρόπος με τον οποίο οικοδομήθηκαν και νομιμοποιήθηκαν οι κατοικίες της βουλευτού Κυκλάδων δεν αποτελεί παρά ένα ακραίο παράδειγμα της αντίληψης που έχουν οι κυβερνήσεις για την οικιστική ανάπτυξη και την τουριστική εκμετάλλευση των ιδιαίτερου φυσικού κάλλους περιοχών της πατρίδας μας, αλλά και για τη λουδοβίκειο αντίληψη της αξιοποίησης του κομματικού - κρατικού μηχανισμού για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων ολίγων ημετέρων.

Ήταν τόσο άκομψη και κραυγαλέα η προσπάθεια των φορέων του Δημοσίου να συγκαλύψουν τη σωρεία των αυθαιρεσιών ώστε να θεωρείται μάλλον εύστοχη η παρατήρηση του βουλευτή της

Νέας Δημοκρατίας Γ. Τρυφωνίδη από το βήμα του Κοινοβουλίου ότι «παρουσιάζεται μια κυβέρνηση να τρέχει δί-κην Φιλιπινέζας πίσω από ένα πρώην μέλος της, προσπαθώντας να καλύψει τις πομπές και τις αδυναμίες του».

Τρεις δικαστικές αποφάσεις και δύο γνωμοδοτήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη έχουν καταδείξει σωρεία παρατυπιών στη διαδικασία έκδοσης και αναθεώρησης της οικοδομικής άδειας της Ελ. Παπαζώη, βάσει της οποίας ανεγέρθη συγκρότημα κατοικιών επάνω στη λάβα του ηφαιστείου της Σαντορίνης.

• Η τελευταία απόφαση της Δικαιοσύνης δεν πέρασε καν στα ψιλά των εφημερίδων: Τον περασμένο Οκτώβριο, το Τριμελές Πλημμελειοδικείο

Νάξου καταδίκασε σε φυλάκιση δύο ετών την πρώην Προϊσταμένη του Πολεοδομικού Γραφείου Θήρας (ΠΓΘ)*

* • ΠΓΘ: Πολεοδομικό Γραφείο Θήρας. C άλλες συντομογραφίες που συναντώνται στο κείμενο είναι:

- ΔΕΠ: Διεύθυνση Επιθεώρησης
- ΔΝΕ: Διεύθυνση Νομοθετικού Έργου
- ΔΟΚΚ: Διεύθυνση Οικοδομικών Κτιριοδομικών Κανονισμών
- ΔΠΣ: Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού
- ΕΠΑΕ: Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου
- ΚΣΧΟΠ: Κεντρικό Συμβούλιο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος

θεωρώντας ότι παράνομα εξέδωσε το 1996 την αναθεώρηση της οικοδομικής άδειας.

- Παραβάσεις στη διαδικασία αναθεώρησης της άδειας διαπίστωσαν τόσο το Πολυμελές Πρωτοδικείο Νάξου όσο και το Εφετείο Αιγαίου, ενώπιον των οποίων οδηγήθηκαν οι πολιτικοί μηχανικοί που επέβλεψαν την κατασκευή και οι οποίοι απαλλάχθηκαν με την κρίση ότι «δεν ενήργησαν δολίως».

- Σωρεία παραβιάσεων στη διαδικασία έκδοσης της οικοδομικής άδειας διαπίστωσε το Εφετείο Αιγαίου, το 1999, απαλλάσσοντας τον πρώην Έπαρχο Σαντορίνης από την κατηγορία περί συκοφαντικής δυσφήμισης της Ελ. Παπαζώη.

- Τα δύο πορίσματα που εξέδωσε ο Συνήγορος του Πολίτη,¹ στις 11 Σεπτεμβρίου και στις 30 Οκτωβρίου 2001, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η άδεια και η αναθεώρησή της εκδόθηκαν παρανόμως, κατηγορώντας μάλιστα τους εμπλεκόμενους φορείς για κακοδιοίκηση.

Καμία από τις διαπιστώσεις της Δικαιοσύνης και της ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής δεν υιοθετήθηκαν από το υπουργείο Περιβάλλοντος – αρμόδιο για την προστασία του παραδοσιακού οικισμού της Οίας – αλλά και το συναρμόδιο υπουργείο Αιγαίου. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τον Οκτώβριο του 1993 έως τον Απρίλιο του 2000 (δηλαδή κατά την περίοδο που εκδίδεται η αναθεώρηση της άδειας και αργότερα, όταν ξεσπά ο σάλος με την περίφημη οικοδομή) η Ελ. Παπαζώη κατείχε κορυφαία αξιώματα και στα δύο αυτά υπουργεία.

ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑ

Ο οικισμός της Οίας χαρακτηρίστηκε παραδοσιακός το 1978 (Π.Δ. 19.10.1978, ΦΕΚ 594/Δ/1978). Προκειμένου να προστατευτεί το μοναδικό γεωμορφολογικό τοπίο της περιοχής, η Διεύθυνση Οικοδομικών Κτιριοδομικών Κανονισμών (ΔΟΚΚ) του ΥΠΕΧΩΔΕ ανέθεσε τον Οκτώβριο του 1990 στον τεχνικό-γεωλόγο Κωνσταντίνο Φριτζαλά να εκπονήσει τη μελέτη αστικογεωλογικής καταλληλότητας της περιοχής (αρ.πρ. 34/7838/19.7.1991). Ο μελετητής προτείνει τη μη ένταξη στο σχέδιο πόλης επισφαλών γεωλογικώς τμημάτων του οικισμού προς την πλευρά της καλντέρας, «λόγω γεωλογικής -γεωτεχνικής και σεισμολογικής επικινδυνότητας».

Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα της μελέτης, η Νομάρχης Κυκλάδων κα Γιαβάση ορίζει τον Μάρτιο του 1992 τα όρια του οικισμού Οίας (αρ.πρ. 5486/91/6.2.1992, ΦΕΚ 275/Δ/1992 και ΦΕΚ 275/Δ/24.3.1992), εξαιρώντας τα επισφαλή τμήματα.

Ανάλογη θέση λαμβάνει και η Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού (ΔΠΣ) του ΥΠΕΧΩΔΕ: Μετά από μελέτη των τεχνικών Φ. Κοσμόγλου και Χ. Ζωγράφου, προτείνει να τεθούν «έξω από τα όρια της ζώνης, επισφαλή γεωλογικώς τμήματα, για τα οποία δεν υπάρχει η εγγύηση ότι μπορούν –είτε λόγω κλίσεων είτε λόγω φύσης του υπεδάφους– να δεχτούν οποιαδήποτε οικοδομική δραστηριότητα».

Μάλιστα η Διευθύντρια της ΔΟΚΚ, Β. Γρύλλη, επισημαίνει εγγράφως προς τους υπευθύνους της ΔΠΣ (αρ.πρ. 32855/217/30.3.1992), ότι θα πρέπει να

πραγματοποιήσουν «ανάλογες μελέτες ζωνών ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης στους οικισμούς Ημεροβιγίου και Θηρασίας, στους οποίους παρατηρούνται παρόμοια τεχνικογεωλογικά προβλήματα».

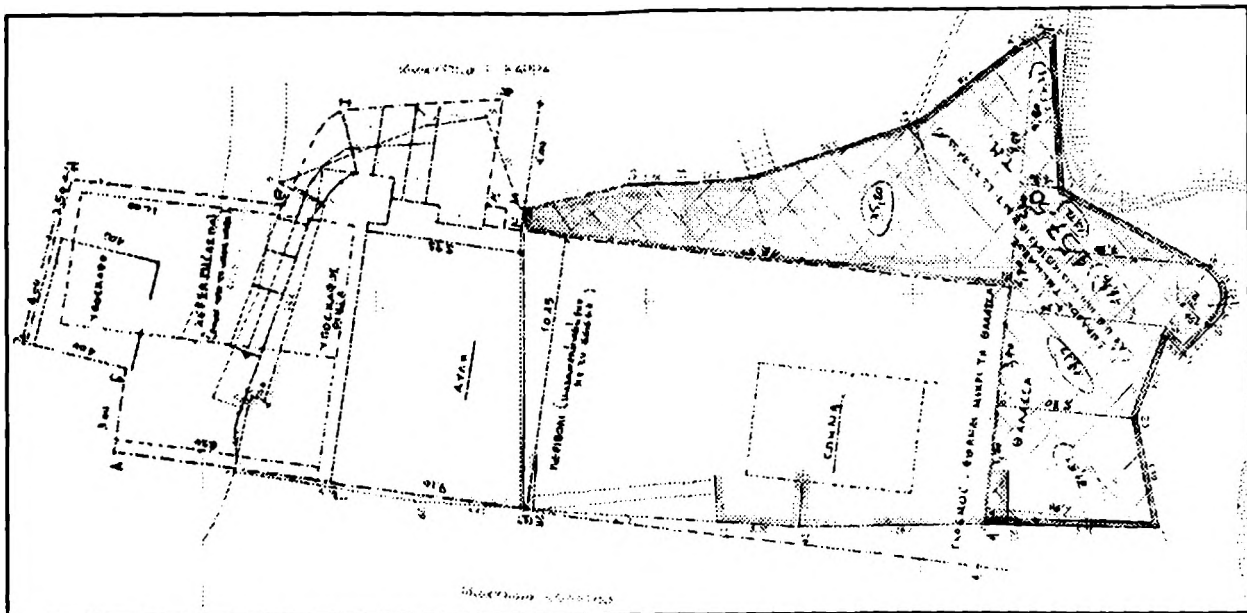
Στις 10 Ιουνίου 1992 (πράξη 344/92) το Κεντρικό Συμβούλιο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΚΣΧΟΠ) του ΥΠΕΧΩΔΕ ενέκρινε ομόφωνα τους όρους περιορισμού δόμησης (Π.Δ. 28.6/20.7.1993, ΦΕΚ 817/Δ/1993), δηλώνοντας ότι «τα όρια του οικισμού ταυτίζονται με εκείνα που είχε ορίσει η Νομάρχης».

Το Ε' Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, κατά τη διάρκεια νομοτεχνικού ελέγχου (3 Μαρτίου 1993), διαπιστώνει ότι «οι ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης των οικοπέδων του οικισμού είναι δικαιολογούμενοι από την ανάγκη διαφύλαξης της μεγίστης αισθητικής αξίας φυσιογνωμίας του οικισμού και την ειδική γεωμορφολογία της περιοχής».

Με το σκεπτικό αυτό, η ΔΠΣ απέρριψε τις 16 από τις 25 ενστάσεις που υποβλήθηκαν στην Κοινότητα Οίας από ιδιοκτήτες οικοπέδων στην καλντέρα –μεταξύ των οποίων και η Ελ. Παπαζώη (αρ.πρ. 127/28.11.1991 και 1416/23.12.1991)– θεωρώντας ότι οι συγκεκριμένες ιδιοκτησίες βρίσκονται σε «ακατάλληλη γεωλογικώς περιοχή».

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Το 1977 η Ελ. Παπαζώη αγόρασε από την οικογένεια Πάσσαρη ένα οικόπεδο στην περιοχή Αγ. Βασίλειος (Περιβόλα) της Οίας,² μέσα στο οποίο βρίσκο-

Με γκριζο χρώμα εμφανίζεται η έκταση που προστέθηκε σταδιακά στο οικόπεδο της Ελ. Παπαζώη από το 1977 έως το 1992 (έκδοση Ελ. Βερύκοκου).

1. Το πόρισμα του Συνηγόρου απαντά στις αναφορές της Ειρήνης Γρίβα, Προέδρου της «Επιτροπής Συμπαράστασης στον Μιχ. Ρούσσο» (8649/10.9.1999 και 11339/8.11.1999) και του Νομαρχιακού Συμβούλου του ΚΚΕ, Ευάγγελου Σιγώλα (15143/16.10.2000). Το πόρισμα υπογράφεται από τον Βοηθό Συνήγορο Ιωάννη Μιχαήλ, επικεφαλής του Κύκλου Ποιότητας Ζωής, και τους ειδικούς επιστήμονες Εμμανουήλ Βαρδάκη και Ζωή Καραμήτρου.

2. Συμβόλαιο αγοράς 385/77 στη συμβολαιογράφο Λαυρίου Ελευθ. Πλατινιώπου.

νταν τέσσερις παλαιές υπόσκαφες κατοικίες. Δύο από αυτές επισκευάστηκαν το 1988 (άδεια 40/29.1.1988).

Με την επιβολή των ορίων του οικισμού από τη Νομάρχη, το 1992, διαπιστώνεται ότι περίπου το ένα τρίτο του οικοπέδου της βουλευτού, προς την πλευρά της καλντέρας, βρίσκεται εκτός των ορίων του οικισμού, καθιστώντας το υπόλοιπο τμήμα της ιδιοκτησίας της μη άρτιο και οικοδομήσιμο. Παρά το γεγονός ότι έχουν απορριφθεί οι ενστάσεις που υπέβαλε στην Κοινότητα Οίας, η Ελ. Παπαζώη καταθέτει στις 24 Αυγούστου 1992 αίτηση οικοδομικής άδειας στο ΠΓΘ για την επέκταση της υπάρχουσας τότε οικοδομής.

Η Πολεοδομία χορηγεί την άδεια (430/13.11.1992) για την «προθήκη κατ' επέκταση ισογείου» στο όνομα της Ελ. Παπαζώη, επικαλούμενη την ευεργετική διάταξη του άρθρου 7 του Προεδρικού Διατάγματος 24/4.5.85 (ΦΕΚ 181). Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη διάταξη, αν ένα οικόπεδο τέμνεται από το όριο του σχεδίου πόλεως και το τμήμα που βρίσκεται εντός σχεδίου δεν είναι άρτιο, τότε μπορεί να θεωρηθεί ως οικοδομήσιμο κι εκείνο το τμήμα που βρίσκεται εκτός σχεδίου, προκειμένου το οικόπεδο να αποκτήσει αρτιότητα.

Ωστόσο, το άρθρο 4 του ίδιου Διατάγματος αποκλείει από την ευεργετική διάταξη όσες περιοχές κρίνονται εδαφολογικά και γεωλογικά ακατάλληλες, όπως η καλντέρα της Οίας.

Την αρχιτεκτονική μελέτη και τη γενική επίβλεψη αναλαμβάνει ο αρχιτέκτων-μηχανικός Αδάμ Κωστίκας, ενώ ο πολιτικός μηχανικός Ιωάννης Τσομπανάκης συνέταξε τη μελέτη του φέροντος οργανισμού.

Από τον Δεκέμβριο του 1992 έως τον

Μάιο του 1994 κατασκευάστηκε με τη μέθοδο της αντιπαροχής από την εταιρεία του Σπύρου Πατηνιώτη ένα συγκρότημα επτά διαμερισμάτων, συνολικού εμβαδού 440 τ.μ.,³ τα οποία χρησιμοποιούνται ως τουριστικό κατάλυμα, υπό το διακριτικό τίτλο «Οικίες».

Η Ελ. Παπαζώη έλαβε ως αντιπαροχή την επισκευή και επέκταση κατά 43,2 τ.μ. των δύο παλαιών υπόσκαφων κατοικιών (οι οποίες απέκτησαν επιφάνεια 108 τ.μ.), καθώς και δύο νεόδμητα διαμερίσματα, εμβαδού 33 τ.μ. και 44 τ.μ.

Το 1996 αναθεωρήθηκε η αρχική άδεια (42/6-5-1996), μετά από αίτηση που κατέθεσε η Ελ. Παπαζώη (15.11.1995), για τη «νομιμοποίηση πλίσινας και την ενημέρωση όψεων», με την επίβλεψη των ίδιων μηχανικών.

Η ΑΚΡΗ ΤΟΥ ΝΗΜΑΤΟΣ

Η Οία είναι χτισμένη σε υψόμετρο 140 μέτρων, στο βορειοδυτικό άκρο της Σαντορίνης, ακριβώς στο χείλος της καλντέρας, δηλαδή του κρατήρα του ηφαιστείου. Η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής και ο οικοδομικός οργασμός που ακολούθησε, κατέστησαν ουσιαστικά ανενεργή τη νομοθεσία (Α.Ν. 1539/1938) που απαγορεύει ρητά την επέκταση του οικισμού προς την καλντέρα, η οποία αναγνωρίζεται ως δημόσια έκταση.

Θορυβημένος από τις καταγγελίες περί συνεχών καταπατήσεων, ο προσκείμενος στο ΠΑΣΟΚ Κοινοτάρχης Οίας και στενός συνεργάτης της Ελ. Παπαζώη, Γεώργιος Χάλαρης, προσκαλεί

στις 12 Φεβρουαρίου 1997 (αρ.πρ. 212/97) την Κτηματική Υπηρεσία Κυκλάδων να διερευνήσει το ιδιοκτησιακό καθεστώς της καλντέρας.

Τον Αύγουστο του 1997 η Κτηματική Υπηρεσία ζητά από 16 κατόχους οικοπέδων να της γνωστοποιήσουν τους τίτλους ιδιοκτησίας. Με παρέμβασή τους στον κοινοτάρχη Οίας και στον Έπαρχο Θήρας, Μιχ. Ρούσσο (προσκειμένο στον Συνασπισμό και εκλεγμένο σε συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ), οι 16 ιδιοκτήτες ζητούν να ερευνηθούν οι τίτλοι και οι οικοδομικές άδειες όλων των παρακείμενων οικοπέδων, μεταξύ των οποίων και της τότε υπουργού Αιγαίου, Ελ. Παπαζώη.

Αν και ο Έπαρχος δηλώνει ότι «το θέμα των ιδιοκτησιών στο νησί είναι πολύπλοκο και δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται με μεμονωμένες κινήσεις, όπως αυτή του Κοινοτάρχη»,⁴ δίνει στη δημοσιότητα τέσσερα τοπογραφικά διαγράμματα που εμφανίζουν την ιδιοκτησία της Ελ. Παπαζώη να αλλάζει συνεχώς μορφή και διαστάσεις από το 1977 έως το 1997.

ΖΗΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟ:

Η ΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ

Οι... μετακινούμενες διαστάσεις

«Ο τότε διορισμένος ατό τη Νέα Δημοκρατία Έπαρχος Θήρας και νυν Δήμαρχος Σαντορίνης της Νέας Δημοκρατίας, έχει δηλώσει ενόρκως ότι οι έλεγχοι που έγιναν κατ' εντολή του ίδιου και της τότε Νομάρχου Κυκλάδων από το 1992 έως το 1993, επιβεβαίωσαν κατ' επανάληψη τη νομιμότητα της οικοδο-

ΟΙ «ΕΛΑΣΤΙΚΕΣ» ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ

Τοπογραφικό	πλευρικές διαστάσεις επί της καλντέρας	πλευρικές διαστάσεις προς καλντέρα	συνολικό εμβαδόν
1977 δηλωμένο	—	—	—
1977 υπολογισμένο	—	—	314,31 m ²
1988 δηλωμένο	18,0 m	21,0 m	446,30 m ²
1988 υπολογισμένο	18,0 m	21,0 m	446,30 m ²
1992 δηλωμένο	—	—	446,30 m ²
1992 υπολογισμένο	22,1 m	17,3 m	467,17 m ²
1996 δηλωμένο	—	—	446,30 m ²
1996 υπολογισμένο	—	—	496,12 m ²
2001 Γ. Ρούμπος	—	—	444,35 m ²
2001 Γ. Αβραάμ	—	—	443,40 m ²
2001 Ε. Βερούκοκος	—	—	496,12 m ²

Οι υπολογισμοί έχουν γίνει από τον πολιτικό μηχανικό Ελ. Βερούκοκο.

3. Με το υπ' αριθμόν 499/98 συμβόλαιο στη συμβολαιογράφο Αθηνών Β. Κέστη, η Ελ. Παπαζώη πούλησε στον κατασκευαστή Σπ. Πατηνιώτη τις οριζόντιες ιδιοκτησίες που είχαν συσταθεί με το υπ' αριθμόν 240/92 συμβόλαιο στη συμβολαιογράφο Θήρας Κ. Μαργαρίτη. Ως ιδιοκτήτες των διαμερισμάτων εμφανίζονται οι Ελ. Παπαζώη, Σ. Πατηνιώτης, Θ. Σεγδίτσας και Γ. Κατσαρός.

4. εφ. *Λυγή*, 24.8.1997.

μικής άδειας και των εργασιών που διενεργούνται», δήλωσε στη Βουλή η Ελ. Παπαζώη. Ωστόσο, η αίτηση αναθεώρησης που υπέβαλε το 1995 αποδεικνύει ότι κατά την κατασκευή άλλαξαν οι όψεις της οικοδομής, ενώ προστέθηκε και μία κοινόχρηστη πισίνα.

Ήδη από τις 22 Αυγούστου 1997 η τότε προϊσταμένη του ΠΓΘ ανέφερε σε έγγραφό της (αρ.πρ. 1166/97), ότι υπάρχουν «αποκλίσεις ως προς τις διαστάσεις και τη μορφή του οικοπέδου», όπως εμφανίζεται στα σχέδια αγοράς του 1977 και στο τοπογραφικό των οικοδομικών αδειών του 1988 και του 1992. Η Ελ. Παπαζώη απαντά ότι το συμβόλαιο αγοράς αναφέρει πως η ιδιοκτησία της «τελειώνει εκεί που τελειώνει η χέρσος γη και αρχίζουν τα γκρεμνά», χωρίς να προσδιορίζεται σταθερό όριο.

Στις 10 Μαρτίου 1998 ο πολιτικός μηχανικός Ελευθέριος Βερύκοκος συντάσσει μετά από αίτηση του Επάρχου Θήρας μια τεχνική έκθεση όπου παραθέτει τα συμπεράσματά του από τη σύγκριση τεσσάρων τοπογραφικών σχεδιαγραμμάτων: Του συμβολαίου αγοράς, των αδειών του 1988 και του 1992, καθώς και της αναθεώρησης του 1996.

Το συμπέρασμα είναι ότι ενώ το 1977 αγοράστηκαν 314,31 τ.μ. γης, το 1996 είχαν αξιοποιηθεί 496,12 τ.μ. Δηλαδή 181,81 τ.μ. περισσότερα από εκείνα που εμφανιζόταν στο συμβόλαιο αγοράς.

Ειδικότερα, το 1992 προστέθηκε έκταση 157,5 τ.μ., αφού μπαζώθηκε τμήμα του γκρεμού. Στο τοπογραφικό του 1996 η πλευρά προς την καλντέρα εμφανίζεται τεθλασμένη με καμπύλες αντί για ευθεία, ενώ προστίθενται δύο τμήματα εμβαδού 18,46 τ.μ. και 10,49 τ.μ., μέρος των οποίων οικοδομήθηκε.

Σχολιάζοντας την τεχνική έκθεση η Ευτυχία Παναγιωτοπούλου, Διευθύντρια Επιθεώρησης (ΔΕΠ) του ΥΠΕΧΩΔΕ, υποστηρίζει (αρ.πρ. 57332/475/2.11.98) ότι οι αποκλίσεις είναι μικρές και «με δεδομένο ότι στους τίτλους κτήσεων δεν υπήρχαν διαστάσεις στο οικόπεδο αλλά η οριοθέτηση και ο καθορισμός της έκτασης γινόταν περιγραφικά, οι αυξομειώσεις ορισμένων διαστάσεων δεν οφείλονται παρά στην εφαρμογή των τίτλων επί του εδάφους».

Ωστόσο, από τις μετρήσεις του Ελ. Βερύκοκου προκύπτει ότι η παρέκκλιση στο εμβαδόν μεταξύ της τελικής κατασκευής και των σχεδίων της άδειας, είναι μεγαλύτερη από το 2% που επιτρέπει ο νόμος (Π.Δ. 8.8.93, άρθ.6, παρ.4β, ΦΕΚ 795/Δ/93), για την εφαρμογή των τίτλων επί του εδάφους. Επιπλέον, από το τοπογραφικό της υλοποιημένης οικοδομής προκύπτει ότι δεν τηρήθηκαν οι αποστάσεις του κτιρίου από το όριο του οικοπέδου, όπως ορίζει ο Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός, παράβαση που παραδέχεται με έγγραφό του το ΠΓΘ (αρ.πρ. 1604/1997). Αντί, όμως, το ΠΓΘ να ζητήσει την αναθεώρηση της άδειας και προς αυτό το σκέλος, περιορίστηκε σε μία απλή ενημέρωση του φακέλου.

Η ΚΟΡΔΕΛΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ

Στο πόρισμά του, ο Συνήγορος του Πολίτη αναφέρει με σπαρταριστές λεπτομέρειες μία από τις πολλές «παράξενες» αντιδράσεις της Πολιτείας στην υπόθεση της Οίας: Το ΠΓΘ ζητά από το Νομάρχη Κυκλάδων το 1997 (αρ.πρ. 1678/12.9.1997) να γίνει εμβαδομέτρηση του οικοπέδου και σύνταξη νέου τοπογραφικού. «Ωστόσο», σημειώνει ο Συνήγορος, «επί τρία χρόνια το εν λόγω ζήτημα είχε γίνει αντικείμενο παραπομπής μεταξύ διαφόρων υπηρεσιών, με την επίκληση ποικίλων αιτιολογιών, όπως η έλλειψη διαθέσιμου υπαλλήλου και κατάλληλων μέσων, ο αυξημένος φόρτος εργασίας κ.λπ.». Ακόμη και μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, ο προσκεείμενος στο ΠΑΣΟΚ Νομάρχης Κυκλάδων, Τάκης Ρήγας, επικαλέστηκε την έλλειψη τοπογράφου μηχανικού και κατάλληλου εξοπλισμού.

Η καθυστέρηση αυτή συνιστά κατά το Συνήγορο «αναμφίβολα κακοδιοίκηση και παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας. Ειδικότερα, η προβληθείσα από τη Νομαρχία αιτιολογία, ότι δε διέθετε όργανα μέτρησης, κρίνεται ως πρόφαση για την αποφυγή της τοπογράφησης του ακινήτου, αφού η Κτηματική Υπηρεσία Κυκλάδων πραγματοποίησε τελικώς τις μετρήσεις με απλή κορδέλα μέτρησης».

Στην πραγματικότητα η Κτηματική Υπηρεσία αρκέστηκε μέσω του τοπογράφου-μηχανικού Γεωργίου Αβραάμ να «ελέγξει και θεωρήσει κατά το δυ-

νατόν, επί τόπου για την ακρίβεια της αποτύπωσης» το τοπογραφικό που συνέταξε τον Μάρτιο του 2001 ο ιδιώτης τοπογράφος-μηχανικός Γεράσιμος Ρούμπος...

ΖΗΤΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Η ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ

«Παράνομες διοικητικές πράξεις»

Στις 9 Οκτωβρίου 2001 η Ελ. Παπαζώη δίνει στη δημοσιότητα δύο γνωματεύσεις: του καθηγητή της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Φίλιππου Σπυρόπουλου και του καθηγητή, ευρωβουλευτή του ΠΑΣΟΚ, Δημ. Τσάτσου, οι οποίοι καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι «δεν είναι δυνατόν να ζητηθεί η ανάκληση της οικοδομικής άδειας, αφού δεν εξεδόθη με δόλια πράξη του ενδιαφερομένου».

Είχε προηγηθεί κατά ένα μήνα η γνωμοδότηση του Συνηγόρου του Πολίτη, ο οποίος «θεωρεί επιβεβλημένη την ανάκληση της 430/92 οικοδομικής άδειας με τους όρους της ανάκλησης των παρانونων διοικητικών πράξεων που είναι επωφελείς για το διοικούμενο για λόγους δημοσίου συμφέροντος. Η οικοδομική άδεια, καθώς και η αναθεώρησή της 42/96, έχουν εκδοθεί παρانونως αφού επιτρέπουν τη δόμηση σε περιοχή μη οικοδομήσιμη λόγω γεωλογικής ακαταλληλότητας».

Επισημαίνει, μάλιστα, ότι «δεν μπορεί να θεωρηθεί νόμιμη η κατασκευή που τοποθετήθηκε τελικώς στο τμήμα του ακινήτου που δεν είχε συμπεριληφθεί εντός των ορίων του οικισμού, εξαιτίας της ακαταλληλότητάς του προς δόμηση. Προκύπτει ότι το ΠΓΘ κακώς εξέδωσε την άδεια, αφού με αυτό τον τρόπο επέτρεψε την ανοικοδόμηση κατασκευής σε χώρο ο οποίος είχε ήδη κριθεί από το αρμόδιο όργανο (ΥΠΕΧΩΔΕ) ως ακατάλληλος προς δόμηση. Ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατή η αναθεώρηση της άδειας και η τυχόν νομιμοποίηση της κατασκευής».

Ο Συνήγορος κρίνει ότι «οι παραπάνω διοικητικές πράξεις ως παράνομες πρέπει να ανακληθούν, διότι αν και έχει παρέλθει σημαντικός χρόνος από την έκδοσή τους, συντρέχει ιδιαίτερο δημόσιο συμφέρον για την προστασία των πολιτών αλλά και του περιβάλλοντος». Περισσότερο αυστηρή στο δεύτερο πόρισμα του Οκτωβρίου, η ανε-

ξάρτητη Διοικητική Αρχή υπενθυμίζει ότι ο νομοθέτης επιτρέπει την ανάκληση των αδειών και σε περιπτώσεις όπου «το διοικητικό όργανο παρασύρθηκε στην έκδοση της πράξης από απατηλή ενέργεια του διοικούμενου ή παραπλανήθηκε από αυτόν που ωφελείται από την πράξη ή συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος».

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΙΣ...

Ο Γενικός Γραμματέας του ΥΠΕΧΩΔΕ Ηλίας Μπεριάτος (αρ.πρ. 24093/9626/8.10.2001) και το ΠΓΘ (αρ.πρ. 2239/11.10.2001), απαντώντας στον Συνήγορο, υποστηρίζουν ότι «η άδεια έχει εκδοθεί νομίμως και κατά συνέπεια δεν ανακαλείται, διότι:

- Έχει παρέλθει μακρός χρόνος από την έκδοσή της και η άδεια δεν εκδόθηκε με πλάνη της υπηρεσίας, ύστερα από απατηλή ενέργεια του διοικούμενου.

- Δεν συντρέχουν λόγοι δημοσίου συμφέροντος.

- Δεν υπάρχει απόφαση αρμόδιου δικαστηρίου για την ακύρωση της οικοδομικής άδειας.

- Τυχόν ανάκληση της άδειας, υπόκειται στον ακυρωτικό έλεγχο του Συμβουλίου της Επικρατείας και συνεπάγεται ευθύνη της διοίκησης για παράνομη πράξη και αποζημίωσης του πολίτη».

Με την παράθεση ακόμη τριών εγγράφων, το ΥΠΕΧΩΔΕ επιχειρεί να ερμηνεύσει εκ νέου την ισχύουσα νομοθεσία, προς όφελος της βουλευτού του ΠΑΣΟΚ:

- Η ΔΕΠ του ΥΠΕΧΩΔΕ (αρ.πρ. 57332/475/2.11.1998) υποστηρίζει ότι «ακόμα και στην περίπτωση που κατά την οριοθέτηση οικισμού, συγκεκριμένες περιοχές κριθούν ως γεωλογικώς ή εδαφοτεχνικώς ακατάλληλες για δόμηση, ο ιδιοκτήτης (εάν το κρίνει σκόπιμο) μπορεί να προβεί σε οικοδόμηση του ακινήτου και ο μηχανικός του έργου μπορεί να αναλάβει τη σχετική ευθύνη για περαιτέρω έρευνα των χαρακτηριστικών του εδάφους και την εξασφάλιση της εν γένει στατικής επάρκειας της κατασκευής».

Ο Συνήγορος απαντά ότι «εάν η άποψη αυτή γίνει αποδεκτή, τότε τόσο το Π.Δ. 24.4.1985 όσο και ο όρος "γεωλογικώς ή εδαφοτεχνικώς ακατάλληλες για δόμηση περιοχές", θα καθίσταντο

Τη δέα που εξασφαλίζει η δέση του συγκροτήματος «Οικίες», στο χείλος της καλντέρας, εκδειάζει το διαφημιστικό φυλλάδιο της επιχείρησης.

διάτρητοι».

- Σε γνωμοδότησή του, ο νομικός σύμβουλος Β. Αναστασόπουλος αποφαινεται ότι «εκτάσεις που κρίνονται λόγω μορφολογίας και σύστασης ακατάλληλες για δόμηση, δεν εντάσσονται στο σχέδιο, αλλά αυτό δεν μπορεί να εμποδίσει την ανοικοδόμηση μεμονωμένης ιδιοκτησίας».

Η ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή αποκρούει τη συγκεκριμένη αναφορά, τονίζοντας ότι «σκοπός του νομοθέτη είναι η διαφύλαξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος και της ασφάλειας της ζωής και της σωματικής ακεραιότητας των πολιτών. Στην περίπτωση της καλντέρας της Οίας, συντρέχουν με τη διαφύλαξη του παραδοσιακού χαρακτήρα του οικισμού σε περιοχή που έχει χαρακτηριστεί ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους. Αντίθετα προς την άποψη του ΥΠΕΧΩΔΕ, η γενική πρόβλεψη του Κτιριοδομικού Κανονισμού περί μελέτης και ευθύνης του επιβλέποντος μηχανικού για την κατασκευή των κτιρίων δε συνιστά τέτοια ειδική εξαίρεση. Σε τελική ανάλυση, η άποψη του ΥΠΕΧΩΔΕ θα οδηγούσε στην ελεύθερη ανέγερση κτιρίων με ατομική ευθύνη του επιβλέποντα μηχανικού σε περιοχές που η Πολιτεία έχει κρίνει ακατάλληλες για δόμηση, λόγω των γεωλο-

γικών χαρακτηριστικών του εδάφους. Είναι σαφές ότι στην περίπτωση αυτή, έναντι του δικαιώματος της ιδιοκτησίας υπερτερεί το δημόσιο συμφέρον για την προστασία της ζωής και ασφάλειας του πληθυσμού. Θα ήταν καταφανώς παράλογο να προτάσσεται το δικαίωμα της ιδιοκτησίας σε βάρος της προσωπικής ασφάλειας του ίδιου μάλιστα του φορέα του», δηλαδή του ιδιοκτήτη του ακινήτου.

Υπενθυμίζει, μάλιστα, ότι «οι συνέπειες της πρόσφατης σεισμικής έξαρσης στην Αττική και στη Σκύρο κατέδειξαν με τον πιο τραγικό τρόπο τους μείζονες κινδύνους που εγκυμονεί για την ασφάλεια του αστικού πληθυσμού η εναπόθεση τέτοιων ευθυνών στον απλό ιδιώτη μελετητή. Τα διδάγματα αυτά προσλαμβάνουν στην προκειμένη περίπτωση ακόμη μεγαλύτερη κρισιμότητα, αν ληφθεί υπ' όψη ότι η μελέτη της διοίκησης επισημαίνει με έμφαση τη σεισμική επικινδυνότητα της Θήρας, μνημονεύοντας ειδικά τις εκτεταμένες καταστροφές που προκάλεσε στα οικήματα της περιοχής ο φονικός σεισμός του 1956».

- Το υπουργείο δεν αρκείται στην κατά το δοκούν ερμηνεία του νόμου, αλλά προχωρά ακόμη και στην αμφισβήτηση επιστημονικών όρων: Η Διεύθυνση Νομοθετικού Έργου (ΔΝΕ), (αρ.πρ. 4041/841/1403/11.2.98) υποστηρίζει ότι ο όρος «γεωλογικά ακατάλληλος για οικιστική ανάπτυξη» δεν ταυτίζεται εννοιολογικά με τον όρο «γεωλογικά και εδαφολογικά ακατάλληλη για δόμηση».

«Το περιεχόμενο του εγγράφου αυτού προκαλεί απορία», επισημαίνει ο Συνήγορος, «διότι αμφισβητείται η πρόθεση του νομοθέτη από το ίδιο όργανο της Διοίκησης το οποίο είχε προωθήσει το Προεδρικό Διάταγμα της 28.6.1993 και είχε προβεί στην εκδίκαση και απόρριψη των ενστάσεων (μεταξύ αυτών και της Ελ. Παπαζώη), κατά τρόπο κατηγορηματικό, αφού έκρινε ότι δεν υπήρχε η εγγύηση ότι τα εν λόγω τμήματα γης "μπορούν να δεχτούν οποιαδήποτε οικοδομική δραστηριότητα, ούτε και την ελάχιστη"».

«ΠΡΟΝΟΜΙΑΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ»

Το βασικό σημείο της διαφωνίας μεταξύ του ΥΠΕΧΩΔΕ και του Συνηγού-

ρου έγκειται στο αν μπορεί να εφαρμοστεί στην περίπτωση του οικοπέδου της Ελ. Παπαζώη η ευεργετική νομοθετική διάταξη (Π.Δ. 24/4.5.85, άρ. 7, ΦΕΚ 181), σύμφωνα με την οποία αν ένα οικόπεδο τέμνεται από το όριο του σχεδίου πόλεως, μπορεί να θεωρηθεί ως οικοδομήσιμο και το τμήμα που βρίσκεται εκτός σχεδίου.

Η ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή επισημαίνει ότι «η επίκλησή της ευεργετικής διάταξης του νόμου δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση επαρκή νόμιμη βάση για δόμηση», καθώς «η εφαρμογή του ευεργετήματος σε τίποτα δεν επηρεάζει το ζήτημα της τελικής οικοδομικής συμμόρφωσης, η οποία ενδέχεται –όπως εν προκειμένω– να αποκλείεται για λόγους όλως διάφορους από την αριότητα (λ.χ. γεωλογική ακαταλληλότητα ή ανάγκη προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος). Η επίκληση της ευεργετικής διάταξης ως μόνου θεμελίου της νομιμότητας της επίμαχης άδειας πρέπει να απορριφθεί ως ανεπαρκής και απρόσφορη για τη νόμιμη έκδοση της άδειας και επιπλέον διότι αντίκειται σε θεμελιώδεις συνταγματικές επιταγές».⁵

Ο Συνήγορος γενικεύει την αναφορά του, τονίζοντας ότι «τέτοια ερμηνεία (του Συντάγματος) θα οδηγούσε στην άνευ όρων και ορίων επέκταση του οικισμού κατά τρόπο εμφανώς βλαπτικό για το περιβάλλον και την ασφάλεια του αστικού πληθυσμού». Φωτογραφίζει, μάλιστα, την «ιδιαίτερη μεταχείριση» της Ελ. Παπαζώη από την Πολιτεία, σημειώνοντας ότι οι «ad hoc λύσεις και η περιπτωσιολογική μεταχείριση των συγκεκριμένων ιδιοκτησιών αφ' ενός υπονομεύουν τις αξιολογήσεις του Συντάγματος και την ασφάλεια δικαίου και αφ' ετέρου απολήγουν στην προνομαχική αντιμετώπιση όσων οικοδομούν σε άρτια μεν αλλά ακατάλληλα για δόμηση γήπεδα».

Εξάλλου, επιμερίζει τις ευθύνες κρίνοντας ότι «η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκη-

ση Κυκλάδων και η ΔΝΕ του ΥΠΕΧΩΔΕ καθυστέρησαν επί μακρόν και αδικαιολόγητα την πραγματοποίηση επιβαλλομένων από το νόμο ενεργειών, γεγονός το οποίο συνιστά κακοδιοίκηση. Κατά τη διερεύνηση της υπόθεσης διαπιστώθηκε ανελαστικότητα της Διοίκησης στην προσέγγιση του ζητήματος».

Στα ίδια συμπεράσματα είχε καταλήξει το 1999 το Εφετείο Αιγαίου (138/18.6.1999), ασκώντας «παρεμπιπτόντως έλεγχο νομιμότητας της οικοδομικής άδειας», κατά την εκδίκαση της μήνυσης που κατέθεσε η Ελ. Παπαζώη εναντίον του Μ. Ρούσσου για συγκοφαντική δυσφήμιση. Το δικαστήριο απέρριψε τις κατηγορίες ως νόμω και ουσία αβάσιμες, όπως είχε πράξει νωρίτερα και το Πρωτοδικείο Νάξου (18/98).⁶

«ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΥΠΟΘΕΣΗ»

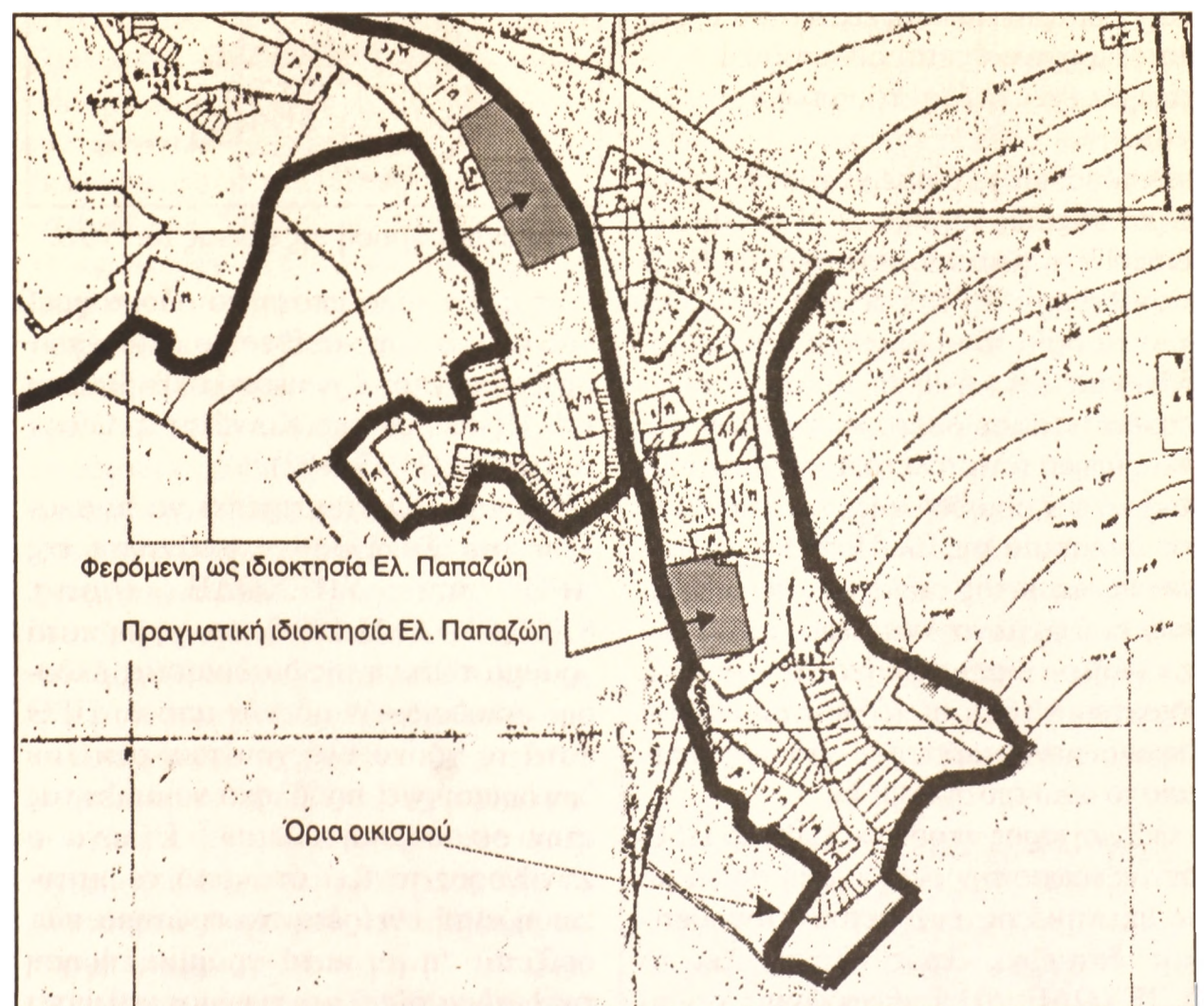
Ακόμη και στο εσωτερικό του ΥΠΕΧΩΔΕ, όμως, είχαν εκφραστεί αντιρρήσεις ως προς την ορθότητα των ισχυρισμών του υπουργείου.

Στις 13 Νοεμβρίου 1997 (αρ.πρ. 33582/10276/97), σε έγγραφό της προς τη ΔΝΕ, η διευθύντρια του Τμήματος

Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ, Π. Καρασσαβίδου-Κανάκη, αναφέρει ότι «κατά την άποψή μας η ευεργετική νομοθετική διάταξη είναι δυνατόν να έχει ισχύ μόνο για τις περιοχές οι οποίες είναι δυνατόν να συμπεριληφθούν εντός των ορίων των οικισμών. Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα δεν περιλαμβάνονται εντός των ορίων περιοχές γεωλογικώς ή εδαφολογικώς ακατάλληλες για δόμηση. Επομένως, για τον οικισμό Οίας, δεν είναι δυνατόν να ισχύσει για την περιοχή της ζώνης Β' (καλντέρα), η οποία εθεωρήθη ως περιοχή γεωλογικώς ακατάλληλη για δόμηση».

Περίπου τέσσερις μήνες αργότερα, στις 5 Μαρτίου 1998, η Π. Καρασσαβίδου-Κανάκη αλλάζει άποψη, καθώς σε έγγραφό της προς τη ΔΟΚΚ (αρ.πρ. 6406/1560/98), ταυτίζεται με τη θέση του υπουργείου ότι στην καλντέρα μπορεί να γίνει χρήση της ευεργετικής διάταξης.

Στις 2 Νοεμβρίου 1998, το αρχικό έγγραφο του Τμήματος Παραδοσιακών Οικισμών χαρακτηρίζεται από την Εντ. Παναγιωτοπούλου, διευθύντρια της ΔΕΠ του ΥΠΕΧΩΔΕ (αρ.πρ. 57332/475/98), ως «εσωτερικής φύσεως

Η πραγματική θέση του οικοπέδου της Ελ. Παπαζώη και εκείνη που είχε δηλωθεί στο φάκελο της αίτησης για την άδεια του 1992.

5. Άρθρο 24, παρ. 1-2, περί προστασίας του περιβάλλοντος και διασφάλισης της ορθολογικότητας στην οικιστική ανάπτυξη.

6. Η απόφαση ακυρώθηκε το 2001 από τον Άρειο Πάγο κατόπιν προσφυγής της Ελ. Παπαζώη.

ΕΠΑΕ όχι μόνο δεν ενέκρινε την ενημέρωσή τους, αλλά ούτε καν έλαβε τον σχετικό φάκελο από το ΠΓΘ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη τονίζει ότι «παρά τη μη ενημέρωση των όψεων του κτιρίου από το κατά νόμο αρμόδιο όργανο (την ΕΠΑΕ), το ΠΓΘ προέβη στην 42/6.5.1996 αναθεώρηση της οικοδομικής άδειας 430/92. Ακολούθησε η ηλεκτροδότηση του κτιρίου στις 6 Μαΐου 1996, χωρίς να έχει προηγηθεί η διενέργεια αυτοψίας.⁹ Εφόσον η ΕΠΑΕ δεν προέβη στην έγκριση των νεότερων όψεων του κτιρίου, το ΠΓΘ προέβη, ως μη όφειλε, στην αναθεώρηση της οικοδομικής άδειας. Αλλά και η ηλεκτροδότηση της οικοδομής πάσχει, διότι δεν τηρήθηκαν τα προβλεπόμενα, δηλαδή η διενέργεια αυτοψίας για τη διακρίβωση της ορθότητας της κατασκευής».

Στον κατάλογο των «περίεργων» γνωμοδοτήσεων του ΥΠΕΧΩΔΕ έρχεται να προστεθεί η θέση της ΔΕΠ (αρ.πρ. 57332/475/1998), σύμφωνα με την οποία «η προϊσταμένη του ΠΓΘ θεώρησε προφανή την έγκριση των σχεδίων των όψεων από την ΕΠΑΕ και χορήγησε την αναθεώρηση αφού οι κατόψεις είχαν ήδη εγκριθεί με την κάτοψη της πισίνας και δεν υπήρχε από την ΕΠΑΕ μνεία περί του αντιθέτου». Σύμφωνα, μάλιστα, με τον υπάλληλο του ΠΓΘ, Αργυρό Αγγελέτο (αρ.πρ. 415/4.3.1998), η Πολεοδομία Θήρας αρκέστηκε στις «υπεύθυνες δηλώσεις των επιβλεπόντων μηχανικών Γ. Τσομπανάκη και Αδ. Κωστήκα, ότι η οικοδομή είναι σύμφωνη με τα εγκεκριμένα σχέδια της οικοδομικής άδειας». Κι αυτό γιατί, σύμφωνα με τον ίδιο υπάλληλο (αρ.πρ. 42/5.3.1998), στις 2 Σεπτεμβρίου 1997 ο εργολάβος Σπ. Πατηνιώτης «μας είπε ότι έχει εντολή να μη μας αφήσει να μπορούμε για έλεγχο» στην οικοδομή της Ελ. Παπαζώη στην οποία είχε μεταβεί μαζί με το συνάδελφό του, αρχιτέκτονα-μηχανικό Γιώργο Μεταξά.

Με αυστηρότητα ο Συνήγορος επισημαίνει ότι «η μη σύννομη αναθεώρηση της οικοδομικής άδειας ουδόλως μπορεί να δικαιολογηθεί από το τι θεωρήθηκε ως προφανές ή μη από το ΠΓΘ. Οι θέσεις της ΔΕΠ του ΥΠΕΧΩΔΕ είναι ελέγξιμες».

Τονίζει, μάλιστα, ότι «η “σιωπηρή

έγκριση” αιτημάτων από τη Διοίκηση θα ήταν νοητή, μόνο εφόσον η κείμενη νομοθεσία περιείχε ειδική πρόβλεψη. Η αντίθετη άποψη θα οδηγούσε αυτομάτως στη σιωπηρή έγκριση όλων των αιτημάτων οικοδομικής άδειας που δεν έχουν εξετασθεί εντός των προθεσμιών, χωρίς να απαιτείται γι’ αυτό η πραγματοποίηση των κατά τον νόμο απαιτούμενων ελέγχων και εγκρίσεων της ΕΠΑΕ. Γενικότερα, τυχόν αποδοχή της άποψης του ΥΠΕΧΩΔΕ περί “σιωπηρής έγκρισης” θα ήταν ευθέως αντίθετη στην αρχή της διαφάνειας και δημοσιότητας της λειτουργίας της διοίκησης, στρεφόμενη εν τέλει κατά του δημοσίου συμφέροντος και της προστασίας των διοικουμένων».

Την ίδια άποψη εξέφρασε τον Οκτώβριο του 2001 το Τριμελές Πλημμελειοδικείο Νάξου, καταδικάζοντας σε φυλάκιση δύο ετών την τότε προϊσταμένη του ΠΓΘ, Μαγδαληνή Ναούμ, θεωρώντας ότι παράνομα εξέδωσε την αναθεώρηση της άδειας.

ΖΗΤΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟ:

Η ΛΕΗΛΑΣΙΑ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ Η «ορθή» γεωλογική μελέτη

Την ίδια χρονική περίοδο το ΥΠΕΧΩΔΕ ανέθεσε στον Γενικό Γραμματέα Πολιτικής Προστασίας του υπουργείου και Καθηγητή Γεωλογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Δημήτριο Παπανικολάου, καθώς και στον γεωλόγο Ευθύμιο Λέκκα, να συντάξουν νέα γεωλογική μελέτη για την περιοχή της Οίας.

Σύμφωνα με την έρευνα των επιστημόνων, η περιοχή της καλντέρας όπου βρίσκεται το οικόπεδο της πρώην υπουργού, απέκτησε ξαφνικά τη γεωλογική και εδαφολογική καταλληλότητα. Ο Οργανισμός Αντισεισμικού Σχεδιασμού και Προστασίας έκρινε ότι τα έως πρότινος ακατάλληλα γεωλογικά «εδάφη της Οίας είναι από γεωλογική άποψη ασφαλή και απολύτως κατάλληλα για δόμηση». Στις 12 Ιανουαρίου η Ελ. Παπαζώη εξέφρασε την ικανοποίησή της, μιλώντας σε ανοικτή εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στα Φυρά για την παρουσίαση της μελέτης...

Κατά την υφυπουργό ΠΕΧΩΔΕ, Ροδ. Ζήση, «με τη νέα μελέτη αποσαφηνίζεται το γεωλογικό καθεστώς της Οίας

και καθορίζονται περιοχές ασφαλούς οικιστικής οργάνωσης».¹⁰ Στην ουσία, επιδιώκεται να ενταχθούν στον οικισμό οι κορυφαίες τουριστικές μονάδες που έχουν γαντζωθεί στο χείλος της καλντέρας, αφού κατά την υφυπουργό «το 1992 ετέθησαν εκτός ορίων του οικισμού σημαντικές ξενοδοχειακές μονάδες, εκκλησίες, παραδοσιακά κτίσματα αναστηλωμένα από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού».

Η ΑΚΑΘΟΡΙΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΓΗ

Ωστόσο, η μεγαλύτερη απειλή για την Οία θα είναι η «τουριστική αξιοποίηση» μεγάλου τμήματος της καλντέρας, ο δημόσιος χαρακτήρας της οποίας αμφισβητείται από την ίδια την Πολιτεία.

Σε έγγραφο της Κτηματικής Υπηρεσίας Κυκλάδων (αρ.πρ. 7468/2001) της 15ης Ιανουαρίου 2002, ο προϊστάμενος Στέλιος Σεζένιας αναφέρει ότι η καλντέρα συνιστά το ΑΒΚ451 Δημοσίο Κτήμα Οίας, έκτασης 5.380.000 τ.μ., το οποίο έχει κοινά όρια με τον οικισμό.

Κατά συνέπεια, όσα αγροτεμάχια βρίσκονται εκτός του οικισμού αποτελούν τμήματα του Δημοσίου Κτήματος, όπως έχει καταγραφεί στα διαγράμματα του ΥΠΕΧΩΔΕ από το Μάρτιο του 1995.

Η Κτηματική Υπηρεσία, μάλιστα, σε αναφορά προς το υπουργείο Οικονομικών (αρ.πρ. 5576/2.10.2001), διευκρινίζει ότι τα όρια του Δημοσίου Κτήματος συμπίπτουν σε κάθε περίπτωση με τα όρια του οικισμού, ακόμη κι αν στα διαγράμματα του ΥΠΕΧΩΔΕ εμφανίζεται η δημόσια γη να ξεκινά από το φρύδι της καλντέρας, δηλαδή 40 με 60 μέτρα χαμηλότερα από τη γραμμή οριοθέτησης του οικισμού.

Από το συσχετισμό των διαγραμμάτων του ΥΠΕΧΩΔΕ με εκείνα που συνέταξε τον περασμένο Μάιο ο μηχανικός Χ. Ζέλιος για λογαριασμό της Κτηματικής Υπηρεσίας (αρ.πρ. 140/15.5.2001), προκύπτει ότι η «φερόμενη ιδιοκτησία Ελ. Παπαζώη ευρίσκε-

9. Η έγκριση των σχεδίων από την ΕΠΑΕ προβλέπεται ρητά στο Π.Δ. 28.6.1993, προκειμένου να διατηρηθεί αχέραιος ο χαρακτήρας των παραδοσιακών οικισμών.

10. Κατά τη συζήτηση στη Βουλή την 1η Φεβρουαρίου 2002.

ται εντός του Δημόσιου Κτήματος».¹¹

Δηλαδή, το τμήμα της οικοδομής της πρώην υπουργού που έχει ανεγερθεί στην εκτός σχεδίου περιοχή του οικοπέδου της, βρίσκεται στην πραγματικότητα στο εσωτερικό του Δημοσίου Κτήματος.

Ωστόσο, στις 28 Ιανουαρίου 2002, ο Στ. Σεξένιας αλλάζει τη θέση που είχε διατυπώσει ένα δεκαπενθήμερο νωρίτερα: Σε νέο έγγραφο (αρ.πρ. 425/2002), αναφέρει ότι «σε κάθε περίπτωση η ταύτιση του ορίου του οικισμού με το όριο του Δημοσίου Κτήματος, δεν είναι σωστή». Θεωρεί, μάλιστα, ότι απαιτείται η σύνταξη νέων τοπογραφικών διαγραμμάτων, μικρότερης κλίμακας, επί των οποίων θα οριοθετηθεί η δημόσια έκταση. Οριστική απόφαση για τα όρια του Δημοσίου Κτήματος θα ληφθεί μετά την εισήγηση του Γνωμοδοτικού Συμβουλίου του υπουργείου Οικονομικών.

ΚΛΑΥΘΜΟΙ ΚΑΙ ΟΔΥΡΜΟΙ

«Μπαίνω εμπόδιο στα σχέδια κάποιων που επιδιώκουν την αύξηση και την υποστήριξη των ατομικών τους συμφερόντων», δήλωσε η Ελ. Παπαζώη, δικαιολογώντας τις καταγγελίες για την οικοδομή της Οίας. Κατά την πρόσφατη συζήτηση στη Βουλή, η πρώην υπουργός υποστήριξε ότι «ο συστηματικός εκβιασμός μέσω της συνεχούς αναφοράς στο συγκεκριμένο θέμα ξεκίνησε το 1994. Τότε ήμουν στο ΥΠΕΧΩΔΕ και είχαμε κάνει γενική αναστολή της δόμησης στις εκτός σχεδίου περιοχές στη Σαντορίνη. Ξέραμε ότι υπήρχαν κυκλώματα τα οποία νομιμοποιούσαν ανύπαρκτες ιδιοκτησίες και εξέδιδαν αντίστοιχες άδειες. Έθιξα το κύκλωμα και αυτό πληρώνω. Στράφηκαν εναντίον μου σε μια προσπάθεια αντιπερισπασμού γιατί είχε ξεκινήσει ο έλεγχος». Τόνισε, μάλιστα, ότι οι ευθύνες για τη λανθασμένη εφαρμογή της οικοδομικής άδειας βαρύνουν εξολοκλήρου τον κατασκευαστή.

«Είναι δυνατόν λίγο πάνω από τη γραμμή (του ορίου του οικισμού) να μπορείς να κτίζεις όσο θέλεις και λίγο μετά από τη γραμμή να μην μπορεί να

πατήσει ούτε γάτα; Τι πρέπει να κάνουμε; Να καταδικάσουμε (την Οία) στον κίνδυνο του οποιουδήποτε εισαγγελέα ή του Συνηγόρου του Πολίτη; Ή των Τούρκων που κάποια στιγμή θα πουν ότι η Σαντορίνη είναι επικίνδυνη, μαζί με όλες τις ξενοδοχειακές μονάδες που βρίσκονται εκεί; Να καταδικάσουμε τις εκκλησίες στις οποίες λειτουργείται ο κόσμος; Να καταδικάσουμε τα δημόσια κτίρια τα αναστηλωμένα από τον ΕΟΤ;» αναρωτήθηκε η Ελ. Παπαζώη.

Ζήτησε, λοιπόν, από τους συναδέλφους της βουλευτές να «βοηθήσουν ώστε η Σαντορίνη να απαλλαγεί από το βρικόλακα της (παλαιάς) τεχνικογεωλογικής μελέτης. Μη βοηθάτε την Παπαζώη! Η Παπαζώη ό,τι ήταν να πάθει το έπαθε. Τον τόπο να βοηθήσετε!».

Εν μέσω κλαυθμών και οδυρμών, η πρώην υπουργός κατέφυγε στην προσφιλή της μέθοδο διαίρεσης των πολιτών: στα «δικά μας παιδιά» και στους «κακούς».

«Θεωρώ λάθος από μέρους σας, συνάδελφοι της Νέας Δημοκρατίας, να υπερασπίζεστε σήμερα τον Μιχάλη Ρούσσο, ο οποίος είναι υπόδικος σε βαθμό κακουργήματος για απάτη σχετικά με κατασπατάληση δημοσίων χρημάτων, παράνομες εκδόσεις αδειών, κατασκευή χτίσματος στον αιγιαλό κ.λπ. Δίνετε λάθος μήνυμα πρώτα-πρώτα στη Σαντορίνη που γνωρίζει πρόσωπα και πράγματα, στο δικό σας το Δήμαρχο, αλλά και στους δικούς σας ανθρώπους σε όλες τις Κυκλάδες», τόνισε η Ελ. Παπαζώη.

Αμέσως μετά τις αποκαλύψεις για την αινιγματική επέκταση του οικοπέδου της βουλευτού στο διάστημα 1977-1997, ο πρώην Έπαρχος Θήρας βρέθηκε κατηγορούμενος για την καταπάτηση δημοτικής γης στην περιοχή Ακρωτήρι, προκειμένου να ανεγερθεί ξενοδοχειακό συγκρότημα από κατασκευαστική εταιρεία στην οποία συμμετέχει και ο ίδιος.

Η Ελ. Παπαζώη παρέλειψε να αναφέρει στη Βουλή ότι οι κατηγορίες εναντίον του Μιχ. Ρούσσου κατέπεσαν το 1999 κατά την εκδίκαση της υπόθεσης στο Ειρηνοδικείο Θήρας, στο Πρωτοδικείο Νάξου και στο Εφετείο Αιγαίου. Ωστόσο, η εναντίον του ποινική δίωξη δεν προκάλεσε μόνο την παύση του από το αξίωμα του Αντιδημάρχου Σαντορίνης, αλλά τον οδήγησε στα πρόθυρα της οικονομικής και επαγγελματικής του

εξόντωσης.

Κανείς από τους βουλευτές δεν αντέταξε στην κλαίουσα Ελ. Παπαζώη ότι ο τότε Έπαρχος λειτούργησε ως αιρετός φορέας της Αυτοδιοίκησης, εντεταλμένος να προασπίζει τα συμφέροντα των πολιτών. Εξάλλου, ιδιαίτερα διακριτικά προς το ασθενές φύλο, τα μέλη του Κοινοβουλίου αναφέρθηκαν ακροθιγώς στο γεγονός ότι η Ελ. Παπαζώη διατηρούσε υψηλά αξιώματα στο διάστημα της ανέγερσης και νομιμοποίησης του συγκροτήματος κατοικιών:

- Όταν εξέδωσε την πρώτη οικοδομική άδεια, το 1988, ήταν πρέσβης εκπροσωπικότητας στην Κούβα. Νωρίτερα, είχε διατελέσει σύμβουλος μηχανικός στο πρόγραμμα παραδοσιακών οικισμών του ΕΟΤ, ειδική σύμβουλος του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ Άκη Τσοχατζόπουλου (1981-1982) και Νομάρχης Κυκλάδων (1982-1986).

- Το 1992, έτος έκδοσης της δεύτερης οικοδομικής άδειας ήταν βουλευτής της Αντιπολίτευσης, ήδη από τον Νοέμβριο του 1989.

- Όταν αναθεωρήθηκε η άδεια, το 1996, ήταν υφυπουργός ΠΕΧΩΔΕ, υπεύθυνη για τα έργα και τις δράσεις στο Αιγαίο.

- Όταν ξεσπά ο σάλος γύρω από τη νομιμότητα της οικοδομής της, είναι υπουργός Αιγαίου.

- Ως υπουργός αναπληρωτής Εξωτερικών θα συγκρουστεί με το Συνήγορο του Πολίτη.

Εξάλλου, απορίας άξιον παραμένει για ποιο λόγο το Κοινοβούλιο δεν ξετύλιξε –με αφορμή την υπόθεση Παπαζώη– μερικές άκρες από το κουβάρι των πολεοδομικών παραβάσεων στα Κυκλαδονήσια ή έστω δεν ασχολήθηκε με τις δεκάδες καταγγελίες περί χρηματισμού υπηρεσιακών παραγόντων των Πολεοδομικών Γραφείων και της Διεύθυνσης Δασών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου.

Η διαφθορά στη δημόσια διοίκηση, τα παραθυράκια στη νομοθεσία, οι μελέτες και τα έγγραφα που ανακαλούνται εν μία νυκτί όταν δεν εξυπηρετούν ημετέρους, οι εξυπηρετήσεις των «δικών μας παιδιών», συνθέτουν την απειλή για τις ιδιαίτερου φυσικού κάλους νησιωτικές περιοχές, οι οποίες οικοδομούνται με ανεξέλεγκτους ρυθμούς προς χάριν της τουριστικής ανάπτυξης.

11. Αναφέρεται σε έγγραφο του Διευθυντή Τεχνικών Υπηρεσιών και Στέγασης του υπουργείου Οικονομικών, Δ. Λάμπρου (αρ.πρ. 1106900/4717/11.12.2001).

ΑΜΟΛΑ ΚΑΛΟΥΜΠΑ...

του Βασίλη Μαρουλά

Ν' ανέβει ο αετός στα ουράνια.
Μόνος του. Δίχως εμάς.
Προσγειωμένοι να κρατάμε το
σκοινί. Μην τον αφήσουμε και
μας ξεφύγει. Και φύγει. Στ'
άπειρα, γαλάζια και βαμβακερά
του ουρανού. Φρεσκοπλυμένα
σα μπουγάδα του Θεού.

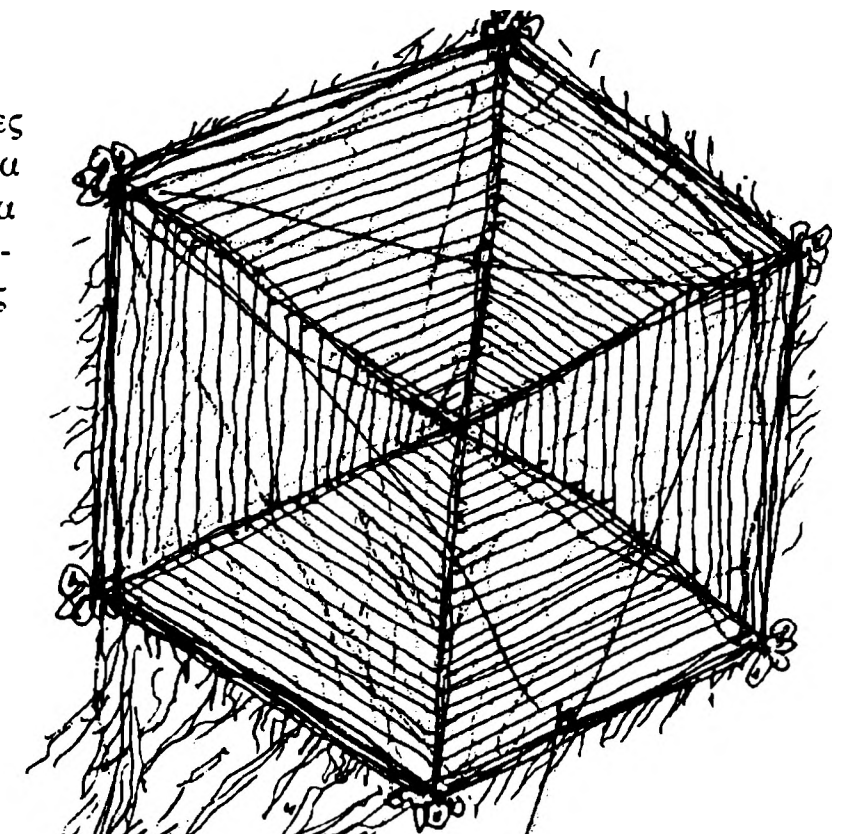
Απλωμένη στη ζήλια μας για όσα
δε χαρήκαμε. Δεμένοι στα
λιμάνια, σαν πλοία που σαπίσανε
περιμένοντας το πρώτο τους
ταξίδι. Αυτό που δεν έγινε ποτέ.
Κι ούτε θα γίνει.
Από την μία, καλύτερα.

Ορθιοι περίμεναν στο σαπιοκά-
ραβο το νεύμα του Καίσαρα -
Ναπολέοντα - Μουσολίνι -
Μπερλουσκόνι για να πατή-
σουν στις ελπίδες τους οι μετα-
νάστες. Κι εκείνος έδειξε με το δάχτυ-
λο προς τα κάτω. Στα λιοντάρια. Η χώ-
ρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.
Μια Ιταλία. Μια γειτόνισσα. Το λού-
να παρκ του φασισμού. Νεοναζί με
ωραία ρούχα. Φρεσκοξυρισμέ-
νοι, φρεσκοξυ-
πνημένοι, φρε-
σκοπλυμένοι
γυρνούν το δά-
χτυλο προς τα
κάτω 'στους
αξύριστους,
άπλυτους και
άυπνους, κνηγη-
μένους.

Αμόλα Καλούμπα.
Θέλει ο χαρταετός
ν' ανέβει πιο ψη-
λά. Σαν αετός,
στο τέρμα. Δεν
ξέρει ο έρμος
πώς δεν τον

έφτιαξες γι' αυτό. Τον έφτιαξες
για να τον κουμαντάρεις. Για να
έχεις κάποιον να ελέγχεις. Να
εκδικείσαι το δικό σου το σκοι-
νί. Αυτό που είσαι δεμένος. Τις
δικές σου μανούβρες.

Πώς να πετάξεις; Δυο μάτια,
σιδερόμπαλες στα πόδια σου.
Και μία αλυσίδα στο λαιμό.
Μια Γάζα. Όχι ιατρική. Την
άλλη. Γεμάτη αίματα κι αυτή.
Σκοτώνονται εκεί. Έτσι, γε-
νικά και αόριστα. «Αυτοί
Εκεί Σκοτώνονται». Να μην
μάθουν ποτέ τα παιδιά μας
ότι οι κατακτητές δολοφο-
νούν τους κατακτημένους.
Κι εκείνοι αμύνονται.
Αντέχουν. Πιστεύουν. Πο-
λεμούν. Όλο αυτό σε αε-
ροστεγή συσκευασία
γενικότητας. «Αυτοί
Εκεί Σκοτώνο-
νται». Τίποτε
πιο φασιστι-
κό. Τίποτε
πιο
γκε-

ΡΕΙΣ
το χάπι.
Ποιο απ'
όλα, δεν
έχει σημα-
σία. Αυτό που
σε κάνει να γε-
λάς, να πεινάς, να
μην πεινάς, να κοι-
μάσαι, να ξυπνάς.
Ένα απ' όλα. Εκείνο
για το άγχος, το άλλο για
να σου κοπεί το όποιο πάθος.

Μη διαβάζεις, μη ρωτάς, μη μι-
λάς. Μόνο βλέπε. Το μπουκάλι με
το τζίνι. Τα καημένα στο κλουβί. Ο Big
Brother σου προσφέρει τη ζωή σου σε
περίληψη. Δες το βράδυ πώς πέρασες
τη μέρα σου. Όλο και κάποιος θα σου
μοιάζει. Κλωνοποιημένοι ήρωες της
«καθημερινής μας πραγματικότητας».
Θεέ μου, έτσι ζω; Ναι ρε, έτσι ζεις κι εγώ
μην το ξέρεις. Κι ένα να φοβάσαι. Μη
σε ψηφίσουν να φύγεις. Να μην είσαι
προτεινόμενος. Όσο κι αν ελπίζεις τό-
τε θα είναι αργά. Όλοι θα σου γυρί-
σουν το δάχτυλο προς τα κάτω και δεν
θα έχεις πού να πας.

Αφιερωμένο σε όσους χαρταετούς
κατάφεραν να σπάσουν το σκοινί και
να την κοπανήσουν.

μπελι-
κό.
Αμόλα Κα-
λούμπα. Δεν έχει
ταβάνι ο ουρανός.
Όσο φτάσει. Μόνο αέρα
ζητάει. Πολύ είναι; Κι αυτόν
ζηλεύεις; Τους τον χάρισες. Σπί-
τι ο κόσμος. Κάμερες παντού. Ματά-
κια που μετρούν κάθε σταγόνα του
ιδρώτα σου. Στο δρόμο, στους δρόμους,
παντού. Σε βλέπουν. Το χάπι. Να πά-

«Εϊκή και ως έτυχε»

Δύο σαφή δείγματα άρσης του αριστερού λόγου

του Αλέκου Τζιόλα

Στο προηγούμενο *Αντί* φιλοξενήθηκαν δύο κείμενα. Το ένα ως παράθεμα υπό τον τίτλο «Από τον καρλμαρξισμό στον καρλσμιτιανισμό» και το άλλο ως συνέντευξη του ευρωβουλευτή του Συνασπισμού κ. Παπαγιαννάκη. Και τα δύο κείμενα είναι αντιπροσωπευτικά δείγματα «αριστερής» γραφής.

Το πρώτο δεν αναγνωρίζει δομικούς κανόνες στη χρήση της γλώσσας. «Εϊκή και ως έτυχε» παραθέτονται οι λέξεις, με αποτέλεσμα να μην είναι «αναγνώσιμη» η έννοιά τους. Δε γνωρίζω τον συντάκτη του κειμένου του παραθέματος, ούτε αν ανήκει στους ευκαταφρόνητους ή μη αριστερούς κειμενογράφους. Ξέρω όμως ότι το δείγμα της γραφής του το συναντάμε τόσο συχνά στον ιδεολογικό χώρο της Αριστεράς, ώστε να νομίζει κανείς πως η αντικατάσταση της καθαρεύουσας από τη δημοτική δεν έχει περιορίσει στο βαθμό που περιμέναμε το φαινόμενο της ασυνεννοησίας που ίσχυε πριν. Και αυτό επειδή πολλοί από αυτούς που αγωνίζονταν για την επικράτηση της δημοτικής ή που απλώς τη βρήκανε καθιερωμένη και τώρα τη χρησιμοποιούν έχουν την εντύπωση πως η χρήση της δε διέπεται από κανόνες, γι' αυτό δε νιώθουν την υποχρέωση της τήρησής τους. Αν το αποτέλεσμα που προκύπτει αφορούσε μόνο την ίδια τη γλώσσα, είτε τη δυσφήμισή της είτε και τον εκφυλισμό της, δε θα μας απασχολούσε. Επειδή όμως πρόκειται για την αναίρεση της ίδιας της επικοινωνιακής λειτουργίας, που αποτελεί πάντα τον αποκλειστικό σκοπό ενός πολιτικού κειμένου, αδυνατούμε να το παραβλέψουμε.

Κι ενώ το πρώτο κείμενο χαρακτηρίζεται από πρωτογενή αταξία, που το καθιστά άγλωσσο και βουβό, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν είναι και ζημιογόνο ιδεολογικά, το δεύτερο υποφέρει από δευτερογενή αταξία, εννοιολογική και συλλογιστική, η οποία συνεπιφέρει τέτοιες ιδεολογικές στρεβλώσεις, ώστε αν ο λόγος της σύνταξής του ήτανε η αναίρεση της αριστερής ιδεολογίας, τότε ο αποχρών λόγος του εκπληρώνεται στο ακέραιο.

Η βασική αντίληψη που διαπερνά όλο το κείμενο της συνέντευξης του κ. Παπαγιαννάκη είναι η αναγκαιότητα συγκυβέρνησης της αριστεράς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο

με τις άλλες πολιτικές δυνάμεις. Αυτή δε η κυβερνητική συνέργεια της αριστεράς πρέπει να γίνεται ακόμη και όταν πρόκειται για θέματα που δεν τη βρίσκουν σύμφωνη και με διαδικασίες όχι κατ' ανάγκην ορθόδοξες. Η «οριζόντια διασύνδεση» λ.χ., που δε θεωρείται ενδεδειγμένος τρόπος προσέγγισης σε επιμέρους θέματα, αφ' ής στιγμής τα κόμματα δεν την υλοποιούν και αφού «δε βρισκόμαστε σε εμφύλιο πόλεμο», καθίσταται αμέσως αμέσως θεμιτή. (Όμως εδώ θα μπορούσε κανείς ν' αντιτείνει ότι η ανυπαρξία «εμφύλιου πολέμου» είναι ιδεολογικά αμφίσημη. Εμπεριέχει και έμμεση απόδειξη ότι τα συμφέροντα των ισχυρών εξυπηρετούνται. Γι' αυτό και διατηρείται η ανακωχή.) Για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπως και για την «ανούσια υπόθεση της ολυμπιακής εκχειρίδας», η διαφωνία εξακολουθεί να υφίσταται, όμως η συνέργεια θα πρέπει να υπάρχει. Ακόμα και όταν η διακοπή της συνέργειας λόγω εμφανών και βαθιών διαπλοκών (όχι μόνο περί Κόκκαλη ο λόγος) επιβάλλεται, ακόμα και τότε η συνέχισή της λόγω προσωπικής αμνηχανίας και αναρμοδιότητας δικαιολογείται απόλυτα. «Γι' αυτό το θέμα εκφράζω την αμνηχανία μου... Και στο κάτω-κάτω τι με ενδιαφέρει εμένα να προσπαθήσω να συνθέσω αυτό το παζλ;... Ο πολιτικός δεν πρέπει και δεν μπορεί να κάνει έρευνες. Οφείλει να ελέγχει τους υπεύθυνους για την έρευνα, δηλαδή την κυβέρνηση.» (Οπότε το έργο της έρευνας και της αντιπολίτευσης ανατίθεται στον κ. Καμμένο και στη Νέα Δημοκρατία, αφού η αριστερά έχει συμπολιτευτικό έργο να επιτελέσει.) Κι αν για το ίδιο θέμα γίνονται συγκαλυπτικές παρεμβάσεις από βουλευτές του κυβερνητικού κόμματος, αυτοί «δεν ανήκουν στην κυβέρνηση» και δεν έχουν επομένως καμιά αξία τα λόγια τους. Αλλά κι όταν γίνονται από τον πρωθυπουργό δηλώσεις περί εκτροπής, που είναι «σαχλαμάρες», ούτε αυτές έχουνε κάποια αξία, ας εκστομίζονται από το πιο αυθεντικό κυβερνητικό στόμα.

Προπάντων όμως, όταν η συνέργεια αφορά θέματα για τα οποία υπάρχει συμφωνία, τότε αναδεικνύεται σε μοναδική αυταξία. Κάθε άλλη πολιτική δράση είναι χωρίς καμιά σημασία. «Αλλιώς τι ανακατεύεται (η αριστερά) με την πολιτική. Ας πάει να ανακατευτεί με τα κατηχητικά σχολεία.» «...Μέσα από πολιτικές αποτυχίες (σε κυβερνητικό επίπεδο εννοεί) και αντιθέσεις είναι πιθανόν να προκύψουν σωστά πράγματα. Σε ένα κόμμα όλα αυτά πρέπει ν' απαντηθούν, επειδή διαφορετικά θα καλλιεργήσει την απάθεια, τον μικρομεγαλισμό, την απραξία... Την αίσθηση ότι δεν μπορούμε να κάνουμε κατι για να περνάει η ώρα... Η αριστερά δε δημιουργεί έτσι την αίσθηση ότι μπορεί να κερδίσει. Άρα τότε μειώνεται η χρησιμότητά της στην πολιτική ζωή και βρίσκεται συρρικνωμένη εκ

που βρίσκεται.» «Σε όλη την Ευρώπη» εξάλλου «οι δυνάμεις της αριστεράς επιδιώκουν επίσημα και με όρους τη συμμετοχή τους στην εξουσία. Ανεξάρτητα βέβαια εάν οι λόγοι αυτοί διαψευθούν και αποδειχθούν λανθασμένοι αργότερα.» Όσο για την προσωπική σύμπραξη πολλών στελεχών του Συνασπισμού με την κυβέρνηση η απάντηση του κ. Παπαγιαννάκη είναι: «Και είναι πρωτοφανές αυτό; Πάντα γινόταν αυτό. Τις ατομικές επιλογές του καθενός θα ήθελα να τις κρίνω καθεμιά ξεχωριστά.»

Όταν πρόκειται για μια αβάσιμη θέση, πιο ενδιαφέρουσα πάντα είναι η αιτιολόγησή της, που με τη δική της εξόφθαλμη αβασιμότητα κάνει πιο αποκαλυπτική την αβασιμότητα της θέσης. Αυτός ο κανόνας ισχύει προπάντων εδώ. Δε θα εξετάσουμε όμως την κάθε αιτιολόγηση ξεχωριστά. Θα επιχειρήσουμε απλώς να διαβλέψουμε την πολιτική ιδεολογία πάνω στην οποία επιχειρείται η εδραίωσή τους.

Ότι πρόκειται για μια ενιαία ιδεολογία δε χωράει καμιά αμφιβολία. Τα χαρακτηριστικά της είναι φανερά όπως και η συνέπειά της. Αρχικά νομίζει κανείς ότι ο κ. Παπαγιαννάκης έχει αποσυνδέσει την πράξη από τη θεωρία και πως συνιστά την πρωτόγονη μέθοδο ανθρώπινης δράσης, της δοκιμής και αποτυχίας, όπου «εική και ως έτυχε» διενεργούνται οι ανθρώπινες πράξεις και όπου μετά το πέρας τους, αφού φανεί η επιτυχία ή η αποτυχία τους, κρίνονται. Στο βάθος όμως δεν πρόκειται για μια τέτοια μέθοδο. Η πράξη έχει αποσυνδεθεί αλλά μόνο από τη συγκεκριμένη θεωρία-ιδεολογία που υπηρετούσε πριν, για να συνδεθεί με νέα θεωρία-ιδεολογία, της συγκυβέρνησης, όπου η κυβερνητική πολιτική γίνεται αποδεκτό απριόρι ότι είναι ορθή και εξαιτίας της δικής της ορθότητας γίνεται ορθό και το έργο της συμπολίτευσης όπως και η πράξη της «συνυλοποίησής» του. Σ' αυτή τη βασιική αρχή ανάγονται και τα άλλα χαρακτηριστικά, που έλκουν και αυτά την ορθότητά τους από δω, η απήφηση των αντιφάσεων που χαρακτηρίζει τη συνέντευξη, η πολιτική αλωπότητα (ότι η κυρίαρχη βούληση των ισχυρών της ανθρωπότητας δεν εκφράζει συμφέροντα αλλά αγαθές πανανθρώπινες προθέσεις) ή το αλάνθαστο των ενεργειών των δυνάμεων της αριστεράς «σε όλη την Ευρώπη» (ακόμη κι αν αυτές συμπράττουν σε «ιερές» πολεμικές επιχειρήσεις). Από δω εκκινά και η βαθιά περιφρόνηση του έργου της αντιπολίτευσης γενικά (αν άρχουσα τάξη ήταν άραγε η μεγάλη μάζα των κατώτερων τάξεων, το αντιπολιτευτικό έργο που θα έκανε τότε η σημερινή άρχουσα τάξη της ολιγαρχίας θα ήταν και αυτό χωρίς καμιά αξία;) καθώς και η βάνανυση απαξίωση της πολιτικής υπόστασης της αριστεράς, που μέχρι τώρα συνίστατο σε άσκηση αντιπολιτευτικού και μόνον έργου, αλλά και ο μηδενισμός της ηθικής υπόστασής της με την πρωτάκουστη ανακρίβεια: «Και είναι πρωτοφανές αυτό; Πάντα γινόταν αυτό» (συγκυβερνούσαν δηλαδή οι αριστεροί σε προσωπικό επίπεδο με τους δεξιούς και στις εξορίες στέλνονταν τα απεικάσματά τους). Όλα τούτα είναι σαφή χαρακτηριστικά εχθρότητας προς την αριστερή ιδεολογία είτε ιδωθεί αυτή ως μόρφωμα συγκροτημένων αρχών και αξιών είτε ως πραγματωμένη ιστορία. Τέτοιες διαγραφές του έργου της αριστεράς αποτελούν πρωτοφανείς ύβρεις, που ούτε ένας δεξιός δε θ' αποτολμούσε σήμερα να διατυπώσει.

Η ουσία όμως του θέματός μας φαίνεται να είναι τελικά άλ-

λη. Γιατί άραγε οι περισσότεροι «αριστεροί» στυλοβάτες του κυβερνητικού έργου του ΠΑΣΟΚ προέρχονται από το χώρο του Συνασπισμού;

Προσωπικά έχω την αίσθηση ότι ο Συνασπισμός, στην αγωνιώδη προσπάθειά του να διαφοροποιηθεί από το ΚΚΕ και αν διαμορφώσει δική του ιδεολογική ταυτότητα, αυτοπροσδιορίστηκε αποφαστικά και μόνον. Έλεγε πως είναι ό,τι δεν είναι το ΚΚΕ. Ό,τι λοιπόν θύμιζε το ορθόδοξο αριστερό κόμμα ή ό,τι έλεγε εκείνο πως ήταν, ο Συνασπισμός το απέβαλλε με βδελυγμία. Απαρνήθηκε έτσι και τον αριστερό του προσανατολισμό, γεγονός που τον έφερε ιδεολογικά πολύ κοντά στο μεταστραμμένο ΠΑΣΟΚ. Η γειτνίαση αυτή για όσους δεν είχαν εσωτερικούς ενδοιασμούς να εκμεταλλευτούν τις περιστάσεις –και δεν ήταν λίγοι– λειτούργησε σαν συγκαλυπτικός μανδύας που έκρυβε τα βήματά τους προς την «αναρρίχηση».

Θεωρώ περιττό να διευκρινίσω ότι μια τέτοια κυβερνητική σύμπραξη, που γίνεται σε προσωπικό επίπεδο και που έχει πάντα ορατό το αντάλλαγμα, δεν μπορεί με οποιοδήποτε ηθικό κριτήριο να θεωρείται καθαρή υπόθεση, ενώ η ευθύνη δεν μπορεί να βαρύνει λιγότερο το χρήστη των συναλλακτικών του ικανοτήτων. Για να ξεπεράσει κανείς τέτοιου είδους προβλήματα και να συνταχθεί με την κυβέρνηση που μετέρχεται αυτά τα μέσα, θα πρέπει κατ' αρχήν να τον «διακρίνει» πολιτική αχρωματοψία, να αξιολογεί κατόπιν πρόσωπα και καταστάσεις με εξωηθικά κριτήρια και τέλος να τον χαρακτηρίζει αναισθησία, ώστε να μη νιώθει καμιά απέχθεια από τη συντέλεση τέτοιων πράξεων ούτε να την εκδηλώνει. Εκτός αν βλέπουμε τους συναλλαγμένους ήδη ως προπομπούς μας.

Θέλω επίσης να σχολιάσω και την τελευταία φράση του κ. Παπαγιαννάκη, ότι η αριστερά θα «ξεσυρρικνωθεί» αν η ηγεσία της πάει δεξιά. Δηλαδή, όταν ολοφάνερα το εκλογικό σώμα και η κοινωνία μας γενικότερα δείχνει να έχει στραφεί έντονα προς τα δεξιά –η απάντηση στο ερώτημα ποιος είναι ο κύριος υπεύθυνος πάλι στους ίδιους παράγοντες μας παραπέμπει–, προσωπικά αδυνατώ να κατανοήσω γιατί οι ψηφοφόροι να μην προτιμήσουν τη γνήσια δεξιά από τη νόθα και τη νόθα από τη μεταμελημένη αριστερά. Για μια παλιά και μόνο απλή συντροφικότητα;

Και ένα άλλο ήθελα να ρωτήσω τον ευρωβουλευτή μας. Το ΚΚΕ χαρακτηρίζει το ΚΚΕεσ. τότε και τον Συνασπισμό κατόπιν, ρεφορμιστικό κόμμα και τα στελέχη τους ρεφορμιστές. Ο Συνασπισμός γενικά με την ιδεολογική του μετεξέλιξη και η «ανανεωτική συσπείρωση» ειδικά με τις θέσεις που εκφράζει, μας δίνουν μία και μόνο διδαχή: Ότι ο μαρξισμός, αν μέσα στο ιδεολογικό του μόρφωμα εντάξει τη δημοκρατία, ωσάν να μην ήταν αυτή εξυπαρχής ένα με τη φύση του, οδηγεί νομοτελειακά στη στήριξη του καπιταλιστικού συστήματος και δη της σημερινής του μορφής. Μια τέτοια όμως διδαχή εν όλω ή εν μέρει δικαιώνει τους χαρακτηρισμούς του ΚΚΕ. Αυτή τώρα η δικαίωση του ΚΚΕ, πιστεύουν οι «δικαιωτές» του, προσφέρει στην ελληνική αριστερά θετική υπηρεσία;

Από τα δύο λοιπόν αυτά κείμενα παρατηρούμε ότι με δυο εντελώς διαφορετικούς τρόπους αναιρούν οι συντάκτες τους το λόγο της αριστεράς. Το ένα με την αγλωσσία του και το άλλο με την «ευγλωπτία» του. Γιατί όλοι οι δρόμοι πια οδηγούν σήμερα στον καπιταλισμό.

«Είναι κέντρο πολιτισμού. Ακόμα τώρα...»

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Υπάρχουν εκατοντάδες καφενεία στην Αθήνα. Πολλά από αυτά κλείνουν και άλλα «εκσυγχρονίζονται».

Είναι κατανοητή λοιπόν η απορία γιατί συγκεκριμένα το καφενεδάκι της Δεξαμενής στο Κολωνάκι θα πρέπει να ξεφύγει τη μοίρα των υπολοίπων...

Το Αντί παρακολουθεί με ενδιαφέρον ό,τι σχετίζεται με αυτό.

Και ενώ πάνω από το Κολωνάκι «ίπταται» η φημολογία ότι οικονομικός μεγαλοπαράγοντας (ο οποίος λέγεται ότι συνδέεται με επίσης μεγάλο εκδοτικό συγκρότημα), ενδιαφέρεται να «εκσυγχρονίσει» και το καφενεδάκι της Δεξαμενής, ζητήσαμε απάντηση στην απορία μας από τον πρόεδρο της επιτροπής των κατοίκων της περιοχής που είναι αντίθετοι στην αλλαγή της μορφής της Δεξαμενής.

Ο κύριος Νίκος Κουμάτος είναι παλιός αριστερός και παλιός Κολωνακιώτης... Γεγονός που δίνει το στίγμα στην κουβέντα που είχαμε. Ογδονταδύο ετών σήμερα, είναι θαμώνας στο καφενεδάκι της Δεξαμενής από το 1945. Αποτελεί μέρος ο ίδιος της ζωντανής ιστορίας αυτού του χώρου.

Νίκος Κουμάτος: Είμαι εδώ από το 1945. Όχι συχνά όμως, γιατί καταδιώκονται οι ιδεολογίες. Ήμουν και είμαι ακόμα οργανωμένος στο ΚΚΕ. Παντρευτήκαμε με τη γυναίκα μου στα Δεκεμ-

βριανά. Το μοναδικό ζευγάρι... Όταν γυρίσαμε με κυνηγούσαν να με σκοτώσουν. Έτσι κατέφυγα στο σπίτι της γυναίκας μου στο Κολωνάκι. Κι έπιασα με τους Κολωνακιώτες. Με αγάπησαν

όλοι. Σαν κομμουνιστή...

ΑΝΤΙ: Ακούγεται οξύμωρο πράγματι....

Ν.Κ.: ...Και όταν ο Μπέης πήγε να χαλάσει τη Δεξαμενή και να το κάνει κέντρο πολυτελείας και μαζευτήκαμε εκεί στη συνέλευση που έκανε ο Εκπολιτιστικός Σύλλογος, με έκαναν επίτιμο πρόεδρο...

ΑΝΤΙ: Γιατί λοιπόν είναι σημαντικό να λειτουργήσει όπως λειτουργεί σήμερα το συγκεκριμένο καφενείο;

Ν.Κ.: Γιατί είναι κέντρο πολιτισμού ακόμα.

ΑΝΤΙ: Ακόμα; Δηλαδή;

Ν.Κ.: Έρχονται μηχανικοί, λογοτέχνες... κουβεντιάζουμε... Προ καιρού πέρανα από τη Δεξαμενή και με φώναξαν κάτι νεολαίοι σαν και σένα. Ήταν όλοι επιστήμονες. Άλλος αρχιτέκτονας, μια αρχαιολόγος, ο άλλος ασχολούταν με την βυζαντινή μουσική και ήθελαν να κουβεντιάσουμε. Και φυσικά κουβεντιάσαμε... Σε μια στιγμή μου λέει μια φιλόλογος: «που σπουδάσατε;». Της λέω: «στο ΚΚΕ».

Με βοήθησε στη ζωή μου πάρα πολύ το διάβασμα και το ότι μιλούσα μ' εκείνους τους ανθρώπους, που συχναζαν εδώ... Έτσι μπορούσα να μιλάω με τον Κατράκη για αρχαίο δράμα, με τον Καζαντζάκη, με τον Βάρναλη...

ΑΝΤΙ: Τι θυμάστε από τον Βάρναλη;

Ν.Κ.: Γυναίκας! (γέλια) Αν και ασθενής, όταν πλησίαζε κοπέλα σηκωνόταν όρθιος. Ασθενής, δεν μπορούσε να περπατήσει...

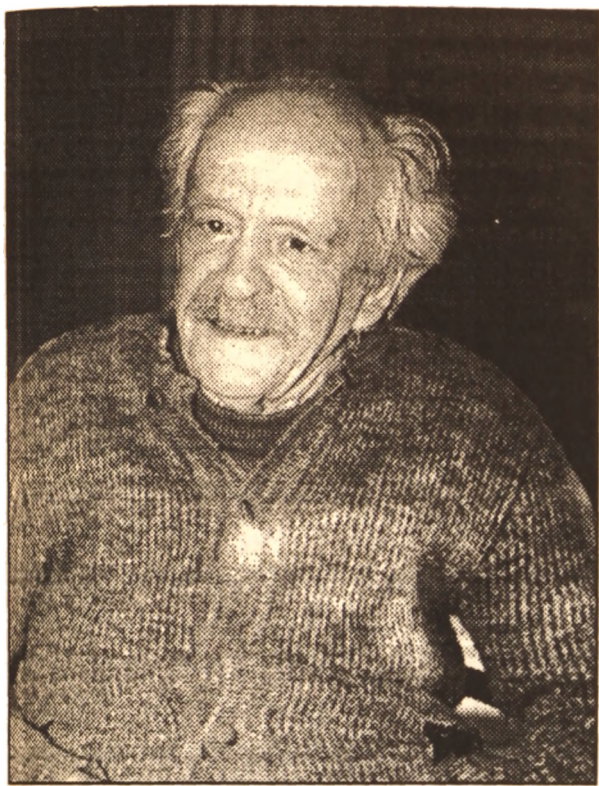
ΑΝΤΙ: (γέλια) Γυναίκας όμως...

Ν.Κ.: ...Βέβαια. Όλοι αυτοί ήταν γυναικάδες!...

ΑΝΤΙ: Όλα αυτά συνέβαιναν στο συγκεκριμένο καφενείο;

Ν.Κ.: Ναι, όλα. Ο Βάρναλης με βοήθησε πάρα πολύ και στο διάβασμα...

ΑΝΤΙ: Ξέρετε γιατί σας ρωτάω; Για την εικόνα του καφενείου που γενικά επισπράττουμε είναι εντελώς διαφορετική...

N.K.: Έχεις δίκιο. Και τα άλλα καφε-
νεϊά δεν ήταν σαν αυτό. Στα υπόλοιπα
καφενεϊά στην Αθήνα, έπαιζαν τάβλι,
χαρτιά, τέρμα... Σπανίως να βρεις κά-
ποιον να μιλήσει για τον Ρήγα Φεραίο.
Εδώ ήταν διαφορετικά. Αλλά και σήμε-
ρα δεν μιλάνε γι' αυτά στα καφενεϊά...
Δεν ξέρουν τι πάει να πει Ρήγας Φεραί-
ος, τι πάει να πει Σολωμός...

Κάποτε σ' αυτό το καφεενεδάκι υπήρ-
χε διαφορά. Οι φιλοαριστεροί ήταν στη
μια μεριά και οι φιλοδεξιοί ήταν απέ-
ναντι.

ΑΝΤΙ: Α, είχατε δύο πτέρυγες.

N.K.: Ναι, δύο πτέρυγες. Αλλά όλοι
τους ήταν πνευματικοί άνθρωποι. Εί-
χαν μια πνευματικότητα όλοι....

Το καφεενείο είναι εκατόν πενήντα
χρόνων. Εδώ κατέβαινε και ο Παπα-
διαμάντης. Έλεγαν καθόταν απέναντι,
και έψελνε.... Τον αγαπούσαν όλοι,
επειδή αγάπαγε κι αυτός...

Κάποτε στη Δεξαμενή, παλιά-παλιά,
ήσουν αγέννητη, μίλαγα για Τσιτσάνη.
Για μένα η παλιά εκκλησιά ήταν ρεμπέ-
τικο. Όταν άκουγα το «υμνούμε», εγώ
το έπιανα μαζί με τον Τσιτσάνη... Και
κάποτε, δεν θυμάμαι ποιος, μου λέει:
«ξέρεις να χορέψεις κανένα ζειμπέκι-
κο εσύ;». Λέω: «θα χορέψω». Την άλλη
μέρα έφεραν στο καφεενείο μια κιθά-
ρα...

ΑΝΤΙ: Αυτά κάποτε. Σήμερα γιατί
πρέπει να διατηρηθεί;

N.K.: Θα σου πω δυο στίχους, δικούς
μου, είχαν γραφτεί για τις φυλετικές
διακρίσεις, αλλά τους θυμάμαι έντονα:

*Πονάω Τζο, όπως πονάς και συ.
Οι ίδιοι άνθρωποι βασανίζουν και σέ-
να και μένα.*

Εμένα λιγότερο...

Αυτό αισθάνομαι εγώ εδώ πέρα... Θέ-
λουν να το κάνουν κέντρο πολυτελείας.
Και εμείς οι γέροι τι θα κάνουμε; Τα
παιδάκια; Οι μανάδες;

Εάν καταφέρουμε και το γλυτώσουμε,
εγώ θα νιώθω μια χαρά. Και νιώθω μια
χαρά και τώρα που μπορώ και μιλάω με
τους ανθρώπους εκεί. Άλλοι στην ηλι-
κία μου δεν μιλάνε καθόλου...

Εκεί συνυπάρχουν γάτες και περιστέ-
ρια. Έχουμε τον κόκορά μας... Έρχο-
νται τα παιδάκια, παίζουν... Υπάρχει
μια ενότητα σε όλα. Είναι κάτι για μας.
Όσο και να σου φαίνεται παράξενο.

Θα το βγάλουν σε πλειστηριασμό. Με
αύξηση της τιμής. Τώρα οι μανάδες που
έρχονται δίνουν 500 δραχ. για το καφε-
δάκι τους. Θα μπορούν να δίνουν 2000;
Μπορώ να πάω εγώ στην πλατεία, που
πήγαινα παλιά; Στην πλατεία του Κο-
λωνακίου. Μπορώ να πλησιάσω;

Το ίδιο θα γίνει και εδώ. Θα αφήνουν
τα παιδάκια να πιούν ένα ποτήρι νερό ή
να πάνε τουαλέτα; Δεν θα τα αφήνει
κανένας. Και θα αλλάξει και η μορφή.
Λέγεται ότι θα βγάλουν καρέκλες στην
πλατεία. Μα στην πλατεία παίζουν τώ-
ρα τα παιδιά.

Όταν ήρθα εγώ, εδώ απέναντι υπήρ-
χαν μόνο χαμόσπιτα. Και έβγαιναν τα
παιδάκια να παίζουν μπάλα. Τώρα
βγαίνουν; Πού θα πάνε;

Για μένα (χωρίς να είμαι διανοούμε-
νος), τρία πράγματα είναι σημαντικά
για ένα παιδί: η μάνα, το δημοτικό scho-
λείο και ο χώρος που αυτό αναπτύσσε-
ται. Να παίρνει ανάσα και να γελάει.

Τότε τις Κυριακές φώναζαν και οι γεί-
τονες και πίναμε κανένα ουζάκι... Αυτό
τώρα το έχει η Δεξαμενή, την ενότητα
του κόσμου. Και γι' αυτό είναι σημαντι-
κότατο να διατηρηθεί.

Και κάτι άλλο. Εμείς εδώ δεν έχουμε
καθόλου διακίνηση ναρκωτικών. Κάτι
που συμβαίνει σε άλλες συνοικίες...

ΑΝΤΙ: Ο πρωθυπουργός που είναι και
Κολωνακιώτης τι λέει; Τον βρήκατε;
Τον ενημερώσατε;

N.K.: Δεν έχει έρθει ποτέ αυτός. Στην
πλατεία στο Κολωνάκι πηγαίνει με την
παρέα του. Εδώ συχνάζουν άλλες πα-
ρέες.

ΑΝΤΙ: Πολιτικοί εκτός από ανθρώ-
πους του πνεύματος έρχονταν;

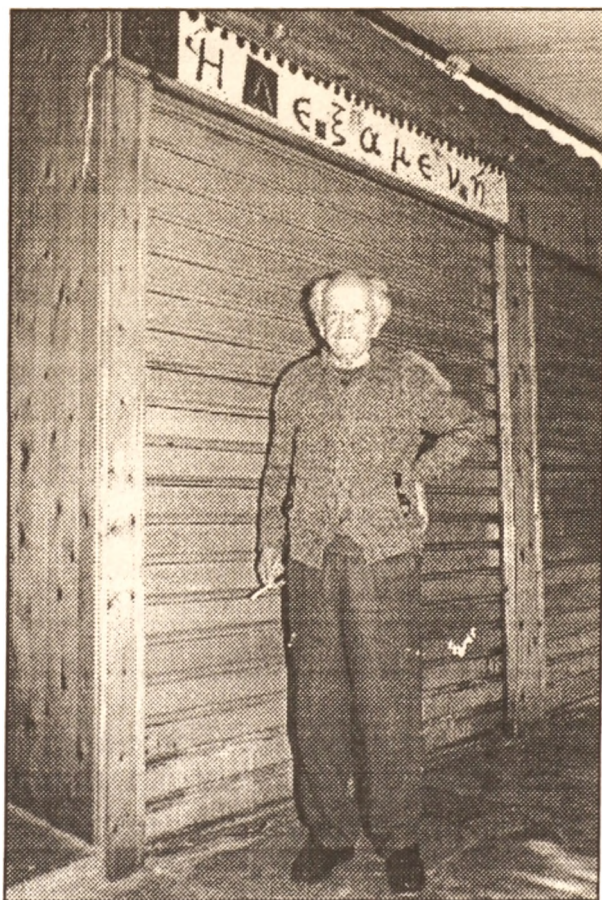
N.K.: Έρχονταν. Άλλοι πολιτικοί
εκείνοι τότε. Δεν αναφέρομαι μόνο
στους αριστερούς. Στο σύνολο. Οι πε-
ρισσότεροι πέθαναν αδέκαροι...

ΑΝΤΙ: Και τώρα τι λέτε να κάνετε;

N.K.: Λέμε πώς να ανοίξουμε τη Δε-
ξαμενή. Εγώ πρότεινα μια αντάρτικη
λύση. Να μαζευτούμε καμιά εκατοστή
άνθρωποι, να το ανοίξουμε το καφε-
νεϊό και να κάτσω εγώ μπροστά εκεί, κι
ας έρθουν να με πιάσουν. Έχω πάει τό-
σες φορές φυλακή... (γέλιο)!

ΑΝΤΙ: Άλλη μια; Να θυμηθείτε τα πα-
λιά;

N.K.: Άλλη μια, γιατί είναι ντροπή να
έρχεται εκεί η κάθε μάνα με το παιδάκι
της και να μην μπορεί να πιει ένα ποτή-
ρι νερό...

ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΟΜΩΣ ΦΟΡΑ...

Μετά τα παραπάνω είναι κατανοητό ότι
με τον συγκεκριμένο άνθρωπο έχει
πολλά και πολύ ενδιαφέροντα να πει
κανείς. Η κουβέντα με τον κύριο Νίκο
Κουμάτο είχε ένα διαφορετικό τρόπο
ροής από αυτή μιας συνηθισμένης
συνέντευξης. Και είπαμε αρκετά κατά τη
διάρκεια της συζήτησής μας αυτής. Τα
οποία δεν αφορούσαν τη Δεξαμενή. Σε
μελλοντικά τεύχη ίσως χρειαστεί να
κάνουμε χρήση και των υπολοίπων... 📖

ΦΩΤ: ΣΕΜΙΡΑ ΜΑΝΩΛΑΚΗ

Προς μια κοινή Ευρωπαϊκή Αριστερά:

Προοπτικές και προβλήματα

της Ελένης Καρασαββίδου

Το διήμερο 1ης και 2ας Φεβρουαρίου του 2002 (ακολουθώντας την σημαντική συνάντηση που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Νοέμβρη του 2001 στην Αθήνα με πρωτοβουλία του ΣΥΝ και της νεολαίας του) πραγματοποιήθηκε στο Βερολίνο η συνάντηση των εκπροσώπων όσων νεολαιίστικων οργανώσεων είναι ήδη μέλη του European Network of Democratic Youth Left (του Ευρωπαϊκού Δικτύου Νέων της Δημοκρατικής Αριστεράς) και αρκετών από όσες οργανώσεις θα ήθελαν να συμμετέχουν στο τελευταίο, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτόν στη διεύρυνση κι ενδυνάμωση του.

Ακριβώς επειδή σ' αυτό παραβρέθηκαν νέοι (από 18 ως 35 ετών) από σημαντικές κομματικές ή μη οργανώσεις «μεγάλων» και «μικρών» χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και εκπρόσωποι οργανώσεων οι οποίες ανήκουν κυρίως σε χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ και οι οποίες αναμένεται ότι θα διευρύνουν στο άμεσο ή απώτερο μέλλον την Ε.Ε., θεωρώ ότι η συνάντηση αυτή παρουσίασε εξαιρετικό ενδιαφέρον για να «ψηλαφίσουμε» το προφίλ, τις δυναμικές και τις διαφορετικές νοοτροπίες μιας ευρωπαϊκής αριστεράς που πάει να σφυρηλατήσει την ενότητα της μέσα από διαδικασίες πολύπλοκες και περισσότερες του ενός πρόσωπα και προσώπεια.

Στον (σημαντικό) βαθμό που το κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο έχει σημασία, αξίζει να σημειωθεί ότι η συνάντηση

του ENDYL έγινε σε χρονική περίοδο ραγδαίων εξελίξεων στο χώρο (και) της αριστεράς. Η κατάρρευση των καθεστώτων που (υπεραπλουστεύοντας ίσως τα αίτια των μειονεκτημάτων τους) συνηθίσαμε να αναφέρουμε ως «σταλινικά», δημιούργησε την προηγούμενη δεκαετία υποχώρηση των ποικίλων αποχρώσεων της αριστερής άγνωσης της πολιτικής και, παρεπόμενα, μια ραγδαία εξάπλωση του «θεολογικού» δόγματος της νέας αγοράς, αφού προβαλλόταν πια ως η νέα «αυτονόητη» «θρησκεία». Το κίνημα κατά της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης που δημιουργήθηκε ως αντίδραση στον νέο ιλουστρασιόν ολοκληρώτισμό, ξανάφερε στο προσκήνιο τα αριστερά προτάγματα της αναδιανομής του πλούτου και του κοινωνικού κράτους, αναδεικνύοντας τις σοβαρές αντιφάσεις του συστήματος.

Παρ' όλα αυτά, κι ενώ χιλιάδες άνθρωποι σ' όλο σχεδόν το δυτικό ημισφαίριο αλλά και σε πολλά μέρη έξω από αυτό κινητοποιήθηκαν κι εξακολουθούν να παλεύουν για έναν κόσμο με διαφορετικές προτεραιότητες από

αυτές ενός (υλικού) κέρδους (θεωρούμενου μάλιστα ως άξιου να καταστρέφει ανθρώπους και περιβάλλον), το ENDYL, ως φορέας, δεν κατάφερε να δηλώσει παρόν, σε αντίθεση με επιμέρους οργανώσεις που υπάγονται στο δυναμικό του.

Για την Ένωση Αριστερών Νέων, τη Νεολαία του Συνασπισμού δηλαδή, σημαντικό ρόλο σ' αυτό έπαιξε το ότι η πολιτική πλατφόρμα του ENDYL, ευρισκόμενη πίσω από τις ανάγκες των καιρών αλλά και της αριστεράς, (μη ξεκαθαρίζοντας μ' άλλα λόγια τη θέση της σε κομβικά ζητήματα όπως π.χ. αυτά της εκπαίδευσης και της ανεργίας), δεν κατάφερε να εμπνεύσει και να κινητοποιήσει, δημιουργώντας τα ανάλογα κενά στο καλεντάρι δραστηριοτήτων και παρουσίας του ευρωπαϊκού αυτού δικτύου.

Αλλά αυτό με τη σειρά του δημιουργήθηκε και από το γεγονός πως ό,τι διαμορφώνει (ή θα έπρεπε να διαμορφώνει) πρώτιστα τις πολιτικές προτεραιότητες και τις συνεπαγόμενες στρατηγικές, οι κοινωνικές ανάγκες δηλαδή, δεν είναι οι ίδιες σε όλη την Ευρώπη. Αφού π.χ. οι Σκανδιναβοί (παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν) έχουν λυμένα σε σημαντικό βαθμό –εξαιτίας του πολύ καλού συγκριτικά κράτους πρόνοιας που έφτιαξαν– σοβαρά κοινωνικά ζητήματα. Γεγονός που τους επιτρέπει να δημιουργήσουν για την αριστερά μια διαφορετική πολιτική κουλτούρα από αυτήν της Νότιας Ευρώπης.

Ως αποτέλεσμα, ενώ στο Βορρά διαμορφώνεται μια αριστερά με χαρακτηριστικά κυρίως NGO (Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης), στο Νότο η ίδια διατηρεί (και δικαιολογημένα) τον χαρακτήρα μάχιμης πολιτικής οργάνωσης

Η Καρασαββίδου Ελένη είναι στο Τμήμα Διεθνών της Νεολαίας του ΣΥΝ και αναπληρωματικό μέλος του Προεδρείου του Ευρωπαϊκού Δικτύου Νέων της Δημοκρατικής Αριστεράς (ENDYL).

που δείχνει να έχει συνολικότερα οράματα για την κοινωνία.

Μια άλλη ενδιαφέρουσα αντίφαση –τουλάχιστον μέσα στα πλαίσια του ENDYL– φανερώνεται στην ανάγνωση που κάνουν οι διάφορες οργανώσεις σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αφού, σε –αξιοσημείωτη...– αντίθεση με τα όσα υποστηρίζουν εκπρόσωποι οργανώσεων του πρώην ανατολικού μπλοκ, υπάρχουν νεολαιίστικες οργανώσεις που υποστηρίζουν επίσημα ότι η τελευταία είναι απλά ένας ιμπεριαλιστικός οργανισμός που στοχεύει να εντάξει με τη βία τις «εκτός ορίων της» χώρες... Το ότι η άποψη αυτή γίνεται ή όχι αποδεκτή ανάλογα με την τοποθέτηση που είχε η χώρα καταγωγής στην ψυχροπολεμική κατανομή, αξίζει επισήμανσης, αφού φέρνει στο προσκήνιο τις «μυθολογίες» περί του «εαυτού» και του (ωραιοποιημένου ή όχι ανάλογα) «άλλου» που είχε αναπτύξει η κάθε πλευρά.

Έτσι οι εκπρόσωποι οργανώσεων υπαγόμενων σε χώρες εκτός Ε.Ε. που ανήκαν όμως σ' αυτό που μεταπολεμικά χαρακτηρίστηκε ως «δυτικό μπλοκ» αποδέχονται αυτήν την άποψη (ότι δηλαδή η Ε.Ε. «είναι απλά ένας ιμπεριαλιστικός οργανισμός που στοχεύει να υπαγάγει με τη βία τις “εκτός ορίων της” χώρες»). Ενώ οι εκπρόσωποι –αριστερών μάλιστα– οργανώσεων υπαγόμενων σε χώρες του «ανατολικού μπλοκ», παρ' όλο που αποδίδουν τους ανωτέρω χαρακτηρισμούς στο ΝΑΤΟ, αρνούνται να τους αποδώσουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αφήνοντας τους στείρους αντιευρωπαϊστές να φανερώνονται μάλλον ασόβαροι όταν μιλούν «για λογαριασμό τους».

Την ίδια στιγμή, η αποδοχή αυτής της μονοσήμαντης –σε μια πολύπλοκη πραγματικότητα και μία σύνθετη Ε.Ε.– άποψης από οργανώσεις κάποιων σκανδιναβικών χωρών (που αναπτύσσουν μια κλειστοφοβική αντίδραση, σε αντίθεση με το στερεότυπο ή όχι της παράδοσης τους, αντίδραση ενδεικτική του πολύπλοκου αλλά συναρπαστικού δρόμου για μια ενωμένη Ευρωπαϊκή Αριστερά), δείχνει πως η ιδεολογική «ωριμότητα» δεν συμβαδίζει κατ' ανάγκη με την (σχετική) υλική άνεση που

προσφέρει η επίλυση επιμέρους κοινωνικών ζητημάτων.

Ένα ενδιαφέρον, τέλος, περιστατικό σχετίζεται με την (δίκαια και πολύ σημαντική για διάφορους λόγους) ένταξη των εκπροσώπων της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Αφού τόσο η πρόταση για την ένταξή τους όσο και εναργή βοήθεια για την τελική αποδοχή της, δόθηκε με πρωτοβουλία της ελληνικής πλευράς. Και είναι ενδιαφέρον γιατί πολύ απλά η στάση αυτή, στο «σκάκι» που παιζόταν, ανέδειξε τον εθνικισμό που κρύβεται (και) στο γειτονικό κράτος, βοηθώντας την (μετριοπαθή) ελληνική οπτική περισσότερο από όλες τις εθνικιστικές κραυγές μαζί.

Αν και θα μπορούσε κάποιος να προ-

σθέσει διάφορα (μέσα όμως στα όρια της δεοντολογίας και μιας γνήσιας αγωνίας για μιαν άλλη Ευρώπη κι έναν άλλο κόσμο που εξακολουθεί «να είναι εφικτός» για όσους δεν αποδέχονται κανενός είδους ολοκληρωτική ιδεολογία), κλείνοντας αυτήν την σχολιογραφική αναφορά θα άξιζε να θυμίσουμε σε όλους αυτούς που χρησιμοποιούν τα όποια προβλήματα της αριστεράς από τη μια ή της Ευρώπης από την άλλη ως αφορμή για παραίτηση από την έμπρακτη προσπάθεια σύζευξής τους, αυτό που είπε ο Κάντερ βγαίνοντας από τα στρατόπεδα του θανάτου. Πως «το καλό ή θα γίνεται πράξη ή δεν θα υπάρχει καθόλου». Κι αυτό ακριβώς είναι το στοιχείο που πρέπει να κερδηθεί για όλους μας και από τις δυο μεριές...

Απειλές και άξονας του κακού

της Σταυρούλας Χριστοδουλάκου

Πέρα από τα όρια της υστερίας εμφανίζεται η αμερικανική εξωτερική πολιτική μέσα από τα σχέδια του αμερικανικού Πενταγώνου για πιθανή χρήση πυρηνικών όπλων, που πρωτοδημοσιεύθηκαν ως «διαρροή» στους *Τάιμς του Λος Άντζελες* κι έπειτα ως πρωτοσέλιδο στους *Νιου Γιορκ Τάιμς*. Διακηρύσσεται ότι οι ΗΠΑ μπορούν να χρησιμοποιήσουν πυρηνικά όπλα εναντίον του Ιράκ, του Ιράν, της Βόρειας Κορέας, της Συρίας και της Λιβύης (πέραν της Ρωσίας και της Κίνας), καθώς οι χώρες αυτές θα μπορούσαν ν' αναμειχθούν σε «άμεσα, δυνητικά ή απροσδόκητα ενδεχόμενα».

Παλαιστίνιοι υπό την «επίβλεψη» ισραηλινών στρατιωτών.

Ανατρέπονται μ' αυτόν τον τρόπο οι παλαιότερες δεσμεύσεις των ΗΠΑ σύμφωνα με τη συνθήκη για τη Μη Διασπορά των Πυρηνικών Όπλων.¹ Τώρα πια γιατί να μην προσπαθήσει κάθε χώρα να αποκτήσει πυρηνικά, αφού ούτως ή άλλως μπορεί να γίνει θύμα πυρηνικής επίθεσης; Δε θα είναι «ασφαλέστερη» τουλάχιστον απέναντι στους εχθρικούς γείτονές της; Η απειλή μι-

κρών, κατά τόπους πυρηνικών πολέμων είναι πλέον πιο πραγματική από ποτέ.

Ωστόσο, η τεράστια διεθνής ανησυχία δικαιολογείται κι από τα όσα αναφέρει η έκθεση του Πενταγώνου για τις καταστάσεις στις οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα πυρηνικά. Αυτές είναι τριών ειδών: εναντίον στόχων που μπορούν ν' αντέξουν μια συμβατική επίθεση, όπως ισχυρά υπόγεια κα-

ταφύγια· σε απάντηση επίθεσης με πυρηνικά, χημικά ή βιολογικά όπλα· και «στη περίπτωση αιφνιδιαστικών στρατιωτικών εξελίξεων». Τα δεδομένα αυτά εκφράζουν την προσπάθεια κατάργησης της διαχωριστικής γραμμής μεταξύ πυρηνικών και συμβατικών όπλων. Πολύ κατατοπιστικές σχετικά είναι οι δηλώσεις του εκπροσώπου του Στέιτ Ντιπάρτμεντ Ρίτσαρντ Μπούτσερ ότι θα κάνουν «ό,τι είναι δυνατόν για ν' αποτρέψουν τη χρήση όπλων μαζικής καταστροφής εναντίον των ΗΠΑ, των συμμάχων και των συμφερόντων τους»· ο ίδιος πρόσθεσε ότι η χρήση πυρηνικών δε θα γίνει μόνο ως αντίποινα σε μια επίθεση με χημικά, αλλά κι ότι πυρηνικά μπορούν να χρησιμοποιηθούν προληπτικά για να εμποδίσουν μια τέτοια επίθεση. Για παράδειγμα, στην περίπτωση μιας ισραηλινής επίθεσης κατά του Ισραήλ, σε έναν πόλεμο ανάμεσα στην Κίνα και την Ταϊβάν ή σε μια επίθεση της Βόρειας Κορέας κατά της Νότιας. Κατονομάζοντας τις συγκεκριμένες περιπτώσεις, καθιερώνουν την προληπτική χρήση πυρηνικών. Αν λοιπόν οι ΗΠΑ (λένε ότι) έχουν λόγους να πιστεύουν ότι ένα μη πυρηνικό κράτος ετοιμάζει όπλα μαζικής καταστροφής εναντίον τους, τότε αυτό το κράτος είναι κατάλληλο για τη λίστα των υποψηφίων να χτυπηθούν με πυρηνικά!²

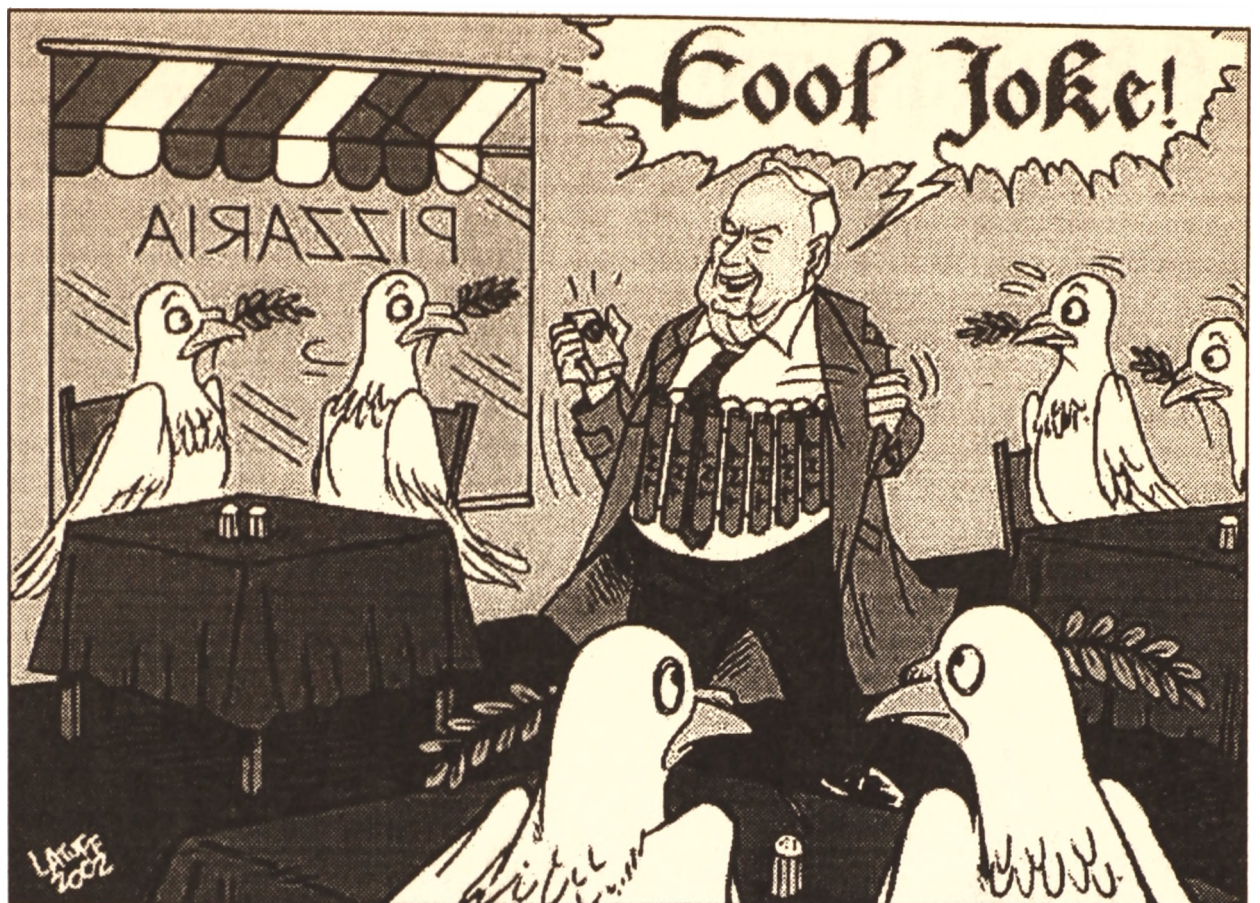
Αυτή η πρωτάκουστη πολεμοχαρή αλαζονεία ελάχιστα μετριάζεται από τις πυροσβεστικές δηλώσεις Πάουελ, ο οποίος προσπάθησε να κατευνάσει τις αντιδράσεις για το χυδαίο κυνισμό που εκφράζουν ορισμένοι κυρίαρχοι σ' αυτή τη φάση κύκλοι του αμερικανικού πολιτικού και στρατιωτικού κατεστημένου. Φαίνεται ότι η «διαρροή» αυτή εξυπηρετεί τα συμφέροντα της αμερικανικής κυβέρνησης πολλαπλά.

Κατ' αρχήν, η αμερικανική κυβέρνηση φαίνεται να θεωρεί ότι μια τέτοιου τρομοκρατική φιλολογία ενισχύει τις προσπάθειές της να πείσει, είτε με τ-

καλό είτε με το κακό, συμμάχους και μη να βοηθήσουν στην εκστρατεία κατά του Ιράκ, η οποία έχει ήδη αποφασιστεί. Είναι όμως πολύ δύσκολο για τις ΗΠΑ σ' αυτή τη συγκυρία της έξαρσης του παλαιστινιακού προβλήματος να εμφανίσουν ως δικαιολογημένη την πολεμική ψύχωση εναντίον του Ιράκ· κι αυτό γιατί παρά τις επιθεωρήσεις από τα Ηνωμένα Έθνη, η προσπάθεια κατασκευής πυρηνικών, βιολογικών και χημικών πυραύλων βασίζεται απλώς σε υποψίες.³ Αυτές βέβαια ίσως σε άλλη συγκυρία επαρκούσαν για τη συμμετοχή και της Ε.Ε. σε στρατιωτική επέμβαση στο Ιράκ, επειδή υπάρχει ο κίνδυνος, ύστερα από στρατιωτική νίκη των Αμερικανών κι εγκατάσταση νέου καθεστώτος τύπου «κουίςλινγκς» στη Βαγδάτη, οι ισχυρές χώρες της Ε.Ε. να μείνουν εκτός νυμφώνος. Προς το παρόν όμως, παρά τις προσπάθειες του βρεταννού πρωθυπουργού Τόνι Μπλερ να πείσει τους εταίρους του ότι το Ιράκ «απειλεί την ειρήνη και την ασφάλεια» του κόσμου, η γερμανική καγκελαρία ανακοίνωσε ότι «απορρίπτεται κάθε ιδέα επίθεσης».⁴ Το Παρίσι επίσης έχει επανειλημμένα τονίσει ότι χωρίς αποδείξεις εμπλοκής της Βαγδάτης στα δίκτυα της τρομοκρατίας δεν υπάρχει περίπτωση να στηρίξει επίθεση κατά του Ιράκ.⁵

Εξάλλου η αμερικάνικη κυβέρνηση πάντοτε θεωρεί ότι είναι προς όφελός της το επιχείρημα περί πάνοπλων τρομοκρατών που κατέχουν όπλα μαζικής καταστροφής θέτοντας σε κίνδυνο την ανθρωπότητα, οπότε νομιμοποιούνται οι όπου γης επιθετικές ενέργειες των ΗΠΑ. Δεν έχει σίγουρα σημασία ότι τα όπλα που υποψιάζονται οι ΗΠΑ ότι κατασκευάζουν το Ιράν κι η Β. Κορέα θα τα έχουν ίσως έτοιμα μετά το 2015!⁶

Φαίνεται ότι η αμερικάνικη κυβέρνηση αναγκάζεται να καταφύγει σε φοβέρες κι απειλές εκτιμώντας, μάλλον απλοϊκά, ότι τρομοκρατώντας τους επίδοξους διαφωνούντες ανά την υφήλιο θα αυξήσει τη δύναμη αποτροπής επιθετικών ενεργειών κατά των συμφερόντων της. Ωστόσο, η πρόσφατη ιστορία έχει αποδείξει ότι αυτή η τακτική οδηγεί στα ακριβώς αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα...

«Τα κρύα αστεία του Σαρόν». Από το εναλλακτικό μέσο ενημέρωσης Indymedia Israel.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πρόκειται για τη δέσμευση μεταξύ ΗΠΑ, Σοβιετικής Ένωσης και Βρεταννίας το 1978, η οποία ανανεώθηκε το 1995 με τη Ρωσία στη θέση της Σοβιετικής Ένωσης και την προσθήκη της Γαλλίας και της Κίνας. Οι χώρες αυτές δεσμεύτηκαν επισήμως ότι δε θα χρησιμοποιήσουν το πυρηνικό τους οπλοστάσιο εναντίον χωρών που δεν κατέχουν πυρηνικά όπλα, με μοναδική εξαίρεση την περίπτωση που κάποια χώρα έκανε επίθεση εναντίον τους σε συμμαχία με κάποια πυρηνική δύναμη.
2. Περιοδικό *The Nation*, 11 Μαρτίου 2002.
3. BBC News, 13 Φεβρουαρίου 2002: (Axis of Evil Capabilities) (*Despite years of weapons inspections by the United Nations and international sanctions, Iraq is suspected of still wishing to pursue programmes to develop nuclear, chemical, and biological weapons, and missile developments*).
4. «Ο ισχυρισμός του βρεταννού υπουργού Εξωτερικών κ. Στρο ότι το Ιράκ θα διαθέτει πυρηνική βόμβα εντός πέντε ετών “προκάλεσε ειρωνικά σχόλια και χιουμοριστικά πειράγματα” στο Συμβούλιο.»: *Το Βήμα*, 17 Μαρτίου 2002.
5. *Καθημερινή*, 13 Μαρτίου 2002.
6. BBC News, 13 Φεβρουαρίου 2002.

Το κλίμα των ημερών όπως μεταφέρεται σαν καλαμπούρι μέσα από το διαδίκτυο...

Άμεση ήταν η αντίδραση στην ανακοίνωση του Μπους για τις χώρες που αποτελούν τον άξονα του κακού: η Κούβα, το Σουδάν κι η Σερβία ανακοίνωσαν ότι σχημάτισαν τον άξονα του μάλλον κακού, πιέζοντας τη Σομαλία να ενωθεί με την Ουγκάντα στον άξονα του περιστασιακά κακού, ενώ η Ινδονησία κι η Ρωσία εγκαθίδρυσαν τον άξονα του όχι και τόσο κακού όσο γενικά δυσάρεστου. Η Σιέρρα Λεόνε κι η Ρουάντα έκαναν ήδη αίτηση να ενταχθούν στον άξονα των χωρών που δεν είναι οι χειρότερες αλλά σίγουρα δεν θα τους προταθεί να φιλοξενήσουν τους Ολυμπιακούς. Επίσης, Μεξικό και Αυστραλία σχημάτισαν τον άξονα των χωρών που είναι αρκετά καλές αλλά κατά βάθος κάνουν δυσάρεστες σκέψεις για την Αμερική. Απορρίφθηκε ακόμη η ιδέα για άξονα των χωρών των οποίων τα ονόματα τελειώνουν σε ουάι, όπως Παραγουάη, Ουρουγουάη και Τσαντγουάη...

Τέλος, το Ισραήλ δήλωσε ότι δε θέλει να ενταχθεί σε κάποιον άξονα αλλά σε διπλωματικές συζητήσεις λέγεται ότι κανείς δεν του το ζήτησε...

Ο βομβαρδισμός του Ιράκ περνά απ' το Παλαιστινιακό

του Αλέξανδρου Καζαμία

«Πέρα από τη χαρακτηριστική αποκάλυψη της λειτουργίας ενός νου παθιασμένου, με έφεση προς την καταστροφή και προς το αγνό, καθαρόαιμο μίσος, τα λόγια του Σαρόν υποδηλώνουν τις αποτυχίες της λογικής και της κριτικής που αμολήθηκαν στον κόσμο από τον περασμένο Σεπτέμβριο. Ναι, υπήρξε αποτρόπαιη τρομοκρατία, μα υπάρχουν περισσότερα πράγματα στον κόσμο από τον τρόμο. Υπάρχει η πολιτική, ο αγώνας, η ιστορία και η δικαιοσύνη και η αντίσταση και ναι, η κρατική τρομοκρατία επίσης».

Edward Said, «Όσο σε ποια τιμή;», *Al-Ahram Weekly*, 14-20 Μαρ. 2002.

Η ξαφνική μεταστροφή του κλίματος στο Παλαιστινιακό μετά την περιοδεία του Ντικ Τσένεϋ στη Μέση Ανατολή, δεν έχει καμιά σχέση με οποιεσδήποτε αμερικανικές προθέσεις για την ειρήνευση στην περιοχή. Παρ' όλο που η κυβέρνηση Σαρόν άρχισε ν' αποσύρει τα στρατεύματά της από τη Δυτική Όχθη και τη Γάζα, και παρ' όλο που ο Τσένεϋ δήλωσε απ' το Τελ-Αβίβ ότι «η ειρήνη δεν είναι μόνο δυνατή αλλά και αναγκαία», σκοπός της υποχώρησης αυτής δεν είναι παρά το ξεκίνημα ενός νέου πολέμου. Άλλωστε, ενώ και οι εννιά ηγέτες των Αράβων που υποδέχτηκαν τον Τσένεϋ του τόνισαν πως το Ιράκ δεν έχει σύνδεση με την αλ-Κάιντα του Μπιν Λάντεν, την περασμένη Τρίτη ο αρχηγός της CIA Τζωρτζ Τένετ δήλωσε δημοσίως το αντίθετο. Το ξαφνικό ενδιαφέρον των Αμερικανών για το Παλαιστινιακό είναι ένας ελιγμός που αποσκοπεί στην προετοιμασία του Ισραήλ και των αράβων πελατών τους ενόψει του επικείμενου βομβαρδισμού του Ιράκ.

Το ζήτημα της περιβόητης «σύνδεσης/μη σύνδεσης» του Παλαιστινιακού με τις επεκτατικές βλέψεις του Σαντάμ Χουσεΐν στη Μέση Ανατολή χρονολογείται από τον πόλεμο στον Περσικό το 1991. Όπως και τότε, ως υπουργός Άμυνας του πατέρα, έτσι και τώρα, ως αντιπρόεδρος του γιου Τζωρτζ Μπους, ο Τσένεϋ επιμένει πως «δεν υπάρχει σύνδεση» ανάμεσα στις δραστηριότητες του Ιράκ και στο αδιέξοδο του Παλαιστινιακού. Ωστόσο η σύνδεση αυτή ανέκαθεν υπήρξε, κι αν μέχρι τώρα οι Αμερικάνοι αρνούνται να τη δουν, αλλά τόσο πεισματικά και ο Σαντάμ και οι Άραβες πασχίζουν να την κάνουν. Γι' αυτό, παράλληλα με την περιοδεία του αμερικανού αντιπροέδρου στις

πρωτεύουσες της περιοχής, ο ιρακινός ομόλογός του Έζατ Ιμπραχίμ Ντούρι πήγε στην Ιορδανία, στο Λίβανο και στη Συρία, ζητώντας συμπαράσταση για «την αποτροπή αυτού του κακού Μπους απ' το να επιτεθεί στο Ιράκ».

Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΠΟΣΥΝΔΕΣΗΣ

Ολόκληρο το ταξίδι του Ντικ Τσένεϋ στη Μέση Ανατολή είχε ως κεντρικό σκοπό του το εξής: τη νέα αποσύνδεση του Παλαιστινιακού από το Ιράκ, με στόχο την εκ νέου απομόνωση του Σαντάμ από την αγκαλιά των αραβικών κρατών που σήμερα τον προστατεύουν. Η γενική εντύπωση πως ο Τσένεϋ κάπως εκτροχιάστηκε από τον αρχικό σκοπό του ή, όπως έγραψε ο Γκάρεθ Σμιθ των *Φαϊνάνσιαλ Τάιμς*, «πως η

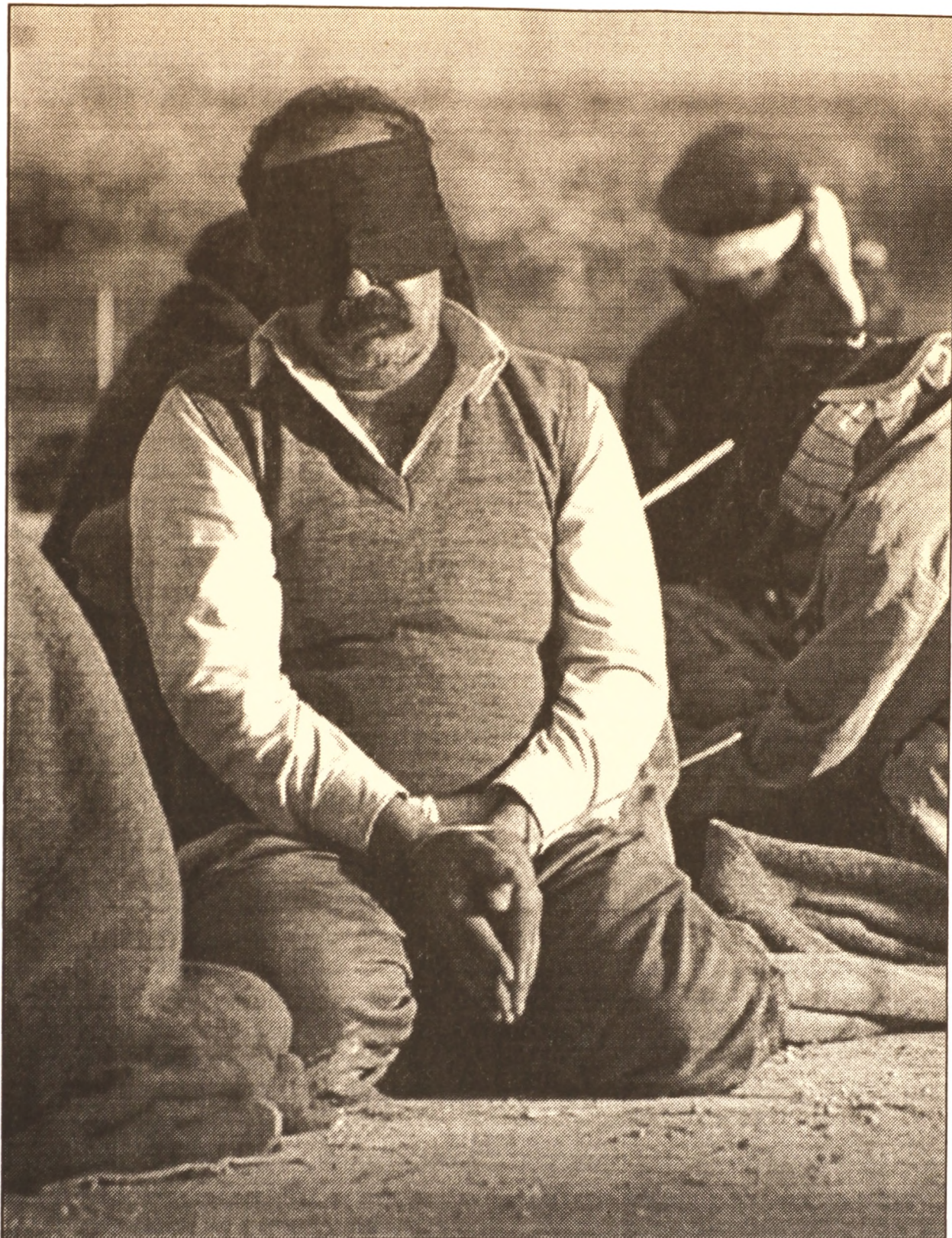
επιθυμία του να εξηγήσει την αμερικανική πολιτική απέναντι στο Ιράκ επισκιάστηκε από τη σύγκρουση Ισραηλίων-Παλαιστινίων»,¹ είναι πέρα για πέρα αφελής και εσφαλμένη. Διότι η αποσύνδεση του Σαντάμ από το Παλαιστινιακό ανέκαθεν υπήρξε μια διπλή διαδικασία, όπου στο ένα μέρος της απαιτεί την καταγγελία του για την παραγωγή όπλων «μαζικής καταστροφής» και, τώρα, για ανάμειξη με τη διεθνή τρομοκρατία, ενώ στο άλλο απαιτεί τη στήριξή του από οποιαδήποτε επιχειρήματα κατά της αποικιοκρατίας των Ισραηλινών στην Παλαιστίνη. Υπό την έννοια αυτή, λοιπόν, η περιοδεύουσα διπλωματία του Τσένεϋ υπήρξε ως το τέλος συνεπής απέναντι στον αρχικό της στόχο.

Βεβαίως ο Ντικ Τσένεϋ βρέθηκε αντιμέτωπος μ' ένα τείχος δηλώσεων εκ μέρους των αράβων ηγετών, οι οποίες ανελλιπώς συνέδεαν το ζήτημα του Ιράκ με την επιθετικότητα του Σαρόν στο Παλαιστινιακό. Τόσο ο πρόεδρος Μουμπάρακ της Αιγύπτου, όσο κι ο υπουργός των Εξωτερικών του, Άχμεντ Μάχερ, αποσαφήνισαν στον Τσένεϋ ότι ενώ στηρίζουν τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας», «πρωταρχική» τους έγνοια είναι «η οξεία κατάσταση στην Παλαιστίνη και η συνεχιζόμενη ισραηλινή επιθετικότητα κατά του παλαιστινιακού λαού». Αυτολεξεί, το πρακτορείο Πέτρα δήλωσε πως οι συζητήσεις του βασιλιά Αμπντάλα της Ιορδανίας με τον Τσένεϋ εστιάστηκαν στην ανάγκη μεγαλύτερης αμερικανικής κινητικότητας για την υπέρβαση «των κρίσιμων περιστάσεων της συνεχιζόμενης ισραηλινής επιθετικότητας κατά του παλαιστινιακού λαού», ενώ ο ιορδανός υπουργός Εξωτερικών, Μαρουάν Μουάσερ, ζήτησε άμεση εφαρμογή του Σχεδίου Τένετ (αρχηγού της CIA) για την κατάπαυση του πυρός στα κατεχόμενα. Ακόμη και ο πρό-

δρος της Υεμένης Αμπντάλα Σάλεχ, που καλωσόρισε την άφιξη 20μελούς αμερικανικής στρατιωτικής αποστολής και ζήτησε ναυτικές ενισχύσεις για τη σύλληψη των Σουνιάν αλ-Χαρέθι και Χάμντι αλ-Άχνταλ της αλ-Κάιντα –που καταζητούνται για το βομβαρδισμό του USS Cole το 2000–, εξέφρασε κι αυτός αντίθεση σε «οποιοσδήποτε αμερικανικές επιθέσεις κατά του Ιράκ».

Από την άλλη ωστόσο, ο Ντικ Τσένεϋ επανέλαβε το επιχείρημα πως δεν υφίσταται «σύνδεση» μεταξύ του «ιρακινού κινδύνου» και του Παλαιστινιακού. Είναι άλλωστε γνωστό ότι η Αίγυπτος λαμβάνει αμερικανική βοήθεια της τάξης των 2 δισ. δολαρίων ετησίως, τη δεύτερη μεγαλύτερη μετά το Ισραήλ, ενώ η Ιορδανία έλαβε πέρυσι αμερικανική βοήθεια ύψους 225 εκατομμυρίων. Επίσης, όπως επισημαίνει η αιγυπτιακή *Al-Ahram*, οι εσωτερικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους Άραβες, αν και σημαντικά μειωμένες ενόψει της Σύσκεψης του Αραβικού Συνδέσμου στη Βηρυτό στις 27-28 Μαρτίου, ακόμη παραμένουν. Ο Μουάμαρ Καντάφι, για παράδειγμα, αν κι έχει υποβάλει σχέδιο ειρήνευσης που συμπληρώνει αυτό που πρόσφατα κατέθεσε ο πρίγκιπας Αμπντάλα της Σαουδικής Αραβίας, μάλλον θα απουσιάσει τελικά από τη σύσκεψη διότι απειλείται η ζωή του από οργισμένους Λιβανούς Σιίτες που τον κατηγορούν για την απαγωγή των ηγετών τους.² Αβέβαιη είναι ακόμη και η παρουσία του Αραφάτ, κι ενώ οι Άραβες την έχουν θέσει ως όρο για την επίσημη κατάθεση του ειρηνευτικού σχεδίου τους (μάλλον το σαουδαρβικό), η κυβέρνηση Σαρόν δεν φαίνεται πρόθυμη να τερματίσει την τρίμηνη πολιορκία του παλαιστίνιου ηγέτη στο μέγαρό του στη Ραμάλα. Σύμφωνα με τον υπουργό Άμυνας του Ισραήλ Μπεν-Ελιέζερ, η μετάβαση του Αραφάτ στη Βηρυτό «θα εξαρτηθεί από τις τότε περιστάσεις».³

Ωστόσο, το πιο κρίσιμο στοιχείο στη μετάβαση προς το β' στάδιο του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» υπήρξε η κατάθεση του αρχηγού της CIA Τζωρτζ Τένετ στην επιτροπή Ενόπλων Δυνάμεων της αμερικανικής Γερουσίας, που συνέπεσε με τον τερματισμό της περιο-

Παλαιστίνιοι, όμηροι του ισραηλινού στρατού, με χειροπέδες και δεμένα τα μάτια, περιμένουν στην άκρη του δρόμου, κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων στο στρατόπεδο προσφύγων Τουλκαρέμ, στη Δυτική Όχθη του Ιορδάνη (φωτ. Orel Cohen).

δείας Τσένεϋ την περασμένη Τρίτη. Εκεί ο Τένετ δήλωσε απερίφραστα ότι το Ιράκ «διαθέτει μακρά ιστορία υποστήριξης της τρομοκρατίας», επικαλέστηκε πως η υπηρεσία του «διαθέτει στοιχεία που αποδεικνύουν ότι το Ιράκ διατηρούσε επαφές με το δίκτυο της αλ-Κάιντα» –τα οποία, φυσικά, δεν παρουσίασε–, και πρόσθεσε ότι η Βαγδάτη «γνωρίζει πολύ καλά» τις «σοβαρές επιπτώσεις» των επαφών αυτών. Άλλωστε, σύμφωνα με την καλά πληροφορημένη ισραηλινή *Haaretz*, το πρώτο από τα τέσσερα θέματα που συζήτησε ο Τσένεϋ στο Τελ-Αβίβ ήταν «τα σχέδια των ΗΠΑ για την ανατροπή του Σαντάμ». Αυτά, κατά την ίδια εφημερίδα, περιλάμβαναν αιτήματα του Αριέλ Σα-

ρόν για «έγκαιρη ενημέρωση του Ισραήλ» και για «αμερικανική χρηματοδότηση του αντιπυραυλικού συστήματος Αγκω», «ώστε το Ισραήλ να προετοιμάσει το εσωτερικό μέτωπο σε περίπτωση πυραυλικής επίθεσης του Ιράκ».⁴

Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΑΒΩΝ ΗΓΕΤΩΝ

Όμως, ενόσω οι ΗΠΑ προετοιμάζουν, καθώς φαίνεται, μία ακόμα ήττα των Αράβων σε σύμπραξη με το Ισραήλ και την Τουρκία, οι άραβες ηγέτες ετοιμάζονται τώρα για τη Σύσκεψη της Βηρυτού δίνοντας την εντύπωση πως έπεισαν τον Τσένεϋ να τερματίσει το διωγμό του παλαιστινιακού λαού. Το απίστευτα αφελές σχέδιο του πρίγκιπα

Αμπντάλα της Σαουδικής Αραβίας, το οποίο προβλέπει την απόσυρση των ισραηλινών στρατευμάτων στα σύνορα προ της 4ης Ιουνίου 1967 με αντάλλαγμα την αναγνώριση του Ισραήλ απ' όλα τα αραβικά κράτη, πρόκειται να υποστηριχθεί στη Βηρυττό ως η τελική βάση για μόνιμη ειρήνη στην περιοχή. Προς την κατεύθυνση αυτή, οι Άραβες ζητούν σε πρώτο στάδιο την εφαρμογή του Σχεδίου Τένετ για άμεση ανακωχή και τη μετέπειτα επιστροφή στο σχέδιο του αμερικανού γεωργιστή Μίτσελ, ως δεύτερο στάδιο, προτού οδηγηθούν στο τελικό σχέδιο της Σαουδικής Αραβίας. Ταυτόχρονα, ο πρόεδρος Μουμπάρακ της Αιγύπτου, σε επιστολή του προς τον Σαντάμ, του ζητά να επιτρέψει την εκ νέου διέλευση των παρατηρητών του ΟΗΕ για τη διερεύνηση όπλων «μαζικής καταστροφής», πρόταση που ο αντιπρόεδρος του Ιράκ, Γιασίν Ραμαντάν, αποδέχτηκε επισήμως τη Δευτέρα.

Ταυτόχρονα, ωστόσο, ο Τσένεϋ εξέφρασε την άποψη πως οι ΗΠΑ «θεωρούν καλό» το τελικό σχέδιο της Σαουδικής Αραβίας, ενώ, σύμφωνα με την *Haaretz*, ο Αριέλ Σαρόν δήλωσε στο υπουργικό συμβούλιο της περασμένης Κυριακής ότι «μόλις το Ισραήλ και η Παλαιστινιακή Αρχή αρχίσουν να υλοποιούν το σχέδιο εργασίας Τένετ... η κυβερνητική πολιτική είναι... να πάμε στο σχέδιο Μίτσελ και στις πολιτικές διαπραγματεύσεις». Έτσι, όλα φαίνονται ξαφνικά να οδηγούν σε μία αισιόδοξη και ευτυχή κατάληξη ανάμεσα στους Άραβες και στους Ισραηλινούς, πάλι χάρη στη μεσολάβηση των ΗΠΑ, αρκεί να μην παρέμβουν τώρα πια οι τρομοκράτες της Χαμάς και του Ισλαμικού Τζιχάντ να τα χαλάσουν. Αλλά και επιχειρήσεις αυτοκτονίας όπως εκείνη της Τετάρτης το πρωί απ' το Ισλαμικό Τζιχάντ, που στοίχισε τη ζωή σε πέντε Ισραηλινούς, φαίνονται ξαφνικά να μην επηρεάζουν τον νέο άνεμο της ειρήνης που αποπαιρνει τον Σαρόν!

Βεβαίως οι Άραβες ηγέτες πρέπει να γνωρίζουν άριστα ότι ο νέος βομβαρδισμός του Ιράκ προετοιμάζεται, καθώς αυτοί προσποιούνται την αυγή μιας νέας αισιοδοξίας για το Παλαιστινιακό.

Τίποτα στο παρελθόν και στο παρόν του Σαρόν δεν δείχνει πως είναι έτοιμος να αποδεχτεί την οποιαδήποτε διαπραγμάτευση με την Παλαιστινιακή Αρχή, που μόλις στις 5 Μαρτίου κατηγόρησε ως «γεμάτη τρομοκρατία», εκτός από την ανώτερη βία ενός αμερικανικού πολέμου κατά του Ιράκ. Άλλωστε τίποτα πλέον δεν περνά από το χέρι των αράβων ηγετών, οι οποίοι, αφότου επωμιστούν άλλη μια τέτοια ήττα στην ιστορία της θλιβερής διπλωματίας τους, πάλι θα επιστρέψουν στη δουλική εξάρτησή τους απ' τις ΗΠΑ, ως τη μοναδική προοπτική για τη διατήρηση των αντιλαϊκών τους καθεστώτων. Κι έτσι, μέσα από την εξαπάτηση ενός μαρτυρικού λαού, θα καλλιεργούν και πάλι το τροπάρι μιας διαρκώς αναβαλλόμενης ειρήνης που, τελικά, τους αφορά πολύ περισσότερο ως μια απραγματοποίητη ουτοπία τιμής, παρά ως μια υλική πραγματικότητα που αξίζει την καταβολή τιμήματος κι αγώνα.

Όμως, ας επαναληφθεί ξανά, για πολλοστή φορά, μέσα από την αρθρογραφία αυτή: ο λόγος για τον οποίο οι ΗΠΑ επιμένουν μανιωδώς στην πολεμοχαρή εκστρατεία τους, γυρεύοντας μια δεύτερη φάση του τρομοκρατικού πολέμου τους «κατά της τρομοκρατίας», δεν είναι άλλος από το γεγονός ότι η επίθεση κατά του Αφγανιστάν ποτέ της δεν κερδήθηκε. Ώς τώρα ο Μπιν Λάντεν απέδειξε για μια ακόμη φορά πως ξέρει πάντοτε να βρίσκεται διαρκώς ένα βήμα τουλάχιστον πιο μπρος από την υπερδύναμη που τον αναζητά, και που ύστερα από έξι μήνες γενικής κινητοποίησης, ακόμη αδυνατεί να τον συλλάβει. Η απήχηση του τρομοκρατικού ισλαμισμού μέσα και έξω από τον αραβικό κόσμο είναι ακόμα πολύ μεγάλη, γιατί μες στη φρικτή μιζέρια των λαών του, φαντάζει εύκολα ως το μοναδικό πλέον αντίδοτο ενάντια στην αμερικανοκρατία του πλανήτη.

Και ο Σαντάμ, που οι μέρες του πλέον θα μετριούνται όσο θα βλέπουμε το Ισραήλ να υποχωρεί μονομερώς στο Παλαιστινιακό, δεν είναι τώρα πια παρά το θύμα της λαϊκής απήχησης του τρομοκρατικού Ισλάμ. Διότι η ανατροπή του δε σχετίζεται πλέον με τη διέλευση των επιτηρητών του ΟΗΕ, όπως

ο ίδιος και οι Άραβες ηγέτες φαίνεται να πιστεύουν, αλλά σχετίζεται ουσιαστικά με την απόφαση της Σαουδικής Αραβίας να μειώσει τη στρατιωτική εξάρτησή της από τις ΗΠΑ. Ο οίκος του Σαούντ στο Ριάντ έχει εδώ και μήνες απαγορέψει κατηγορηματικά τη χρήση των αμερικανικών βάσεων που τοποθετήθηκαν εκεί μετά τον πόλεμο στον Περσικό, ιδιαίτερα δε για μια επίθεση κατά του Ιράκ, όπως χρειάστηκε πάλι να επισημανθεί, εν μέσω διαφωνιών, στον αντιπρόεδρο Ντικ Τσένεϋ. Κατά συνέπεια, οι ΗΠΑ έχουν χάσει πλέον τον έλεγχο στην ασφάλεια και τα πετρέλαια του Περσικού, γι' αυτό θέλουν τόσο επίμονα να ξεκάνουν μια για πάντα τον Σαντάμ. Ειπώθηκε, κι είναι σωστό, πως οι Ηνωμένες Πολιτείες χρειάζονται περισσότερο την παρουσία του Σαντάμ στην περιοχή, απ' ό,τι τώρα κρίνουν. Μα η απώλεια των βάσεων της Σαουδικής Αραβίας είναι ένα καινούργιο δεδομένο, που αφήνει το Ιράκ τελείως ανεξέλεγκτο.

Μα ο λόγος γι' αυτό δεν είναι άλλος από το γεγονός ότι εξαρχής η επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου είχε ως αίτιο την αντίδραση απέναντι στην παρουσία αμερικανικού στρατού στη χώρα του προφήτη Μωάμεθ, και τώρα οι σαουδάραβες μονάρχες φαίνεται να φοβούνται τον Μπιν Λάντεν περισσότερο κι απ' τον Σαντάμ κι από τους Αμερικανούς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Gareth Smith, «Το μήνυμα του Τσένεϋ μπλέκεται από την περιφερειακή σύγκρουση», *Financial Times*, 13 Μαρτίου 2002.
2. Soha Adbelaty, «Ο δρόμος για τη Βηρυττό», *Al-Ahram Weekly*, 14-20 Μαρτίου 2002.
3. Από δηλώσεις στο Κανάλι 2 της Ισραηλινής τηλεόρασης, 17 Μαρτίου 2002.
4. Shlomo Shamir, «Ο Τσένεϋ φθάνει με την τοπική σύγκρουση στην κορυφή της ατζέντας του», *Haaretz*, 18 Μαρτίου 2002.
5. Στο ίδιο.
6. Roula Khalaf, «Οι Σεουδίτες θέτουν όρους Αραβικής Σύσκεψης Κορυφής στον Τσένεϋ», *Financial Times*, 15 Μαρτίου 2002.

Συμβούλιο Απόδη- μου Ελληνισμού

• Από το Σωκράτη Σολωμό,
από το Παρίσι, πήραμε την
επιστολή που ακολουθεί:

Από το ενημερωτικό δελτίο της Κοινότητας Παρισιού και Περιχώρων του Φεβρουαρίου, σελ. 2 και 3, πληροφορούμαστε από τον Πρόεδρο της Κοινότητας κ. Ανδρέα Τσαπή («Edito») καθώς και από τη Σύμβουλο κ. Σ. Θεοδώριου («μερικές εντυπώσεις») τα περί της Γ' Παγκόσμιας Συνέλευσης του Σ.Α.Ε που έλαβε χώρα στη Θεσσαλονίκη στις αρχές Δεκεμβρίου του 2001.

Ειλικρινά δεν αντιλαμβανόμαστε την έκπληξη του Προέδρου και της Συμβούλου της Κοινότητας σχετικά με τις αναφερόμενες «δυσλειτουργίες». Οι «κανόνες», η μεθόδευση των επιλογών και γενικότερα λειτουργίας του θεσμού αυτού μας είναι ήδη γνωστοί τουλάχιστον από το 1999. Επομένως καμιά έκπληξη δεν είναι νοητή, ούτε αντιλαμβανόμαστε τι θέλει να πει ο κ. Τσαπής όταν μιλά για τήρηση «δημοκρατικών διαδικασιών», εκτός και αν θεωρούμε δημοκρατικές όσες διαδικασίες μάς είναι αρεστές και μη δημοκρατικές ή αυθαίρετες εκείνες που συγκρούονται με τις δικές μας προτιμήσεις και επιθυμίες. Ούτως ή άλλως τονίζουμε για μια φορά ακόμη ότι οι αρχές ύπαρξης του θεσμού Σ.Α.Ε φαίνονται εξ αρχής ότι εξυπηρετούν βασικά πολιτικές, αν όχι κομματικές σκοπιμότητες, και ελάχιστα έως καθόλου σκοπούς εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς, κοινωνικούς, ευρέως πολιτικούς ή έστω πατριωτικούς.

Όσον αφορά ιδιαίτερα το Α' Παγκόσμιο Συνέδριο των «Ελληνιστών και Πανεπιστημιακών Ελληνικής Καταγωγής» που οργανώθηκε στα πλαίσια της Γ' Παγκόσμιας Συνέλευσης του Σ.Α.Ε κατά την ίδια περίοδο (Οκτώβριο 1999), πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερα ότι ΚΑΝΕΙΣ απολύτως από τους νεοελληνιστές ελληνικής καταγωγής του Παρισιού δεν είχε προσκληθεί, ούτε από το Ινστιτούτο Ανατολικών Γλωσσών (INALCO) (Πανεπιστήμιο Paris III), ούτε από το Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών της Σορβόνης (Πανεπιστήμιο Paris IV), ούτε από την Nanterre (Πανεπιστήμιο Paris X). Επίσης δεν είχε προσκληθεί η συντριπτική πλειοψηφία των νεοελληνιστών και άλλων πανεπιστημιακών δασκάλων ανά την Γαλλία. Αντίθετα από άλλες χώρες, Αμερική, Καναδά, Αγγλία, Γερμανία κ.λπ., είχαν προσκληθεί μέχρι και φοιτητές. (Βλέπε εφημερίδα *Καθημερινή*, 19.12.1999, σελ. 33.) Όταν μάλιστα κάποιοι εξέφρασαν εγγράφως και επισήμως την «απορία» τους για την παράλειψη αυτή προς τον κ. Δ. Δόλλη, Γενικό Γραμματέα Απόδημου Ελληνισμού και προς τον κ. Αθηνς Πρόεδρο του Σ.Α.Ε –με κοινοποίηση στις εδώ ελληνικές αρχές (προξενείο, πρεσβεία, γραφείο τύπου)–, δεν έλαβαν καν απάντηση. Μετά τα πιο πάνω, μόνο μερικά άτομα επιλεκτικώς έλαβαν πρόσκληση, την οποία, όπως οι περισσότεροι μας διαβεβαίωσαν, δεν αποδέχτηκαν για λόγους αρχής. Με δεδομένες αυτές τις συνθήκες η ανακοίνωση του Καθηγητή Δρ. Θεοδώρου Καλτσούνη στο συνέδριο του 1999 με τίτλο «Οι έδρες νεοελληνικών σπουδών

(στο εξωτερικό) και η στρατηγική τους σημασία» θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως σημαίνουσα ότι οι νεοελληνικές έδρες της Γαλλίας και ιδιαίτερα του Παρισιού στερούνται πάσης στρατηγικής σημασίας. Πραγματικά έτσι θα πρέπει να συμβαίνει. Διότι διαφορετικά, κάποιοι θα είχαν σοβαρά (όχι ευκαιριακά και μόνο με λόγια) ενδιαφερθεί για το ποιοι, κάτω από ποιες συνθήκες, πού, τι διδάσκουν στα εδώ ελληνικά κέντρα, πανεπιστημιακά και μη, ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν, διδάσκοντες και διδασκόμενοι, ποιες οι ανάγκες και ποιοι οι στόχοι. Κάποιος, επίσης απ' όλους εκείνους που γνωρίζουν καλά για το έγκλημα που συντελείται τα τελευταία δέκα χρόνια στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών της Σορβόνης, ιδιαίτερα δε σ' ότι αφορά τη βιβλιοθήκη Legrand και Pernot (υλική και πνευματική περιουσία της Ελλάδας και Γαλλίας ανεκτίμητης αξίας) αλλά ακόμα και στον ίδιο το θεσμό (Ινστιτούτο), σε κάποιες στοιχειώδεις έστω ενέργειες θα είχαν προβεί ώστε να σταματήσει η καταστροφή αυτή. Αντ' αυτού, αδράνεια και απραξία. Αίσχος!

Είναι λοιπόν περιττό μετά από όλα αυτά να αναφερόμαστε και στο «Παγκόσμιο Συνέδριο Ομογενών Ανθρώπων του Πολιτισμού» που έγινε το 2001 όπως και το 1999, στα ίδια πλαίσια (Σ.Α.Ε.). Δε γνωρίζουμε ούτε τις θεματικές ενότητες, ούτε ποιοι συμμετείχαν ή παρενέβησαν με ανακοινώσεις, ούτε βέβαια ποιοι παραβρέθηκαν απλώς δια το «θεαθείναι». Και πώς να το μάθουμε άλλωστε; Μήπως έγινε κάποια ανακοίνωση

στο δελτίο ή σ' άλλα έντυπα; Εστάλη κάποια εγκύκλιος στα εδώ πανεπιστημιακά κέντρα ελληνικών σπουδών, στις σχολές, στις φοιτητικές εστίες; Μήπως τοιχοκολλήθηκε στους δρόμους; «Φταίμε» ίσως. Αλλά γιατί; Που δε μεταμορφωθήκαμε σε σφουγγοκολάριους πασών εξουσιών, ώστε να πληροφορούμαστε αυτομάτως και ως δια μαγείας τα πάντα και να αυτοπροτεινόμεστε –ως γνώστες και ειδήμονες επί παντός επιστητού– εκπρόσωποι των εν Παρισίους και εν Γαλλία Ελληνογάλλων;

Ας σοβαρευτούμε, φίλτατοι. Οι ελληνικές αρχές καθώς και η ελληνική κοινότητα και τα εκάστοτε μέλη του Συμβουλίου της, θα έπρεπε να τελούν εν γνώσει του ποιου πραγματικά εκπροσωπούν και τι σ' αυτόν τον τόπο. Η ελληνική πολιτεία γενικότερα όφειλε να γνωρίζει ποιοι είναι εκείνοι που εργάζονται πραγματικά και προάγουν τον ζώντα ελληνικό πολιτισμό στο εξωτερικό και να τους χρησιμοποιεί σαν δύναμη πρεσβευτές πολιτισμού της χώρας μας. Δυστυχώς η αλήθεια είναι ότι τα τελευταία τουλάχιστον εικοσιπέντε χρόνια και με ελάχιστες εξαιρέσεις, ανεξάρτητα δε από τις κυβερνήσεις που εναλλάχτηκαν στην εξουσία, η επίσημη εξωτερική πολιτισμική πολιτική της Ελλάδας στη Γαλλία υπήρξε ανεπαρκής και αναποτελεσματική.

Επιστήμονες όλων των κλάδων, φιλόσοφοι, φιλόλογοι, ποιητές, καλλιτέχνες, ιστορικοί του πολιτισμού, μουσικοί, άνθρωποι του θεάτρου και κινηματογράφου, με έργο καταξιωμένο στο γαλλικό –αν όχι διεθνή– χώρο, όλοι όσοι, μ' άλλα λόγια διαμορφώνουν την «εικόνα» της πιο

προηγμένης πολιτισμικής Ελλάδας σ' όλες της τις εκφάνσεις στο εξωτερικό –και που είναι απολύτως αντάξιοι (αν όχι καλύτεροι) των Γάλλων ή και άλλων προελεύσεων συνάδελφών τους– όλοι αυτοί σπάνια αναγνωρίστηκαν και τιμήθηκαν όπως τους άξιζε από την ελληνική πολιτεία είτε εν ζωή ή και μετά θάνατον. Ενώ την ίδια στιγμή προβάλλονται ως «αντιπροσωπευτικοί» ή «μεγάλοι» (σε φρεστιβάλ «σαλόνια» και άλλες παράτες) κατωτέρων βαθμίδων ποεταστροί, λογοτεχνίσκοι, τραγουδοποιοί και καλλιτεχνίζοντες. Για να περιοριστούμε μόνο στο χώρο των γραμμάτων και τεχνών ρωτάμε: Πότε τιμήσαμε όπως τους έπρεπε, δηλαδή με διοργάνωση συνεδρίων, συναυλιών, ή άλλων σημαντικών εκδηλώσεων (με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων ειδημόνων, όχι βέβαια ερασιτεχνών, όσο καλοί και αν είναι, ούτε όμως και με απλά σημειώματα στο δελτίο γραμμένα από συμπαθείς μεν αλλά άσχετους συμπολίτες), τον Κορν. Καστοριάδη, τον Κ.Θ. Δημαρά, τον Κ. Παπαϊωάννου, τον Γιάννη Ξενάκη, τον Τ. Σπιτέρη, τον Μ. Πράσινο, τον Μαλτέζο, τη Μάτση Χατζηλαζάρου, τη Λυμπεράκη, την Ίρις Κλερτ; Πότε εκ των ζώντων και νεοτέρων τον Γ. Απεργή; Ποιοι γνωρίζουν το έργο καλλιτεχνών όπως ο Χριστοφόρου, ο Καραχάλιος, ο Δανιήλ, ο Βυζάντιος, ο Φιλόλαος, ο Κ. Ξενάκης, ο Μολφέσης, ο Ανδρέου, η (και ποιήτρια) Giselle Πρασίνου; Πόσοι γνωρίζουν τη δουλειά της Γ. Ανδρεάδη, του Κόττη, της Τσεκούρα, του Καραίνδρου, του Μαριδάκη, της Παούρη, του Αντόν μεταξύ των πολλών και καθόλα αξιόλογων νέων δημιουργών; Πόσοι άραγε έχουν παρακολουθήσει θεατρικές παραστάσεις

της Διδώς Λυκούδη; Τον Παύλο όπως και τον Γ. Κόκκο αλλά και τον Γαβρά, έπρεπε να μας τους φέρει ο Tiberi, (καλώς ποιών για προεκλογικούς λόγους), ώστε να τους δούμε να μπαίνουν στο ελληνικό σπίτι και να πληροφορηθούν μερικοί την ύπαρξή τους.

Ακόμα και η αρκετά καλή παρουσίαση τους τελευταίους μήνες του Παπατάκη δεν ξέφυγε και αυτή από τα όρια του ερασιτεχνισμού. Του εξαίρετου αυτού κινηματογραφιστή τού έπρεπε να διοργανωθεί, σε κεντρικό κινηματογράφο της πόλης, μια αναδρομική προβολή του συνόλου του έργου του, με σχετικές συζητήσεις και συμμετοχή σ' αυτές των καλύτερων ιστορικών και κριτικών του κινηματογράφου, Ελλήνων και Γάλλων, αλλά και όσων συνεργάστηκαν μαζί του. Του Τορνέ, το ίδιο, καθώς κι άλλων – γιατί όχι εκτός Γαλλίας (π.χ. του Κασσαβετη, Αγγελόπουλου κ.λπ.).

Όμως για να μη μακρηγορούμε, το πρόβλημα είναι πιο βαθύ και δεν αφορά μόνο τα συμβαίνοντα στην Κοινότητα του Παρισιού, αλλά σχετίζεται άμεσα με τη χάραξη της επίσημης πολιτιστικής πολιτικής της χώρας μας (απόδειξη τα συνέδρια του Σ.Α.Ε.) και άλλα παρόμοια. Μια συμβουλή λοιπόν φίλτατοι συμπατριώτες του Συμβουλίου: *Μη θίγεται τα κακώς κείμενα*. Διότι και μνήμη έχουμε και κάποια κρίση διαθέτουμε και δεν μας αρέσει να μας περνάνε για ηλιθίους. Επιπλέον οι αντοχές μας στον περιρρέοντα πολιτικό εκχυδαϊσμό και τον παγκοσμίως πλέον επικρατούντα πολιτιστικό βαρβαρισμό έχουν τόσο επικίνδυνα ελαττωθεί, ώστε να διανύουμε πια φάσεις σφοδρής οργής και αγανάκτησης. Μέχρι μισανθρωπίας.

Έρρωσθε!

Σωκράτης Σολωμός
(και ομάδα ελλήνων φοιτητών)

Υ.Γ.: Ευτυχώς που υπάρχουν τόσοι Σύλλογοι ελληνικοί και γαλλο-ελληνικοί για να πληρούν όσο γίνεται, και μάλλον το καταφέρνουν, κάποια από τα κενά.

COSMO - BIOPYΘMOI

• Από τη Μαρία Σιαφλέκη
το γράμμα που ακολουθεί:

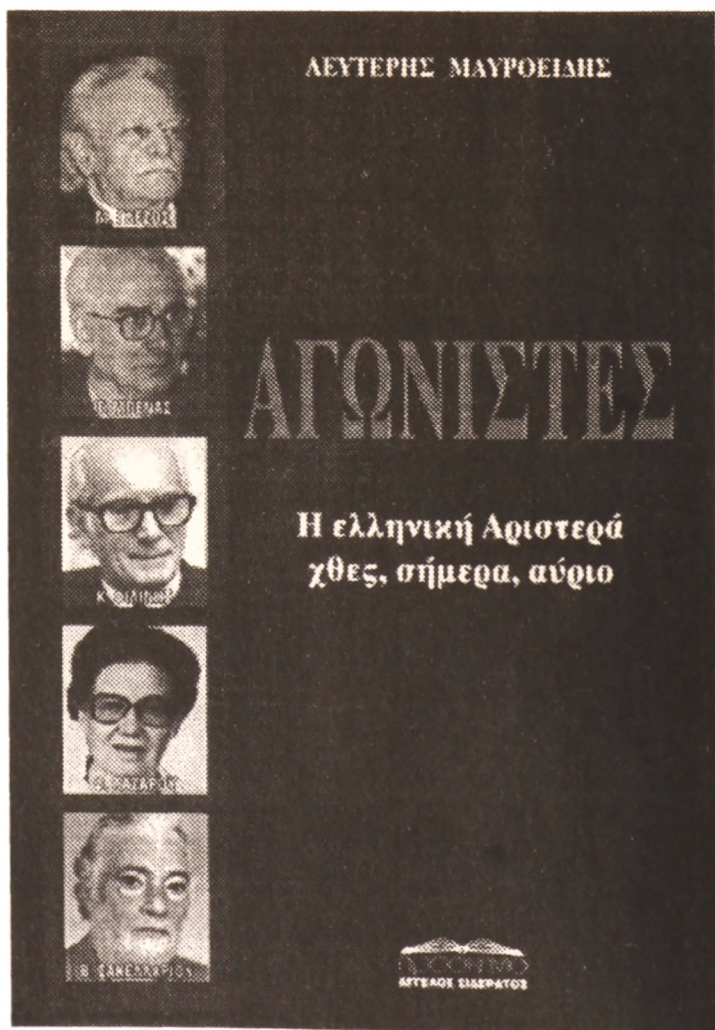
Κύριε Διευθυντά,
Έχετε αντιληφθεί μέχρι ποίου σημείου έχει προχωρήσει ο τόπος;
Αυτός είναι ο εκσυγχρονισμός! Στα COSMO-Νέα, την διαφημιστική εφημερίδα της COSMOTE, την οποία πήρα μαζί με τον λογαριασμό του ΟΤΕ, διάβασα για κάποιες νέες «υπηρεσίες» που θα προσφέρει στους καταναλωτές-πελάτες η ιδιωτικού δικαίου πλέον εταιρεία: Προγνωστικά ποδοσφαίρου

αλλά και... βιορυθμούς! Απολαύστε:

«Τώρα, με την υπηρεσία MYCOSMOS BIOPYΘMOI της COSMOTE μπορείτε να ανακαλύψετε πού κυμαίνονται οι βιορυθμοί σας και να ενημερωθείτε για το σωματικό, συναισθηματικό και πνευματικό σας κύκλο. Στείλτε από το κινητό σας COSMOTE στο... το γραπτό MYNHMA BIO και την ημερομηνία γέννησής σας. (Π.χ. αν έχετε γεννηθεί στις 23.4.1976, στείλτε το μήνυμα ...) και μάθετε τι έχουν να σας πουν σώμα, καρδιά και μυαλό για την κάθε μέρα. Πρόσβαση στην Υπηρεσία BIOPYΘMOI έχετε επίσης μέσω WAP και μέσω της κάρτας MYCOSMOS SIM της COSMOTE.»

Αυτός, αγαπητοί φίλοι, είναι ο καινούργιος θαυμαστός κόσμος. Και ύστερα κυνηγούν τα φρουτάκια. Αφού όλα είναι τζόγος. Όλα μας εξωθούν στην υπερκατανάλωση και των τηλεφωνικών συνδέσεων.

Μετά λύπης
Μαρία Σιαφλέκη

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Προσωπιδοφόροι στην Αθήνα του 2002

Ο καθιερωμένος δρόμος για το λόφο του Φιλοπάππου το μεσημέρι της Καθαράς Δευτέρας δεν ήταν με ρόδα σπαρμένος γι' αυτούς που επέλεγαν την πρόσβασή του από την πλευρά του Θησείου. Το αντίθετο. Ο Δήμος θέλησε προφανώς να επιδείξει τα έργα της πεζοδρόμησης εν τω γίνεσθαι αλλά και να μεταμορφώσει τους Αθηναίους, που είχαν έρθει αμασκάρευτοι και προφανώς με τον ηλεκτρικό, σε αθλητές, που επιδόθηκαν, εκόντες άκοντες, σε διαφόρου είδους αγωνίσματα, όπως το άλμα εις ύψος αλλά και το άλμα εις μήκος, στην προσπάθειά τους να φτάσουν μέσα από τα χώματα και τις πρόχειρες ξύλινες κατασκευές με το γνωστό πορτοκαλί πλέγμα στον τόπο των δρώμενων.

Εκεί είχε οργανωθεί ένα γλέντι χαρακτηριστικό για την αντιμετώπιση της πόλης και των πολιτών της από τη δημοτική αρχή. Ένα μόρφωμα πλασμένο σύμφωνα με το ιδίωμα του συρμού, χωρίς περιεχόμενο, συνονθύλευμα διαφόρων δημοτικών χορών και ασμάτων –μέχρι και χασαποσέρβικο παίχτηκε– ατάκτως ερριμμένων πάνω στην πίστα, που μεταδίδονταν με μεγάφωνα στη διαπασών, έτσι ώστε να παρενοχλούν τον οποιονδήποτε διάλογο όσο μακριά και αν πήγαιναν οι δημότες. Ενδεικτικό είναι το σχόλιο μιας κυρίας που ετράπη μαζί μας σε φυγή, όταν άκουσε απέναντι από το εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου του Λουμπαρδιάρη έναν οργανοπαίκτη να παίζει κανονάκι: Δεν παίρνανε αυτόν τον χριστιανό να παίξει, αντί να μας πάρουνε τ' αφτιά;

Μασκαρεμένος εμφανίσθηκε και ο ανώτατος άρχων της πόλης φορώντας τη στολή του μεταμοντέρνου περιπατητή, υποσχόμενος τουλάχιστον ότι εμφανίζεται για τελευταία φορά ως δήμαρχος αλλά ότι θα παραμείνει στο προσκήνιο με όποια άλλη ιδιότητα του δώσουν οι καιροί.

Σαν χαμένοι οι Αθηναίοι προσπαθούσαν να κρατήσουν τα προσχήματα, να πετάξουν τον αετό ή να περπατήσουν, διαπνεόμενοι από τη μυρωδιά των χοτ-ντογκ που ψήνονταν ανάμεσα στους πάγκους με το χαλβά των Φαρσάλων, τους λουκουμάδες και τα μαυρομάτικα φασόλια, αποκλεισμένοι από μια γιορτή που μεταλλάχτηκε ξαφνικά σε εμπόρευμα χάριν του φτηνού εντυπωσιασμού.

Οι μόνοι που δεν έμοιαζαν να τaráσσονται ήταν οι πραγματικοί ξένοι, οι αλλοδαποί, που ευτυχώς ανυποψίαστοι και μην καταλαβαίνοντας περί τίνος πρόκειται παίζανε μπάλα, χόρευαν και τραγουδούσαν σε μικρές παρέες. Ήταν οι μόνοι που την ημέρα αυτή δεν φορούσαν προσωπίδες, που δεν μπορούσε να τους αγγίξει η δήθεν φιλολαϊκή κομπορρημοσύνη του άρχοντα της πόλης. Ήταν οι μόνοι που ήταν αληθινοί και ίσως γι' αυτό να μας θύμιζαν ή και να αναδείκνυαν το ταλαιπωρημένο και παρ' όλα αυτά τρυφερό πρόσωπο των Αθηνών που σχεδόν έχουμε ξεχάσει.

Λήδα Καζαντζάκη

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

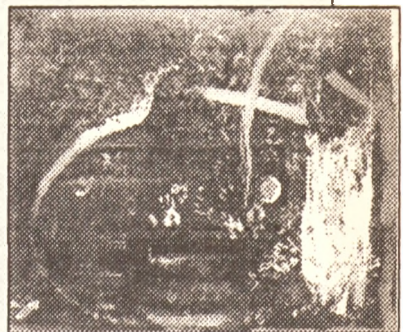
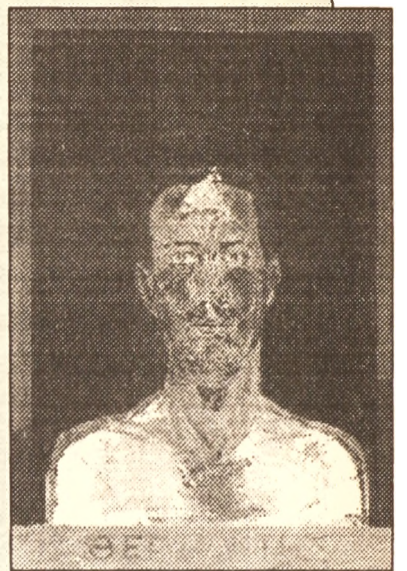
- Ένα πρωτότυπο θέμα παρουσιάζεται στην έκθεση «Μόδα Εικόνων - Εικόνες μόδας» που πραγματοποιείται στο Κέντρο Τεχνών του Πάρκου Ελευθερίας (Βασ. Σοφίας, πίσω από το άγαλμα του Ελευθερίου Βενιζέλου) με τη συμμετοχή του Ινστιτούτου Γκαίτε. 188 φωτογραφίες 39 καλλιτεχνών αποτυπώνουν τις τάσεις της μόδας που εμφανίστηκαν στη Γερμανία τις τελευταίες πέντε δεκαετίες. Μέσα από τις εικόνες μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες για το πνεύμα των καιρών, τις κοινωνικές αλλαγές και τους ηθικούς κώδικες, τα συναισθήματα και τους πόθους των ανθρώπων. Η έκθεση θα διαρκέσει ως τις 16 Μαΐου.

- Εγκαινιάζεται στις 27 Μαρτίου η έκθεση της Gilda Frumkin-Βασιλειάδη με τίτλο «Το χθες μέσα από το σήμερα». Η έκθεση θα διαρκέσει μέχρι τις 31 Μαρτίου και θα βρίσκεται στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιώς.

- Τριάντα έργα ζωγραφικής από τη συλλογή του Χρίστου Χριστοφή θα εκτεθούν στην Αθήνα για λίγες μέρες σε κτήριο της οδού Δημοφώντος 60 (Θησείο). Η έκθεση περιλαμβάνει έργα καταξιωμένων ελληνικών καλλιτεχνών αλλά και ορισμένων ταλαντούχων νεότερων δημιουργών. Τα εγκαίνια θα γίνουν στις 28 Μαρτίου και η έκθεση θα διαρκέσει ως τις 3 Απριλίου.

- Συναυλία του Συνόλου Αναγεννησιακής Μουσικής «Αυλός» με τίτλο «Από την Ευρώπη της Αναγέννησης» θα πραγματοποιηθεί την Τετάρτη 27 Μαρτίου στο Μέγαρο Μελά (πλατεία Κοτζιά) στις 8 μ.μ. Η εκδήλωση γίνεται υπό την αιγίδα του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης.

- Ένα ξύλινο πλεούμενο τεραστίων διαστάσεων κρεμασμένο στην οροφή θα υποδέχεται τους επισκέπτες του καλλιτεχνικού κέντρου «Αθηναίς» (Καστοριάς 34-36, Βοτανικός). Ο ζωγράφος Βαγγέλης Ρήνας «ταξιδεύει το ζωγραφικό του δρόμο με ούριο άνεμο», όπως προλογίζει ο Αλ. Φασιανός. Ταυτόχρονα σε δυο αίθουσες θα εκτίθενται και οι πίνακες του ζωγράφου με θέμα ονειρικές σκηνές με γυναικείες φιγούρες να πρωταγωνιστούν. Η έκθεση συνοδεύεται από μεγάλο λεύκωμα-τάλογο με κείμενα της ποιήτριας Νάσας Παταπίου και της τεχνοκριτικού Ντόρας Ηλιπούλου-Ρογκάν.

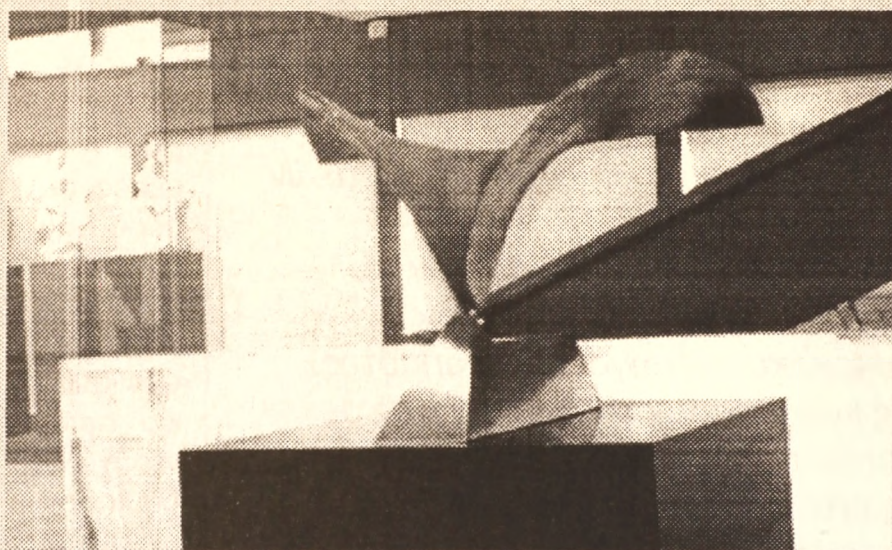

B O M B I Δ I A
πολιτιστικής
 A Φ Α Σ I Α Σ

- Σύντροφοι! Υπάρχει υφυπουργός ονόματι Λάζαρος Λωτίδης!
- *Ναι, μα τη Ρούλα Κορομηλά!*
- Που θα πει, ΔΕΝ είναι μόνο η τιβί καρνάβαλος. Είναι και τα διάφορα καρναβαλικά υπουργεία που δεν παράγουν νομοσχέδια, με αποτέλεσμα η βουλή να μη νομοθετεί!
- Γι' αυτό και ο πρωθυπουργός edήλωσε ότι όλα βαίνουν καλώς και ότι θα μείνει αφεύκτως για να ολοκληρώσει το έργο του.
- Άρα όσοι προσβλέπουν σε πρόωρες εκλογές για να ξεπεραστεί το τέλμα, πλανώνται πλάνην οικτράν.
- Οι άνθρωποι αυτοί δε θα αφήσουν ούτε μια μέρα (μάσας) ανεκμετάλλευτη.
- Ενώ η πτώση τους είναι η μόνη λύση για την ανασυγκρότηση της αριστεράς και για την εξυγίανση του τόπου.
- Εκτός κι αν σας καλύπτει αισθητικά η (υποθετική) συγκυβέρνηση Λαλιώτη-Μαργαρίτη.
- Όχι του τραγουδιστή, του άλλου.
- Το καλύτερο το edήλωσε η ηθοποιός Ελένη Καστάνη, παλιά μας μαθήτριά στη Σχολή Βεάκη (γιατί να το κρύψωμεν άλλωστε;): «Ένα κράτος που δεν παράγει ούτε φέτα, πώς μπορεί να δημιουργήσει πολιτισμό;»
- Έλα μου, ντε; Παράγει όμως Ευγένιον τον Γιαννακόπουλο.
- Τον Μικρό Αδελφό του Big Brother του πολιτισμού.
- Ο οποίος Ευγένιος, αφού διέλυσε το ΚΑΣ, τον

ΕΟΤ και το Φεστιβάλ Αθηνών, εκλήθη τώρα να σώσει την «Πολιτιστική Ολυμπιάδα». Εκεί δηλαδή όπου άκρα του τάφου σιωπή...

- Ο κατάλληλος άνθρωπος στην κατάλληλη θέση.
- Αφού μάλιστα οι όντως κατάλληλοι σαν τον Άγγελο Δεληβορριά αρνήθηκαν, ευγενώς μεν, σθεναρώς δε.

- Ο Βασίλης Αγγελικόπουλος το έγραψε καλά στην «Κ»: «Η επικράτεια των μετρίων».
- Κάτι σαν τις αυτοεγκωμιαστικές συνεντεύξεις της κ. Λαμπράκη-Πλάκα παντού μετά την ανανέωση της πενταετούς θητείας της.
- Αν όμως εγκαταλείπει η ίδια την ΑΣΚΤ τον Ιούνιο του 2003 συμπληρώνουσα το 67ον έτος της, πώς θα παραμείνει περισσότερο στην Εθνική Πινακοθήκη;
- Δεν ισχύει και γι' αυτήν το όριο ηλικίας; Άρα τη λύση για το πολύπαθο ίδρυμα θα δώσει ο πανδαμάτωρ χρόνος.
- Θα μου πεις, αν σε προστατεύουν συνταγματολόγοι και Δολιανά, μη φοβάσαι

- νόμους και συντάγματα!
- Σωστόν!
 - Και τότε μπορείς να εκθέτεις μακέτες του Καλατράβα απέναντι απ' τον Χαλεπά και τον Ροντέν (sic)! (Δες φωτό.)
 - Ο Ευγένιος Αρανίσης το έγραψε προσφυώς στην «Ε»: «πολιτική και πολιτισμική αναισθησία».
 - Ενώ ο κακούλης Ντίνος Χριστιανόπουλος δήλωσε απ' τη Θεσσαλονίκη: «Τα ποιήματα της Δημουλά είναι γατοξεράσματα και εγώ πια δεν ψουνίζω στον Βαρδάρη.»
 - Αυτός όμως δεν είναι

- λόγος αγαπητέ...
- Καλύτερα να «ψουνίζετε» και να διατηρείτε την ψυχραιμία σας.
 - Πάνω στη σύγχυση το Δ.Σ. της Πινακοθήκης επανεξέλεξε πρόεδρο τον τέως πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου κ. Μπότσο επειδή, λέει, είναι φιλότεχνος.
 - Συγχαρητήρια, κ. Μπότσο μας!
 - Απίστευτο: Το ΕΜΣΤ (το αφισόγραμμα ντε, στου Φιξ!) στέλνει προσκλήσεις σε όλους τους επιμελητές της Πινακοθήκης πλην Στεφανίδη.
 - Φαίνεται ότι η Άννα Καφέτση δεν απαιτεί μόνο τα πάντα, πάντα και εις βάρος των πάντων (και τα παίρνει πάντα) αλλά και δεν αντέχει τον παραμικρό

- αντίλογο.
- Και εμείς που νομίζαμε ότι αυτό αποτελεί αποκλειστικά υπουργική ιδιότητα...
 - Ο Δημήτρης Δημηρούλης το είπε επιγραμματικά στην εκδήλωση για τη γενιά του '70 στο Μουσείο Φρουσίρα:
 - «Η inteligenσία αυτού του τόπου δεν επιδιώκει ρήξεις, γιατί απλώς δεν πιστεύει στην πραγματική αποστολή της. Επιδιώκει αποκατάσταση μέσω της διεκπεραίωσης.»
 - Inteligenσία σε ρόλο κολαούζου ή υπαλληλικός αυτισμός σε ρόλο inteligenσίας.
 - Πώς το 'γραψε ο Μ. Κατσαρός; «Ή θα εξακολουθούμε να γονατίζουμε / ή θα σηκώσουμε άλλον πύργο ατίθασο / απέναντί τους.»
 - Και κάτι καλό απ' την ιδιωτική πρωτοβουλία... Η Κατερίνα Γρέγου, διευθύντρια του ΔΕΣΤΕ, του διεθνούς Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης του Δάκη Ιωάννου, εξελέγη στο Δ.Σ. του CIMAM.
 - Του Διεθνούς, δηλαδή, Οργανισμού για μουσεία και συλλογές σύγχρονης τέχνης.
 - Αν μάλιστα σκεφτούμε ότι ο Δάκης «έδωσε» το βραβείο Benese στον Ψυχούλη κατά την Biennale Βενετίας 1999, μπορούμε να φανταστούμε τι θα γίνει αν πάει κομισάριος η Γρέγου αντί κάποιου κολαούζου του ΥΠ.ΠΟ.
 - Μαθαίνουμε ότι γνωστός εκδοτικός οίκος που εξηγοράσθη ΔΟΛίως, προτιμά να υποστεί τις κυρώσεις του νόμου αλλά να μη δημοσιεύσει τον ισολογισμό του 2001.
 - Μπερεκέτια, κ. Χρήστο μου!
- Μανωλάκης ο βομβιστής**

Οι χαρταετοί των καλλιτεχνών

Έχει καθιερωθεί στα πολιτιστικά δρώμενα. Η έκθεση που διοργανώνει η αίθουσα Τέχνης «Αστρολάβος-Δεξαμενή» επί της οδού Ξανθίπου στο Κολωνάκι με θέμα το αγαπημένο παίγνιο της Καθαρής Δευτέρας: Χαρταετοί ζωγραφισμένοι ή φτιαγμένοι από περισσότερο ή λιγότερο γνωστούς καλλιτέχνες. Πίνακες, κατασκευές, κοσμήματα.

Το κορίτσι που αφήνει το κλασικό άσπρο περιστέρι να πετάξει κρατώντας το δεμένο από ένα σκοινί, αποτυπωμένο πάνω στην επιφάνεια του γνωστού μας χαρταετού από την Κάτια Βαρβάκη και το ζωγραφισμένο παιδί της Κασσιανής Τσακιρίδου που από το ανοιχτό παράθυρο αφήνει τον χαρταετό του να

πετάξει κινδυνεύοντας το ίδιο να πέσει θέτουν ξανά το ερώτημα της ελευθερίας.

Το πέδιλο το ανοιγμένο σε αετό του Γιώργου Σαμαρά μάς αναγκάζει να το περιεργαστούμε.

Ο κυανός χαρταετός της Νίκης Παπασπύρου με τα πολύχρωμα ίχνη των στροβιλιζόμενων χαρταετών δίνει την εντύπωση μέσα από τη λιτότητα του εικαστικού της ιδιώματος ότι πρόκειται για έργο πλασμένο με τον τρόπο των παιδιών ικανό να μας οδηγήσει στον κόσμο των μικρών ανθρώπων.

Είναι μερικές από τις εικόνες που μπορούμε να δούμε μέχρι τις 30 Μαρτίου, εικόνες που ανασκαλεύουν τη μνήμη κι ενεργοποιούν το θυμικό και γράφουν ξανά περισσότερο ή λιγότερο πετυχημένα τους κώδικες επικοινωνίας των παιδικών μας χρόνων.

Λήδα Καζαντζάκη

Το Μουσείο της Ακρόπολης

Το Μουσείο της Ακρόπολης φαίνεται ότι πλέον εισέρχεται στην τελική και πιο κρίσιμη φάση της υλοποίησής του. Ο ελβετός αρχιτέκτων Μπερνάρ Τσουμί σε σύντομη τελετή παρουσίασε τις προάλλες στους χώρους του ΥΠ.ΠΟ. τη μακέτα της οριστικώς, ευελπιστούμε, επιλεγείσης πρότασής του. Οι ειδήμονες συμφώνησαν ότι πρόκειται για μια ορθολογική και καλαίσθητη λύση η οποία, κατ' αρχάς, αντιμετωπίζει σε γενικές γραμμές το όντως πολυσύνθετο πρόβλημα, αλλά παρουσιάζει ελλείψεις ως προς τις λεπτομέρειες. Βέβαια τα μουσεία κρίνονται περισσότερο από τις κρίσιμες –και λειτουργικές– λεπτομέρειες και λιγότερο από τις ωραίες ιδέες αλλά, φανταζόμαστε, αρκετά ζητήματα θα λυθούν στην πράξη.

Το γραφείο Τσουμί είχε ως επιστημονικό σύμβουλο την τ. διευθύντρια του Μουσείου Ακροπόλεως Μαρία Μπρούσκαρη, μian εξαιρετική αρχαιολόγο, η οποία, πιστεύουμε, θα πρωτοστατήσει και στη διευθέτηση του νέου μουσείου όπως επιβάλλει η επιστημονική δεοντολογία αλλά και η αρχαιολογική πρακτική. Κανείς δε γνωρίζει καλύτερα αυτής το θέμα. Απ' την άλλη πλευρά δεν αντιλαμβανόμαστε τη σπουδή του επικεφαλής για την ανέγερση του Μουσείου Ακρόπολης καθηγητή Παντερμαλή. Εκτός κι αν δέχεται πολιτικές πιέσεις σχετικά. Όπως έχει διαμορφωθεί όμως η κατάσταση, είναι αδύνατον το νέο μουσείο να έχει περατωθεί ως το 2004. Ο πρόεδρος της Αρχαιολογικής Εταιρείας κ. Γεώργιος Δοντάς το έθεσε με σαφήνεια στην

Αυγή της Κυριακής πριν ένα μήνα περίπου: «Αποκλείεται να προλάβουμε, ας είμαστε σοβαροί». Και δεν είναι μόνο η ανέγερση του τεράστιου και πολυδιάστατου οικοδομήματος. Είναι κυρίως η μεταφορά και αποθήκευση των εκθεμάτων. Ας μην ξεχνάμε ότι πρόκειται για τ' αριστουργήματα της αρχαϊκής και κλασικής πλαστικής, η μετακίνηση του καθενός από τα οποία συνιστά πολυσύνθετο ζήτημα και βέβαια δύο, μόλις, χρόνια είναι αστείο διάστημα έστω και για να οργανωθεί ο χώρος και τα εκθέματα σε μακέτα.

Αφήστε τα προβλήματα τοποθέτησης, φωτισμού, υπομνηματισμού των εκθεμάτων, την κυκλοφορία και την ασφάλεια των νέων χώρων, ή, τέλος, τη συγκρότηση των αποθηκών και των εργαστηρίων. Το Μουσείο αποκλείεται να γίνει ως τους Αγώνες (και γιατί θα 'πρεπε σε τελική ανάλυση;). Η όποια βία το μόνο που θα προκαλέσει είναι λάθη, καταστροφές και κακοτεχνίες σ' ένα, όντως, εθνικό στοίχημα. Τα μουσεία, απ' την άλλη, χρειάζονται νηφαλιότητα για να στηθούν και ν' αποκτήσουν χαρακτήρα. Πόσο μάλλον όταν πρόκειται για το κορυφαίο αρχαιογνωστικό μουσείο στην υφήλιο. Και κάτι τελευταίο: Αν όντως θέλουμε πίσω τα Ελγίνεια όπως το επιθυμούσε ο Βύρων (Give back the Elgin Marbles!), ας τ' αποδεσμεύσουμε από το 2004. Θα είναι μια σοφή πολιτική κίνηση, γιατί έτσι θα τα διεκδικούμε ανεξάρτητα από την αποπεράτωση του Μουσείου. Κι ο νωών νοεΐτω.

Στέφανος Προτεστάκις

Φυλακισμένος ζωγράφος

Για χρέη προς το ΙΚΑ βρίσκεται στις φυλακές Λάρισας ο ζωγράφος Χρήστος Αντωνόπουλος.

Τα παιδιά του οργανώνουν έκθεση έργων του για την επιτάχυνση της αποφυλάκισης του πατέρα τους, στην αίθουσα Αναγνωστοπούλου 43 στο Κολωνάκι, (6-10 μ.μ.).

Όσοι θέλουν να γνωρίσουν τη δουλειά του και να συνδράμουν στην επιτάχυνση της αποφυλάκισης του άξιου αυτού δημιουργού, να επισκεφτούν την έκθεσή του.

Ο Χρήστος Αντωνόπουλος, μαθήτευσε στον αγιογράφο Σιαφαρίκα. Στη διάρκεια της δικτατορίας βρέθηκε στο Παρίσι, παρακολούθησε μαθήματα στην École des Beaux Arts και μαθήματα στο ατελιέ γκραβούρας του καθηγητή Legrand.

Μια αντιδικτατορική αφίσσα του κυκλοφόρησε σε όλη την Ευρώπη και ανατυπώθηκε σε πολλά περιοδικά της εποχής. Μετά τη δικτατορία επέστρεψε στην Ελλάδα και εργάστηκε ως σκιτσογράφος στο Αντί. Ανάμεσα σε άλλα χρωστάμε στον Χρήστο Αντωνόπουλο την ωραία ιδέα με το μικρό ψαράκι που τρέχει για να γλυτώσει «από το μεγάλο ψάρι που τρώει το μικρό».

Πρέπει τώρα που ο Χρήστος βρίσκεται σε δυσκολία να του συμπαρασταθούμε:

Ανοιξε λογαριασμό στην Εθνική Τράπεζα με αριθμό 172/604809-95, στο όνομα της γυναίκας του κ. Αναστασίας Γεωργάκη. Καλούμε όλους τους φίλους του περιοδικού να βοηθήσουν βάζοντας όποιο ποσό μπορούν στον λογαριασμό αυτόν.

Το έργο του Μαριβώ σήμερα

Από την παράσταση του *Νησιού των Σκλάβων* στο θέατρο «Τεχνχώρος υπό σκιάν».

Ο Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux (1688-1763), ο σημαντικός αυτός μυθιστοριογράφος και θεατρικός συγγραφέας, με το κομψό και εκλεπτυσμένο ύφος, δεν εκτιμήθηκε στην εποχή του όσο τον εκτιμάμε σήμερα. Βαθιά επηρεασμένος από το ισπανικό θέατρο και την μεταφυτευμένη στη Γαλλία Κομμέντια ντελ Άρτε, κατάφερε με τα θεατρικά του έργα να προσφέρει μια εξευγενισμένη μεταφορά της ατμόσφαιρας της ιταλικής Κομμέντια Ντελ Άρτε και να ανανεώσει την κωμωδία. Η δράση αντικαταστάθηκε από την ψυχολογική ενδοσκόπηση και τα έργα του διακρίθηκαν γι' αυτήν ακριβώς την πετυχημένη ψυχολογική ανάλυση. Δεν ανήκε σε κανένα αναγνωρίσιμο ρεύμα παράδοσης και το στίλ του είναι τόσο ιδιαίτερο –και κάπως επιτηδευμένο–, που αργότερα αυτή η λεπτεπίλεπτη γλώσσα ονομάστηκε, λίγο από θαυμασμό και λίγο από επίκριση, «marivaudage».

Οι κωμωδίες του ήταν όλες παραλλαγές του ίδιου θέματος: το πρωταρχίνισμα της αγάπης και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νεαροί ευρωτευμένοι – προβλήματα

που παρουσίαζαν όμως ένα γενικότερο ενδιαφέρον. «*Κείνο που 'κανε ήτανε να πάρει απ' το Ρασίν τη βαθιά έρευνα της καρδιάς, να τη μεταμορφώσει, να της δώσει δηλαδή μορφή κωμική, να την τοποθετήσει, σ' ένα φόντο τύπου κομμέντια ντελ άρτε, ένα φόντο όλο σκέρτσα της φαντασίας, να βάλει όλα του τα δυνατά για να δώσει στο διάλογο κομψότητα και φινέτσα κι από τούτα τα υλικά κι από τούτες τις ιδιότητες να δημιουργήσει ένα καινούριο είδος ψυχολογικής κωμωδίας.*» Χαρακτηριστικές κωμωδίες του *Ο Αναπάντεχος έρωτας*, *Η Διπλή αστάθεια*, *Το παιχνίδι του έρωτα και της Τύχης* ή *Έρωτας με λιβρέα* και τα *Ψεύτικα ξεμυστηρέματα*.

Ο Μαριβώ δεν ασχολήθηκε αποκλειστικά με κωμωδίες. Κάποια έργα του διαφέρουν. *Το νησί των Σκλάβων* εισβάλλει στον κόσμο των κοινωνικών ιδεών και βρίσκεται κοντά στη χαρακτηριστική αισθηματολογία του αιώνα του. Η θεατρική ομάδα «Ανεμής» έως τις 15 Απριλίου παρουσιάζει στον «Τεχνχώρο υπό Σκιάν» μια ενδιαφέρουσα παράσταση του συγκεκριμένου έργου.

Α.Χ.

Κλείνοντας το μάτι στην καθημερινότητα

Αναδρομική έκθεση της Νίκης ντε Σαιντ Φας στο Μουσείο Μοντέρνας και Σύγχρονης Τέχνης της Νίκαιας (από τις 17.03 έως τις 27.10.2002). Τα έργα της θυμίζουν ένα ειρωνικό σχόλιο της καθημερινότητάς μας:

–Κατασκευές όπως ο *Κρατήρας της παρμεζάνας*, φτιαγμένες από μεταλλικά αντικείμενα αραδιασμένα πάνω σε τριμμένο τυρί ή ο *Δρόμος της τύχης* με τα πόμολα τα ριγμένα ανάμεσα σε άλλα μικρά μεταλλικά αντικείμενα πάνω στην άσπρη πιατέλα.

–Λιθογραφίες που βγαίνουν απευθείας από τον λανθάνοντα κόσμο των ονείρων με τους δράκους και τις σειρήνες γλυκά παραμορφωμένους.

–Και τέλος, εκείνες οι τρομερές μνημειώδεις φιγούρες από πεπιεσμένο χαρτί που μας κάνουν να χαμογελάμε μέσα στην πολύχρωμη στερεοτυπία της έκφρασής τους.

Αχ φρουτάκια!

• Πάνω στη σύγχυση ο κ. Πανταγιάς εκδίδει νέο βιβλίο –λογοτεχνία; δοκίμιο; θα σας γελάσω, εκτός κι αν γελάσατε ούτως ή άλλως– για να μας δείξει ότι γνωρίζει ανάγνωση και γραφή. Ουαί υμίν, δύσπιστοι!

• Ομοίως είστε δύσπιστοι, υποψιάζομαι, με τα έργα του 2004, τον προαστιακό, την ανάπλαση της παραλιακής, με το τραινάκι που θα φτάνει ως τη Βάρκιζα, με το άλσος πρασίνου στο αεροδρόμιο του Αγ. Κοσμά, με την ανάπλαση των αθλητικών κέντρων και με τον δρόμο υπερταχείας (sic) κυκλοφορίας δέκα λωρίδων (sic)! Αυτό θα πει ανάπλαση παραλίας και ο θεός να βάλει το χέρι του. Αν υποψιαστώ... Πάντως τα έργα θα γίνουν εξάπαντως εκτός αν δεν... γίνουν. Τι διάβολο φρουτάκια παίζουμε;

• Το κανάλι Alpha δεν έπαιξε την αθώωση Κορκολι ούτε τις δηλώσεις του συνήγορου του Μάκη Τσίφρα έστω κι αν για τον προσωπικό εξευτελισμό του μουσικοσυνθέτη ευθύνεται και ο τηλεσταθμός πλην του γνωστού ασύγγνωστου Μάκη. Βλέπετε η δεοντολογία και η λεβεντιά ισχύουν μόνον όταν αφορούν άλλους. Είδηση πάλι είναι μόνο ό,τι μας συμφέρει σε προσωπικό και οικονομικό επίπεδο.

• Άσχετο: την καληνύχτα μας στο ΕΡΣ και ιδιαίτερα στα «προοδευτικά» του μέλη, όσων είναι υπάλληλοι του Antenna συμπεριλαμβανομένων.

Τζιμ Μπούρη

«Γιά τόν Διονύσιο Σολωμό»

Δύο όμιλίες στόν «Φιλοτεχνικό Όμιλο Τρίπολης» τό 1978
ἀπό τούς Κώστα Κουλουφάκο καί Δημήτρη Χατζή

«...ὅπου καί νά θολώνει ὁ νοῦς σας, μνημονεύετε Διονύσιο Σολωμό καί μνημονεύετε Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη.» Διονύσιο Σολωμό μνημονεύουν οἱ δύο όμιλίες, τοῦ Κώστα Κουλουφάκου (1924-1994) καί τοῦ Δημήτρη Χατζή (1913-1981), στόν «Φιλοτεχνικό Όμιλο Τρίπολης», πιθανότατα τόν Ἰανουάριο 1978 (περισσότερα στοιχεῖα στό Ἀντί, τεῦχος 745, 7 Σεπτεμβρίου 2001, 48/49). Οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ ἄλλη όμιλία δέν ἔχουν πρόθεση νά προσθέσουν «ἀκόμα μία κριτική, μια αισθητική, φιλολογική ἢ αναλυτική εργασία στην ἀέραντη καί [...] ικανοποιητική σολωμική μας φιλολογία», ὅπως τό λέει ὁ δεύτερος όμιλητής. Καί οἱ δύο όμιλητές, καθένας μέ τόν τρόπο του, συμμετέχουν σέ μιά διαρκή συζήτηση αὐτογνωσίας, συζήτηση πού εἶναι πάντα καί καθημερινά σέ εξέλιξη, ὅπως ἦταν τότε, ὅπως εἶναι σήμερα, ὅπως θά εἶναι αὔριο. Γιατί «έχουμε ἔτσι ἢ αλλιώς νά αντιμετωπίσουμε τα βαριά καί δύσκολα σημερινά προβλήματα. Έχουμε ὁπωσδήποτε με ετούτον ἢ με εκείνον τον τρόπο νά προσπαθήσουμε νά επηρεάσουμε την εξέλιξη, τη νέα διαμόρφωση αὐτῆς της νέας ἐλληνικῆς κοινωνίας, που θα προέλθει ἀπό τη σημερινή διάλυση, ἀπό τη σημερινή ἀποσύνθεση. Ναι, ἔχουμε ἀνάγκη νά βοηθήσουμε ὅλοι για την αντιμετώπιση των σημερινῶν προβλημάτων» – τῶν σημερινῶν προβλημάτων τότε, τῶν σημερινῶν προβλημάτων σήμερα.

Τήν ἐκδοτική ἐπιμέλεια τῶν δύο όμιλιῶν ὅπως παρουσιάζονται ἐδῶ ἔκανε ἡ Λίλα Θεοδόση.
Νίκος Γουλανδρῆς, Φεβρουάριος 2002

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΚΟΥΛΟΥΦΑΚΟΥ

Ένας ύμνος που γίνεται τραγούδι υπονομευτικό

Κυρίες καί κύριοι, ἀγαπητοί φίλοι, νά ευχαριστήσω πρώτα για τα καλά λόγια τα οποία είχε την καλοσύνη νά πει ὁ κύριος πρόεδρος καί νά περιγράψω με δυο λόγια το θέμα της ἀποψινῆς μου ομιλίας. Θα περιοριστώ στην παρουσίαση τριῶν ἀποσπασμάτων ἀπό το μεγάλο ἔργο του Σολωμοῦ, τους *Ελευθέρους Πολιορκημένους*. Γενικότερα για το Σολωμό καί το ἔργο του, κατόπιν, θα μιλήσει ὁ κύριος Χατζής. Ελπίζω μέσα σ' αὐτά τα τρία ἀποσπάσματα, τα οποία θα διαβάσω καί θα σχολιάσουμε, θα φανεῖ ἀκριβῶς – θα προσπαθήσω νά παρουσιάσω κάτι ἀπό το μεγαλεῖο καί ἀπό την τέχνη του ποιητή.

Οἱ *Ελευθέροι Πολιορκημένοι* εἶναι ἓνα ἔργο που ἀπαρχόλησε το Σολωμό σχεδόν σ' ὅλη τη διάρκεια της ζωῆς του. Το εμπνεύστηκε ἀπό την ἡρωική ἀντίσταση των Μεσολογγιτῶν ἐνάντια στον κατακτητή καί το 1826, σχεδόν σύγχρονα με την πολιορκία καί με την ἐξοδο, ἔγραψε το πρώτο σχεδίασμα. Συνέχισε νά ἀσχολεῖται με το ἔργο αὐτό στη δεύτερη περίοδο της δημιουργίας του,

ὅταν εἶχε ἀποσυρθεῖ στην Κέρκυρα, για νά μπορέσει νά ἀφροσιωθεί ἐντελῶς ἀπερίσπαστος με την ποιητική του εργασία. Κατόπιν, ὅταν μεσολάβησαν διάφοροι οἰκογενειακοί περισπασμοί, ἐγκατέλειψε το ἔργο καί το ξαναπιάνει ἀργότερα. Καί ξέρουμε ὅτι μέχρι καί το 1849 ἀσχολεῖτο μ' αὐτό καί ἀπό την τελευταία αὐτή περίοδο μίας ἀφῆρε το τρίτο σχεδίασμα. Το ἔργο δέν ὁλοκληρώθηκε, ὅπως εἶναι γνωστό. Ἐμεινε ἡμιτελές. Ὡστόσο, καί ἔτσι ἡμιτελές ὅπως εἶναι, ἀποτελεῖ μεγάλο ἔργο καί ὁ Σολωμός με αὐτό, ὅπως καί με την ἄλλη δουλειά του, ἀλλά κυρίως με αὐτό, εἶναι μέγας πράγματι ποιητής. Δουλειά μας, λοιπόν, ἀπόψε εἶναι νά ἰδοῦμε ἀκριβῶς γιατί εἶναι ὁ Σολωμός μέγας ποιητής. Πῶς εἶναι δυνατόν νά τεκμηριωθεί αὐτό το πράγμα μέσα ἀπό τρία ἀποσπάσματα του ἔργου του;

Ἐχω διαλέξει δύο ἀποσπάσματα, ἓνα ἀπό την πρώτη περίοδο καί ἓνα ἀπό τη δεύτερη περίοδο, που νά ἔχουνε κοινό θέμα, ὥστε νά μπορούμε νά δούμε πῶς ἀναπτύσσεται ἡ τέχνη του Σολωμοῦ ἀπό τη μία περίοδο στην ἄλ-

λη. Και πάλι, ένα απόσπασμα από τη δεύτερη περίοδο και ένα απόσπασμα από την τρίτη περίοδο, που πάλι έχουν κοινό θέμα μεταξύ τους, ώστε πάλι να έχουμε τη δυνατότητα αυτή των συγκρίσεων. Θα διαβάσουμε – θα διαβάσω πρώτα το σχεδιάσμα της πρώτης περιόδου.

Παράμερα στέκει
Ο άντρας και κλαίει
Αργά το τουφέκι
Σηκώνει και λέει:
«Σε τούτο το χέρι
Τι κάνεις εσύ;
Ο εχθρός μου το ξέρει
Πως μού είσαι βαρύ.»
Της μάνας ω λαύρα!
Τα τέκνα τριγύρου
Φθαρμένα και μαύρα
Σαν ίσκιους ονείρου.
Λαλεί το πουλάκι
Στου πόνου τη γη
Και βρίσκει σπυράκι
Και μάνα φθονεί.¹

Γιατί είναι μεγάλο έργο οι *Ελεύθεροι Πολιορκημένοι*; Την απάντηση τη βρίσκουμε πρώτα-πρώτα μέσα στις οδηγίες που είχε δώσει ο Σολωμός προς τον εαυτό του και οι οποίες ανευρέθηκαν μαζί με τα αποσπάσματα τα διάφορα και δημοσιεύτηκαν από τον Πολυλά, που στοργικά ταξινόμησε το υλικό το οποίο βρήκε², το κατέταξε, μ' όσα θυμόταν και μ' όσα το ίδιο το έργο του υπόβαλε, κατά χρονολογική τάξη. Απ' αυτές λοιπόν τις υποδείξεις νομίζω ότι χρειάζεται να σας διαβάσω ένα μικρό κομμάτι, προτού περάσω στο σχολιασμό του αποσπάσματος που πριν λίγο σας διάβασα.

Λέει λοιπόν ο Σολωμός προς τον εαυτό του:

«Σκέψου βαθιά και σταθερά (μια φορά για πάντα) τη φύση της Ιδέας, πριν πραγματοποιήσης το ποίημα. Εις αυτό <-το ποίημα-> θα ενσαρκωθεί το ουσιαστικότερο και υψηλότερο περιεχόμενο της αληθινής ανθρώπινης φύσης, η Πατρίδα και η Πίστις.»³

«Όλο το Ποίημα ας εκφράζη το Νόημα, ωσάν ένας αυτοϋπαρχτος κόσμος, μαθηματικά βαθμολογημένος, πλούσιος και βαθύς.»⁴

«Πάρε και σύμπηξε δυνατά μίαν πνευματική δύναμη, και καταμέρισέ την εις τόσους χαρακτήρες, ανδρών και γυναικών, εις τους οποίους ν' ανταποκρίνονται εμπράκτως τα πάντα.»⁵

Έχει γράψει και πολλά άλλα ο Σολωμός, πολλές άλλες οδηγίες στον εαυτό του, αλλά νομίζω ότι αυτά τα λίγα που διάβασα είναι αρκετά. Τελικά, ο Σολωμός θέλει με το ποίημα αυτό να υψώσει ένα μνημείο μέσα απ' το οποίο οι Μεσολογγίτες να γίνονται υποδείγματα ανθρώπινης συμπεριφοράς, να υψώνονται σε σύμβολα τέλειων ανθρώπων. Και ότι αυτό το ποίημα πρέπει να είναι ένας κόσμος και μάλιστα με αυστηρή νομοτελειακή τάξη, «μαθηματικά βαθμολογημένος», να το υπογραμμίσουμε αυτό το πράγμα. Συνήθως υπάρχει η αντίληψη ότι οι ασχολίες με τα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες και τις θετικές επιστήμες δεν έχουνε πολύ σχέση με τις

ποιήσεις, τις τέχνες και τα ρέστα. Και αντίστοιχα οι θεωρητικές επιστήμες και τα γράμματα δεν έχουν πολύ σχέση με τα μαθηματικά. Η ζωή έχει αποδείξει, το έργο μεγάλων καλλιτεχνών έχει αποδείξει ότι η αντίληψη αυτή είναι εσφαλμένη. Εδώ έχουμε και ρητή την άποψη του Σολωμού. Έδη αυτό είναι ένα στοιχείο, αν θέλετε, της ποιότητας που είχε η διάνοια η σολωμική.

Όμως, το σημαντικότερο απ' όσα σας διάβασα είναι αυτό το άλλο, που λέει «Πάρε και σύμπηξε δυνατά μία μεγάλη πνευματική δύναμη». Ποια είναι αυτή η μεγάλη πνευματική δύναμη; Είναι βέβαια η θέληση των Μεσολογγιτών να μείνουν ελεύθεροι. Αυτή τη δύναμη τώρα, αυτή την πνευματική, αυτή τη θέληση να μείνουν ελεύθεροι ορίζει στον εαυτό του το καθήκον να την μοιράσει σε τόσες ανθρώπινες περιπτώσεις, «ανδρών και γυναικών», και τέτοιες περιπτώσεις, ώστε απ' αφορμή αυτές και προς αυτές «ν' ανταποκρίνονται εμπράκτως τα πάντα». Είναι δικά του τα λόγια. Δηλαδή, ούτε λίγο ούτε πολύ, ο Σολωμός θέλει πράγματι να κάνει πράξη εκείνο που όρισε στον εαυτό του – να ξαναφτιάξει τον κόσμο.

Καταλαβαίνουμε ότι από μόνες τις διαστάσεις που είχε η σύλληψή του ήταν αδύνατο να ολοκληρώσει το ποίημα μέσα στη διάρκεια μιας ζωής. Αν προσθέσουμε σ' αυτό και την απαίτηση για τελειομορφία, που τον διήκρινε πάντοτε, έχουμε το δεύτερο στοιχείο που εξηγεί γιατί το έργο έμεινε ημιτελές. Ωστόσο, μας έχει ήδη περιγράψει την κάτοψη του μνημείου που ήθελε –ολόκληρος ο κόσμος– και ταυτοχρόνως μας έχει αφήσει και ορισμένα τμήματα του μνημείου. Νά, παραδείγματος χάρη, δύο από τους κίονες, δύο από τις ανθρώπινες περιπτώσεις: η περίπτωση ενός πολεμιστή και η περίπτωση μιας μάνας. Από κει και πέρα υπάρχουν και άλλες ανθρώπινες περιπτώσεις, τις οποίες θα δούμε στη συνέχεια, μια-δυο.

Τι έχει κάνει ο Σολωμός μέσα σ' αυτό το σύντομο απόσπασμα; Για να μπορέσει ο πολεμιστής να μείνει ελεύθερος μέσα στις συνθήκες της πολιορκίας, πρέπει φυσικά να παραμένει έγκλειστος, να παραμένει πεινασμένος, με αποτέλεσμα λίγο-λίγο η δύναμή του να εξαφανίζεται, το ντουφέκι του από μέρα σε μέρα να γίνεται βαρύτερο, να συνειδητοποιεί ο ίδιος ότι ύστερα από μια-δυο μέρες ακόμα δε θα είναι πια σε θέση να το χειριστεί και, το χειρότερο, ο εχθρός το γνωρίζει ήδη αυτό το πράγμα. Τελικά δηλαδή ο πολεμιστής, για να μείνει ελεύθερος, υποχρεώνεται να μεταβληθεί στο αντίθετό του. Αντιμετωπίζει το δίλημμα ή να υποταχτεί, για να μείνει πολεμιστής, να φύγει, δηλαδή να κάνει μία προσωρινή συνδιαλλαγή και να μπορέσει να συνεχίσει τον πόλεμο κάπου αλλού, ή να μην υποταχτεί, οπότε είναι υποχρεωμένος να μεταβληθεί στο αντίθετό του, να μεταβληθεί σε μη-πολεμιστή.

Ο Αριστοτέλης λέει ότι ένα από τα σημαντικότερα σημεία, στοιχεία της τραγωδίας είναι «η εις το εναντίον των πραττομένων μεταβολή», δηλαδή το να μεταβάλλονται τα πράγματα στο αντίθετό τους. Ο Σολωμός σ' ολόκληρη την χορεία των ανθρωπίνων περιπτώσεων που μας παρουσιάζει στο έργο του ακριβώς δείχνει πώς τα πάντα όχι απλώς ανταποκρίνονται στις ανθρώπινες περιπτώσεις

σεις, αλλά και μεταβάλλονται στο αντίθετό τους, δηλαδή μας δίνει το ουσιαστικότερο, το εσωτερικό στοιχείο της τραγωδίας που υπήρξε αυτή η μεγάλη πράξη των Μεσολογγιτών.

Ο άνθρωπος, ο πολεμιστής θα μεταβληθεί τελικά σε μη-πολεμιστή, παραμένοντας ελεύθερος. Το ντουφέκι από μέσο με το οποίο πραγματοποιεί ο πολεμιστής τον εαυτό του, γίνεται μέσο με το οποίο καταργείται ο πολεμιστής, γιατί το βάρος του το υλικό δεν τον αφήνει να το σηκώσει. Κι αυτό δηλαδή από μέσο υπεράσπισης γίνεται πια μέσο, ας πούμε, κατάρριψης του ηθικού του ανθρώπου.

Με τον ίδιο τρόπο η μάνα από την ίδια της τη φύση είναι η προστάτισσα των παιδιών της, είναι εκείνη η οποία θα τα αναθρέψει, θα τα μεγαλώσει, θα φροντίσει να τους εξασφαλίσει την τροφή, κάθε καλοπέραση και λοιπά. Εδώ, για να μείνει η μάνα ελεύθερη, είναι υποχρεωμένη όχι απλώς η ίδια να πεινάσει, να μην έχει να φάει, η ίδια να ρέψει στα πόδια της, αλλά να δεχτεί ότι και τα παιδιά της πρέπει να ρέψουνε και να είναι «φθαρμένα και μαύρα», όπως μας το παρουσιάζει. Και για να τα κρατήσει και αυτά ελεύθερα, πρέπει η ίδια να αποφασίσει τελικά το θάνατό τους από την πείνα, για να διατηρηθούν ελεύθερα. Και η μάνα μετατρέπεται στο αντίθετό της.

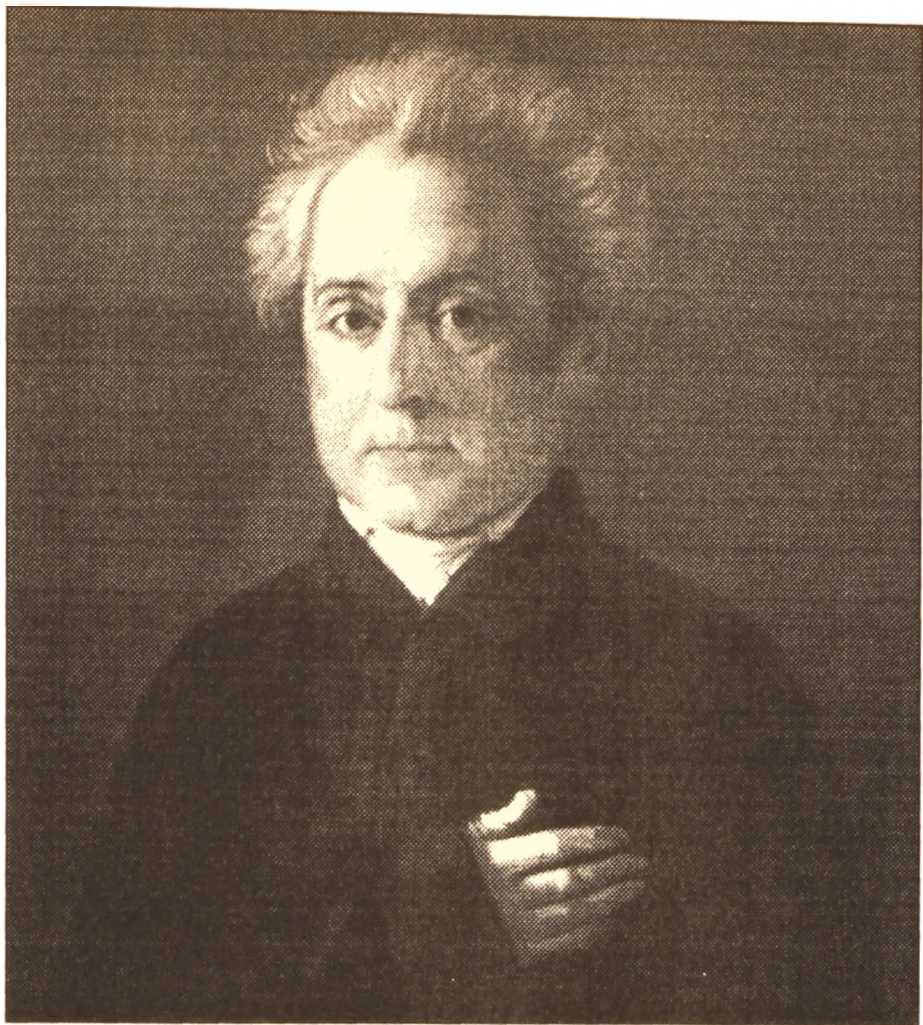
Τα παιδιά, από κει που είναι στοιχείο παρηγοριάς, στοιχείο αισιοδοξίας, στοιχείο, αν θέλετε, που δικαιώνει ο γονιός τον εαυτό του στο πρόσωπό τους, γίνονται με τη σειρά τους κάτι το αντίθετο, στοιχείο μαρτυρίου, στοιχείο απαισιοδοξίας, στοιχείο απελπισίας για τη μάνα. Ιδού, λοιπόν, ποιο είναι το βαθύτερο νόημα αυτής της μεταβολής των πάντων στο αντίθετό τους.

Και μέσα σ' αυτήν την ώρα, η μάνα που έχει γύρω της τα παιδιά πεινασμένα, ακούει ένα πουλί – άνοιξη είναι που είναι πολιορκημένο το Μεσολόγγι, άνοιξη είναι που αυτοί πεθαίνουν. Το πουλί βρίσκει σπόρο – άνοιξη, έχει τους νεοσσούς του – πάει το σπόρο να τους ταΐσει. Η μάνα δεν έχει το αντίστοιχο να ταΐσει. Η εμφάνιση του πουλιού, που σε κάθε άλλη περίπτωση είναι μία πηγή χαράς, εδώ γίνεται μία υπόμνηση μαρτυρίου για τη μάνα. Και το πουλί δηλαδή μεταβάλλεται στο αντίθετό του.

Αυτά τα πράγματα, που τα είχε συλλάβει ήδη ο Σολωμός από την πρώτη περίοδο, απ' το 1826, τα έδωσε σ' αυτή την πρώτη μορφή που σας διάβασα. Όμως, αυτή η μορφή δεν τον ικανοποιούσε. Και γι' αυτό το λόγο προσπάθησε να δώσει το ίδιο θέμα με ένα δεύτερο ποίημα, το οποίο θα σας διαβάσω τώρα αμέσως.

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει
Λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι' η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· στα μάτια η μάνα μνείει·
Στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει:
«Έρμο τουφέκι σκοτεινό, τι σ' έχω γω στο χέρι;
Οπού συ μούγινες βαρύ κι' ο Αγαρηνός το ξέρει.»⁶

Όπως βλέπετε, το θέμα είναι το ίδιο, ε; Απολύτως το ίδιο. Αλλά ορισμένα, πάρα πολλά πράγματα έχουν αλλάξει. Έχει αλλάξει πρώτα-πρώτα ο στίχος. Στους πεπτασύλλαβους που είχαν έναν χορευτικό ρυθμό έχει – στη θέση των πεντασύλλαβων έχει μπει τώρα ο δεκαπεπτασύλλαβος, που είναι πολύ ευρύτερος και που το βιά-

Διονύσιος Σολωμός.

διομά του είναι πολύ πιο επιβλητικό. Δεύτερο, έχει αλλάξει η δομή. Στο πρώτο σχεδιάσμα πρότασε τον πολεμιστή, στο δεύτερο σχεδιάσμα προτάσσει το επεισόδιο της μάνας και μετά τον πολεμιστή. Γιατί; Και εδώ η δομή είναι σοφότερη. Το βίωμα του πολεμιστή λίγοι άνθρωποι σχετικά το έχουν. Το βίωμα του γονιού το έχουν πολύ περισσότεροι. Είναι συνεπώς η πρόσβαση πολύ ανετότερη προς ό,τι έχει να πει ο ποιητής αρχίζοντας από το γνωστό, το περισσότερο γνωστό και πηγαινόντας προς το λιγότερο γνωστό. Δέστε την μαθηματική, αν θέλετε, σκέψη του Σολωμού εδώ πραγματωμένη στον τρόπο με τον οποίο οικοδομεί τη δομή των αποσπασμάτων.

Τώρα, σε ό,τι αφορά τις ίδιες τις λέξεις. Ας προσέξουμε πώς έχει δώσει το περιστατικό της μάνας στο άλλο. Είναι τα παιδιά της τριγύρω, κάνουνε φασαρία, στο πρώτο σχεδιάσμα, «φθαρμένα και μαύρα» και τα λοιπά. Εδώ στο δεύτερο σχεδιάσμα προτάσσει ένα στίχο ο οποίος δεν έχει καμιά άμεση σχέση με τη μάνα ή με τον πολεμιστή, αλλά που τοποθετεί το απόσπασμα σε συγκεκριμένο χρόνο. Είναι μια ώρα που έχει καταπαύσει η μάχη. Μέσα στον ορυμαγδό της μάχης κανείς και την πείνα του ξεχνάει και τα βάσανά του ξεχνάει και όλη του η προσοχή συγκεντρώνεται στο πώς θα αντιμετωπίσει την εχθρική επίθεση καλύτερα. Την ώρα που η μάχη έχει καταπαύσει και που κανονικά είναι η περίοδος όπου ο μαχητής και ο πολιορκημένος θα ανασυντάξει τις δυνάμεις του, θα τις αναπληρώσει, θα ξεκουραστεί, εδώ η στιγμή αυτή μεταβάλλεται στο αντίθετό της. Και αυτή. Γίνεται πηγή μαρτυρίου, διότι τότε θα θυμηθεί την πείνα του, τότε θα θυμηθεί σε τι κατάσταση έχει περιέλθει.

«Άκρα σιωπή», λοιπόν, «στον κάμπο βασιλεύει». Και άλλος λειτουργικός ρόλος: Μέσα στον ορυμαγδό της μάχης πώς θα ακουγόταν το πουλί; Έχοντας καθαρίσει πλήρως από κάθε ήχο την ατμόσφαιρα, είναι πάρα πολύ εύκολο να ακουστεί η τρίλια του πουλιού, η οποία ακο-

λουθάει αμέσως, «λαλεί πούλι», και συνεπώς να ηχήσει πολύ πιο ισχυρά στην καρδιά της μάνας, να της θυμίσει πολύ πιο έντονα το τραγικό δίλημμα το οποίο έχει διαρκώς να αντιμετωπίζει. Στον τρίτο στίχο, δεν μιλάει πια καθόλου για τα παιδιά, ε; Γενικά όλα τα μάτια, όχι μονάχα των παιδιών, τα έκανε μαύρα, ας πούμε, γενικά, ούτε της μάνας μόνο – γενικά. «Τα μάτια η πείνα εμαύρισε», χρησιμοποιώντας τη λαϊκή έκφραση. Και στα μάτια η μίανη παίρνει τον όρκο. Και πάλι εδώ, όταν κάποιο αντικείμενο ή κάποιο πράγμα είναι κάπου ραϊσμένο, κάπου έχει δεχτεί πλήγμα, το στήριγμα πρέπει να μπει εκεί που υπάρχει το ραίσμα. Είναι χαρακτηριστικό για το Σολωμό, θα το δούμε και λίγο πιο κάτω, ότι εκεί ακριβώς που γίνεται η πληγή, εκεί δίνεται ο όρκος, ώστε να αντιμετωπισθεί το όμοιο με το όμοιο.

Στο περιστατικό με τον πολεμιστή, δεν είναι ο άντρας που κλαίει πια. Είναι ο Σουλιώτης που κλαίει. Ο άντρας μπορεί να είναι ένας περιστασιακός πολεμιστής. Ο περιστασιακός πολεμιστής λιγότερο θα υποφέρει από την συνειδητοποίηση ότι πάει να αρνηθεί τον εαυτό του επιθυμώντας να μείνει ελεύθερος. Ο από παράδοση, ο από τα γεννοφάσκια του πολεμιστής, αυτός που είναι μαθημένος μόνο να πολεμάει, αισθάνεται αυτήν την κατάσταση πολύ βαθύτερα, πάρα πολύ οδυνηρότερα. Και βέβαια, κλαίει και αυτός, όπως κλαίει και εκείνος. Αλλά, ας προσέξουμε τον λόγο του. Δεν είναι «σε τούτο το χέρι τι κάνεις εσύ;», το υποκείμενο δεν είναι πια το ντουφέκι. Το υποκείμενο είναι ο ίδιος: «τι σ' έχω γω στο χέρι;». Διότι πραγματικά στον άνθρωπο είναι η πάλη και όχι στο αντικείμενο. «Τι σ' έχω εγώ στο χέρι;», όπου συ, βέβαια, έγινες βαρύ, λόγω της δικής μου εξάντλησης, και ο εχθρός δεν αναφέρεται πια με την γενική λέξη «εχθρός», αλλά «ο Αγαρηνός». Ξέρουμε όλοι από την παράδοσή μας πόσο η λέξη «Αγαρηνός» είναι ταυτισμένη με τις λεηλασίες, με τις πειρατείες, με τα σκλαβοπάζαρα και τα λοιπά και πόσο πιο πολύ δρα διεγερτικά στην συνείδησή μας για τη φύση του εχθρού απ' ό,τι η απλή ονομασία «εχθρός».

Δε νομίζω ότι χρειάζεται να σταθώ περισσότερο στη συζήτηση αυτών των δύο αποσπασμάτων. Βιάζομαι να περάσω στο άλλο απόσπασμα που είπα ότι θα το δώσουμε με τη μορφή ενός αποσπάσματος απ' το δεύτερο σχεδιάσμα και ιδίου θέματος αποσπάσματος από το τρίτο σχεδιάσμα.

Ας το δούμε:

*Ο Απρίλης με τον Έρωτα χορεύουν και γελούνε,
Κι' όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε.*

*Λευκό βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
Και μέσ στη θάλασσα βαθιά ξαναπετιέται πάλι,
Κι' ολόλευκο εσύσμιξε με τ' ουρανού τα κάλλη.
Και μέσ στις λίμνης τα νερά, όπ' έφθασε μ' ασπούδα,
Έπαιξε με τον ίσκιω της γαλάζια πεταλούδα,
Που ενώδιασε τον ύπνο της μέσα στον άγριο κρίνο·
Το σκουληκάκι βρίζεται σ' ώρα γλυκιά κι' εκείνο.
Μάγεμα η φύσις κι' όνειρο στην ομορφιά και χάρη,
Η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι*

*Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κραίνει
Όποιος πεθάνη σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει.*

Τρέμ' η ψυχή και ξαστοχά γλυκά τον εαυτό της.⁷

Εδώ έχουμε πάλι μία πληθώρα πραγμάτων από τον κόσμο που ανταποκρίνονται στις περιπτώσεις των Μεσολογγιτών και που όλα μεταπίπτουν στο αντίθετό τους. Ο Απρίλης με τον Έρωτα έχουνε στήσει χορό, πανζουρλισμό. Η άνοιξη είναι η εποχή του έρωτα, της αναπαραγωγής, της διαιώνισης της ζωής. Όμως, τα λουλούδια τα ίδια υπομνήσκουν αυτό το πράγμα, ότι τα λουλούδια είναι ο έρωτας των λουλουδιών – τα λουλούδια, είναι –συγγνώμη– είναι ο έρωτας των φυτών. Συνεπώς όλα αυτά είναι υπόμνηση στους Μεσολογγίτες ότι: δέστε, η ζωή προχωράει, εσείς τι κάνετε; Εσείς, με την απόφασή σας να μείνετε ελεύθεροι, τελικά ούτε σ' αυτή τη χαρά παίρνετε μέρος και θα χαθείτε. Δηλαδή, η φύση, ολόκληρη η ελληνική φύση έχει γίνει εχθρός, έχει γίνει σύμμαχος του Κιουταχή και του Ιμπραήμ. Κι έχει βγάλει τόσα άρματα να πολιορκήσει κι αυτή το Μεσολόγγι, όσα είναι τα λουλούδια και οι καρποί που θα τα ακολουθήσουν. Το «Όσ' άνθια βγαίνουν και καρποί τόσ' άρματα σε κλειούνε» δε σημαίνει ότι έχει τόσα όπλα ο Κιουταχής και ο Ιμπραήμ. Σημαίνει ότι το κάθε λουλούδι είναι ένα όπλο, το οποίο χτυπάει τον Μεσολογγίτη κατάστηθα, θυμίζοντάς του ποιο είναι το τραγικό δίλημμα το οποίο αντιμετωπίζει.

Με τον ίδιο τρόπο, αποσύρει το μάτι ο Μεσολογγίτης. Δέστε πόσο γρήγορα εναλλάσσονται οι οπτικές γωνίες. Διαρκώς σε κάθε ημιστίχιο κάτι καινούργιο παρουσιάζει ο στίχος. Αποσύρει λοιπόν από τον κάμπο τον λουλουδιόσμενο ο Μεσολογγίτης το μάτι και το ρίχνει στο λόφο απέναντι. Εκεί τα πρόβατα βελάζουν ανεβαίνοντας. Να μην το βλέπει κι αυτό το πράγμα, κι αυτό του θυμίζει αυτή τη χαρά της ζωής, αυτή τη γαλήνη που δεν την έχει ο ίδιος. Να κοιτάξει κατά τη θάλασσα. Μα, και κατά τη θάλασσα παρόμοια η εικόνα τού παρουσιάζεται, όλη εκείνη η ομορφιά.

Και από κει και πέρα και η πεταλούδα, η οποία έρχεται χορτάτη –είχε χορτάσει τους ύπνους της μέσα στον άγριο κρίνο– το σκουληκι, το οποίο με τη σειρά του βρίσκεται και αυτό σε ώρα γλυκιά, ακόμη και η μαύρη πέτρα, που σε όλες τις άλλες περιπτώσεις περνάει απρόσχετη, απαρατήρητη, εδώ έχει γίνει ολόχρυση. Θαρρείς εκπέμπει δαμιονικές ακτινοβολίες κάτω απ' αυτήν την επίδραση της άνοιξης, διεγείροντας στους Μεσολογγίτες το μαρτύριο: ή θα υποταχτείς ή θα χαθείς. Κι έτσι με χίλιες γλώσσες – με χίλιες βρύσες χύνεται όλη αυτή η ομορφιά της φύσης. Και με χίλιες γλώσσες τούς κραίνει: Κορόιδα! Όποιος πεθάνη σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει.

Ξέρουμε όλοι από τα μαθηματικά ότι για να μετρήσουμε κάτι, το μέγεθός του, έχουμε μία μονάδα, έχουμε ορισμένα μέτρα για να το μετρήσουμε. Λοιπόν, μετρήστε τώρα πόσο ισχυρή είναι η δύναμη αυτού του κάλεσματος της φύσης να υποταχτούν οι Μεσολογγίτες, για να έχετε μία εκτίμηση του πόσο μεγάλο ήταν το ψυχικό μέγαλο των πολιορκημένων, οι οποίοι αρνούνταν να υπακούσουν σ' αυτό το κάλεσμα. Είναι όμως τόση η δύ-

ναμη, ώστε τρέμει η ψυχή. Και τείνει να ξεχάσει τον εαυτό της. «Τρέμ' η ψυχή και ξαστοχά γλυκά τον εαυτό της.»

Όμως εκείνη την ώρα που η φύση ολόκληρη έχει μεταβληθεί σε μία Σειρήνα και κινδυνεύει να κάμψει την αντίσταση των Μεσολογγιτών, ένας από τους πολεμάρχους το νιώθει, παίρνει τη σάλπιγγα και σαλπίζει πολεμικό συμβούλιο.

Το τραγούδι των Σειρήνων, ο Οδυσσέας για να το νικήσει χρειάστηκε τα εξής πράγματα: πρώτον την προειδοποίηση της Κίρκης. Δεύτερο το κατάρτι και το σκοινί πάνω στο οποίο θα τον δένανε. Τρίτο το βουλοκέρι με το οποίο εβούλωσε τα αυτιά των συντρόφων του, για να μην παρασυρθούν από τα καλέσματα του και από τις προσταγές του να τον ... Ο Μεσολογγίτης πολέμαρχος δε χρειάζεται ούτε την προειδοποίηση ούτε το κατάρτι και το σκοινί ούτε κανένα άλλο εξωτερικό στοιχείο. Βρίσκει τη δύναμη αυτή μέσα του και να συνειδητοποιήσει τι σημαίνει αυτό το τραγούδι της Σειρήνας και τον τρόπο με τον οποίο θα το νικήσει.

Είναι χαρακτηριστικά τα λόγια: «Ενώ ακούεται το μαγευτικό τραγούδι της άνοιξης,» —εξηγεί ο Σολωμός στον εαυτό του— «όπου κινδυνεύει να ξυπνήσει εις τους πολιορκημένους την αγάπη της ζωής τόσο, ώστε να ολιγοστέψη η αντρεία τους, ένας των Ελλήνων πολεμάρχων σαλπίζει κρίζοντας» πολεμικό συμβούλιο. Δηλαδή, και πάλι εδώ, όπως «στα μάτια η πείνα εμαύρισε, στα μάτια η μάννα μνέει», ήχος, τραγούδι, με τραγούδι, με ήχο επίσης θα νικηθεί. Γι' αυτό και με το ηχητικό σάλπισμα, με το ηχητικό μέσο.

Αλλά και πάλι αυτό το ηχητικό σάλπισμα, ενώ λειτουργεί σωστικά θυμίζοντας το χρέος στους ελεύθερους πολιορκημένους, στους πολιορκημένους που γι' αυτό μένουν ελεύθεροι, και σώζει, ταυτοχρόνως το ίδιο μεταβάλλεται με τη σειρά του στο αντίθετό του, γιατί ο πολέμαρχος ακούει την σάλπιγγα να βγαίνει ξέπνοη από τα στήθη του. Ας ακούσουμε τους στίχους:

Ορίζει ο πολέμαρχος:

«Σάλπιγγα, κόψ' του τραγουδιού τα μάγια με βία,
Γυναικός, γέροντος, παιδιού, μη κόψουν την αντρεία.»
Χαμένη, αλίμονον! κι' οκνή τη σάλπιγγα γρικάει
Αλλά πώς φθάνει στον εχθρό και κάθ' ηχώ ξυπνάει;
Γέλιο στο σκόρπιο στράτευμα σφοδρό γεννοβολιέται,
Κι' η περιπαίχτρα σάλπιγγα μεσουρανίς πετιέται
Και με χαρούμενη πνοή το στήθος το χορτάτο,
Τ' αράθυμο, το δυνατό, κι' όλο ψυχές γιομάτο,
Βαρώντας γύρου ολόγυρα, ολόγυρα και πέρα,
Τον όμορφο τρικύμισε και ξάστερον αέρα
Τέλος μακριά σέρνει λαλιά, σαν το πεσούμεν' άστρο,
Τρανή λαλιά, τρόμου λαλιά, ρητή κατά το κάστρο.⁹

Μεταβλήθηκε το σάλπισμα στο αντίθετό του, νιώθοντας, κάνοντας τον πολέμαρχο και όσους τον άκουγαν Μεσολογγίτες ότι είναι ξέπνοο και ότι αύριο ο καπετάνιος δε θα 'χει πια τη δύναμη ούτε και τόσο σάλπισμα να στήθει. Και από εκεί που ήταν σωτήριο, γίνεται κι αυτό το αντίθετό του. Στον εχθρό; Στον εχθρό λειτουργεί αλλιώς. Τι καταλαβαίνει ο εχθρός από το δράμα, από το ηχητικό μεγαλείο των Μεσολογγιτών; Τίποτα. Γελάει

Ζερικό, Γκισούρης.

ακούγοντας αυτό.

Ο μέτριος ποιητής, ο κακός ποιητής θα παρουσίαζε το σάλαγο της μάχης, για να μας δώσει την τραγωδία των Μεσολογγιτών, και τα αίματα. Ο Σολωμός αρκείται να μας δείχνει τη μεταβολή των πραγμάτων στο αντίθετό τους. Για να παρουσιάσει ότι ο εχθρός είναι κατώτερος, θα τους έβριζε ο μέτριος ποιητής. Ο Σολωμός τι κάνει; Τους δείχνει απλώς να γελάνε. Και από το με τι γελάει κανένας δίνει πιστοποιητικά για το τι, για το πόσο του κόβει, για το τι πράμα είναι.

Από εκεί και πέρα δε θα προχωρήσω παρακάτω σ' αυτό το κομμάτι. Θα έχετε τη χαρά να το μελετήσετε, με τις υποδείξεις που έγιναν ήδη, και να το χαρείτε οι ίδιοι τι λέει. Και θα περάσω στο σημείο εκείνο του αποσπάσματος που έχει το όμοιο θέμα με το αρχικό.

Έστησ' ο Έρωτας χορό με τον ξανθόν Απρίλη,
Κι' η φύσις ηύρε την καλή και τη γλυκιά της ώρα,
Και μες στη σκιά που φούντωσε και κλει δροσιές και
μόσχους

Ανάκουστος κιλαϊδισμός και λιποθυμισμένος.
Νερά καθάρια και γλυκά, νερά χαριτωμένα,
Χύνονται μες στην άβυσσο τη μοσχοβολισμένη,
Και παίζουνε το μόσχο της, κι' αφήνουν τη δροσιά
τους,

Κι' ούλα στον ήλιο δείχνοντας τα πλούτια της πηγής
τους,

Τρέχουν εδώ, τρέχουν εκεί, και κάνουν σαν αήδονια.
Έξ' αναβρύζει κι' η ζωή σ' γη, σ' ουρανό, σε κύμα.
Αλλά στις λίμνης το νερό, π' ακίνητό 'ναι κι' άσπρο,
Ακίνητ' όπου κι' αν ιδής, και κάτασπρ' ως τον πάτο,
Με μικρόν ίσκιον άγνωρον έπαιξ' η πεταλούδα,
Που 'χ' ευωδίσει τς ύπνους της μέσα στον άγριο κρίνο.
Αλαφροϊσκιωτε καλέ, για πες απόψε τι 'δες
Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια!
Χωρίς ποσώς γης, ουρανός και θάλασσα να πνένε,
Ουδ' όσο κán' η μέλισσα κοντά στο λουλουδάκι,
Γύρου σε κάτι ατάραχο π' ασπρίζει μες στη λίμνη,
Μονάχο ανακατώθηκε το στρογγυλό φεγγάρι,
Κι' όμορφη βγαίνει κορασιά ντυμένη με το φως του.¹⁰
Εδώ τελειώνει το απόσπασμα. Το θέμα του, όπως μπο-

ρούμε να αναγνωρίσουμε από τα στοιχεία που το αποτελούν, τον έρωτα, τον Απρίλη, τα νερά, την πεταλούδα και τα λοιπά, είναι το ίδιο με το προηγούμενο που διαβάσαμε. Όμως τι έχει γίνει; Το ξέχασε ο Σολωμός το Μεσολόγγι; Τους ξέχασε τους πολιορκημένους; Καμία μνεία δεν υπάρχει εδώ ούτε για πόλεμο ούτε για καταστροφές ούτε για διλήμματα ούτε τίποτα. Είναι ένας υπέροχος ύμνος στην ομορφιά της φύσης. Και τι σημαίνει αυτό λοιπόν;

Να ποια είναι η υπεροχή του τρίτου σχεδίασματος σε σύγκριση με το δεύτερο. Εάν μου φέρετε ένα ωραιότατο άνθος και μου πείτε ότι αυτό, ξέρετε, έχει δηλητηριώδη μυρουδιά και, μόλις το μυρίσεις, θα σε θανατώσει, βεβαίως δεν πρόκειται να το μυρίσω, όσο και αν με ελκύει. Εάν μου φέρετε απλώς το δηλητηριώδες άνθος, χωρίς να με προειδοποιήσετε ή χωρίς εγώ να το αντιληφθώ, τότε κινδυνεύω πολύ περισσότερο να χαθώ απ' αυτό, να θανατωθώ απ' αυτό. Στο δεύτερο σχεδίασμα οι Μεσολογγίτες κάθε στιγμή συνειδητοποιούν τον κίνδυνο που εκπροσωπεί το τραγούδι της φύσης που έχει μεταβληθεί σε Σειρήνα. Κατά συνέπεια, δίνοντας κάθε στιγμή την μάχη είναι εύκολο να την κερδίσουν. Η φύση, για να λειτουργήσει πραγματικά σα Σειρήνα, πρέπει να λειτουργήσει ανυποψίαστα. Όστε, τούτο 'δώ το κομμάτι με την τόση ομορφιά είναι ακριβώς το τραγούδι των Σειρήνων. Και υπάρχουν τα πράγματα αυτά της φύσης, τα δόλια, που πάει να κάμψει την πνευματική δύναμη, που μας τα υποβάλλει λίγο-λίγο με τον «μικρόν ισκίον τον άγνωρον» που είναι στην λίμνη το νερό και με τον οποίο έπαιξε η πεταλούδα, αυτή που είχε χορτάσει τους ύπνους της μέσα, που είχε ευωδιάσει πια –όχι μνήμη, ας πούμε, του φαγητού ή της τροφής ή της διαιώνισης– αλλά που είχε ευωδιάσει τους ύπνους της μέσα στον άγριο κρίνο.

Κι από κει και πέρα προσφυγή στον Αλαφροϊσκιωτο. Τι είναι ο Αλαφροϊσκιωτος; Είναι το ιδιαίτερα προικισμένο με αυξημένες ευαισθησίες άτομο το οποίο μπορεί να συλλαμβάνει πράγματα τα οποία δεν φαίνονται σε πρώτη ματιά. Και τι τους αποκαλύπτει; Αυτό όλο το μαγικό πράγμα που το φως του φεγγαριού ανακατεύεται με κάτι απροσδιόριστο, όπως άγνωρος ήτανε κι ο ισκίος, μέσα στο νερό της λίμνης και βγαίνει μια όμορφη κορασιά ντυμένη. Ποια είναι αυτή η κορασιά; Είναι η φύση, η οποία ακριβώς αποπνευματώνεται, για να μπορέσει να νικήσει το πνεύμα. Ξανά δηλαδή έχουμε εκείνη την υψηλή σύλληψη του Σολωμού ότι το όμοιο πολεμείται με το όμοιο.

Έχουμε δίκιο να τα λέμε αυτά τα πράγματα; Ναι. Όχι μόνο γιατί το απόσπασμα ανήκει στους *Ελεύθερους Πολιορκημένους* μαρτυρημένα, όχι γιατί τα διάφορα επιμέρους στοιχεία του φανερώνουν κοινότητα με το προηγούμενο απόσπασμα, αλλά γιατί ο ίδιος ο Σολωμός μάς το ορίζει. Θα το πω πώς μας το ορίζει: Αν συγκρίνουμε το πρώτο απόσπασμα, δηλαδή το απόσπασμα που διάβασα πρώτα, με το απόσπασμα που διάβασα ύστερα, και θέλαμε να χαράξουμε την καμπύλη του, θα λέγαμε ότι για το πρώτο απόσπασμα έχουμε μία καμπύλη τέτοια..., η οποία δηλαδή έχει γρήγορες ανόδους και πτώσεις. Κάθε φορά ο κίνδυνος συνειδητοποιείται, ξανά και-

νούργιος κίνδυνος, μαγεία θέλω να πω, ξανά συνειδητοποιείται σαν κίνδυνος. Καινούργια μαγεία, ξανά συνειδητοποιήσής της σαν κίνδυνος. Εδώ έχουμε μία μεγάλη καμπύλη η οποία χαράζεται και θα ακολουθούσε ασφαλώς η συνειδητοποίηση του κινδύνου.

Ο Σολωμός δε βρήκε όσο ζούσε το πώς θα το έδινε αυτή τη συνειδητοποίηση με εξίσου υψηλή μορφή. Και επειδή ακριβώς φοβότανε πως θα μπορούσε να παρεξηγηθεί και να νομιστεί ότι αυτό το τραγούδι είναι απλώς ένας ύμνος στην ομορφιά της φύσης – ναι, είναι, αναμφισβήτητα ύμνος, αλλά ένας ύμνος που μεταβάλλεται και αυτός στο αντίθετό του, που γίνεται τραγούδι υπονομευτικό του ψυχικού μεγαλείου του Μεσολογγίτη και η υπερίκησης του επιβεβαιωτικό του ψυχικού του μεγαλείου. Δηλαδή πάλι, ας το πούμε, μεταπτώσεις εις το αντίθετο.

Και για να μας προφυλάξει από τον κίνδυνο να το παρανοήσουμε και για να μας οδηγήσει να το εννοήσουμε σωστά, έβαλε, κατ' εξαίρεσιν απ' ό,τι κάνει στα άλλα αποσπάσματα ένα τίτλο. Το είπε «Ο πειρασμός», για να μας δώσει ακριβώς να καταλάβουμε ποιο είναι πραγματικά το νόημα του τραγουδιού.

Ακούσατε το τραγούδι των Σειρήνων. Είχα πάντα από τότε που ήμουν παιδί έναν καημό, να ακούσω πώς θα 'ταν αυτό το τραγούδι των Σειρήνων που άκουσε ο Οδυσσέας. Ο Σολωμός το 'φκιαξε και μας το 'δωσε.

Ευχαριστώ που μ' ακούσατε.

(Χειροκροτήματα)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Διονύσιος Σολωμός, *Άπαντα*, Τόμος πρώτος, Ποιήματα, Επιμέλεια-Σημειώσεις Λίνου Πολίτη, Ίκαρος, Αθήνα 1986 [στο εξής θα αναφέρεται με τη βραχυγραφία: Πολίτης 1986], σ. 212. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα αποσπάσματα του Σολωμού, όπως τα διαβάζει ο Κώστας Κουλουφάκος, έχουν κάποιες μικρές διαφορές σε σχέση με τη μορφή στην οποία τα εκδίδει ο Πολίτης. Αυτές οι διαφορές πιθανότατα οφείλονται στον προφορικό λόγο. Προτίμησα μέσα στο κείμενο της απομαγνητοφώνησης να διατηρήσω το κείμενο έτσι όπως υπάρχει στην έκδοση του Πολίτη, υποθέτοντας ότι, αν ο ομιλητής μετέτρεπε ο ίδιος την ομιλία του σε κείμενο, θα έκανε κάτι παρόμοιο.
2. Ιάκωβος Πολυλάς, «Προλεγόμενα» στο Διονυσίου Σολωμού, *Τα Ευρισκόμενα*. Εκδίδονται δαπάνη Αντωνίου Τερζάκη. Εν Κερκύρα, 1859.
3. Πολίτης 1986, σ. 207.
4. Πολίτης 1986, σ. 208.
5. Πολίτης 1986, σ. 209.
6. Πολίτης 1986, σ. 215.
7. Πολίτης 1986, σ. 217.
8. «Ενώ ακούεται το μαγευτικό τραγούδι της άνοιξης, όπου κινδυνεύει να ξυπνήσει εις τους πολιορκημένους την αγάπη της ζωής τόσο, ώστε να ολιγοστέψη η αντρεία τους, ένας των Ελλήνων πολεμάρχων σαλπίζει κράζοντας τους άλλους εις συμβούλιο, και η σβησμένη κλαγγή, όπου βγαίνει μέσ' από το αδυνατισμένο στήθος του, φθάνοντας εις το εχθρικό στρατόπεδο παρακινεί έναν Αράπη να κάμη ό,τι περιγράφουν οι στίχοι 4-12», Πολίτης 1986, σ. 218.
9. Πολίτης 1986, σ. 218-219.

Η χαμογελαστή φωτογραφία του κ. Σαρτζετάκη σε εστιατόριο διασημοτήτων είναι το τελευταίο πράγμα που θα περίμενε κάποιος να βρει στο Πεκίνο. Υπάρχουν όμως και χειρότερα: η συνάντησή μας με τον κ. Αβραμόπουλο σε περιοδεία, αφράτα χαμογελαστό, στο Σινικό Τείχος. Τι άλλο απομένει να ζητήσει κανείς;

στη μνήμη του καλού φίλου Δημήτρη Μπίρη

Ολα τα στοιχεία του Πεκίνου συντάσσονται με βάση έναν και μοναδικό άξονα βορρά-νότου, την έδρα του μεγάλου αυτοκράτορα, που κατοικεί στην αχανή Απαγορευμένη Πόλη και χρησιμοποιεί το χωριστό συγκρότημα με το ναό και το βωμό του Ουρανού για να επικοινωνεί, μόνο αυτός, με τους θεούς. Αυτή η ραχοκοκκαλιά της πόλης προσδίδει νόημα στο χάος του οροπεδίου όπου χτίστηκε η βορινή πρωτεύουσα, το Μπέιτζινγκ όπως το λένε εκείνοι. Η ίδια η Απαγορευμένη Πόλη είναι ένας πρότυπος κόσμος απόλυτης οργάνωσης και αρμονίας. Η νταντέλα του Σινικού Τείχους στα βουνά στο βάθος, η ουράνια πόλη οργανωμένη στην πεδιάδα.

Σήμερα το Σινικό Τείχος είναι ένα ιστορικό παράδοξο, έχει μεταβληθεί στον κύριο τουριστικό κράχτη. Η Απαγορευμένη Πόλη, έστω υποβαθμισμένη μέσα στην γιγαντιαία κλίμακα ανάπτυξης του σύγχρονου Πεκίνου, σύμβολο άλλοτε εθνικής ενότητας και κυριαρχίας, σήμερα κατέληξε να είναι το αρνητικό πρότυπο μιας διεφθαρμένης απολυταρχίας. Στην είσοδό της πάντως, πάνω στην περίφημη πλατεία Τιεν Αν Μεν, ο ταριχευμένος Μάο δέχεται καθημερινά το προσκύνημα του λαού του. Άλλος ένας προβληματικός αυτοκράτορας σε ασφαλή πλέον απόσταση. Γύρω από αυτά τα μνημειακά σύνολα απλώνεται η σύγχρονη πόλη, στημένη πάνω σε έναν υπερφυσικό καμβά.

Το επιθετικό κεφάλαιο της παγκόσμιας νέας οικονομικής τάξης έχει παντού αφήσει τα ίχνη του, από τα κινητά

που πολλοί κουβαλούν μαζί τους (όπως άλλοι τα κοσμήματα) ως τα τερατώδη κτήρια που ξεφυτρώνουν παντού, τα περισσότερα χτισμένα την τελευταία δεκαετία (ξενοδοχεία, τράπεζες, έδρες δημόσιων οργανισμών). Στον ανοιχτό ορίζοντα του βωμού του Ουρανού, το κέντρο του κόσμου, εκεί που άλλοτε ο αυτοκράτορας πρόσφερε θυσίες για την καλή σοδειά, διαβάζει κανείς άπειρους γερανούς κατασκευαστικών εταιρειών, όπως σε παλιές ταινίες βλέπαμε τις αντλίες πετρελαίου στο απέραντο τοπίο του Τέξας.

Το Πεκίνο δεν έχει ούτε κέντρο, ούτε αναγνωρίσιμα τοπόσημα άξια λόγου. Μόνο υποτυπώδεις πυκνώσεις που χωνεύονται στη συνολική του έκταση. Αυτές εκφράζονται ως τερατώδους μεγέθους κτήρια χύμα στο τοπίο της πόλης. Η ίδια λίγο-πολύ κτηριακή μάζα απλωμένη με κάτι λίγο παραπάνω στους κυκλοφοριακούς κόμβους. Αντί για την κομψή ραδινότητα της ομάδας από ουρανοξύστες, κτίσματα απλωμένα σαν κουλουράκια στο ταψί.

Οι μορφές των κτηρίων προέρχονται από ένα απίστευτο δειγματολόγιο. Όπως οι μάσκες της κινέζικης όπερας, που πουλιούνται σε μικρογραφία συσκευασμένες σε σετ, η αρχιτεκτονική εδώ εκφράζει όλους τους τυποποιημένους χαρακτήρες του διεθνούς ρεπερτορίου. Με μια διαφορά: συχνά βλέπουμε τη σκόπιμη αναφορά στον τοπικό χαρακτήρα – τα κινέζικα μασκαρίσματα (έχουμε δει τα ανάλογα στη Μέση Ανατολή πριν λίγες δεκαετίες). Εδώ επιβλήθηκε δια νόμου, αλλά δεν φαίνεται να ίσχυσε για όλους – άραγε

δείγμα ότι ραγίζει το σύστημα ή ότι εξορθολογίζεται;

Ανάμεσα στα καινούρια μεγαθήρια, μικροσκοπικά κτήρια-νάνοι της παλιάς στερεωμένης δόμησης με ημερομηνία λήξης, κομμάτια-ρετάλια από τα άλλοτε «χουτόγκ» (χαμηλή παραδοσιακή δόμηση με εσωτερικές αυλές, σήμερα σε άθλια κατάσταση), ή ήδη ξυρισμένες πελώριες εκτάσεις για μελλοντικό χτίσιμο.

Η πόλη αλλάζει μορφή συνέχεια μπροστά στα μάτια των κατοίκων, ήδη χωρισμένων σε αυστηρές κάστες. Εντελώς σχηματικά: ο γκριζος λαός που κινείται με ποδήλατο και μένει κάπου εκεί στο άγνωστο, οι υπάλληλοι και οι εξειδικευμένοι «μεσαιόι» που ζουν στις «νεολιθικές» πολυκατοικίες, και οι νέοι απαρατσίκ που μετακομίζουν στους λαμπρούς πύργους με τα πομπώδη ονόματα. Καημένε κύριε Βωβέ, τα δικά σας μαυσωλεία του ελληνικού τύπου καπιταλισμού στη λεωφόρο Κηφισίας φαντάζουν σαν σπιρτόκουτα σε σύγκριση, καλύτερα να αποφύγετε ένα ταξίδι προς τα εκεί.

Η Κίνα εκσυγχρονίζεται, δηλαδή δυτικοποιείται, αυτή τη φορά ανελέητα, χωρίς δισταγμούς και περιττή ξενοφοβία, με στόχο να έχει υποσκελίσει την Αμερική σε μια δεκαετία. Οι ρυθμοί ανάπτυξής της είναι ιλιγγιώδεις. Ένα δυτικό μυαλό από την άλλη μεριά, που έχει μάθει μόλις να ψελλίζει τις λέξεις Φεγκ Σούι και Ι Τσιγκ, δεν συλλαμβάνει εύκολα το βαθμό ελέγχου που εξασκείται πάνω σε αυτή τη μυρμηγκιά από το καθεστώς. Πώς άραγε απορροφούνται αυτές οι απίστευτες πιέσεις; Οι ίδιοι δεν σ' αφήνουν να το δεις, φορώντας μια ευγενική αλλά ανέκφραστη δημόσια μάσκα. Το μόνο που ακούς συνέχεια είναι η άγρια πάταξη της διαφθοράς (και εκεί!). Αν μπορεί να εκληφθεί ως ένδειξη, οι κινέζοι μικροπωλητές στα υπαίθρια παζάρια σε κυνηγούν φωνάζοντας «How much? How much?», χωρίς όμως να διευκρινίζουν για ποιο ακριβώς τίμημα μιλούν. Μια άλλη ένδειξη είναι ότι τα McDonalds έχουν φτάσει αισίως τα 70 στην πόλη και όποιος διαθέτει κεφάλαιο ενός εκατομμυρίου γιούαν μπορεί αυτόματα να ανοίξει ένα υποκατάστημα και να βγάλει ολόκληρη περιουσία. Ασφαλώς ο Μάρκο Πόλο θα ενέκρινε μια τέτοια σίγουρη επένδυση...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Ο Ζαν Νουβέλ, ένας από τους μεγαλύτερους σύγχρονους αρχιτέκτονες και πολεοδόμους, με διεδνή εμβέλεια και αναγνώριση, παρουσίασε πρώτα στο Κέντρο Πομπιντού (Νοέμβρης 2001-Μάρτης 2002), σε μια κατεξοχήν εντυπωσιακή έκθεση που έστησε με έναν ιδιοφυή τρόπο ο ίδιος, το σύνολο της δουλειάς του είτε πρόκειται για υλοποιημένα είτε για ανεκτέλεστα έργα. Έκθεση που θα μεταφερθεί κατόπιν στο Μουσείο της Βασίλισσας Σοφίας στη Μαδρίτη (Απρίλης-Αύγουστος 2002).

Ζαν Νουβέλ: Ο εμπνευσμένος δημιουργός της «αποϋλοποίησης» στην αρχιτεκτονική

Χαρισματικός δημιουργός με την πιο πλατιά έννοια του όρου ο Ζ. Νουβέλ που έχει κατ' επανάληψη τιμηθεί με τις σημαντικότερες διεθνείς διακρίσεις στον τομέα του (Χρυσούς Λέων της 7ης Μπιεννάλε Βενετίας, Μεγάλο Εθνικό Βραβείο της Γαλλίας για την Αρχιτεκτονική, Λεγεώνα της Τιμής κ.ά.) και που μέσα στο 2001 και μόνο έλαβε τρεις τιμητικές διακρίσεις: το βραβείο Borromini για το Κέντρο Πολιτισμού και Συνεδρίων της Λουκέρνης, το Χρυσό Μετάλλιο του Βασιλικού Ινστιτούτου των Βρεταννών Αρχιτεκτόνων και το Αυτοκρατορικό Praemium στο Τόκυο, κατόρθωσε μέσ' από την αντιπροσωπευτική προβολή του έργου του να δώσει μιαν όσο γίνεται πιο σφαιρική εικόνα του πολυσήμαντου –ακόμη και εικαστικά εννοημένου– ταλέντου του. Ένα ταλέντο που δεν εκφράζει απλά το σύγχρονο πνεύμα της αρχιτεκτονικής αλλά που προϊδεάζει χαρισματικά στο πνεύμα αυτό ενεργοποιώντας μέσ' από αυτό ένα μοναδικό σε εμβέλεια και σε ενέργεια φάσμα δημιουργίας.

Και όντως προβάλλει μέσ' από την έκθεση και τον κατάλογο που τη συνο-

δεύει –πολύτιμο ντοκουμέντο, διευθετημένο σε 5 ενότητες ώστε να καλύπτεται σε όλη του την έκταση το βεληνεκές των χαρακτηριστικών του δημιουργού– το «κύτταρο» και η υφή της προσωπικότητας του Νουβέλ. Ενός δημιουργού που όντως έταξε στον εαυτό του, τη διαρκή πρόκληση να υποβάλλει με τον πιο ποιητικό και συνάμα απτό τρόπο αυτήν καθεαυτήν την έννοια της αποϋλοποίησης στην αρχιτεκτονική.

Στην τροχιά των Prouvé Mies van der Rohe και Archigram, ο Νουβέλ τάχθηκε απ' αρχής ενάντια σε μια τεχνοκρατική αντίληψη της αρχιτεκτονικής, υπεραμυνόμενος μιας καθαρά ποιητικής, μεταφυσικής και συγκινησιακής προσέγγισης – πανάκειας για τις αισθήσεις μας και την ψυχική μας υγεία. Πομπός και δέκτης «κυμάτων» και ιδιαίτερα ευαίσθητοποιημένος σεισμογράφος στις μεταλλάξεις, ο Νουβέλ που το έργο του έχει χαρακτηριστεί σαν «θερμοδυναμική του χώρου», έχει σαν πρώτιστο μέλημα: Την υποβολή μιας διαφορούμενης αίσθησης, της πολλαπλότητας των σημείων φυγής, ώστε κάθε αρχιτεκτονικό πόνημά του να σημαίνει όντως μια πλα-

τιά και όσο γίνεται πιο σφαιρικά εννοημένη υπέρβαση. Υπέρβαση που εξυπακούει μια δυναμική αντιπαράθεση με την κλασική προοπτική και αίσθηση του χώρου. Η αισθητική έτσι όπως την αντιλαμβάνεται ο Ζ. Νουβέλ στην αρχιτεκτονική δεν νοείται σε σχέση με τον χώρο, τον όγκο, τη φόρμα αλλά τελεί σε αποκλειστική συνάρτηση με τα υλικά, το φως, τις εικόνες. Κι αυτό γιατί ακριβώς η εικόνα είναι εκείνη που ανατρέπει τη στενή σχέση ανάμεσα στον δημόσιο και τον ιδιωτικό χώρο, το εσωτερικό και το εξωτερικό, αποκαλύπτοντας καινούργιες κλίμακες προσέγγισης.

«Σας προτείνω μια διαδοχή διεισδύσεων σε μικροκόσμους που απηχούν τον δικό μας κόσμο... Στον καθένα από εμάς αντιστοιχούν οι δικές του απηχίσεις...» υπογραμμίζει ο Ζ. Νουβέλ. Κι αυτή ακριβώς η διαδοχή είναι εκείνη που συνεπάγεται μιαν αισθητική που είναι πάνω απ' όλα «δυνητική». Εμπεδώνοντας κατεξοχήν αυτή τη δυνητική αισθητική στο χώρο της αρχιτεκτονικής ο Νουβέλ υπερσκέλισε τους σύγχρονους του συναδέλφους με το να τάξει σε ένα συνεχές μαγικό γίγνεσθαι την επιλογή του υλικού, την ιδιοματική του χρήση, τη χαρισματική διαφάνεια, ώστε να υλοποιείται στο έπακρον η ψευδαίσθηση της κατάργησης της ύλης, των φερόντων στοιχείων, των ορίων ανάμεσα στη φύση και στο δεδομένο αρχιτεκτόνημα. Ψευδαίσθηση που, σχεδόν στην κυριολεξία, αποϋλοποιεί το πόνημά του, καθιστώντας το δυνητικά, δυνατό-πραγματικό. Κι όλα αυτά με την ιδιοφυΐα και την άνεση ενός μεγάλου μαιτρ. Μέσ' από τη συνεχή ροή φωτός και σχεδόν αισθησιακής διαφάνειας, μεταφυσικών σε υφή και σε παράστημα αντικατοπτρισμών ο Νουβέλ κατόρθωσε να απαλλάξει την αρχιτεκτονική από τα δεδομένα όριά της προϊδεάζοντας το ίδιο όπως και ο Μπ. Τσοούμι στην κυβερνητική μετάλλαξη της αρχιτεκτονικής.

Μετάλλαξη εμφανής σε όλες του τις δημιουργίες από την αρχή της σταδιοδρομίας του μέχρι τώρα, ανάμεσα στις οποίες σημειώνουμε: Το Ινστιτούτο του Αραβικού Κόσμου στο Παρίσι (1981-1987). Το Υπουργείο Οικονομικών στην ίδια πόλη (1982). Την Όπερα της Λυών (1988-1993). Την επέκταση του Μουσείου Ροντέν στο Παρίσι (1988).

Τη Βιβλιοθήκη της Γαλλίας (1989). Το Κέντρο Πολιτισμού της Λουκέρνης (1990). Το Ίδρυμα Καρτιέ για τη Σύγχρονη Τέχνη στο Παρίσι (1991-5). Τα Συμπλέγματα Γραφείων στην Κολωνία (1991-2001). Το Μουσείο για τις Πρώτες Τέχνες στο Quai Branly στο Παρίσι (1999) και τον περίφημο Πύργο Aguas στη Βαρκελώνη (υπό κατασκευή): Αρχιτεκτόνημα στο οποίο φθάνει σε μια δίχως προηγούμενο διαπασών το όραμα του Νουβέλ – χαρακτηριστικά έκδηλο π.χ. στις μακέτες για τον ανεπείλεστο Πύργο δίχως τέλος (1989-1994) στη Défense (Παρίσι) όπου κάθε στοιχείο είχε επινοηθεί έτσι ώστε να διαλύεται μέσ' από την απόσταση, τον χρόνο, το φως, τη σκιά.

Χαρακτηριστική αναλαμπή ο Πύργος Aguas καταμεσής της Βαρκελώνης φατνιάζει υδαρής μάζα, λεία, συνεχής αλ-

λά και παλμική και διάφανη, αφού η ύλη εδώ διαβάζεται σε βάθος και είναι συνάμα ασαφής και φωτεινή με μίαν εμφανή αισθησιακή διάθεση. Γνωρίσματα που οδηγούν σε μια κορύφωση το ταλέντο του Νουβέλ δίνοντας σάρκα και οστά στο όραμά του: Την παγίδευση της πραγματικότητας μέσ' από τη θεώρηση των αντικατοπτρισμών και τη συνεπαγόμενη απούλοποίηση της αρχιτεκτονικής ώστε να αποκαλύπτεται η τελευταία το ίδιο άπιαστη και συνάμα διεγερτική για το μυαλό όπως οι εικαστικές τέχνες και ο κινηματογράφος. Όραμα που ζωντανεύει στα μάτια του επισκέπτη μέσ' από την έξοχη φωτογράφιση του G. Fessy που είναι από τους σημαντικότερους φωτογράφους αρχιτεκτονικής.

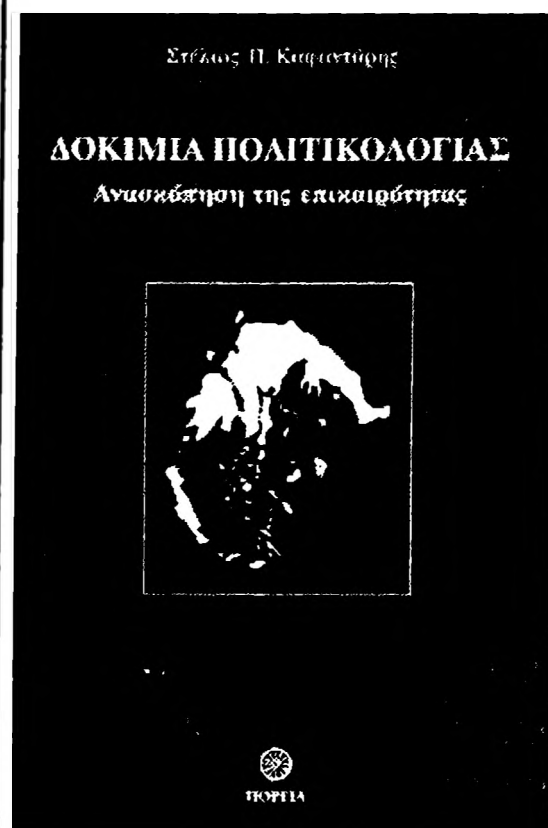
ΝΤΟΡΑ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ-ΡΟΓΚΑΝ

Μόλις κυκλοφόρησε
από τις εκδόσεις ΠΟΡΕΙΑ
το βιβλίο του

Στέλιου Π. Καφαντάρη

Δοκίμια Πολιτικολογίας

Ανασκόπηση της επικαιρότητας

Τα Δοκίμια Πολιτικολογίας, σχόλια πάνω στην πολιτική και οικονομική συγκυρία, γράφτηκαν μεταξύ των ετών 1977-2001 με πρόθεση ν' ακουστεί η άποψη του κοινού πολίτη, που αισθάνεται ότι τα Μέσα και ιδιαίτερα ο Τύπος τον καλύπτουν πλημμελώς και με την πεποίθηση πως είναι χρήσιμη η δημοσιοποίηση θέσεων όσων πολιτών έχουν συγκροτημένη γνώμη επ' αυτών που διαδραματίζονται στον δημόσιο βίο.

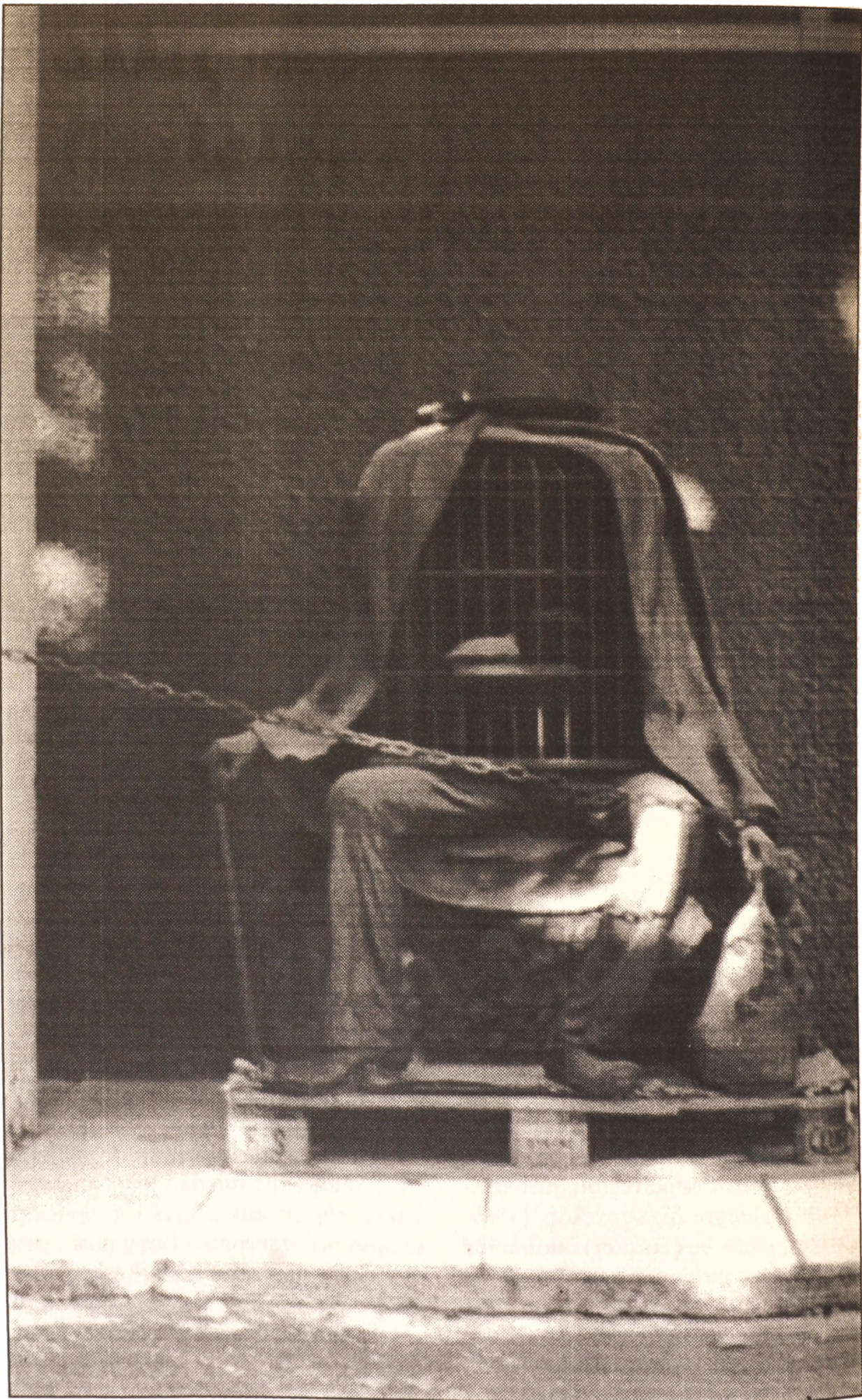
●
Ζαλόγγου 1, Αθήνα 106 78,
Τηλ. 3831622 Fax: 3824359 και
Ζωοδόχου Πηγής 6 Αθήνα 106 78

Ο Πουολόγος και άλλες ιστορίες

Άγνωστη μέρα δείξε μας το πρόσωπό σου.
Μ. Κατσαρός

Συχνά κλαυθμυρίζουμε επειδή η αριστερά δεν έχει άποψη για τον πολιτισμό ή ακόμη συχνότερα της καταλογίζουμε παρόμοια κομφορμιστική εξίσωση του πολιτισμού με το μάρκετινγκ ή το θέαμα όπως ισχύει και στα κόμματα της εξουσίας για την εξουσία. Αγνοούμε βέβαια ότι σε συνθήκες υπαρκτού καπιταλισμού όλες οι κυρίαρχες έννοιες που κάποτε συγκροτούσαν το είδωλο του κόσμου, έχουν δραστικά μεταβληθεί ή και μεταλλαχθεί. Φερ' ειπείν οι έννοιες του χρόνου, της προόδου, της ιστορίας, της συνείδησης, του υποκειμένου κ.λπ., όσο και όπως υφίστανται, αναζητούν σήμερα νοηματοδότηση εξ αρχής. Άρα και η αμηχανία περί του τι θεωρείται σήμερα «πολιτισμός», είναι πιο έντιμη από την οποιαδήποτε άνωθεν κομματική γραμμή ή την αυθεντία των «ειδημόνων». Ο πολιτισμός πάλι, αναφέρεται στη δράση κοινωνικών συνόλων και αποτελεί το ισοδύναμο συλλογικών συμπεριφορών, ψυχολογικών προβολών, ατομικών βουλήσεων και διατομικών ενεργειών. Συνελόντι ειπείν κάθε εξατομικευμένη ή μαζική επιλογή έχει ένα συγκεκριμένο πολιτιστικό χαρακτηριστικό, ανάλογο.

Φερ' ειπείν πολιτιστικά, ανάλογα γνωρίσματα μπορούμε ν' ανιχνεύσουμε σε μια πολιτική διαδήλωση στην πλατεία Συντάγματος, σ' ένα ιδιωτικό πάρτι, στις σχέσεις μιας υπαλληλικής ομάδας στην τάδε υπηρεσία, στη μόνωση κάποιου που γρατσουνίζει την κιθάρα του. Άρα το πολιτιστικό ισοδύναμο εκπηγάει από συνειδήσεις που διαλέγονται και εντάσσονται στον κόσμο και, πέραν αξιολογικών κριτηρίων, συνιστά δημοκρατικό δικαίωμα του καθενός. Δικαίωμα στο επιθυμείν, στο πράττειν

ή απέχειν, στο εκφράζεσθαι ή το σιωπών. Πολιτιστικό δικαίωμα, τέλος, συνιστά το να παρακολουθήσει κανείς μια παράσταση της Λυρικής ή την όποια τηλεοπτική σαπουνόπερα. Το πρόβλημα βέβαια στις μέρες μας συνίσταται στο ότι τα άτομα, ασχέτως μορφωτικού επιπέδου ή βαθμού ευαισθησίας, έχουν απολέσει το δεσμό ανάμεσα στη συνείδηση και την ιστορία. Στον μεταμοντέρνο πολύ ισχύει μια καινούργια μεταπτωτική Εδέμ χωρίς συνείδηση της «αμαρτίας» αλλά ούτε και της «γνώσης».

Η απάλειψη των αξιών σημαίνει την κατάργηση της κλίμακας, άρα και των αποχρώσεων ή των διακυμάνσεων που προσδίδουν στην επιθυμία και τις ανάγκες τις διαβαθμίσεις της γοητείας τους. Τα πάντα είναι γραμμικά, έχουν τη μορφή «προϊόντος» και περιφέρονται στην αγορά ομοίως είτε από νεκροπομπούς είτε από σημαιοφόρους, όχι ως σήματα χρόνου –αφού αυτός πια δεν υπάρχει– αλλά ως ομοιώματα των θεών που διακριτικά εξέλιπαν. Σ' αυτή την τρομακτική ανατροπή είναι αστείο να μιλάμε για πολιτιστική δράση, πολιτική πολιτισμού, καλλιτεχνική έκφραση κ.λπ. και ομοίως να μεμφόμαστε την αριστερά για την αλαλία της. Η κρίση είναι κρίση και το πρόβλημα είναι βαθύτερο και τρομακτικά πιο σύνθετο. Οι οξυδερκείς ποιητές το οσμίστηκαν εδώ και μισόν αιώνα: Έγραφε ο Μ. Κατσαρός το 1950 (!):

Αντίθετα από το ποτάμι

το άλογο

το δέντρο

– Αντίθετα από τον πρόεδρο

από τις οδηγίες χρήσεως –

αντίθετα από σένα.

(Κατά Σαδδουκαίων)

Το έχουμε πει πάμπολλες φορές και δεν μας κουράζει η επανάληψή του: Μια κοινωνία που εξαντλεί την αλγή της στους συμψηφισμούς και τις διευθετήσεις, που φοβάται τις ρήξεις και τιμωρεί την αντίρρηση, που θεωρεί τη συναίνεση προϋπόθεση του όποιου διαλόγου, που δεν παράγει αλλά «εισάγει» ιδέες και που αποθεώνει το παρόν χωρίς καμία συνείδηση ιστορίας, είναι φυσικό να θαυμάζει τις βαρετές όσο και συμβιβασμένες κοινοτοπίες των μετρίων και των πρώην.

Έτσι εξηγείται το προσκύνημα του χυδαίου που υποκρίνεται την αδέκαστη εξουσία εκ μέρους εκείνων που κάποτε εμπύχωσαν και εμπυχώθηκαν, ενώ τώρα ίστανται περιδεείς εμπρός στον ιδιωτικό –φυσικό αλλά και συμβολικό– θάνατό τους. Οι ανάσες, παραδόξως, υπάρχουν όπως υπήρχαν πάντα στον τόπο αυτό. Διαβάστε για παράδειγμα το τελευταίο βιβλίο του Κώστα Μαυρουδή *Επίσκεψις σε γέροντα με άνοια* και χαρείτε τον κίνδυνο των ορίων ανάμεσα στην πρόζα και την ποίηση, τη συγκίνηση και το μελόδραμα, τον στοχασμό και την εγκατάλειψη στη νοσταλγία.

Εφόσον δεν υπάρχουν τρακτέρ του πολιτισμού για να κλείσουν τις εθνικές του εφησυχασμού των μετριοτήτων, τότε «καλά είμαστε εδώ» και μη χειρότερα.

Πριν μερικές μέρες έλαβα μέρος σε μια συζήτηση με θέμα την αισθητική της δεκαετίας του '70 και την ομώνυμη γενιά. Όλοι οι ομιλητές αναφέρθηκαν στον κοινωνικοπολιτικό περίγυρο –Μάης του '68, απριλιανή χούντα– και στην κατάληξη εκείνων των αξιών και των άξιων της τότε τέχνης σήμερα: ιδιώτευση, τακτοποίηση σε θεσμούς υπεράνω υποψίας, ασφάλεια στις αγκάλες του κράτους. Ιδιαίτερα ο Δημηρούλης επέμεινε ότι η θεωρία των γενιών είναι μια κατασκευή που στήθηκε κατ' αντανάκλαση της γενιάς του '30 και των μηχανισμών που εκείνη πρωτο-

έστησε, γιατί είναι ένα σχήμα που βολεύει. «Στην τέχνη –συνέχισε– αναγνωρίζω κινήματα, τάσεις, ρεύματα αλλά όχι γενιές. Πόσο μάλλον που ακόμη και η “κατασκευή γενεών” δικαιολογεί την ύπαρξή της μόνο από την παρουσία μεγεθών...»

Απ' την άλλη πλευρά θα αντέτεινε κανείς ότι σε χώρες της περιφέρειας όπως η Ελλάδα, αφενός δεν παράγονται πρωτογενείς ιδέες και αφετέρου η όποια πρωτοπορία είναι εισαγόμενη. Άρα η έλλειψη τέτοιων ριζοσπαστικών μορφών τέχνης επιβάλλει την αναγνώριση σχημάτων που να καθρεφτίζουν το εκάστοτε πνεύμα της εποχής, την περιρρέουσα ατμόσφαιρα, το Zeitgeist δηλαδή!

Πράγμα που θα πει ότι οι γενιές στην νεοελληνική τέχνη είναι αναγκαίο μεθολογικό εργαλείο όχι μόνο για την ταξινόμηση των ιδεών αλλά κυρίως των προσώπων και των ομάδων που αυτά συγκροτούν. Στα καθ' ημάς η τέχνη ακόμη παράγεται στη θαλπωρή της γειτονιάς, της παρέας και στη μόνωση του εργαστηρίου, ενώ τα πολιτικοκοινωνικά γεγονότα λειτουργούν ως το υπαρκτό και αναγκαίο σκηνικό δράσης.

Όλα τ' άλλα είναι εκ του περισσού. Το πρόβλημα, πάλι, σταθερά είναι τα μεγέθη, οι στάσεις, η περιφρόνηση προς την υπάρχουσα παρακμή, το πνεύμα της ρήξης απέναντι στην α-πάθεια των ημερών που στραγγαλίζει κάθε πνεύμα δημιουργίας. Η παραγωγή ιδεών.

Νά ένα μικρό, πλην εύγλωττο παράδειγμα: Στ' αζήτητα της Πινακοθήκης, αλυσοδεμένος όπως φαίνεται από τη φωτογραφία, κρύβεται ο Πουλολόγος του René Magritte, ένα μοναδικό γλυπτό του πρωτοποριακού σουρεαλιστή που δώρισε στο ίδρυμα ο Α. Ιόλας.

Αυτόν τον Πουλολόγο με το κλουβί στην καρδιά και το ανοιχτό στήθος φαίνεται ότι δεν τον χρειάζεται η εντόπια κουλτούρα και προτιμά να εκτίθεται αλλά να μην το εκθέτει. (Κατ' ουσίαν να μην ερμηνεύει το δυσοίωνα πλην αποκαλυπτικό μήνυμά του.)

Τέχνη στα αζήτητα, καλλιτέχνες στο περιθώριο και διεκπεραιωτές στις ρούγες και στις επάλλξεις. Δικαιοσύνη...

Μάνος Στεφανίδης

Δuo λόγια για την είσοδο των γυναικών στο χώρο των καλών τεχνών με αφορμή την έκθεση «Πάουλα Μόντερσον-Μπέκερ και οι καλλιτέχνες του Worpswede» που παρουσιάζεται από τις 20 Μαρτίου στο γερμανικό Ινστιτούτο Γκαίτε.

Βαδίζοντας στην ατραπό της δημιουργίας

Ανήκε στον κύκλο των λίγων και εκλεκτών. Των γυναικών δημιουργών που στο ξεκίνημα του 20ού αι. επέτυχαν την έξοδο από την ανωνυμία και τον καθιερωμένο στην αστική τάξη ρόλο της συζύγου και μητέρας αλλά και το ρόλο του μοντέλου ή της μούσας του άνδρα-καλλιτέχνη στο χώρο της τέχνης.

Η δημιουργική πορεία της Πάουλα Μόντερσον-Μπέκερ είναι η δύσβατη ατραπός που διαβήκανε οι γυναίκες καλλιτέχνες στις απαρχές του νέου αιώνα οπότε η γυναίκα αντιμετωπιζόταν ακόμα και μεταξύ των ανθρώπων της διανοήσης των επηρεασμένων από τις θεωρίες του Νίτσε ως ένα πλάσμα οριοθετούμενο από τις ορμές του. Το όνομά της είναι συνδεδεμένο με εκείνο του ζωγράφου συζύγου της Όττο Μόντερσον όπως της ζωγράφου Γκαμπριέλε Μύντερ με το όνομα του Βασίλι Καντίνσκι ή της γλύπτριας Καμίλ Κλωντέλ με εκείνο του Ωγκύστ Ροντέν.

Ξεκίνησε με άλλους μαζί από μια χαρακτηριστική για την περίοδο εκείνη της γερμανικής ζωγραφικής κοινότητα καλλιτεχνών στο χωριό Βόρπσβεντε της βόρειας Γερμανίας που αναζητούσαν στη φύση την απελευθέρωση από τον κυρίαρχο ρομαντικό ακαδημαϊσμό. Πολύ γρήγορα όμως σκόνταψε στα όρια αυτού του κενού περιεχομένου λυρισμού της υπαίδρου, έψαξε για νέα ερεθίσματα ταξιδεύοντας στο Παρίσι όπου και γνώρισε μεταξύ άλλων το έργο των Βαν Γκογκ, του Γκωγκέν,

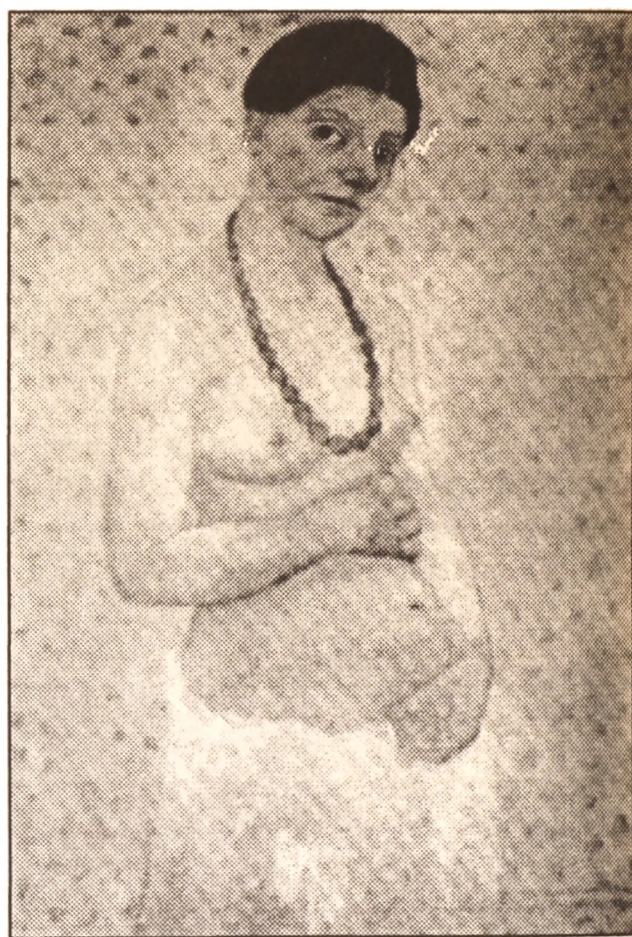
του Ματίς. Στα γυμνά της, όπου στεκόταν η ίδια μοντέλο, ανοίγει το δρόμο όχι μόνο για την απελευθέρωση της γυναίκας από τις κοινωνικές συμβάσεις αλλά και για τον γερμανικό εξπρεσιονισμό: Η ανθρώπινη φιγούρα ως καθρέφτης του ψυχισμού της, αποτελούμενη από απλές, καθαρές φόρμες που κυριαρχούν τη ζωγραφική επιφάνεια, υποδηλώνοντας την υποχώρηση του τρισδιάστατου χώρου, τα χαρακτηριστικά που τείνουν να σχηματοποιηθούν θυμίζοντας μάσκες, το χρώμα που αρχίζει να κατακτά τη μορφή.

Το τέλος της έμελλε να είναι το ίδιο τραγικό όπως και πολλών άλλων συ-

νοδοιπόρων της.*

Στις 25 Μαΐου του 1906, την έκτη επέτειο του γάμου της, η Πάουλα Μόντερσον-Μπέκερ δημιουργεί μια ακόμη αυτοπροσωπογραφία με την κοιλιά φουσκωμένη, που κρατά με τα δυο της χέρια επιδεικνύοντάς την, το κάτω μέρος του σώματος καλυμμένο με ένα άσπρο πανί, τα μάτια καρφωμένα πάνω στο θεατή. Βρίσκεται για τελευταία φορά στο Παρίσι αποφασισμένη να χωρίσει οριστικά από την κοινότητα του Βόρπσβεντε και τον Όττο Μόντερσον και διόλου εγκυμονούσα.

Η συμβολική σημασία του έργου είναι προφανής. Ένα χρόνο αργότερα γυρί-

Πάουλα Μόντερσον-Μπέκερ: (αριστερά:) Αυτοπροσωπογραφία με κεχριμπαρένιο κολιέ, 1906. (δεξιά:) Αυτοπροσωπογραφία στην 6η γαμήλεια επέτειο, 1906.

ζει με τον Όττο Μόντερσον, που παρά τη θέλησή της την επισκέφτηκε στη Γαλλία, πραγματικά κνοφορούσα, στο Βόρπσβεντε, όπου λίγο μετά τη γέννηση του παιδιού της αφήνει την τελευταία της πνοή.

Το ταξίδι της εναγώνιας αναζήτησής της στον κόσμο της τέχνης κράτησε μόλις οκτώ χρόνια.

ΛΗΔΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

* Βλπ.: *Eva und die Zukunft, Das Bild der Frau seit der französischen Revolution*, hrsg. von Werner Hoffmann, München 1986, σ. 318-319.

Λόγοι υγείας μού στέρησαν τη δυνατότητα να καταδέσω νωρίτερα και τη δική μου άποψη για την πολλαπλά σημαντική, πνευματικά και καλλιτεχνικά, προσφορά του Λάκη Παπαστάθη. Ιδιαίτερα μάλιστα ετούτους τους καιρούς που ο δικός μας κινηματογράφος δείχνει να «ξεστρατίζει» ανεμπόδιστα σε σκολιούς δρόμους.

Το ήθος και η ουσία της αισθητικής

Όταν τη βραδιά της απονομής των κρατικών βραβείων «ποιότητας» στη Θεσσαλονίκη, ο δίκαια πολυβραβευμένος για την ταινία του *Το μόνο της ζωής του ταξείδιον* αναφώνησε, απευθυνόμενος στην κατάμεστη αίθουσα, «Ζήτω ο Νέος Ελληνικός Κινηματογράφος», ήταν φυσικό να προκαλέσει ανάμεικτα αισθήματα αλλά και αρκετή αμηχανία. Όποιος μπορεί (και ηλικιακά) να γυρίσει πίσω στην οπωσδήποτε αμφιλεγόμενη (για τα αποτελέσματά της) εποχή του Ν.Ε.Κ. (Νέος Ελληνικός Κινηματογράφος) των δεκαετιών '60-'70, έχει ένα απόλυτο υπέρ της τεκμήριο υπεροχής να της υπερασπιστεί: το ήθος. Όχι μια οπωσδήποτε αφυδατωμένη από το χρόνο κριτική επανεκτίμηση ενός όποιου κινηματογραφικού αποτελέσματος, αλλά ένα κοσμοσύστημα κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό ανατροπών μέσα στο οποίο, όπως ήταν φυσικό, λειτουργούσε και η κινηματογραφική πραγματικότητα. Ήθος, λοιπόν, ιδεών. Ήθος τρόπων. Ήθος δημιουργικής ευθύνης. Ήθος στόχων και κοινωνικού προσανατολισμού. Ταινίες μέτριες έως

και κακές, όλες όμως (ή σχεδόν όλες) των πιο πάνω προθέσεων. Αυτά εννοούσε η αυθόρμητη και «εκ βαθέων» κραυγή του Παπαστάθη.

Και δεν τα ανακάλυψε αυτά τώρα αυτός ο νεοέλληνας πνευματικός δημιουργός. Η συνέπεια του μέχρι σήμερα έργου του, με τους τρόπους που το ασκεί, δεν επιτρέπει αμφισβητήσεις. Το ίδιο υποστήριξα πρόπερσι για τον Αβδελιώδη, το ίδιο πέρσι για τον Κουτσαφτή, το ίδιο φέτος για τον Παπαστάθη. Το ίδιο ήθος διαθέτει το διάνυσμα του βλέμματος της τέχνης τους τόσο πάνω στην εθνική μας κληρονομιά, όσο και στο δυσοίωνα μέλλον της.

Το μόνο της ζωής του ταξείδιον αποτελεί ένα δώρο αισθητικής και πνευματικής σύλληψης όπου, σε μια ασφαλώς χαρισματική στιγμή, η κινηματογραφική μηχανιστική τεχνολογία, μετουσιώνεται σε υλικότητα καλλιτεχνικής και ψυχικής παραμυθίας. Τρόποι ανασύρονται του καταχωνιασμένου «παιδικού παραδείσου» (έσχατου σωσίβιου, για όποιους ακόμα το διαθέτουν) σαν λάδι στις πληγές της καταναγκαστικής καθημερινής, όλων μας, πραγματικότη-

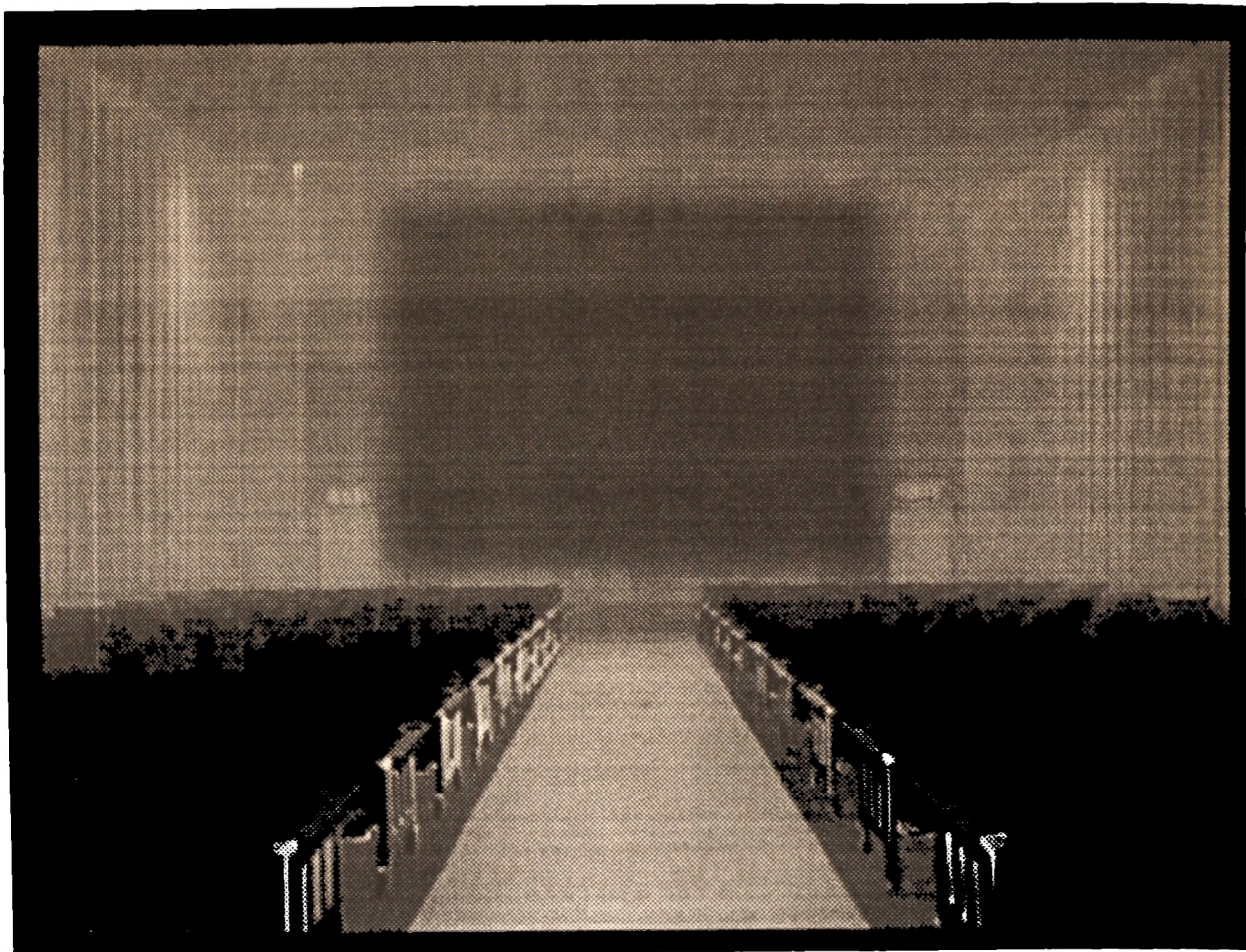
τας. Μέγιστο χάρισμα της ταινίας η αφύπνιση εκείνης της αθωότητας και της νοσταλγίας για τη μαγική δύναμη του ελάχιστου να μεγεθύνεται στα έσχατα όρια της συγκίνησης και του λυρισμού. Τέχνη υπενθύμισης και υπεράσπισης εθνικού πλούτου, ταυτόχρονα δε και αντίστασης στη λήθη και τα χυδαία υποκατάστατα.

Προσωπικά δεν ανήκω στους φανατικούς της μεταφοράς κλασικών λογοτεχνημάτων στον κινηματογράφο, έστω και αν αυτό το «επιβάλλει» η (ακόρεστη και αδιέξοδη) σεναριακή ζήτηση. Γι' αυτό και αποφεύγω, σ' αυτές τις περιπτώσεις, την αναζήτηση του βαθμού πιστότητας της μεταφοράς. Εμμένοντας σ' αυτές τις δυο παραδοχές, πιστεύω ότι η ταινία του Παπαστάθη –μαζί με την *Τιμή της αγάπης* της Μαρκετάκη– πέτυχαν το καλύτερο μέχρι σήμερα αποτέλεσμα μεταγραφής δόκιμου ελληνικού λογοτεχνικού έργου στον κινηματογράφο μας. Συγκεκριμένα, η ταινία του Παπαστάθη βασίστηκε και λειτούργησε με υψηλούς μέσους όρους στις μόνες δυνατός προϋποθέσεις που προσφέρονται σ' αυτού του είδους τα εγχειρήματα: Εντυπωσιακή εικαστική επίδοση από το επίμερους μέχρι το γενικό, σε βαθμό που η εικαστική συμμετοχή να υπερβαίνει την αισθητική αυταξία και να συν-λειτουργεί δραματουργικά. Το διακριτικό αλλά επιτυχημένο συνταίριασμα βιογραφικών στιγμιότυπων της τραγικής ζωής του Γεωργίου Βιζυηνού με το διήγημά του που αποτέλεσε άλλωστε και τον κορμό της ταινίας. Η διατήρηση της γλώσσας του λογοτεχνικού κειμένου, παραβλέποντας το ενδεχόμενο φραστικά αποσπάσματα να μη γίνονται κατανοητά από σημαντική μερίδα των νεότερων ηλικιακά θεατών. Και τέλος η εμπνευσμένη ανάθεση των ρόλων του παππού-ήρωα του διηγήματος και του Γ. Βιζυηνού στον Ηλία Λογοθέτη, ίσως τον μεγαλύτερο εν ζωή έλληνα ηθοποιό.

Υποψιάζομαι ότι ο Γιάννης Δασκαλοθανάσης, ο διευθυντής φωτογραφίας της ταινίας, γνώριζε το πάθος του Παπαστάθη για τη ζωγραφική, πράγμα που θα πρέπει να συνετέλεσε σ' αυτό το έξοχο οπτικό αποτέλεσμα. Όταν ξέρεις τι σου ζητάνε, ξέρεις και τι να δώσεις. Ας μη φλυαρήσουμε για τους άλλους συντελεστές. Ήταν όλοι τους σολίστες σε μια καλοκουρδισμένη ορχήστρα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Ο φόβος του κινηματογραφιστή πριν από το πέναλτι

Οι καλύτεροι δίχως πεποίθηση, ενώ οι χειρότεροι ωθούνται
από την ένταση του πάθους.
«Η Δευτέρα Παρουσία», W. B. Yeats
Μετ. : Σπ. Ηλιόπουλος

Ο νέος δημιουργός του κινηματογράφου, ακόμα κι αν έχει «συνειδητοποιήσει το μάκρος του ταξιδιού», νιώθει σήμερα την εμπειρία της μοναξιάς όλων εκείνων που οραματίζονται ότι το Σύστημα θα τους προβιάσει, για να ανακαλύψουν σύντομα ότι τα μέσα Του είναι ερμητικά κλεισμένα γι' αυτούς. Με αμήχανη στάση απέναντι στο ερώτημα αν ο κινηματογράφος είναι τέχνη ή βιομηχανία, αν η κρίση της κινηματογραφικής γλώσσας είναι κρίση τεχνικής και σεναρίων ή στηρίζεται στο αδιέξοδο μιας τέχνης που στηρίχτηκε στην Αναπαράσταση, αν οι νέες τεχνολογίες απελευθερώνουν ή διαιωνίζουν την κρίση, αν εντέλει οι εθνικές κινηματογραφίες –στην εποχή της παγκοσμιοποίησης– αποτελούν την απάντηση στη μαζική κουλτούρα ή απλά αποτελούν μικρές οάσεις, ο νέος δημιουργός γίνεται έτσι μέρος της κρίσης. Οι απαντήσεις στα παραπάνω δεν μπορούν να έρθουν ούτε από στατιστικές, ούτε από καταμέτρηση εισιτηρίων, ούτε ακόμα από σεμινάρια «πώς κατασκευάζεται ορθά (!!!) μια ταινία». Ζώντας την απέραντη κρίση –καθοδηγούμενη σε μεγάλο βαθμό– ανάμεσα στην τέχνη και στην ψυχαγωγία, ο σύγχρονος κινηματογράφος είναι σε μεγάλο βαθμό ένα μέσο που αν δεν επανέκαθορισθεί, θα χαθεί, αφού άλλες μορφές επικοινωνίας όχι μόνο τον έχουν εμβολίσει αλλά τον έχουν ουσιαστικά αφομοιώσει. Έτσι η θέση του νέου κινηματογραφικού δημιουργού παίρνει πλέον ένα χαρακτηριστικό τεράστιας ευ-

θύνης για τα μέλλοντα. Πόσο όμως αυτός ο δημιουργός είναι ικανός να σταθεί πάνω από φιλικές... περιπλοκότητες, να αρνηθεί τους δήθεν καλύτερους του, να ξεπεράσει τον αποκλεισμό του από τη στήριξη των σχεδίων του, να υπερβεί τη σύγχυση ιδεολογίας και αισθητικής, να πείσει ότι το «αριστούργημα» δεν χρίζεται από μια... κολακευμένη κριτική, να δεχτεί ότι μόνο οι «ασυντόνιστοι» με τα τρέχοντα ξαναφέρνουν στη ζωή «τη νεκρή τέχνη της ποίησης». Ο νέος δημιουργός του κινηματογράφου βρίσκεται μπροστά στο στοίχημα να απαντήσει στην εικόνα με Εικόνα. Να αντικαταστήσει την κινηματογραφική πρόζα με το «υψηλόν» της παλιάς εποχής. Να αναζητήσει την αλήθεια ότι δεν γεννηθήκαμε χθες και έτσι να ξεπεράσει τη φανταχτερή φτήνια των ημερών μας. Να δημιουργήσει μια νέα αντίληψη για το γύρισμα των ταινιών και τη σημασία της κινηματογραφικής τέχνης στην εποχή μας. Να αναθεωρήσει τις σχέσεις του κινηματογραφικού συνεργείου. Να συντρίψει τη ψευδο-αντικειμενικότητα της «καλής - κακής» ταινίας. Να απελευθερώσει μια μερίδα του «κοινού» από διανοητικά σχήματα και ιδεολογικά συμπλέγματα που του επιβλήθηκαν από τους εμπόρους της... επικοινωνίας.

* * *

Ο κινηματογράφος είναι ποιοτική επικοινωνία που διαφοροποιεί τη συνείδηση, γι' αυτό και η δύναμή του είναι μεγάλη. Είναι τέχνη φορτισμένη πολιτικά, ταξικά, φυλετικά και έχει τη μορφή μιας δραστηριότητας ζωής, αφού δημιουργεί την εμπειρία. Δεν αποκόπτεται από την εποχή του, αν και στις υψηλές του εκφάνσεις την υπερβαίνει. Είναι μέρος ενός πλατύτερου και βαθύτερου ρεύματος του σύγχρονου ανθρώπινου πολιτισμού και στο ξεκίνημά του σχηματίστηκε από

ώριμους πνευματικούς ανθρώπους και ζοηρά νέα ταλέντα. Αυτό που ακολούθησε, στο μεγαλύτερο μέρος του 20ού αιώνα, με το «καλό να ξεπέφτει στην αγορά», δεν ήταν δυνατόν να μην τον επηρεάσει. Όσο η εποχή απαιτούσε την ταυτόχρονη δραματοποίησή της, τόσο η κινηματογραφική γλώσσα έχανε την αυτονομία της και δεν μπορούσε να ξεπεράσει την αγκύλωση. Τα βήματα ήταν ανολοκλήρωτα και αν εξαιρέσει κανείς μερικές δεκάδες δημιουργιών, τα υπόλοιπα φιλμικά έργα δεν είναι παρά στραπατσαρισμένα objets d' art, εκθέματα του μουσείου του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού. Αλλά ακόμα και κινήματα που γεννήθηκαν μέσα από την οδύνη της Ιστορίας (όπως ο ιταλικός νεορεαλισμός), παγιώθηκαν μέσα στο χρόνο, εξελίχθηκαν σε «εθνικές κινηματογραφίες» έχοντας τη... γενική παραδοχή και έτσι ακυρώθηκαν.

Η αλαζονεία του Χόλιγουντ σύντριψε τις όποιες ελπίδες ενός επαναστατικού κινηματογράφου τόσο στη μορφή όσο και στο περιεχόμενο. Η ηττοπαθής δε στάση της ευρωπαϊκής φιλμικής οικογένειας, απέναντι σ' αυτή την αλαζονεία, ακύρωσε πολλές απόπειρες πρωτότυπης γραφής. Αλλά και εκείνοι που χρησιμοποίησαν τις φωτεινές εξαιρέσεις ως στυλ για να... υπάρξουν, κατέληξαν είτε σε έναν αδιέξοδο αισθητισμό, είτε σε έναν πλαστικό διανοουμενισμό. Όλοι εκείνοι επίσης, γνωστοί και άγνωστοι κινηματογραφιστές, που βούλιαξαν από την τοκογλυφική συμπεριφορά παραγωγών και διανομέων κινηματογραφικών ταινιών, είδαν τη σκληρότητα του Συστήματος που θέλει κάθε φιλμικό έργο να αποτελεί και μια βεβαίωσή του και να επιδιώκει την ταπείνωση, για να επιβάλει το αξίωμα: ο κινηματογράφος παράγεται κεφαλαιοκρατικά και καταναλώνεται από τις μάζες. Οι δημιουργοί είναι και αυτοί θεατές –άρα καταναλωτές– και επομένως κάθε άρνηση αυτού του αξιώματος, απλά αποκλείει τον αντιρρησία από τις... παραγωγικές διαδικασίες. Όμως η κινηματογραφική γραφή δεν μπορεί από τη φύση της να λογοκριθεί χωρίς να χάσει την ουσιώδη γοητεία της. Ο βασικός λόγος που το ασήμαντο χρίζεται σημαντικό είναι ακριβώς αυτή η λογοκρισία, που πλέον γίνεται έντεχνα. Το νέο ταλέντο οφείλει ή να αφομοιωθεί στην κοινή παγκόσμια λογική ή να αρκεσθεί στον πρώιμο καλλιτεχνικό του θάνατο.

Πόσο όμως όλα αυτά θα ήταν εφικτά αν δεν υπήρχαν «κινηματογραφιστές» να δεχτούν τα... ρουσφέτια; Αυτοί οι τελευταίοι δεν αρκούνται απλά στο φτηνό ρόλο –με τη δικαιολογία της επιβίωσης– της θεραπαινίδας. Κρίνουν τους υπόλοιπους σαν αποτυχημένους, γραφικούς, εσωστρεφείς στην καλύτερη. Όπως κολακεύουν το «κοινό μέσο γούστο», έτσι κατηγορούν όσους δεν ακολουθούν την οδό τους. Για να σκηνοθετήσει κανείς μια «καλή» ταινία, πρέπει πρώτα απ' όλα να καταλάβει τη φύση του χρήματος. Τα εμπορικά κίνητρα και μόνον αυτά κάνουν ένα κινηματογραφικό έργο ελκυστικό.

Σε μια τέτοια εποχή, όσοι δεν έχουν μάθει να υποκλίνονται, οφείλουν να επανακαθορίσουν τη σχέση τους με τον κινηματογράφο. Όσο βαθαίνει η κρίση, τα πράγματα για τους «στιγμιαίους» ξεκαθαρίζουν. Ανεπηρέαστοι από το σύνδρομο της επιτυχίας, με μετατροπή των απογοητεύσεων σε σθένος, να κλείσουν τα αυτιά στα καθημερινά ερεθίσματα και στους νεο-βαρβαρικούς θορύβους. Δημόσιος δρόμος για τις Μούσες δεν υπάρχει.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΑΖΩΜΕΝΟΣ

Οι ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ

εγκαινιάζουν τη σειρά

ΜΕΣΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Οθωμανική - Τουρκική Ιστορία

Με τρεις τίτλους που μόλις κυκλοφόρησαν και στην οποία πρόκειται να περιληφθούν καθιερωμένες μελέτες ελλήνων και ξένων ειδικών της τουρκικής, οθωμανικής αλλά και της ευρύτερης ισλαμικής ιστορίας της Μέσης Ανατολής.

Επιμελητής: **ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ**

IBRAHIM METIN KUNT

ΟΙ ΥΠΗΡΕΤΕΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ

Ο μετασχηματισμός της οθωμανικής επαρχιακής διακυβέρνησης (1550-1650)

Ένα επιστημονικά πειθαρχημένο έργο που αποτελεί μια από τις πλέον αξιόπιστες μελέτες για τις οθωμανικές ελίτ και τη σημασία των στρατιωτικο-διοικητικών «οίκων» της οθωμανικής περιφέρειας.

BERNARD LEWIS

Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Τόμος Ι. Τα στάδια της ανάδυσης

Η ανάδυση μιας νέας Τουρκίας από την παρακμή και την κατάρρευση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η έκδοση αυτή είναι η πρώτη η οποία εξετάζει λεπτομερειακά, στο διάστημα δύο αιώνων, την εξέλιξη της σύγχρονης Τουρκίας με την υποστήριξη εκτεταμένων τουρκικών και δυτικών πηγών.

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ

ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Με το παρόν έργο ο Κιοπρουλού δίνει το στίγμα και προβάλλει τις απόψεις της ρεπουμπλικανικής τουρκικής ιστοριογραφίας της πρώτης περιόδου σχετικά με το μείζον θέμα της ίδρυσης του οθωμανικού κράτους.

εκδόσεις Παπαζήση

από το 1929

ΚΕΝΤΡΙΚΟ

ΝΙΚΗΤΑΡΑ 2, 106 78 ΑΘΗΝΑ

τηλ.: 010-3822.496, 010-3838.020

e-mail: papazisi@otenet.gr

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ Π (ΣΤΟΑ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ)

ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5, 105 64 ΑΘΗΝΑ

τηλ.: 010-3216.148, 010-3313.074

Μία παράσταση θεάτρου Κιογκέν είχε την ευκαιρία να απολαύσει το ελληνικό κοινό στη σκηνή Κοτοπούλη του Εθνικού Θεάτρου, την Καθαρά Δευτέρα 18 Μαρτίου χάρη σε μία πρωτοβουλία του Εθνικού μας θεάτρου και της Ιαπωνικής Πρεσβείας. Η οικογένεια Σιγκεγιάμα πριν την επιστροφή της στην Ιαπωνία έκανε την τελευταία της στάση στη μεγάλη της παγκόσμια περιοδεία, στην Αθήνα.

Πολιτισμικές ανταλλαγές: Ιαπωνική Καθαρά Δευτέρα

Το Κιογκέν είναι ένα είδος λαϊκής κωμωδίας που προήλθε, όπως και το Νο, από τις αστικές κοινωνίες και την ιαπωνική επαρχία κατά τη διάρκεια των κοινωνικών εξεγέρσεων της μεσαιωνικής Ιαπωνίας, τον 14ο αιώνα. Το Νο και το Κιογκέν είχαν μία παράλληλη πορεία. Γεννήθηκαν κάτω από τις ίδιες συνθήκες, παίζονταν μαζί στην ίδια σκηνή, πέρασαν υπό την προστασία των Σαμουράι για δύο ολόκληρους αιώνες (17ο-19ο), θεωρήθηκαν η ενδεδειγμένη παιδεία για την υψηλή κοινωνική τους τάξη και τέθηκαν υπό την Θεία Προστασία θέτοντας τις βάσεις για τη σύγχρονη ιαπωνική δραματική τέχνη. Με την διαμόρφωση της νεότερης δημοκρατικής κοινωνίας αποδεσμεύτηκαν και συνέχισαν την πορεία τους ανεξάρτητα, επιστρέφοντας στην αρχική τους κοιτίδα, στον λαό.

Το θέατρο Νο και το Κιογκέν είναι γνωστά και με το κοινό όνομα Σικιγκάκου. Τα Κιογκέν, κωμικά μονόπρακτα, παρεμβάλλονταν ανάμεσα στα έργα του θεάτρου Νο, ώστε να ξεκουραστεί και να χαλαρώσει ο θεατής από την ένταση των δραμάτων. Ξεκίνησαν σαν ένα είδος πειράγματος και έφτασαν στην σάτιρα των συμπεριφορών και των λαθών της κοινωνικής ελίτ. Σήμερα παίζονται έργα από τις απαρχές του είδους που απεικονίζουν τα ήθη και τα έθιμα της εποχής καθώς και σύγχρονα.

Το Μπο Σίμπαραι (Κονταρομαχίες) που παρακολουθήσαμε είναι ένα έργο παραδοσιακό. Δύο υπηρέτες κάθε φορά που ο αφέντης τους λείπει βρίσκουν την ευκαιρία να πιούνε κρυφά το σάκε του. Ο αφέντης, για να τους εμποδίσει, τους δένει αλλά αυτοί καταφέρνουν να φτάσουν μέχρι το σάκε, να πιουν και να μεθύσουν.

Το Σουσουγκικάου (Στη νεροτριβή) είναι ένα σύγχρονο έργο του Ιιζάουα εμπνευσμένο από την μεσαιωνική γαλ-

λική φάρσα *Η σκάφη (Le Cuvier)*. Ένας παντρεμένος ταλαιπωρείται από την γυναίκα του και την πεθερά του. Αυτός φορτώνεται όλες τις δουλειές του σπιτιού και επιπλέον τον κακομεταχειρίζονται και τον βρίζουν. Όταν όμως η γυναίκα του πέφτει στο ποτάμι, αυτός αρνείται να τη σώσει προφασιζόμενος ότι δεν υπάρχει γραμμένο στις υποχρεώσεις του και διεκδικεί την αρχηγία του σπιτιού. Το αποτέλεσμα θα είναι να φάει ξύλο από τη γυναίκα του μόλις τη σώσει από τον πνιγμό.

Της παράστασης προηγήθηκε ένα θεατρικό εργαστήριο, μια σκηνική επίδειξη της Τεχνικής του Κιογκέν, στο οποίο συμμετείχαν σπουδαστές της Δραματικής Σχολής του Εθνικού. Σκοπός του ήταν να γίνει κατανοητή, όσο φυσικά είναι δυνατόν αυτό στον περιορισμένο χρόνο των 50 λεπτών, η τεχνική του Κιογκέν αλλά και ο συμβολισμός του κοστουμιού.

Οι Σιγκεγιάμα από τον 17ο αιώνα ασχολούνται με το παραδοσιακό θέατρο Κιογκέν, διατηρούν τα μυστικά της τέχνης τους και τα παραδίδουν από γενιά σε γενιά. Το Κιογκέν και το Νο χωρίζονται σε δύο σχολές, την Οκούρα και την Οϊζούμι. Οι Σιγκεγιάμα ανήκουν στην Σχολή Οκούρα. Το όνομα του πρώτου ηθοποιού και αρχηγού της οικογένειας τον 17ο αιώνα, κατά την περίοδο Έντο, Σιγκεγιάμα, μεταβιβάζεται εν είδη τίτλου από γενιά σε γενιά και ο σημερινός αρχηγός είναι ο Σενγκόρο Σιγκεγιάμα ο 13ος. Πρωτοβουλία δική του ήταν η αποδέσμευση από το θέατρο Νο και το σπάσιμο της ενότητας τους προκειμένου να αναζητηθεί μια πιο οικεία μορφή, χωρίς τις φορμαλιστικές δεσμεύσεις του Νο. Τα υπόλοιπα μέλη του θιάσου είναι ο Σενζαμπούρο Σιγκεγιάμα, ο Μακασούνι Σιγκεγιάμα, ο Σιγκερόου Σιγκεγιάμα και ο Ιπέι Σιγκεγιάμα. Η σκηνοθεσία της παράστασης έγινε από την Μιντόρι Ότανι.

Η μεγάλη προσέλευση του κόσμου αποδεικνύει την ανάγκη του ελληνικού κοινού να γνωρίσει και να επικοινωνήσει με διαφορετικούς πολιτισμούς, καθώς και την δεκτικότητά του απέναντί τους.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Το *Δάκρυ των χεριών* του Άκη Δήμου πρέπει να θεωρηθεί ως ένα ξεχωριστό επεισόδιο του φετινού θεάτρου μας. Από τη μια, η προσωπική επιστροφή του συγγραφέα σ' εκείνον τον σχεδόν απαξιωμένο κώδικα των σταθερών δραματουργικών αξιών: χαρακτήρες, σαφήνεια, αληθοφάνεια, πλοκή, ανέλιξη, οικονομία, ουσία. Κι από την άλλη, η θαρραλέα επέκταση της οπτικής του θεάτρου μας προς μια νέα, περισσότερο ελληνική, λιγότερο ελλαδική οπτική.

Μια επιστροφή στο μέλλον

Τρία αδέρφια, «Έλληνες της Αφρικής», στις αρχές του αιώνα, συναντιούνται στο πατρικό τους σπίτι για να ακούσουν τη διαθήκη του μόλις χαμένου πατέρα τους. Μοιάζουν επιφανειακά σαν ένα ετερόκλητο τρίο: Ο μεγαλύτερος αδελφός, βαρύθυμος και δεμένος με τη γη του πατέρα του, προσωπικότητα σεβάσμιμη και καταπιεσμένη από το ρόλο του προστάτη της πατρικής περιουσίας. Ο δεύτερος αδελφός, περισσότερο ανεξάρτητο πνεύμα, άνθρωπος ανοιχτός, ωστόσο τυχοδιώκτης και επιπόλαιος. Ο μικρότερος αδελφός, τύπος Αλεξανδρινού μποέμ, με το στίγμα του «mal du siècle» στην ψυχή του, φίλος κάποιου ποιητή της Αλεξάνδρειας (ως όφειλε, ο Δήμου δεν αναφέρει το όνομα του Καβάφη). Οι τρεις αδελφοί έχουν σκορπιστεί, αναζητώντας ο καθένας το δικό του πρόσωπο. Δεν έχουν ωστόσο πάψει να αποτελούν μια ομάδα, την οποία συμφέροντα αλλά και οικογενειακοί δεσμοί διατηρούν συμπαγή. Όταν εμφανιστεί η γοητευτική νόθα κόρη του πατέρα τους για να διεκδικήσει για λογαριασμό της την πατρική κληρονομιά, θα προσπαθήσει μάταια να γίνει αποδεκτή απ' αυτή τη νέα της οικογένεια.

Αν το έργο ήταν από μετάφραση, κάποιου άγγλου, γάλλου, γερμανού ή αμερικανού συγγραφέα, θα υποδεχόμασταν ένα πραγματικά πολύ καλό έργο στη σκηνή του θεάτρου μας. Πρόκειται ωστόσο για έργο ελληνικό. Ο Άκης Δήμου στρέφει με τόλμη και αυτοπεποίθηση το ενδιαφέρον του σε ένα δράμα χαρακτήρων και ίντριγκας, την εποχή μάλιστα που στις σκηνές μας οργιάζει η «κατάμουτρα» βρεταννική απαξίωσή του. Αυτό είναι ασφαλώς κάτι το ιδιαίτερο για τον συγγραφέα του *Τα λουλούδια στην κυρία από μένα*, δεν είναι όμως από μόνο του κάτι το σημαντικό. Το σημαντικότερο είναι, πρώτον, πως ο Δήμου γράφει ένα έργο που στηρίζεται σε έναν γνήσιο και πλατύτερο ρεαλισμό κι όχι στη βαρύσκιωτη για το θέατρό μας «πραγματικότητα της καθημερινής ζωής». Και δεύτερον, πως μέσα από τον ρεαλισμό αυτό μια βαθύτερη οπτική της Ελληνικότητας αναδύεται, μια Ελληνικότητα που δε χρειάζεται ούτε τα δεκανίκια της κοινωνιολογικής κριτικής ούτε τις αισθητικές γραφικότητες της εντοπιότητας για να απλωθεί ως δραματικό επιχείρημα και ως τέτοιο να πείσει. (Προσωπικά, είναι από τα λίγα ελληνικά έργα που μπορώ άνετα να

το δω σε κάποια κεντρική σκηνή του εξωτερικού στο μέλλον, και μάλιστα με άριστες προοπτικές επιτυχίας.) Πρέπει άραγε το *Δάκρυ* να ειδωθεί ως επεισόδιο στο σώμα της σύγχρονης ελληνικής παραγωγής ή ως επιχείρημα για μια αλλαγή στα σωθικά του θεατρικού προβληματισμού μας;

Το *Δάκρυ* φέρνει στο νου τη δραματουργική τεχνική του Ευγένιου Ο' Νηλ και των μεταπολεμικών επιγόνων του αμερικανικού πνιγηρού ρεαλισμού. Το ενδιαφέρον επομένως δε βρίσκεται στην εξωτερική υπόθεση «εποχής», όσο στην εσωτερική, ρεαλιστικού τύπου, λεπτοδουλεμένη εξέλιξη των χαρακτήρων του έργου. Και ασφαλώς σ' αυτούς τους έξοχους διαλόγους του Δήμου, όπου εδώ ένας ειλικρινής λυρισμός υψηλής ποιότητας ενισχύει αντί να νοθεύει την ψυχολογική αληθοφάνεια και τη δραματουργική σαφήνεια.

Ιδού ένα ελληνικό έργο που προσφέρεται για μεγάλες επιδόσεις. Λιτή και ουσιαστική η σκηνοθεσία της Βαρβάρας Μαυρομάτη. Στην παράσταση ιδιαίτερο ρόλο παίζουν τα ηχητικά εφέ (σύνθεση ήχων του Δημήτρη Ιατρόπουλου). Ο ήχος της ζούγκλας γίνεται εδώ το κατεξοχήν σκηνικό. Άλλοτε σχολιάζει ειρωνικά και άλλοτε εισβάλλει δυναμικά ως αρχέγονη δύναμη στο ανθρώπινο, μάταιο, οικοδόμημα.

Δύσκολα θα μπορούσε να φανταστεί κανείς καλύτερη διανομή από αυτή της Καπνοκοπηρίου. Ο Άρης Λεμπεσόπουλος ταύτισε το προσωπικό του ύφος με το πρόσωπο του Λέανδρου. Χαμηλοί τόνοι, αίσθηση απώλειας, ένα πρόσωπο που, φροντίζοντας άλλους, λησμόνησε τον εαυτό του. Ο Παύλος του Βασίλη Ευταξόπουλου αποκτά ένα σαφές περίγραμμα και μια αντιληπτή οντότητα: Είναι πλασμένος για γίνει ισχυρός χωρίς να γνωρίσει ποτέ τις αδυναμίες του. Ξεχωρίζω τη σκηνή του μεθυσιού του. Ο Αριστοτέλης του Δημήτρη Αλεξανδρή κουβαλά πράγματι τον αέρα και τη νόσο της Αλεξάνδρειας, μιας πόλης που όπως λέει ο ίδιος «τη νοσταλγεί κανείς ακόμα κι όταν περπατά στους δρόμους της». Η γοητευτική Ντομνίτς της πολύ καλής Βίκυς Βολιώτη έρχεται στη σκηνή σαν πρόκληση και μαζί σαν καθαρός αέρας. Το πρόσωπο της Ντομνίτς υπόσχεται μια άλλη αλεξανδρινή «απίθανον ήω».

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ταξίδι και δημιουργία

Άγγελου Σικελιανού, *Ιερουσαλήμ. Ανέκδοτο Ημερολόγιο* (Απρίλιος-Μάιος 1921), επιμέλεια-σχόλια **Ρίτσα Φράγκου-Κικιλία**, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2001.

Ενα σπουδαίο εκδοτικό γεγονός του 2001 ήταν η δημοσίευση ενός άγνωστου μέχρι σήμερα κειμένου του Άγγελου Σικελιανού, του Ημερολογίου που έγραψε στη διάρκεια του ταξιδιού του στην Ιερουσαλήμ το 1921. Το ημερολόγιο αυτό βρέθηκε στα χαρτιά του ποιητή, στη Σαλαμίνα.

Δεν είναι σπάνιο τα ταξίδια των ποιητών να καταλήγουν στις σελίδες ενός βιβλίου. Αυτό ισχύει και για τα ταξίδια του Σικελιανού, που συνδυάζονταν με το δημιουργικό έργο του και με τις στοχαστικές αναζητήσεις του, όπως αυτό στη Λιβύη, όπου έγραψε τον *Αλαφροϊσκιωτο*, ή ακόμη τα ταξίδια του στο Άγιον Όρος και τις αρχαίες πόλεις της Ελλάδας – στους Δελφούς και την Ολυμπία. Όμως η σχέση του ταξιδιού αυτού με το δημιουργικό του έργο δεν είχε μέχρι σήμερα διερευνηθεί.

Αυτό επιχειρεί η Ρίτσα Φράγκου-Κικιλία, που δημοσιεύει το κείμενο του ημερολογίου και το συνοδεύει με μια εκτενή μελέτη 400 σελίδων, την οποία χαρακτηρίζει η τεχνική ενός λεπτοργού. Χάρη στην μικροσκοπική αυτή έρευνα η μελετήτρια επιτυγχάνει μια μακροσκοπική εποπτεία του έργου του ποιητή. Εξετάζοντας θέματα, μοτίβα, λέξεις του Ημερολογίου, ανιχνεύει τη θέση και τη σημασία τους σε ολόκληρο το έργο του. Οι λέξεις αυτές χάρη στην διακειμενική έρευνά της αποκτούν ένα πλήθος από διαφορετικές σημασίες, παραπέμπουν στον κόσμο των συμβολισμών του Σικελιανού. Έτσι ο παροιμιώδης πλούτος της γλώσσας του μεγάλου ποιητή αναδύεται σε όλη την πολυσημία του, ενώ ταυτόχρονα έχουμε μια πρώτη θεματική προσέγγιση του έργου του. Όμως αυτή η εργασία που γίνεται συγκριτικά στο σύνολο του έργου του, δηλαδή και στα έργα που ο Σικελιανός έγραψε μετά το ταξίδι αυτό, της επιτρέπει να συναγάγει συμπεράσματα για

την εξέλιξη της ποιητικής πρακτικής του.

Ο Σικελιανός πραγματοποίησε αυτό το ταξίδι ενώ είχε ήδη δημοσιέψει τα πρώτα τέσσερα μέρη από τον *Πρόλογο στη ζωή*, και το *Μήτηρ Θεού* (1917). Όμως το 1918 είχε αρχίσει να τυπώνει κι ένα νέο μεγάλο ποίημα, με τίτλο «Το Ποίημα», του οποίου ανέστειλε την έκδοση, και μόνο τμήματά του δημοσιεύτηκαν τον Μάρτιο του 1920 στο περιοδικό *Οι Νέοι* με τίτλο *Το Πάσχα των Ελλήνων*. Το ποίημα στη μορφή που μας είναι γνωστό μόνο το 1946 παρουσιάστηκε στην α' έκδοση του *Λυρικού Βίου*. Από την αναστολή της έκδοσης και την αποσπασματική δημοσίευση του 1920 μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Σικελιανός θεωρούσε το ποίημα αυτό ανολοκλήρωτο, και σκόπευε να το συμπληρώσει. Έχουμε σχετική μαρτυρία του ίδιου στον Θεόδωρο Ξύδη ότι σχεδίαζε να το ολοκληρώσει με τμήματα από τη διδασχή του Χριστού στη Γαλιλαία, την επί του όρους ομιλία, τα θαύματα, το Πάθος, τη Σταύρωση και την Ανάσταση, και «από εκεί το ποίημα θα έκανε τη μετάβασή του προς τον παγκόσμιο μυθικό κύκλο». Η Ρίτσα Φράγκου-Κικιλία καταλήγει ότι αυτός ήταν ο αρχικός σκοπός του ταξιδιού, και στηρίζει την άποψή της στο ότι ο Σικελιανός πίστευε ότι καθήκον του ποιητή είναι να οδεύει «από το ποιητικά και υπεύθυνα βεβιωμένο στην επαφή με το αιώνιο και το παγκόσμιο».

Όμως, μετά από εξονυχιστική έρευνα, η μελετήτρια καταλήγει και σε ένα διαφορετικό συμπέρασμα, ότι το ταξίδι μπορεί να μην έγινε αφορμή για να γραφτεί η συνέχεια του *Πάσχα των Ελλήνων*, αλλά το βιωματικό υλικό του αποτέλεσε τη βάση για μεταγενέστερα έργα του Σικελιανού, κυρίως για τις τραγωδίες *Ο Χριστός στη Ρώμη* και *Θάνατος του Διγενή* και επίσης για το ποίημα «Άγραφον». Και διατυπώνει ορθά την υπόθεση ότι το σχέδιο της ολοκλήρωσης του *Πάσχα των Ελλήνων* δεν πραγματοποιήθηκε, γιατί ο Σικελιανός επέλεξε συνειδητά να αφιερωθεί σε κάτι διαφορετικό, στην πραγμάτωση της Δελφικής Ιδέας, με πρώτο βή-

μα την οργάνωση των Δελφικών Εορτών το 1927.

Η Ρίτσα Φράγκου-Κικιλία στην έρευνά της για τον Σικελιανό διάλεξε τον πιο σωστό αλλά και τον πιο δύσκολο δρόμο της φιλολογικής έρευνας, που δυστυχώς σπανίζει στις μέρες μας, στις οποίες επικρατεί η συνήθεια των «θεωρητικών προσεγγίσεων»: την εξαντλητική έρευνα των πηγών και την άριστη γνώση του δημοσιευμένου έργου, η οποία στην περίπτωση του Σικελιανού απαιτεί την απόλυτη αφοσίωση μιας ολόκληρης ζωής. Χάρη σ' αυτήν ακριβώς την ερευνητική επιλογή της η Ρίτσα Φράγκου-Κικιλία έδωσε, σε διάστημα 30 χρόνων, έναν καινούργιο Σικελιανό, διαφορετικό από εκείνον που βρίσκουμε στην μέχρι σήμερα υπάρχουσα βιβλιογραφία: όχι μόνο αυτόν που θήτευσε στους αρχαίους και τους ορφικούς, αλλά και στους ευρωπαίους μυστικιστές όπως ο Saint Yves d' Alveydre, και όχι μόνο έναν γνήσιο απόγονο των γερμανών ρομαντικών αλλά και έναν πρόγονο για τους έλληνες υπερρεαλιστές, έναν πρωτοπόρο, που πίστεψε όσο και άλλοι σύγχρονοί του στην Ποίηση-Πράξη, και ο οποίος με αυτήν την Πράξη, την Δελφική Ιδέα, θέλησε να προλάβει τα μεγαλύτερα δεινά του 20ού αιώνα – τους πολέμους, τις παγκόσμιες συγκρούσεις, την καταστροφή της ανθρώπινης ζωής και ελευθερίας. Σ' αυτήν ειδικά τη μελέτη της αποκαλύπτει μια νέα πλευρά του μεγάλου ποιητή του *Αλαφροϊσκιωτου*, που αλλάζει την εικόνα ενός Σικελιανού ελληνοκεντρικού, αφού ο ποιητής σε μια τουλάχιστον ιστορική στιγμή θέλησε να τοποθετήσει τα οικουμενικά του οράματα εκτός Ελλάδος: «Ιερουσαλήμ – η πέτρινη – η φωτισμένη όλη την αιωνιότητα. Το Κέντρον».

Η έκδοση του Ανέκδοτου Ημερολογίου του Άγγελου Σικελιανού, από το ταξίδι του στην Ιερουσαλήμ, παρουσιάζει υποδειγματικά από την Ρίτσα Φράγκου-Κικιλία, τιμά την νεοελληνική φιλολογική επιστήμη και ανοίγει νέους δρόμους στη σικελιανική έρευνα.

Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου

ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΡΙΤΙΚΗ

Οδηγός ανάγνωσης εξαιρετικών στιγμών

Κατερίνα Κωστίου,
*Η ποιητική της ανατροπής. Σάτιρα, ειρωνία,
παρωδία, χιούμορ,*
Εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 2002, σ. 280.

Η δεικτικότητα και ο σαρκασμός διαπερνούν το έργο του Ροΐδη αλλά και του Καρυωτάκη, του Σκαρίμπα αλλά και του Βάρναλη, όμως δεν είναι εύκολο να ταυτίσει ή να ομαδοποιήσει κανείς όλες αυτές τις εκφάνσεις μιας, έστω ομόρριξης, ανατρεπτικής διάθεσης, μιας κατ' αρχήν αρνητικής φοράς του λόγου. Η Κατερίνα Κωστίου προτείνει και περιγράφει τις έννοιες σάτιρα, παρωδία, ειρωνία και χιούμορ, προκειμένου να προχωρήσει σε κάποια στοιχειώδη κατάταξη, μέσω της οποίας στοχεύει να μας προσφέρει ένα διδακτικό όσο και χρήσιμο εγχειρίδιο, που να υποστηρίζει την ανάγνωση των λογοτεχνικών κειμένων, παρότι γνωρίζει πως και οι τέσσερες έννοιες πάνω στις οποίες δομείται το βιβλίο είναι κατ' εξοχήν «ανοικτές έννοιες», αφού οι εκδοχές τους είναι πολλές, ευθέως ανάλογες με τις διακυμάνσεις του τόπου και του ύφους σε κάθε συγγραφέα, οι οποίες διακυμάνσεις καθορίζουν και διαφοροποιούν το τελικό αποτέλεσμα. Έτσι το βιβλίο ξεκινά με την περιήγηση στην προϊστορία των όρων, αρχής γενομένης από τον Αριστοτέλη, σταθμεύει στην κλασική μελέτη του Μπέρξον για το γέλιο και διατρέχει τις νεότερες τάσεις της θεωρίας της λογοτεχνίας, όπου η συγγραφέας δίνει περισσότερο βάρος στις απόψεις του Northrop Frye.

Παράλληλα η Κωστίου εισάγει στη μελέτη της αποσπάσματα κειμένων της νεοελληνικής λογοτεχνίας, με σκοπό να καταδείξει την αλήθεια αλλά και τη χρησιμότητα των λεγομένων, εν ολίγοις να δοκιμάσει την αντοχή των προτεινόμενων σχημάτων. Και το εγχείρημα αποδεικνύεται επιτυχές στο έδαφος της πεζογραφίας (Βιζυηνός, Χ. Δημόπουλος-Η στρατιωτική ζωή εν Ελλάδι, Γρ. Παλαιολόγος, Ιάκωβος Πιτσιπίος, Ροΐδης, Σκαρίμπα κ.λπ.), έδαφος το οποίο η συγγραφέας το γνωρίζει επαρκώς και από προηγούμενες

εργασίες της. Έτσι φωτίζονται σε διαφορετικό φόντο, δηλαδή σε αυτό της λογοτεχνικότητας των κειμένων, λόγου χάριν η «παραξενιά», η αποκοτιά και η αντικοινωνικότητα του Σκαρίμπα, η επιθετικότητα της γραφής του, η συχνά περιθωριακή θεματική του, η διάχυτη και πληθωρική διάθεση ανατροπής, η επιμονή του στην ανάδειξη της αποκλίνουσας όψης των πραγμάτων.

Όταν όμως περνάμε στο χώρο της ποίησης, όπου τα παραδείγματα χρησιμοποιούνται ως αποδεικτικό υλικό για να φωτιστούν οι εκδοχές και τα χαρακτηριστικά κυρίως της παρωδίας, τα πράγματα δυσκολεύουν. Γιατί πέρα από τις προφανείς και πνευματώδεις παρωδίες καβαφικών ποιημάτων που κατά καιρούς έχουν σκαρώσει «λόγιοι και διδασκάλοι», για να θυμηθούμε τον Καρυωτάκη, επιδιδόμενοι σε ασκήσεις ύφους, σαν φθάνουμε στην καρυωτακική «Ωδή εις Ανδρέαν Κάλβον» διατάζουμε μπροστά στην κατάταξή της στις παρωδίες που «ιδιοποιούνται την εγκυρότητα ενός κειμένου», απλούστατα γιατί στη μεταξύ τους σχέση κυριαρχεί η ταύτιση του νεότερου ποιητή με τον πρόγονό του, όσον αφορά τις γλωσσικές του επιλογές (και οι δύο αρνούνται να υποκύψουν στην επιτακτική αναγκαιότητα να γράψουν σε «κοινωνικά χρήσιμη» γλώσσα – αποτέλεσμα, να διαβάξονται σήμερα ευκολότερα από τον Σολωμό ή τους δημοτικιστές αντίστοιχα) και τη στάση τους απέναντι στη ζωή και στα ιστορικά ζητούμενα (αμφότεροι στιγματίζονται σχεδόν ως απόβλητοι από τον ελληνοχριστιανικώς ορθόν και διαχρονικό κανόνα των Φώτου Πολίτη και Γιάννη Αποστολάκη). Ο Καρυωτάκης μάλλον κινείται προς τον Κάλβο εκκινώντας από την καταθλιπτική μιζέρια του εθνικού και κοινωνικού βίου μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, αναζητώντας τις ρίζες του «ηρωικού ξεπεσμού», διερευνώντας τους όρους με τους οποίους παγιώνονται οι ιδεολογικές συνέπειές του, παρά απευθύνεται δια του Κάλβου σε αυτή την ίδια την πραγματικότητα, που την ζει ως άνθρωπος της δεκαετίας του '20.

Ακόμα πιο σύνθετα είναι τα πράγματα

Πρώτ' και μαθαίνω: Ποια είναι η Δέκατη Μούσα; (Προσοχή, δεν πρόκειται για τηλεοπτικό παιχνίδι). Υπάρχει μία άποψη που υποστηρίζει ότι είναι ο κινηματογράφος αλλά και μια άλλη που ισχυρίζεται πως είναι η κριτική, η λογοτεχνική κριτική. Έτσι, λοιπόν, τιτλοφορεί ο Παν. Μουλλάς το βιβλίο του που συγκεντρώνει μελέτες του για την κριτική: *Η Δέκατη Μούσα* (εκδ. Σοκόλη, 2001). Μια ενδιαφέρουσα συναγωγή που φανερώνει πως η τέχνη του κριτικού λόγου δοκιμάζεται και θέτει σε δοκιμασία τη γνώση, την κατανόηση και την ερμηνεία των λογοτεχνικών έργων, χωρίς ωστόσο να εγκαταλείπει την ταξινόμηση και αξιολόγησή τους. Αυτά είναι μερικά από τα ζητούμενα της κριτικής και βέβαια, η ίδια η κριτική μπορεί θαυμάσια να γίνεται και αυτή αντικείμενο κριτικής.

Στη μνήμη του Γ.Π. Σαββίδη δύο τόμοι προσφέρουν πλούσιο υλικό για μελέτη στον νεοελληνιστή και υπενθυμίζουν γενικά και ειδικά ενδιαφέροντα του αείμνηστου καθηγητή: 1. *Θέματα Νεοελληνικής Φιλολογίας. Γραμματολογικά, εκδοτικά, κριτικά*. Πρόκειται για τα πρακτικά της Η' επιστημονικής συνάντησης που οργάνωσε ο τομέας Μεσαιωνικής και Νέας Ελληνικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου

Θεσσαλονίκης τον Μάρτιο του 1997 (εκδ. Ερμής, 2001) και 2. *Με μια πινέξα στην καρδιά. Η κυπριακή εμπειρία του Γ.Π. Σαββίδη* (εκδ. Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, 2001) που περιλαμβάνει κείμενα μελετητών που συμμετείχαν σε δύο εκδηλώσεις: στο σπίτι της Κύπρου στην Αθήνα (11.12.97) και στην Καστελλιώτισσα της Λευκωσίας στην Κύπρο (11.3.98).

Τα τελευταία χρόνια όλο και πιο συχνά βλέπουν το φως της δημοσιότητας βιβλία που έχουν θέμα τους την πρόσφατη ιστορία μας. Ένας δημοσιογράφος, ο **Γιώργος Α. Λεονταρίτης** καταθέτει τις δικές του «εκδοχές» για πρόσωπα και πράγματα της μεταπολεμικής περιόδου σε δύο βιβλία του που κυκλοφόρησαν πρόσφατα (εκδ. Προσκήνιο-Άγγελος Σιδεράτος): 1. *Από τον Εμφύλιο στην ΕΔΑ. Τα άγνωστα παρασκήνια (1946-1953)* και 2. *Ο Ηλίας Τσιριμώκος και η πορεία του Σοσιαλισμού (1945-1967)*.

Υπάρχουν πληροφορίες ότι ένα νέο «εντευκτήριο» εγκαινιάστηκε στη Θεσσαλονίκη από τους θιασώτες του ωραίου περιοδικού *Εντευκτήριο*. Ο πολυχώρος «Εντευκτήριο» στην οδό Δεσπεραί 9 έρχεται να δώσει υλική υπόσταση σ' αυτό που επιθυμεί να είναι το περιοδικό αυτό: χώρος συνάντησης προσώπων, επικοινωνία,

όταν φθάσουμε στη σύγχρονη ποίηση, και συγκεκριμένα στους ποιητές Διονύση Καψάλη, Γιώργο Κοροπούλη και Ηλία Λάγιο, που καταχωρούνται ως ασκούντες κατά σύστημα την παρωδία. Βεβαίως το αντικείμενο της Κωστίου δεν είναι η σύγχρονη ποίηση, γι' αυτό και εδράζει την κατάταξή της στις εκτιμήσεις του Ευριπίδη Γαραντούδη (*Ανθολογία Νεότερης Ελληνικής Ποίησης 1980-1997*) και έτσι ελέγχεται μόνο για την αβασάνιστη υιοθέτησή τους. Εν προκειμένω, η ποίηση του Διονύση Καψάλη εκκινεί μεν από τη νοσταλγική αναβίωση των παραδοσιακών μέτρων, αλλά δεν παρωδεί, μα συστηματικά και προγραμματικά επιστρέφει σε προνεοτερικές μορφές, με κυρίαρχο πρόταγμα μια αντινεοτερική πειθαρχία, ενώ ο Κοροπούλης επιδίδεται σε ένα συμπίλημα πρωτοφανούς εύρους, χωρίς τέλος (και με τις δύο σημασίες της λέξης), όπου δάνεια, παρωδιακά στοιχεία και φευγαλέες πρωτογενείς πηρούτες συναποτελούν ένα ασαφές αλλά γοητευτικό λυρικό παλίμψηστο. Αντίθετα ο Λάγιος δεν προσφεύγει στην ενδοκειμενικότητα «σαν να μην είναι ικανό το βίωμα της εξωκειμενικής πραγματικότητας να αποτελέσει έναυσμα για το ποίημα», αλλά διατρέχει ολόκληρη την ποιητική παράδοση, επιζητώντας όμως τη σύνθεση μιας νέας, συνεκτικής και ισχυρής αφήγησης, η οποία τοποθετείται, αισθητικά μα και πολιτικά, ακριβώς στη στιγμή του «τέλους των μεγάλων αφηγήσεων», με το αγωνιώδες αίτημα να ξαναρχί-

σει το παιχνίδι απ' την αρχή. Την αφετηρία του καινούργιου μεγάλου αφηγηματικού ποιήματος αναζητά και τους όρους του διαμορφώνει ο Λάγιος, γι' αυτό και είναι όχι μόνο λάθος να διαβάζεται η *Ερημη γη* του ως παρωδία της ελιοτικής *Ερημης χώρας*, αλλά και ακύρωση του όλου ποιητικού του εγχειρήματος.

Κλείνοντας θα πρέπει να σημειώσω πως με βάση τα κυρίαρχα ήθη στην πρακτική της βιβλιοκριτικής ίσως θεωρηθεί πως η στάση μου απέναντι στο βιβλίο της Κατερίνας Κωστίου είναι απολύτως αρνητική, ενώ στην πραγματικότητα συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Το βιβλίο δίνει ένα χρησιμότερο πλαίσιο, μοναδικό μάλιστα, για να προσεγγίσουμε τις εννοιολογικές κατηγορίες της σάτιρας, της παρωδίας, της ειρωνίας και του χιούμορ, ένα πλαίσιο που θα βοηθήσει τις πρωτογενείς επεξεργασίες στο έδαφος των λογοτεχνικών κειμένων, οι οποίες προσώρας απουσιάζουν. Αυτή η απουσία είναι που δημιουργεί τα όποια προβλήματα αναφέρονται στο βιβλίο, το οποίο όμως αντέχει στη θέση του βιβλίου αναφοράς, γι' αυτό άλλωστε και το συζητάμε, γι' αυτό και ο έλεγχος είναι, πρέπει να είναι, αυστηρός, με απαιτήσεις υψηλότερες από αυτές που έχουμε από ένα «τρέχον» πόνημα, στο οποίο αντιστοιχεί μια συγκαταβατική και ανώδυνη παρουσίαση.

Κώστας Βούλαρης

Γυναικεία ταξιδιωτική λογοτεχνία

Brian Dolan,
Ladies of the Grand Tour,
London, Harper Collins Publishers, 2001,
σελ. 338.

Το βιβλίο του Brian Dolan *Ladies of the Grand Tour* που πρόσφατα κυκλοφόρησε στη Μεγάλη Βρεταννία, έρχεται να καλύψει ένα κενό στη μελέτη της ταξιδιωτικής λογοτεχνίας και ειδικότερα στο χώρο των ταξιδιωτισσών του 18ου αιώνα καθώς παρουσιάζεται το έργο εκείνων που έχουν ελάχιστα ή και καθόλου μελετηθεί μέχρι σήμερα. Εκτός από την πληθώρα βιογραφικών στοιχείων για τις ταξιδιώτισσες και ιστορικών στοιχείων για την εποχή του Διαφωτισμού που υπάρχουν στο βιβλίο αυτό, τον συγγραφέα απασχολούν ζητήματα Ετερότητας στο πλαίσιο της συγκριτικής στερεοτυπολογίας των εθνικών χαρακτηριστικών, ζητήματα διαφορετικότητας ανάμεσα σε κείμενα αντρών και γυναικών αλλά και οι σχέσεις ταξιδιωτικών

διηγήσεων και αποικιοκρατίας.

Σε αντίθεση με τις πολυάριθμες αγγλίδες ταξιδιώτισσες του 19ου αιώνα που ταξίδεψαν στην Ανατολή –Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Αλγέρι και σε άλλες πόλεις και περιοχές της Ασίας και της Βόρειας Αφρικής–, για τις Αγγλίδες του Διαφωτισμού το Μεγάλο Ταξίδι, le Grand Tour, έφτανε το πολύ μέχρι την Ιταλία και πιο σπάνια, την Ιβηρική χερσόνησο, περνώντας από τη Γαλλία, την Ελβετία, και, γενικότερα, την κεντρική Ευρώπη. Εξαίρεση βέβαια αποτελεί η λαίδη Montagu που ακολουθώντας τον διπλωμάτη σύζυγό της, ταξίδεψε στην Κωνσταντινούπολη όπου και συνέγραψε τα *Turkish Embassy Letters* το 1763.

Για τις περισσότερες Βρεταννές στον αιώνα του Διαφωτισμού, η ηπειρωτική Ευρώπη αποτελούσε μια «φανταστική γεωγραφία» της οποίας αναπαραστάσεις συναντούσαν σε επιστολές και βιβλία, και η οποία για αιώνες αποτελούσε το φόντο για την ανάπτυξη εξωτικών επεισοδίων στη λογοτεχνία, στις τέχνες

και στην ιστορία. Η Mary Barry και η Mary Wollstonecraft αντιμετώπισαν το ταξίδι στην μετα-επαναστατική Γαλλία και γενικότερα στην Ευρώπη ως ένα ταξίδι προς την ελευθερία, τόσο στον προσωπικό χώρο –απομάκρυνση από τον εγκλεισμό και την ενασχόληση με «τα του οίκου τους»– όσο και στον χώρο της διανόησης: αποτίναξη της πνευματικής καταπίεσης από την πατριαρχική κοινωνία ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την είσοδο των γυναικών στο χώρο της λογοτεχνίας αλλά και στον εκδοτικό χώρο. Για τη συγγραφέα του *A Vindication of the Rights of Woman*, αλλά και για πολλές άλλες –τις Mary Barry, Lady Webster, Hester Piozzi, για παράδειγμα–, το ταξίδι έδειχνε να έχει ξεκάθαρη στόχευση: τη μετάβαση από την ιδιωτική στη δημόσια σφαίρα, την πορεία προς την προσωπική ελευθερία και την αυτοπραγμάτωση (κεφ. “Liberty and Independence”).

«Οι γυναίκες ταξιδιώτισσες», γράφει ο Brian Dolan, «κατέρριψαν το διαχωρισμό σε αντρικές και γυναικείες δραστηριότητες, παραβίασαν τον καταμερισμό εργασίας που επικρατούσε στην κοινωνία της εποχής και προκάλεσε την έντονη κριτική από μέρους των αντρών» (σελ. 7).

Μέσα από το ταξίδι, οι γυναίκες ανήγαγαν τους εαυτούς τους σε καλά πληροφορημένες παρατηρήτριες και σε οξυδερκείς κριτές των κοινωνικών προβλημάτων. Δεν είναι τυχαίο που η Mary Louise Pratt ονομάζει τις ταξιδιώτισσες «κοινωνικές εξερευνήτριες», καθώς δείχνουν μεγαλύτερη ικανότητα παρατήρησης και ένα ζωηρότερο ενδιαφέρον για την εθνογραφία και τον αυτόχθονα πληθυσμό. Εν μέρει βιογραφικά και στενά προσωπικά, τα γραπτά των ταξιδιωτισσών ήταν

επίσης πολιτικά και τα διέκρινε η ειλικρίνεια και συχνά η πολεμική διάθεση. Η Anne Donnellan που ταξίδεψε στην Ευρώπη με την Anne Pitt, γράφει το 1739 στην Λαίδη Montagu: «Είχαμε ένα εξαιρετικά ευχάριστο ταξίδι μαζί, ανακαλύψαμε ότι είναι δυνατόν να ταξιδεύουμε με άνεση χωρίς αυτό το υπεροπτικό άτομο, τον Άντρα!» (σελ. 55).

Τα κεφάλαια “Fine Art and Fashion” και “Revelation and Revolution” πραγματεύονται τη στάση των ταξιδιωτισσών απέναντι στις τοπικές κοινωνίες και την καταγραφή των απόψεών τους σε σχέση με την Ετερότητα, ειδικότερα απέναντι στον γυναικείο πληθυσμό. Στα γραπτά εκείνων που ταξίδεψαν στο Παρίσι υπάρχουν άφθονες περιγραφές των ενδυματολογικών επιλογών των γυναικών της αριστοκρατίας αλλά και των λογοτεχνικών σαλονιών της εποχής. Η Ιταλία αποτελούσε έναν ακόμη πόλο έλξης για τις ταξιδιώτισσες καθώς η καλλιτεχνική κίνηση ήταν έντονη, ιδιαίτερα στην Ρώμη, όπου η Villa Borghese αναδείχθηκε σε τόπο συνάθροισης προσωπικοτήτων, σε χώρο καλλιτεχνικής δημιουργίας. Πολλές ταξιδιώτισσες έγραψαν για τον κοσμοπολιτισμό της Ρώμης. Τα *Letters from Italy* (1776) της Anna Miller αποτέλεσαν για πολλά χρόνια έναν εξαιρετικό οδηγό για τις γκαλερί και τις αίθουσες τέχνης της Ρώμης.

Στο τελευταίο κεφάλαιο (“A Legacy of Letters and the Grand Tour”) τίθενται ζητήματα γραφής και γυναικείου λόγου καθώς και θέματα που αφορούν την εκδοτική δραστηριότητα των γυναικών και τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν την εποχή αυτή στη Βρετανία.

Βασιλική Λαλαγιάννη

Η μετά Μιλόσεβιτς εποχή

Σωτήρης Ντάλης,

Η Γιουγκοσλαβία στη μετά Μιλόσεβιτς εποχή.

Τα νέα πολιτικά και οικονομικά δεδομένα,

Πρόλογος: Λουκάς Τσούκαλης,

Εκδόσεις Ι. Σιδέρης 2002, σελ. 350.

Μετά τη σύλληψη και την παραπομπή του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς στη Χάγη, στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, άρχισε ουσιαστικά και ο τραγικός απολογισμός της διακυβέρνησης της Γιουγκοσλαβίας από τον Μιλόσεβιτς, ο οποίος αφού κατάφερε να κρατηθεί στην εξουσία για 13 χρόνια παρά το γεγονός ότι έχασε τέσσερις πολέμους, έγινε ο πρώτος ενεργεία αρχηγός κράτους που κατηγορήθηκε για εγκλήματα από το Διεθνές Ποινικό

Δικαστήριο.

Σήμερα δέκα χρόνια μετά την έναρξη της ενδογιουγκοσλαβικής σύγκρουσης, η Σερβία ενσωματώνεται αργά αλλά σταθερά στη διεθνή κοινότητα. Αν και οι μεταρρυθμίσεις που έχει προωθήσει η κυβέρνηση του Ζόραν Τζίντζιτς δεν έχουν ικανοποιήσει πλήρως τους σέρβους πολίτες, φαίνεται ότι τουλάχιστον έχει μπει το πλαίσιο εκείνο που απαιτούν οι νέοι οικονομικοί και πολιτικοί δεσμοί της χώρας προκειμένου η Σερβία να ενσωματωθεί στις δομές της δυτικής οικονομίας.

Η μελέτη του διεθνολόγου Σωτήρη Ντάλη προσεγγίζει διεξοδικά τα νέα πολιτικά και οικονομικά δεδομένα που δημιουργήθηκαν στη Γιουγκοσλαβία μετά την απομάκρυνση του Μιλόσεβιτς από την εξουσία. Ο συγγρα-

διάλογος. Στο τχ. 56 (Ιαν.-Μάρτ. '02), ένα τεύχος πλούσιο σε λογοτεχνικά και κριτικά κείμενα, διάβασα με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα πεζά του Δημήτρη Δημητριάδη. Ωστόσο, στάθηκα στις γραμμές των «καπνιστών» και βρήκα εξόχως ευθύβολο το κείμενο του Δημήτρη Καστριώτη.

Φαίνεται πως η ιδέα της ανθολόγησης ποιητών έχει βρει στις μέρες μας πολλές και ποικίλες εκδοχές. Κρατώ στα χέρια μου και φυλλομετρώντας τις επιλογές της Λίτσας Χατζοπούλου: Γ.Μ. Βιζυηνός. Το τέλος του παραμυθιού ή η αρχή του ονείρου (εκδ. ο ανθολόγος Ερμής, 2001). Σκέφτομαι και άλλες ανθολογίες που είδα πρόσφατα: Την Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου από την Χρύσα Προκοπάκη (εκδ. Κέδρος, 2001), το Ανθολόγιο Καρυωτάκη του Θανάση Χατζόπουλου (εκδ. Διάμετρος, Χαλκίδα 2001) ή την Ανθολογία του Μανόλη Αναγνωστάκη από τον Μάρκο Μέσκο (εκδ. Νεφέλη, 2001). Ανάλογες πρωτοβουλίες αλλά διαφορετικοί χειρισμοί. Ωστόσο, αισθάνομαι την ανάγκη να σημειώσω ότι οι ανθολογίες, όσο χρήσιμες και ενδιαφέρουσες και αν είναι, απομακρύνουν τους αναγνώστες από τις συγκεντρωτικές εκδόσεις, όταν βέβαια υπάρχουν. Αλλά, επίσης, αποτρέπουν από

εκδόσεις του συνολικού έργου ενός ποιητή, όταν μια τέτοια έκδοση λείπει.

Είναι σαν να παραδεχόμαστε από την αρχή πως το έργο ενός ποιητή στο σύνολό του δεν έχει αναγνωστική ελπίδα. Και βέβαια άλλη είναι η περίπτωση του πολυγραφώτατου Ρίτσου ή του Παλαμά, που η ανθολογία βοηθά και προωθεί, με τον τρόπο της, την προσέγγιση του έργου, και εντελώς άλλο η ανθολογία ποιητών ολιγογράφων. Νομίζω πως πρέπει να τα ξανασκεφτούμε όλα αυτά. Καλές είναι οι μέθοδοι, αλλά θέλουν μεγαλύτερη προσοχή...

ο χαρτοκόπτης

φέας αρχίζει την ανάλυσή του με την περιγραφή των διαδηλώσεων της 5ης Οκτωβρίου του 2000 και της ανακήρυξης του Βόισλαβ Κοστούνιτσα –νικητή των εκλογών της 24ης Σεπτεμβρίου του 2000– σε Πρόεδρο της Γιουγκοσλαβίας. Στη συνέχεια εξηγεί πώς ο σερβικός λαός κατάφερε να συσπειρωθεί κατά του Μιλόσεβιτς, όταν αυτός επιχείρησε να αλλάξει τα αποτελέσματα των προεδρικών εκλογών και καταγράφει τις πρώτες αντιδράσεις των Αλβανών του Κοσσυφοπέδιου. Η επανένταξη της Γιουγκοσλαβίας στους διεθνείς οργανισμούς και η αναζήτηση οικονομικής βοήθειας για την ανασυγκρότηση της χώρας, δύο ζητήματα-κλειδιά για τις μελλοντικές εξελίξεις στο Βελιγράδι, απασχολούν τον Σωτήρη Ντάλη σ' αυτό το βιβλίο.

Πολύ χρήσιμο είναι και το κεφάλαιο για την ελληνική συμβολή στην οικονομική ανασυγκρότηση της Γιουγκοσλαβίας.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας είναι αφιερωμένο στην πρόσφατη κρίση στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και στα νέα πολιτικά δεδομένα που προκύπτουν μετά τη Συμφωνία Πλαίσιο των πολιτι-

κών κομμάτων στην Οχρίδα. Στο τρίτο μέρος ο συγγραφέας επιχειρεί μια αποτίμηση της παρέμβασης της Δύσης στο Κοσσυφοπέδιο και καταθέτει χρήσιμα στοιχεία για την υπόθεση των όπλων απεμπλουτισμένου ουρανίου που χρησιμοποιήθηκαν στο Κοσσυφοπέδιο. Τέλος, το εκτενέστατο χρονολόγιο που συμπληρώνει τη μελέτη, δίνει την ευκαιρία στον αναγνώστη να παρακολουθήσει όλες τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στη Γιουγκοσλαβία μετά τις εκλογές της 24ης Σεπτεμβρίου του 2000 καθώς και την πρόσφατη κρίση στην Π.Γ.Δ.Μ. Το βιβλίο προλογίζει ο καθηγητής και Πρόεδρος του ΕΛΙΑΜΕΠ Λουκάς Τσούκαλης, ο οποίος υπογραμμίζει εύστοχα ότι μετά τη σύλληψη και την παραπομπή του Μιλόσεβιτς στη Χάγη, στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία, κλείνει ένα μεγάλο κεφάλαιο (όχι όμως και το τελευταίο;) του γιουγκοσλαβικού δράματος που ξεκίνησε το 1991 και στο οποίο διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο ο πρώην πανίσχυρος ηγέτης που κατηγορείται σήμερα για εγκλήματα πολέμου.

Βασίλης Καπετανγιάννης

Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε

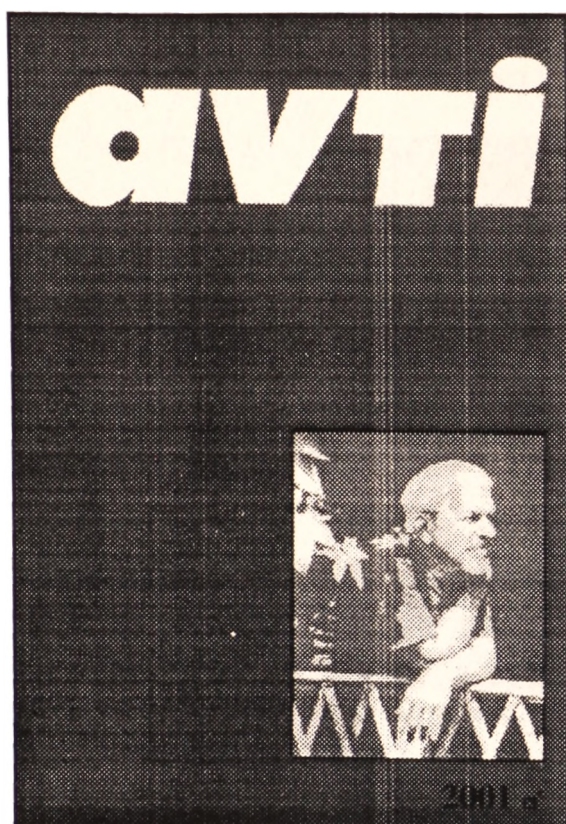
Γ. Παπαδημητρίου, *Νόμος και Φύση*, (Ν. Σάκκουλα), Αθήνα-Κομοτηνή 2001.
Στέλλα Βλαχοπούλου, *Το Γραμματοκιβώτιο*, (Εστία), Αθήνα 2001.
Θόδωρος Βάης, *Σημεία Στίξης*, (Γαβριηλίδης), Αθήνα 2001.
Κυριάκος Κουβελιώτης, *Διευθυντική και Πολιτική Επιστήμη: Η περίπτωση της Διπλωματικής Διαπραγμάτευσης*, (Παπαζήση), Αθήνα 2001.
Νάγια Γάτου, *ωραία μου Δάφνη*, (Πιτσιλός), Αθήνα 1996.
Zbigniew Herbert, *Η ψυχή του κ. Gogito*, (Γαβριηλίδης), Αθήνα 2001.
Γιώργης Παυλόπουλος, *Ποιήματα 1943-1997*, (Νεφέλη), Αθήνα 2001.
–: *Στη χώρα της φαντασίας*, (παραμύθια), (Άγκυρα), Αθήνα 2001.
Στρ. Τσάμπης, *Στο δρόμο του καθήκοντος και της τιμής*, (Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα 2001.
Mehmed Fuad Köprülü, *Οι απαρχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, (Παπαζήση), Αθήνα 2001.
Μαρία Ζαούση, *Τα πορτοκάλια*, (Εστία), Αθήνα 2001.
Δημήτρης Παπαδούλης, *Όταν τελειώνουν οι καιροί*, (Πατάκης), Αθήνα 2001.
Peter Lolzos, *Χρονικό της Κυπριακής προσφυγιάς*, (Αλεξάνδρεια), Αθήνα 2001.
Ιωάννης Γρ. Πλεξίδας, *Πρόσωπο και*

φύση, (Νησίδες), Αθήνα 2001.
Γ. Γκιγιού, *Το σπίτι του λαού*, (Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα 2001.
Τάσης Αποστολίδης, *Δεκαπέντε ιστορίες και μια βόλτα με ποδήλατο*, (Κέδρος), Αθήνα 2001.
Ηλίας Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία, κόμματα και εκλογές, 1946-1967*, (Πατάκης), Αθήνα 2001.
Ελένη Αρβελέρ, *Μέμφομαι τον αιώνα*, (Ερμής), Αθήνα 2001.
Χρήστος Καπράλος, *Αυτοβιογραφία*, (Άγρα), Αθήνα 2001.
Γιώργος Ι. Λεονταρίτης, *Από τον Εμφύλιο στην Ε.Δ.Α.*, (Προσκήνιο), Αθήνα 2001.
–: *Διεθνής Διαγωνισμός Οίνου Θεσ/νίκης, 180 Βραβευμένα κρασιά απ' όλη την υφήλιο*, (Ζήτρος), Θεσσαλονίκη 2001.
Γιώργος Χειμωνάς, *Μυθιστόρημα*, (Καστανιώτη), Αθήνα 2001.
Χριστόφορος Μηλιώνης, *Η φωτογένεια*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2001.
Pierre Bourdieu, *Η Διάκριση*, (Πατάκης), Αθήνα 2002.
Peter Sloterdijk, *Κανόνες για το ανθρωποπάрко*, (Scripta), Αθήνα 2001.
Μαρκ Φερρό & Φίλιπ Ζαμμέ, *Ποιες γνώσεις και ποιες αξίες να μεταδώσουμε στα παιδιά μας;*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2002.
Max Aub, *Παραδειγματικοί Φόνοι*,

(Άγρα), Αθήνα 2001.
Κώστας Καρτελιάς, *Το γυαλί*, (Ολκός), Αθήνα 2001.
Γ. Καραμπελιάς (επιμ.), *Τουρκία, ισλάμ και κρίση του κεμαλισμού*, (Εναλλακτικές Εκδόσεις), Αθήνα 2001.
Γιώργος Δουατζής, *Προς δέκα επιστολή*, (Μίλητος), Αθήνα 2001.
Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, *Οι πολιτικοστρατηγικές επιπτώσεις από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις Ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Καυκάσου*, (Παπαζήση), Αθήνα 2001.
Μαρία Κάλφα, *Η αόρατη παιδική ηλικία*, (Τα τραμάκια), Θεσσαλονίκη 2001.
Ζωρζ Μπατάιγ, *Ο Ερωτισμός*, (Ινδικτος), Αθήνα 2001.
Επίλογος 2001, Ετήσια Πολιτιστική Έκδοση, (Ν. Γαλαίος), Αθήνα 2001.
Τάκης Καρβέλης, *Δεύτερη Ανάγνωση*, (Σοκόλη), Αθήνα 2001.
Γιώργος Αράγης, *Αστική εμπειρία και αστική ιθαγένεια της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, (Σοκόλη), Αθήνα 2001.
Λίνος Γ. Μπενάκης, *Μεταβυζαντινή Φιλοσοφία*, (Παρουσία), Αθήνα 2001.
Εύα Αυγίδου (επιμ.), *Τι είναι η ψυχή;*, (Αρχέτυπο), Αθήνα 2001.
Yara Dulce Bandeira de Ataide, *Κατάνόησέ με ή σε καταβροχθίζω*, (Κατάρτι), Αθήνα 2002.

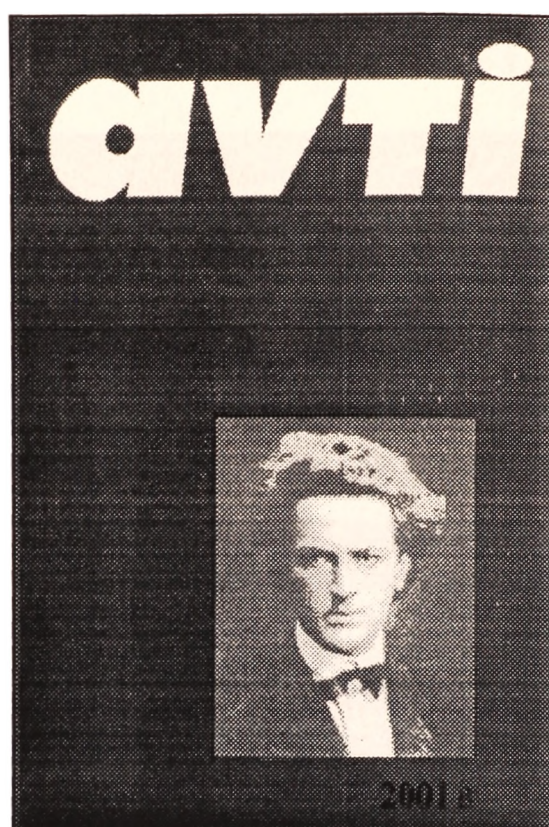
Οι τόμοι του ANTI ένας πολύτιμος σύμβουλος

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2001)

Α' εξάμηνο 2001

Είναι έτοιμοι και
διατίθενται
δύο ακόμα τόμοι
του ANTI που
περιλαμβάνουν
τα τεύχη:
729 έως και 741
(τόμος ΝΔ),
742 έως και 753
(τόμος ΝΕ).

Β' εξάμηνο 2001

Στα γραφεία του περιοδικού
θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών.

- Το ANTI ήταν πάντοτε μια ζωντανή παρουσία.
- Το ANTI είναι και σήμερα μια ζωντανή παρουσία στην πολιτική και πολιτιστική μας ζωή.
- Το χρονικό της Ελλάδας στα τελευταία τριάντα χρόνια είναι αποτυπωμένο στις σελίδες του ANTI.
- Η σειρά των τόμων του ANTI είναι ένας πολύτιμος σύμβουλος για σας.

Οι τόμοι του ANTI διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού:
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα. Τηλ: 010-72.32.713 και 010-72.32.819,
fax: 010-72.26.107, e-mail: chrapou@otenet.gr

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑΣ
Ελλάδα 20ός αιώνας:
Οι φωτογραφίες
Β' τόμος 1946-2000

**ΗΝΩΜΕΝΟΙ
ΦΩΤΟΡΕΠΟΡΤΕΡ
ΣΥΛΛΟΓΗ Ν.Ε. ΤΟΛΗ**
Τα παιδιά
1946 - 1961

Βιβλία που αξίζει να διαβάσετε

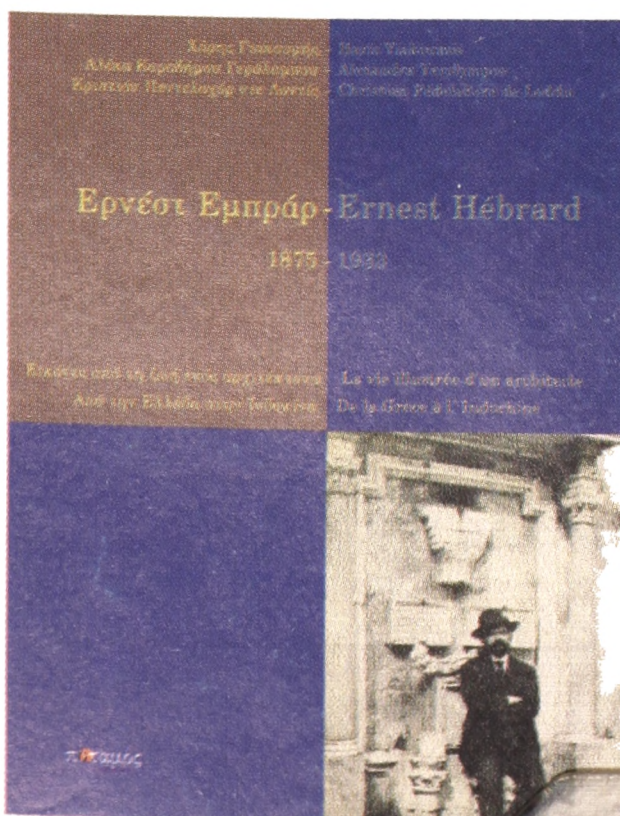
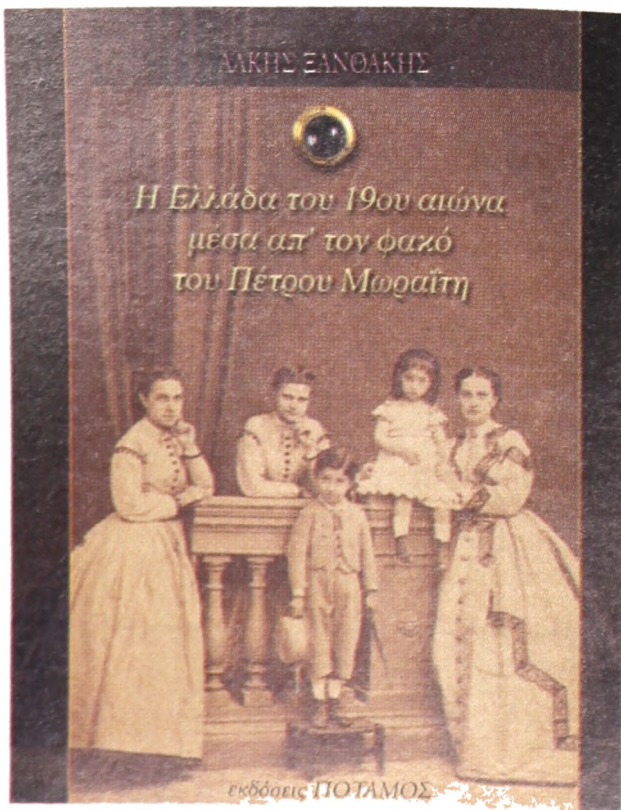

**ΑΝΔΡΕΑΣ
ΚΑΙ ΥΠΑΤΙΑ
ΒΟΥΡΛΟΥΜΗ**
Το Βασιλόπουλο

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΑΠΡΑΝΙΔΗΣ
Ιστορία της ελληνικής
γελοιογραφίας:
3000 χρόνια αμφισβήτησης

ΑΛΚΗΣ Ξ. ΞΑΝΘΑΚΗΣ
Η Ελλάδα του 19ου αιώνα
με τον φακό
του Πέτρου Μωραΐτη

**ΧΑΡΗΣ ΓΙΑΚΟΥΜΗΣ
ΑΛΕΚΑ ΓΕΡΟΛΥΜΠΟΥ
ΚΡ. ΠΕΝΤΕΛΑΧΟΡ ΝΤΕ ΛΟΝΤ**
Ερνέστ Εμπράρ
1875-1933
Εικόνες από τη ζωή
ενός αρχιτέκτονα

ΠΟΤΑΜΟΣ

ΥΨΗΛΑΝΤΟΥ 31 ΑΘΗΝΑ ΤΗΛ. 01. 72.3